

વૈરાગ્યદેશનાદક્ષાચાર્યશ્રીમદ્વિજયહેમચન્દ્રસૂરિશિષ્ય-
પંન્યાસપ્રવરકલ્યાણબોધિગણિવર્યવિરચિતં
યમકબદ્ધમાઙ્ગલ્યાલકૃતં

સિદ્ધાન્તમહોદધિઃ

મહાકાવ્યમ્

॥ અથ પ્રથમસ્તરઙ્ગઃ ॥

(યમકબદ્ધમાઙ્ગલ્યં નવશ્લોકાવધિ)

એન્દ્રવ્યૂહનુતો જીયાત્,

નાભિનન્દન ઈશ્વરઃ ।

યત્કિઙ્કરો મહૈશ્વર્ય-

કુનાભિર્નન્દનેશ્વરઃ ॥૧॥

શ્રીમાન્ શાન્તીશ્વરો ભૂયાત્

કુમુદે મૃગલાઙ્ગનઃ ।

ચિત્તે ચોલ્લાસકૃદ્યદ્ધત્

કુમુદે મૃગલાઙ્ગનઃ ॥૨॥

જન્માભિષેચનેઽસઙ્ગ્ય-

પર્જન્યરુચિતાં ગતમ્ ।

નુમો નેમિજિનં નવ્ય-

પર્જન્યરુચિતાં ગતમ્ ॥૩॥

૧. ભંડાર. ૨. નંદનવનનો સ્વામિ = ઈન્દ્ર. ૩. કુઃ = પૃથ્વી ઃ. કુમુદ = ચંદ્રવિકાસી કમળ પ. ચન્દ્ર દ.
અસંખ્ય સૂર્ય-ચન્દ્રના ઈન્દ્રોના પ્રતિકરણે બે જ ઈન્દ્રો લઈને ૬૪ ઈન્દ્રો કહ્યાં છે. વાસ્તવમાં ઈન્દ્રો અસંખ્ય છે.
અને એવો કયો અભાગિયો હોય કે જિનજન્માભિષેકે હાજર ન રહે? (અર્થાત્ જન્માભિષેકમાં તે સર્વ -
અસંખ્ય ઈન્દ્રો હાજર હોય છે.) ૭. નૂતન ઠ. પર્જન્નો શક્રવાસિઃ - ઇતિ વચનાત્ ।

વૈરાગ્યદેશનાદક્ષાચાર્યદેવશ્રીમદ્વિજયહેમચન્દ્રસૂરિશિષ્ય-
પંન્યાસપ્રવરકલ્યાણબોધિગણિવર્યવિરચિત
યમકબદ્ધમાંગલ્યાકૃતં

સિદ્ધાન્તમહોદધિ

કાવ્ય

પ્રથમ તરંગ

એન્દ્ર સમૂહ (ઈન્દ્રોના સમૂહ) વડે સંસ્તુત,
મહાએશ્વર્યનો ભંડાર ઈન્દ્ર પણ જેમનો ચાકર
થઈને રહે છે તે પ્રભુ નાભિનન્દન (બ્રહ્મભદેવ)
જય પામો. ॥૧॥

મૃગના લાંછનવાળા શ્રીશાંતિનાથ ભગવાન
પૃથ્વીના આનંદ માટે થાઓ અને જેમ ચન્દ્ર
કુમુદને વિષે ઉલ્લાસ કરનારો થાય છે, તેમ
ચિત્તને વિષે ઉલ્લાસ કરનારા થાઓ. ॥૨॥

જન્માભિષેક સમયે અસંખ્ય ઈન્દ્રોની રુચિના
પાત્ર બનેલ અને નૂતન જલધરની કાન્તિને
ધારણ કરનાર એવા શ્રીનેમિજિનની અમે સ્તુતિ
કરીએ છીએ.

સ્વઃશ્રિયમાપ યદૃષ્ટેઃ,
 કુણ્ડલિઃ સ્વામિકિઙ્કરઃ ।
 પાતુ વઃ પાર્શ્વસાર્વઃ સઃ
 કુણ્ડલિસ્વામિકિઙ્કરઃ ॥૪॥

કાઙ્કામહે ગિરા યસ્ય,
 જ્ઞાતાં વયં હિ સન્મતિમ્ ।
 સ્તુમસ્તં કાશ્યપં વીરં,
 જ્ઞાતાન્વયં હિ સન્મતિમ્ ॥૫॥

કર્મસાહિત્યનિષ્ણાતાન્
 સિદ્ધાન્તામ્ભોમહોદધીન્ ।
 પ્રેમસૂરીન્નુવે યોગ-
 સિદ્ધાન્ તામ્ભોમહોદધીન્ ॥૬॥

કુર્વન્તં શુભભાવાભિ-
 વર્ધમાનતપોનિધિમ્ ।
 ભજે ભુવનભાનું તં,
 વર્ધમાનતપોનિધિમ્ ॥૭॥

૧. સ્વર્ગની લક્ષ્મી ૨. સર્પ ૩. સ્વામ્ (પોતાની)+ ઇકિઙ્કરઃ ઇ = લક્ષ્મી છે દાસી જેની ૪. કુંડલિ(સર્પ) નો સ્વામિ-ધરણેન્દ્ર છે કિંકર જેનો તેવા. ૫. મહાવીરસ્વામિને સન્મતિર્મહતિર્વીરો, મહાવીરોડન્ત્ય-કાશ્યપઃ । જ્ઞાતાન્વયો વર્ધમાનોઽ ઇત્યુક્તેઃ । ૬. = લક્ષ્મી (જ્ઞાનાદિ) લક્ષ્મીરૂપી જળના સાગરસમાન ૭. વર્ધમ્-આનત-પોનિધિમ્ ।

જેમની કૃપાદૃષ્ટિથી સર્પે પણ સ્વર્ગના સામ્રાજ્યને પામી લક્ષ્મીને પોતાની દાસી બનાવી તે ધરણેન્દ્રના સ્વામિ, ત્રણ જગતના નાથ શ્રી પાર્શ્વનાથ તમારું રક્ષણ કરે. ॥૪॥

જેમની વાણીથી જાણેલી સદ્બુદ્ધિને અમે સદાય ઈચ્છીએ છીએ તેવા, જ્ઞાત એ જેનું કુળ હતું તેવા કાશ્યપ, સન્મતિ શ્રીવીરની અમે સ્તુતિ કરીએ છીએ. ॥૫॥

કર્મસાહિત્યનિષ્ણાત, સિદ્ધાન્તમહોદધિ, યોગસિદ્ધ (સ્વ પરની જ્ઞાનાદિ) લક્ષ્મીરૂપી જળના સાગર સમા શ્રી પ્રેમસૂરીશ્વરજીની સ્તુતિ કરું છું. ॥૬॥

(પ્રભુભક્તિમાં-પ્રતિક્રમણાદિ ક્રિયામાં) જરા નમીને ભાવસમુદ્રનો ઉલ્લાસ કરતાં, શુદ્ધ અધ્યવસાયોના ભંડાર, વર્ધમાન તપોનિધિ શ્રી ભુવનભાનુસૂરીશ્વરજીને હું ભજુ છું. ॥૭॥

સમતાસાગરો જીયાત્,
 પદ્મઃ પદ્મપદાપદમ્ ।
 સન્નિરસ્યાત્ સમાધેર્નઃ,
 પદ્મઃ પદ્મપદાપદમ્ ॥૮॥

વૈરાગ્યદેશનાદક્ષઃ
 સીમન્ધરજિનપ્રિયઃ ।
 જીયાધ્દેમશશી સૂરિઃ
 સીમન્ધરજિનપ્રિયઃ ॥૯॥

વાગ્દેવ્યા વચસો જેતા,
 બુદ્ધયા ચ વૃહસ્પતેઃ ।
 મનોભુવો વિજેતા યો
 રૂપેણ ચ શમેન ચ ॥૧૦॥
 તં ત્રિલોકમહાસારં,
 ગુણરત્નાકરં ગુરુમ્ ।
 પ્રેમસૂરીશ્વરં વન્દે,
 વીતરાગસ્મૃતિપ્રદમ્ ॥૧૧॥

૧. પદ્મ છે પદ(સ્થાન) જેનું = લક્ષ્મી, તેના પદ (સ્થાન). ૨. પદ્મ સમાન છે ચરણો (પદ) જેમના (પદ્મપદ્+આપદમ્) ૩. પહેલા કર્મધારય પછી બહુવ્રીહિ ૪. બંનેમાં કર્મધારય જિન = જયનશીલ 'જિનઃ સ્યાદતિવૃદ્ધે ચ બુદ્ધે ચાર્હતિ જિત્વરે' इति विश्वः ।

કમળસમા ચરણધારી, લક્ષ્મીનિલય
 પંચાસશ્રી પદ્મવિજયજી ગણિવર્ય જય પામો.
 અમારી સમાધિની (સમાધિમાં આવતી)
 આપત્તિઓને દૂર કરો. ॥૮॥

વૈરાગ્યદેશનાદક્ષ, સીમન્ધરજિન જેમને પ્રિય
 છે. એવા, (જિનશાસનની) મર્યાદાને ધારણ
 કરનારા, (રાગાદિ પર) જય પામનારા,
 (ભવ્યજીવોને) પ્રિય એવા શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી
 જય પામો. ॥૯॥

સરસ્વતીદેવીને વચનથી જીતી લેનાર,
 બૃહસ્પતિને બુદ્ધિથી જીતી લેનાર અને કામદેવને
 રૂપ અને શમ બંનેથી જીતી લેનાર, એવા ત્રણ
 લોકના મહાસાર સમાન, ગુણોના સાગરરૂપ
 અને વીતરાગપરમાત્માની સ્મૃતિ કરાવતા એવા
 પ્રેમસૂરીશ્વરજીને હું વંદુ છું. ॥૧૦-૧૧॥

તત્પ્રભાવેન તસ્યૈવ,
 કથયિષ્યામિ પાવનમ્ ।
 ચરિત્રમતિસદ્ધક્ષેપાત્,
 ત્રૈલોક્યાશ્ચર્યકારણમ્ ॥૧૨॥

જડ્ગમરોહણઃ ક્વાસૌ
 ગુણરત્નમહોદધિઃ ।
 જાહ્નવીસલિલસ્પર્ધિ-
 યશસામેકસઞ્ચયઃ ? ॥૧૩॥

નાસ્મિ વક્તુમલં તસ્ય
 ગુણલેશમપિ સ્ફુટમ્ ।
 સ્વયમ્ભૂરમણામ્બોધે-
 માર્તુમમ્ભાંસિ કઃ ક્ષમઃ ? ॥૧૪॥

આક્રાન્તવિશ્વતચ્છીલ-
 સૌરભાસક્તનાકિનામ્ ।
 નનુ કોલાહલેનૈતે
 ભ્રામ્યન્તે ગ્રહરાશયઃ ॥૧૫॥

ત્રણ લોકમાં આશ્ચર્યકારી અતિ પવિત્ર એવા
 એવા તેમના ચરિત્રને તેમના જ પ્રભાવથી
 સંક્ષેપથી કહીશ. ॥૧૨॥

ગુણરૂપી રત્નોના મહાસાગર સમાન એવા,
 જંગમ (મોઝાઈલ) રોહણ પર્વત સમા, અને ગંગાના
 નીરની ઉજ્જવળતાની પણ સ્પર્ધા કરતાં યશના
 પૂંજ સમા તેમની હું શું વાત કરું ? ॥૧૩॥

તેમના ગુણોના અંશ માત્રને પણ યથાર્થ
 કહેવા માટે હું સમર્થ નથી. સ્વયંભૂરમણ
 સમુદ્રના પાણીને કોણ માપી શકે ? (અર્થાત્
 તેમના ગુણોનો અંશ પણ સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર
 સમાન છે.) ॥૧૪॥

તેમના શીલની સુગંધ સ્વર્ગ સુધી પહોંચી
 ગઈ અને તેમાં આસક્ત થયેલા દેવોએ
 કોલાહલ કર્યો હોય અને તેનાથી ગભરાયેલ
 ગ્રહ નક્ષત્રો ભ્રમણ કરી રહ્યા છે તેવું લાગે
 છે. ॥૧૫॥

વામનીકૃતમેર્વદ્રિં

માહાત્મ્યેન નિજેન તમ્ ।

કો હિ વર્ણયિતું શક્ત-

સ્તદંશોઽપિ સુદુર્વચઃ ॥૧૬॥

તથાઽપિ તદ્ગુણે લૌલ્યાત્-

વક્ષ્યે વિગતધીરપિ ।

કિં ન રૌતિ પિકોઽપીહ

પ્રાપ્યામ્નવમઞ્જરીમ્ ॥૧૭॥

તચ્છ્રયે શારદાદેવીં,

માત ! માઽસન્નિધિં કૃથાઃ ।

ભીતોઽસ્મિ ગૌરવાખ્યાને

ગુરોરન્યાયપાતકાત્ ॥૧૮॥

જમ્બુદ્વીપેઽથ રમ્યેઽસ્મિન્,

ક્ષેત્રેઽપ્યત્રૈવ ભારતે ।

રાજસ્થાનાભિધે રાજ્યે,

તીર્થભૂમ્યેકસદ્કુલે ॥૧૯॥

મુનિપાદપવિત્રાઽહો,

જિનાયતનમણ્ડિતા ।

ધન્યા સા ધર્મધામાઽસ્તિ,

પિણ્ડવાદેતિ પૂર્વરા ॥૨૦॥ (યુગ્મમ્)

પોતાના માહાત્મ્યથી મેરુ પર્વતને પણ વામન કરી દેનાર તેમનું વર્ણન કરવા કોણ સમર્થ છે ? ખરેખર ! તેમનો અંશ પણ વર્ણવવો મુશ્કેલ છે. ॥૧૬॥

આમ છતાં મંદબુદ્ધિ એવો પણ હું તેમનું વર્ણન કર્યા વિના નહીં રહું. હા... આમાં કારણ એ છે કે હું તેમના ગુણો પર આફરીન છું. આંબાની નવી મંજરી મળી જાય તો કોયલ પણ ટહુકા વિના નથી જ રહેતી ને ? ॥૧૭॥

બસ... હવે ગુરૂના ગુણાનુવાદ કરવામાં તેમને અન્યાય થઈ જવાના પાપથી ડરતો હું શ્રીશારદા દેવીને શરણ જાઉં છું. હે શારદે મા ! આપ સતત મારું સાનિધ્ય કરજો. ॥૧૮॥

આ જ જંબૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં જ તીર્થભૂમિઓના જ જાણે સંકુલ (કોમ્પ્લેક્ષ) સમાન રાજસ્થાન રાજ્યમાં મુનિઓના ચરણોથી પવિત્ર અને જિનાલયોથી શોભતી ધર્મના ધામ સમી પિંડવાડા નામની એક ઉત્તમ નગરી છે. ॥૧૯-૨૦॥

ભગવાનાભિધઃ શ્રાદ્ધઃ

કઙ્કુદેવ્યાખ્યભાર્યયા ।

વાસેનાઽભૂષયત્ સ્વસ્ય

પુરીં ધર્મેકભૂષણઃ ॥૨૧॥

મર્ત્યલોકમહાપુણ્ય-

સમ્ભારેણાગતો નનુ ।

જૈનેન્દ્રશાસનારામે-

સારણીવાઽપતદ્ધિવઃ ॥૨૨॥

નેદીયોઽપિ દિવો મુક્તે-

ર્ભવ્યભદ્રૈકકામ્યયા ।

એનસાઽશુચિ વિશ્વં ચ,

પૂતીકર્તુમના ઇવ ॥૨૩॥

મહાતેજા મહાધામા,

સ્વાસ્તિત્વવિશ્વપાવનઃ ।

કલિકાલેઽકલઙ્કાત્મા,

કઙ્કુકુક્ષાવવાતરત્ ॥૨૪॥ ત્રિભિર્વિશેષકમ્ ॥

સમુચ્છ્વાસં દધારેમા,

પૃથિવ્યપિ પ્રમોદભાક્ ।

વ્યાજેન કિલ વર્ષાયા,

હર્ષાશ્રૂનમુચ્ચન્નભઃ ॥૨૫॥

૧. ક્ષેત્રાપેક્ષયાઽયં પ્રયોગઃ સમાધેયઃ, દૃશ્યતે ચૈતાદૃક્પ્રયોગસ્ત્રિષ્ટિઃ
ચરિતેઽપીન્દ્રસ્તુતૌ ।

ભગવાનદાસ નામના શ્રાવક કંકુદેવી નામની પત્ની સાથે ત્યાં રહેતાં હતા. ખરેખર ! ધર્મને જ ખરું ભૂષણ માનતા તેઓએ પોતાના વસવાટથી તે નગરીને અલંકૃત કરી હતી. ॥૨૧॥

મનુષ્યલોકના મહાપુણ્યના સંચયના ઉદયથી આવ્યો હોય તેમ એક જીવ જાણે જિનશાસનરૂપી ઉપવનમાં પાણીના વહેણ સમાન દેવલોકમાંથી નીચે આવ્યો. મોક્ષકામી તે જીવને દેવલોકથી મોક્ષ નજીક હોવા છતાં ભવ્યજીવોના કલ્યાણની કામનાથી અને પાપોથી ખરડાયેલા એવા આ વિશ્વને પવિત્ર કરવાની ઈચ્છાથી, પોતાના અસ્તિત્વથી વિશ્વને પાવન કરતો મહાતેજ અને મહાપ્રભાનો સ્વામિ, કળિકાળમાં પણ કલંક રહિત એવો તે જીવ કંકુબાની કુક્ષિએ અવતર્યો. ॥૨૨-૨૩-૨૪॥

આનંદના ઉલ્લાસથી પૃથ્વીએ પણ જાણે તે સમયે શ્વાસ લીધો અને વરસાદના બહાનાથી જાણે આકાશે પણ આનંદના આંસુઓ પાડ્યાં. ॥૨૫॥

સ્પર્ધયેવાઽભ્યવર્ધિષ્ટ,
 ગર્ભસ્ય ધર્મભાવના ।
 કઙ્કુદેવ્યા યતઃ સ્ત્રીણાં,
 યથાગર્ભ હિ દોહદાઃ ॥૨૬॥

કુર્વાણા જિનપૂજાં સા,
 તન્વાના દાનસન્તતિઃ ।
 ભાવયતી શુભં ધ્યાનં,
 ક્રોધાદિરહિતા સદા ॥૨૭॥
 મનસ્યપિ વિકારેણા-
 પરિસ્પૃષ્ટા ક્વચિત્કિલ ।
 જગદ્વન્દ્યં જગદ્વન્દ્યા,
 તદ્ગર્ભ વિદધાર સા ॥૨૮॥

ફાલ્ગુનીપૂર્ણિમાયાં ચ,
 શુભસ્થેષુ ગ્રહેષ્વથ ।
 શુભેઽહનિ શુભે ચન્દ્રે,
 પૂર્ણભાવમુપાગતે ॥૨૯॥
 શ્વેતરશ્મિમિવ પ્રાચી,
 પ્રસૂનમિવ કેતકી ।
 અસૂત પુત્રરત્નં સા,
 જાહનવીવ સિતોત્પલમ્ ॥૩૦॥

॥ યુગ્મમ્ ॥

સ્ત્રીઓને ગર્ભ જીવાનુસાર જ ઈચ્છાઓ થતી હોય છે. માટે આ બાજુ ગર્ભ વધતો ગયો અને જાણે તેની જ સ્પર્ધા (competition) થી ધર્મભાવના પણ વધતી ગઈ. ॥૨૬॥

જિનપૂજા અને સુપાત્રદાન કરતાં, શુભ ધ્યાન કરતાં, ક્રોધાદિથી સદા રહિત અને મનથી પણ નિર્વિકાર એવા જગદ્વંદનીયા કંકુબાએ જગદ્વંધ એવા ગર્ભનું ધારણ-પાલન કર્યું. ॥૨૭-૨૮॥

ફાગણ સુદ પૂનમના શુભ દિવસે ગ્રહો શુભ સ્થાનમાં હતા. ચંદ્ર પૂર્ણભાવમાં અને શુભ સ્થાનમાં હતો ત્યારે જેમ પૂર્વદિશા સૂર્યને જન્મ આપે, કેતકી પુષ્પને જન્મ આપે અને ગંગા નદી શ્વેતકમળને જન્મ આપે તેમ તે દેવીએ પુત્ર-રત્નને જન્મ આપ્યો. ॥૨૯-૩૦॥

પ્રેમપૂજ્જનિભાસ્યસ્ય,
 પ્રેમનિઃસ્યન્દચક્ષુષઃ ।
 પ્રેમસીતાનીલાદ્રેશ્ચ,
 પ્રેમપૂરસમચ્છવેઃ ॥૩૧॥
 પ્રેમવારિમહાવાર્ધિ-
 પ્રબોધૈકનિશાપતેઃ ।
 પ્રેમચન્દ્રાભિધા તસ્ય,
 સૂનોઃ સ્વૈરભ્યક્રિયત ॥૩૨॥
 મૃદુપાણિપદે ચિત્ત-
 હરે ચ મૃદુવાગ્મિનિ ।
 મતયા ચાઽમૃદાવસ્મિન્,
 જનો ભૃશમરજ્યત ॥૩૩॥
 દિને દિને વપુચ્છાયાં,
 વિતન્વન્નધિકાધિકામ્ ।
 અવર્ધત ગુણૈઃ સાર્ધ,
 પ્રાગ્જન્મસુહૃદો હિ તે ॥૩૪॥

મુખ જુઓ તો પ્રેમનું પૂંજ, આંખો જુઓ
 તો પ્રેમના ઝરણા, પ્રેમરૂપી ગંગા નદીને ઉત્પન્ન
 કરનાર હિમાલય પર્વત સમા અને પ્રેમના પૂર
 સમી આભા ને ધારણ કરતા... વધુ તો કેટલું
 કહેવું ? પ્રેમસાગરની ભરતી કરવામાં ચંદ્રસમાન
 તે પુત્રને જોઈ સ્વજનો એ તેનું નામ પ્રેમચંદ
 રાખ્યું. ॥૩૧-૩૨॥

કોમળ હાથ પગ, કોમળ વાણી અને તીક્ષ્ણ
 બુદ્ધિના ધારક તે દીકરાને વિષે લોકો ઘેલા
 થઈ જતા. ॥૩૩॥

દિવસ જતાં ગયા અને તેના કાયા અને
 ગુણો વધતાં જ ગયા. હા.. ગુણો તો તેના
 પૂર્વજન્મના મિત્રો જ હતાં. ॥૩૪॥

પ્રેમચન્દ્રમુખં નૈત-

દયં રાકાસુધાકરઃ ।

રાકાસુધાકરો નાયં,

પ્રેમચન્દ્રમુખં ત્વદઃ ॥૩૫॥

ગુણાલયમહો કેચિત્

કેચિત્ રુપાલયં ન્વિતિ ।

પ્રીતાસ્તુ પ્રેમચન્દ્રં સ્મ,

વર્ણયન્તિ વિચક્ષણાઃ ॥૩૬॥

દુર્વેશ્મનીવ સંસારે,

સોઽમુષ્મિન્ નિવસન્નપિ ।

સદૈવ ધારયામાસ,

વૈરાગ્યમધિકાધિકમ્ ॥૩૭॥

ભોગેષૂઘતવૈરાગ્યઃ,

સ્વશરીરેઽપિ નિસ્પૃહઃ ।

દધાર નૈવ સંસારે,

રતિં ક્વાપિ મનાગપિ ॥૩૮॥

૧. અહીં આરોપ્યાપહ્નવ અપહ્નુતિ અલંકાર છે.
૨. અહીં અપહ્નવારોપ અપહ્નુતિ અલંકાર છે.
૩. અહીં રુચ્યર્થયોગ ઉલ્લેખાલંકાર છે.

આ રીતે જ્યાં અલંકારોના નામ દર્શાવાય તે વાચકોની પ્રતિપત્તિ માટે ઉપલક્ષણ સમજવા. આ સિવાય પણ અનેક અલંકારોના પ્રયોગો સ્વયં જાણવા.

(લોકોની વાતો) અરે ! આ પ્રેમચંદનું મુખ નથી, આ તો પૂર્ણિમાનો ચન્દ્રમાં છે.....ના ભાઈ ના, આ પૂર્ણિમાનો ચંદ્રમા નથી. આ તો પ્રેમચંદનું મુખ છે. ॥૩૫॥

આનંદિત એવા કેટલાક વિચક્ષણો એ ગુણાલય છે. એમ કહીને અને કેટલાક વિચક્ષણો રુપાલય છે. એમ કહીને પ્રેમચંદની પ્રશંસા કરતા હતાં. ॥૩૬॥

સંસારમાં અત્યંત વૈરાગ્ય ધારણ કરનાર તે સુખોની વચ્ચે પણ કષ્ટથી રહેતા હતા. ॥૩૭॥

ભોગોમાં ઉત્કૃષ્ટ વૈરાગ્ય.. પોતાના શરીર માટે પણ નિઃસ્પૃહ.. એવા તેને સંસારમાં જરા પણ રતિ ન હતી. ॥૩૮॥

ઉક્તં ધર્મોપદેષ્ટારઃ,
 સાક્ષિમાત્રં મહાત્મનામ્ ।
 સાક્ષ્યપિ નાગતસ્તસ્ય,
 સ્વયમ્બુદ્ધમહામતેઃ ॥૩૯॥

શરીરમેવ તસ્યાઽઽસીત્,
 ગૃહે શાલાદિકે તથા ।
 મનસ્તુ સંયમારામ-
 સજ્ચારસ્ય મનોરથે ॥૪૦॥

સહજો જિનરાગશ્ચ,
 સહજા સાધુસેવના ।
 સહજોદ્ભૂતવૈરાગ્યો,
 બાલત્વેઽબાલચેતસઃ ॥૪૧॥

જિનપૂજાનિમગ્નોઽસૌ,
 તદભિગતમાનસઃ ।
 ગતાં ભોજનવેલાં તુ,
 ક્વચિદપિ બુબોધ ન ॥૪૨॥

કહેવાય છે કે, મહાપુરુષો ને (એટલા જલ્દી
 બોધ પામે છે કે) ધર્મોપદેશકો સાક્ષીમાત્ર જ બને
 છે. પણ આશ્ચર્ય ! આ તો સ્વયંબુદ્ધ બન્યા.
 કોઈ ઉપદેશ વિના જાતે જ બોધ પામ્યા. ॥૩૯॥

ઘર, શાળા વગેરેમાં તો તેનું શરીર માત્ર
 જ હતું. જ્યારે મન તો 'સંયમ બાગમાં હું
 ક્યારે સંચરીશ ?' તેવા મનોરથોમાં જ રમતું
 હતું. ॥૪૦॥

વય નાની પણ દિલ વિશાળ, સહજ પ્રભુ
 પરનો પ્રેમ, સહજ એવી સાધુભક્તિ અને
 સહજોત્પન્ન વૈરાગ્ય એ તે બાળકની વિશેષતાઓ
 હતી. ॥૪૧॥

તન્મય થઈને જિનપૂજામાં મગ્ન થઈ ગયેલ
 તેમને 'જમવાનો સમય ક્યારે જતો રહ્યો તે
 ય ખ્યાલ ન આવતો.' ॥૪૨॥

સાધુષુ દૃષ્ટમાત્રેષુ,
સદ્યશ્ચોત્ફુલ્લલોચનઃ ।
રોમાઞ્ચવ્યાપ્તસર્વાઙ્ગઃ,
પ્રેમચન્દ્રોઽભ્યજાયત ॥૪૩॥

પતિત્વા પાદયોરાશુ,
પ્રેમચન્દ્રઃ પવિત્રધીઃ ।
ભૂરિભક્તિભૃતશ્ચાન્ન-
પાનૈસ્તાન્ પ્રત્યલાભયત્ ॥૪૪॥

અન્યેષામપિ વેશમાનિ,
મુનિં સ નીતવાન્ સદા ।
નિર્મલભક્તિભાવેન,
નનુ ભક્તિરનેકથા ॥૪૫॥

વ્યવસાયકૃતેઽવાત્સીત્,
વ્યારાગ્રામે ગતોઽપિ ચ ।
તથૈવાઽસ્થાત્ યથૈવ પ્રાક્,
મહાન્તો હિ સમાઃ સદા ॥૪૬॥

ચારિત્રગુણપૂર્ણાત્મ-
મુનિભક્તિપ્રભાવતઃ ।
અર્હદર્ચનતોઽશુભ-
કર્મનિર્જરણાદથ ॥૪૭॥

સાધુના દર્શન માત્રથી આનંદથી આંખો
વિકસિત થઈ જતી અને પ્રેમચંદના બધા અંગો
રોમાંચિત થઈ જતા. ॥૪૩॥

પાવન મતિના સ્વામિ પ્રેમચંદ સાધુઓને
તરત જ પગમાં પડીને ઉછળતા ભક્તિભાવથી
ભાત-પાણી વહોરાવતા. ॥૪૪॥

મહાત્માઓને બીજાઓના ઘરોમાં પણ તે
હંમેશા લઈ જતા. કેવા નિર્મળ ભક્તિભાવ !
ખરેખર ! ભક્તિ અનેક પ્રકારની હોય છે. ॥૪૫॥

વ્યવસાય માટે વ્યારા ગામે વસવાટ કરવાનું
થયું. છતાં ય પ્રેમચંદ તો પહેલા જેવા જ રહ્યા..
હા ! મહાપુરુષો બધી જ પરિસ્થિતિમાં
સમભાવવાળા જ હોય છે. ॥૪૬॥

ચારિત્રગુણના પાત્ર મુનિઓની ભક્તિના
પ્રભાવથી અને જિનપૂજાથી અશુભ કર્મની
અમાપ નિર્જરા થઈ અને કમાલ... કોઈ પ્રેરણા

પ્રેરણાયા વિનાઽપ્યસ્ય,
 દીક્ષાભાવોઽભ્યવર્ધત ।
 પ્રાદુર્ભવન્તિ મહતાં,
 સ્વયમેવ યતો ગુણાઃ ॥૪૮॥ યુગ્મમ્ ॥

ભાવનાભિરવિશ્રાન્તં,
 ભાવિતાત્મા ક્ષણે ક્ષણે ।
 લોકોત્તરાભિરેતાભિઃ,
 પ્રેમચન્દ્રો હ્યજાયત ॥૪૯॥

મહાવ્રતાનિ ક્વ લપ્સ્યે,
 પ્રપત્સ્યે ક્વાઽનગારતામ્ ? ।
 આત્મારામમનાશ્ચાઽહ-
 માત્મમાત્રકૃપાધરઃ ॥૫૦॥

ઇન્દીવરે ગુરોઃ પાદે,
 ત્વિન્દિન્દિરોઽસ્મ્યહં કદા ? ।
 તપસ્સ્વાધ્યાયસદ્ધ્યાન-
 સાધુસેવારતસ્તથા ॥૫૧॥

૧. કદા, કર્હિ સાથે વર્તમાનકાળના રૂપનો અર્થ ભવિષ્યકાળમાં પણ થાય. (સિ.હે.૫/૩/૮)

વિના પણ તેમની દીક્ષાની ભાવના ખૂબ વધતી
 ગઈ. ખરેખર ! મહાપુરુષોના ગુણો સ્વયં જ
પ્રગટ થાય છે. ॥૪૭-૪૮॥

હવે કહેવામાં આવે છે તે લોકોત્તર
 ભાવનાઓથી પ્રેમચંદ્ર કાણે કાણે સતત ભાવિત
 થયા. ॥૪૯॥

“હું મહાવ્રતોને ક્યારે મેળવીશ ? આત્મામાં
 રમતા મનવાળો અને જીવ માત્ર પર કરુણાને
 વહાવતો એવો હું સાધુતાને ક્યારે પામીશ ?.
 ॥૫૦॥

અહો ! ગુરુદેવના ચરણ કમળમાં ભમરા
 જેવો થઈને હું તપ, સ્વાધ્યાય, સદ્ધ્યાન અને
 સાધુસેવામાં ક્યારે રત થઈશ ? ॥૫૧॥

નિરીહો નિર્મમઃ શાન્તો,
મલક્લિન્નકલેવરઃ ।
શુદ્ધોઞ્ચર્યયા માધુ-
કરીં વૃત્તિં કદા શ્રયે ? ॥૫૨॥

સમાધિનન્દને ક્વેન્દ્રઃ,
કર્માદ્રિકુલિશં વ્રતમ્ ।
નિશિતં પાલયિષ્યામિ,
કૃપાશચીસુલમ્પટઃ ? ॥૫૩॥

મૂલોત્તરગુણાન્ કોટિ-
શિલાધિકાન્ વહન્ મુદા ।
ત્રિખણ્ડમિવ ત્રિરત્નં,
લપ્સ્યે વિષ્ણુસમઃ કદા ॥૫૪॥

અધ્યારુઢોઽશ્વરત્નં ચ,
મોક્ષમાર્ગમહાજવમ્ ।
ધ્યાનાઘ્યં દુર્જયો ભાવી
મુનિચક્રી કદા ન્વહમ્ ? ॥૫૫॥

ઈચ્છાને મમતાથી રહિત, શાંત, મલથી
ખરડાયેલ શરીરવાળો થઈને શુદ્ધગોચરી માટે
માધુકરી વૃત્તિ (ભમરાની જેમ જરા જરા લેવાની
વૃત્તિ) ને હું ક્યારે સ્વીકારીશ ? ॥૫૨॥

સમાધિરૂપી નંદનવનમાં દયારૂપી ઈન્દ્રાણીમાં
લંપટ બનીને હું કર્મરૂપી પર્વતનો ચૂરો કરવામાં
વજ સમાન વ્રતને અણિશુદ્ધપણે ક્યારે પાળીશ ?
॥૫૩॥

કોટિશિલા (કરોડ માણસ ઉપાડી શકે તેવી
શિલા) કરતા પણ અધિક ભારવાળા મૂલોત્તર
ગુણોને આનંદથી વહન કરતો એવો વિષ્ણુ
સમાન મુનિ બની ત્રણ ખંડની જેમ ત્રણ રત્ન
ક્યારે સ્વીકારીશ ? ॥૫૪॥

મોક્ષમાર્ગે પૂરપાટ વેગે દોડતા ધ્યાનરૂપી
અશ્વરથ પર આરુઢ થઈ દુર્જય એવો હું
મુનિચક્રવર્તી ક્યારે થઈશ ? ॥૫૫॥

ગજરત્નં શ્રિતઃ ચોચ્ચૈ-

રાર્જવસઙ્ગકં વરમ્ ।

મુક્તિપુરીં પ્રવેક્ષ્યામિ,

મુનિચક્રી કદા ન્વહમ્ ? ॥૫૬॥

દુર્નિમિત્તમહાવૃષ્ટિ-

પાતપાતૃ ત્રિધાઽપિ ચ ।

ગુપ્તિચ્છત્રં ધરિષ્યામિ,

મુનિચક્રી કદા ન્વહમ્ ? ॥૫૭॥

શાસનચર્મરત્નેન,

ભવ્યજીવાન્ ભવામ્બુધેઃ ।

પાતા દુઃખોદધેર્ભાવી,

મુનિચક્રી કદા ન્વહમ્ ? ॥૫૮॥

જ્ઞાનમણિપ્રકાશેન,

તમસાઽન્ધં જગત્ ખલુ ।

તારયિષ્યામિ ચાઽઽત્માનં,

મુનિચક્રી કદા ન્વહમ્ ? ॥૫૯॥

દુસ્તપઃકાકિણીકાન્ત-

સ્તમિસ્રામાત્મસંજ્ઞકામ્ ।

જ્યોતિર્મયીં કરિષ્યામિ,

મુનિચક્રી કદા ન્વહમ્ ? ॥૬૦॥

આર્જવરૂપી ગજરત્ન પર બેસીને મુનિ-
ચક્રવર્તી એવો હું મુક્તિપુરીમાં ક્યારે
પ્રવેશીશ ? ॥૫૬॥

કુનિમિતોની મહાવૃષ્ટિને અટકાવનાર એવી
બ્રહ્મ ગુપ્તિરૂપ છત્રરત્નને મન વચન કાયાથી
ધારણ કરતો એવો મુનિચક્રવર્તી ક્યારે
થઈશ ? ॥૫૭॥

જિનશાસનરૂપી ચર્મરત્નની નાવ વડે હું
દુઃખોના દરિયા સમાન સંસાર સાગરમાં
ભવ્યજીવોનો તારણહાર મુનિચક્રવર્તી ક્યારે
થઈશ ? ॥૫૮॥

અજ્ઞાનરૂપ અંધકારથી અંધ એવા આ
જગતનો તથા મારા આત્માનો જ્ઞાનરૂપી
મહિરત્નના પ્રકાશથી નિસ્તાર કરનારો મુનિ
ચક્રવર્તી હું ક્યારે થઈશ ? ॥૫૯॥

આત્મારૂપી અંધકારમય તમિસ્રા ગુફાને
દુષ્કર તપરૂપી કાકિણીરત્નથી કાન્ત સુંદર થઈને
જ્યોતિર્મય કરતો એવો મુનિચક્રવર્તી હું ક્યારે
થઈશ ? ॥૬૦॥

મૂલોત્તરગુણસ્તમ્ભ-

શોભિતશીલહર્મ્યકઃ ।

ચારિત્રવર્ધકિં લપ્સ્યે,

મુનિચક્રી કદા ન્વહમ્ ? ॥૬૧॥

જિનાજ્ઞાપૃતનાપત્યા,

દોષમ્લેચ્છાન્ જયન્નહો !।

આત્મજેતા ભવિષ્યામિ,

મુનિચક્રી કદા ન્વહમ્ ? ॥૬૨॥

સંયમાખ્યપુરોધેન,

ષટ્કાયં પરિપાલયન્ ।

ષટ્ખણ્ડાભં ભવિષ્યામિ,

મુનિચક્રી કદા ન્વહમ્ ? ॥૬૩॥

સ્ત્રીરત્નસમતાભોગ-

નિરાકૃતભવશ્રમઃ ।

સૌખ્યાદ્વૈતાનુભોક્તા સ્યાં,

મુનિચક્રી કદા ન્વહમ્ ? ॥૬૪॥

મોક્ષગુહામહાદ્વારં,

તિતિક્ષાદણ્ડરત્નભાક્ ।

ઙ્ઙટિત્યુદ્ઘાટયિષ્યામિ,

મુનિચક્રી કદા ન્વહમ્ ? ॥૬૫॥

મૂલોત્તરગુણો રૂપી સ્તંભોથી શોભતા શીલ
રૂપી મહેલવાળો મુનિચક્રવર્તી એવો હું ચારિત્રરૂપી
વર્ધકિરત્નને ક્યારે પ્રાપ્ત કરીશ ? ॥૬૧॥

જિનાજ્ઞારૂપી સેનાપતિરત્નથી દોષોરૂપી
મ્લેચ્છોને જીતતો આત્મવિજેતા એવો હું
મુનિચક્રવર્તી ક્યારે થઈશ ? ॥૬૨॥

સંયમરૂપ પુરોહિતરત્ન વડે છ ખંડની જેમ
છકાયના જીવોનું પરિપાલન કરતો એવો
મુનિચક્રવર્તી હું ક્યારે થઈશ ? ॥૬૩॥

સ્ત્રીરત્નરૂપ સમતાના ભોગથી સંસારના
થાકને ઉતારી પરમ સુખનો ભોક્તા મુનિચક્રવર્તી
હું ક્યારે થઈશ ? ॥૬૪॥

તિતિક્ષારૂપી દંડરત્નથી મોક્ષરૂપી ગુહાના
મહાદ્વારને ક્ષણમાં ખોલી નાખનાર એવો
મુનિચક્રવર્તી હું ક્યારે થઈશ ? ॥૬૫॥

सत्त्वखड्गपराभूत-

परिषहचमूः किल ।

ब्रह्मगुप्तिनिधीशः स्यां,

मुनिचक्री कदा न्वहम् ? ॥६६॥

शास्त्रगृहपते रत्नात्,

संवेगघृतपूरभुक् ।

पुष्टशीलवपु-र्भावी

मुनिचक्री कदा न्ववम् ? ॥६७॥

शुद्धालोचनचक्रेण,

निर्नष्टाशेषशल्यकः ।

चक्रीचक्राधिको भावि-

मुनिचक्री कदा न्वहम् ? ॥६८॥

घर्मकरैश्च घर्मर्तौ,

घर्माऽध्वनि शनैः शनैः ।

घर्मजक्षालिताऽघोऽहं,

विहर्तास्मि कदा क्षितौ ? ॥६९॥

क्व दुस्तपं तपिष्येऽहं,

करिष्ये प्रतिलेखनम् ? ।

स्वाध्यायघोषनिर्घोष-

पावनैकप्रतिश्रयः ॥७०॥

सत्त्वइपी ञङ्गरत्नथी परिषहसेनाने पराजित
करीने नवभ्रह्मगुप्तिइप नवनिधिनो स्वामि
मुनिचकवर्ती क्यारे थर्षश ? ॥६५॥

शास्त्रइप गृहपतिरत्न द्वारा संवेगइपी धेभर
भाध पुष्ट थथेला थारिभइपी शरीरवाणो
मुनिचकवर्ती हुं क्यारे थर्षश ? ॥६७॥

शुद्ध आलोचनाइपी यक्करत्नथी भधां
शल्योनो नाश करीने यकीओना समूहथी य
थटियातो मुनिचकवर्ती क्यारे भनीश ? ॥६८॥

ठिनाठामां उष्या किरणोथी तपेला मार्ग पर
धीमे धीमे विहार करता परसेवाथी धोवाता
पापवाणो हुं क्यारे विथरीश ? ॥६९॥

दुष्कर तपने क्यारे तपीश ? क्यारे मारा
स्वाध्यायना धोषथी उपाश्रयने पावन करीश ?
क्यारे हुं पडिलेहण करीश ? ॥७०॥

રક્તપ્રતિકળવ્યાપ્ત-

જિનાજ્ઞઃ ક્વ ભવિષ્યતિ ।

ગુરુસમર્પિતાઽઽત્મા મે,

ભાવિતાત્મા સદાશયઃ ॥૭૧॥

અન્યાભિર્ભાવનાભિશ્ચ,

ચારુભિર્ભાવયન્નિજમ્ ।

પ્રેમચન્દ્રોઽનયત્ કાલં,

કુખટ્વાયાં નિશામિવ ॥૭૨॥

આસીનો સોઽન્યદા ચાસીત્,

સહ પિત્રા તદાપણે ।

સંન્યાસી ચાઽઽયયૌ તત્રા-

ઽઽનાભિરુદ્રાક્ષમાલકઃ ॥૭૩॥

આરેભે ચેક્ષિતું પ્રેમ-

ચન્દ્રં સ નિર્નિમેષદૃક્ ।

કુપિતસ્તત્પિતાઽવોચત્-

“કિં તે તેન પ્રયોજનમ્ ? ॥૭૪॥

ગૃહાણ રોચતે તુભ્યં,

યદેષોઽહં દદામિ તે ।

મા પશ્ય મદપત્યં ચે-

દસિ ત્વં કુશલપ્રિયઃ” ॥૭૫॥

લોહીનાં બુંદે બુંદમાં જિનાજ્ઞાથી વ્યાપ્ત,
ગુરુને સમર્પિત, ભાવિતાત્મા અને સદાશયધારી
એવો મારો આત્મા ક્યારે થશે ? ॥૭૦॥

જાણે ખરાબ શય્યામાં રાત્રિ કાટતા હોય
તેમ, આવી બીજી પણ સુંદર ભાવનાઓથી
પોતાને ભાવિત કરતા પ્રેમચંદે સમય પસાર
કર્યો. ॥૭૨॥

એકવાર તે પિતા સાથે તેમની દુકાનમાં
બેઠા હતાં ત્યારે નાભિસુધી લટકતી રૂદ્રાક્ષની
માળાવાળો સંન્યાસી આવ્યો. ॥૭૩॥

તે અનિમેષ નજરે પ્રેમચંદને જોવા લાગ્યો.
તેથી તેના પિતાએ ગુસ્સે થઈને કહ્યું. “તેનું
તને શું કામ છે ? ॥૭૪॥

લે, આ હું તને આપું છું. જે ગમે તે લે.
પણ હવે જો તારું કુશળ ઈચ્છતો હોય તો
મારા દીકરાને ન જોતો.” ॥૭૫॥

“નાડર્થો મે વસ્તુના વત્સ !
 કેનાડપિ કિન્તુ તે સુતઃ ।
 વિશિષ્ટૈર્લક્ષણૈઃ ધ્યાતિ,
 પરમભ્યુદયં નિજમ્ ” ॥૭૬॥

તદુત્તરં નિશમ્યૈન-
 મપ્રાક્ષીત્ તત્પિતા મુદા ।
 “ઉચ્યતાં તર્હિ તદ્ભાવિં,
 વિદ્વન્ ! વેત્તિ ભવાન્ યદિ” ॥૭૭॥

“ઈદૃશૈર્લક્ષણૈર્યુક્તો,
 ભાવ્યોડક્ષયનિધીશ્વરઃ ।
 મહાન્ મુનીશ્વરો વાડપિ,
 નાડન્યથા વિદ્ધિ મદ્વચઃ” ॥૭૮॥

શ્રુત્વા પ્રીતસ્તતસ્તસ્મૈ,
 પ્રેમચન્દ્રપિતા દદૌ ।
 દક્ષિણામથવા કસ્મૈ,
 ન રુચ્યમીદૃશં વચઃ ॥૭૯॥

પરિવ્રજ્યાકૃતે નાડડપ,
 સ્વજનાનાં સ સમ્મતિમ્ ।
 ઈદૃશં પુત્રરત્નં વા,
 કો વિયુક્તં સહેત હિ ॥૮૦॥

“હે વત્સ ! મારે કોઈ વસ્તુ જોઈતી નથી.
 પણ તારો પુત્ર વિશિષ્ટ લક્ષણોથી પોતાનો પરમ
 અભ્યુદય જણાવે છે.” ॥૭૬॥

તેનો આ ઉત્તર સાંભળી તેના પિતાએ હર્ષ
 પૂછ્યું, “હે વિદ્વાન ! તો પછી જો આપ તેનું
 ભાવિ જાણતા હો તો જણાવો !” ॥૭૭॥

“આવા લક્ષણથી યુક્ત કાં તો અક્ષય-
 સંપત્તિનો સ્વામિ થાય અને કાં તો મહાન
 સાધુ થાય. મારું વચન ખોટું નહીં સમજતો.”
 ॥૭૮॥

પ્રેમચંદના પિતાએ તે સાંભળી આનંદિત થઈ
 તેને દક્ષિણા આપી. અથવા તો (આપે જ
 ને) આપું વચન કોને ન ગમે ? ॥૭૯॥

આવા પુત્રરત્નનો વિયોગ કોણ સહન કરે ?
 પ્રેમચંદને દીક્ષા માટે સ્વજનોની સંમતિ ન
 મળી. ॥૮૦॥

ધર્મદેશનયા જ્ઞાત્વા,
 પ્રભાવં વૈમલાચલમ્ ।
 પ્રેમચન્દ્રો હ્યગાત્ત્ર,
 વીર્યં રુચ્યનુસારિ હિ ॥૮૧॥

આનન્દાધિમહોલ્લાસ-
 યુક્તો યાત્રાં ચકાર સઃ ।
 કલિકાલેઽપિ કલ્પદ્રુ-
 સમેઽત્ર ન્યવસત્તથા ॥૮૨॥

તત્રૈવ નિવસન્ ચક્રે,
 તપસ્તપોદિવાકરઃ ।
 સાર્ધમાસમુપવાસાન્,
 બાલોઽપ્યેકાન્તરાત્રહો ! ॥૮૩॥

સ ચતુરુપવાસાંશ્ચ,
 વિતેને તદનુ હ્યપિ ।
 તત્પારણં વિધાયાહો !
 હ્યષ્ટાવપિ ચકાર ચ ॥૮૪॥

આસીનઃ શયિતો નાઽભૂ-
 ત્તપસ્વ્યપિ મહાનસૌ ।
 વિમલાચલયાત્રાં તુ,
 ચકારાઽહો ! તદાપિ હિ ॥૮૫॥

ધર્મદેશનથી વિમલાચલનો મહિમા જાણીને
 પ્રેમચંદ ત્યાં ગયો. કારણ કે વીર્ય રુચિને
અનુસરનારું હોય છે. ॥૮૧॥

આનંદરૂપી સાગરનાં મહોલ્લાસ સાથે તેણે
 જાત્રા કરી અને કળિકાળમાં કલ્પવૃક્ષ સમાન
 આ સ્થળે તે રોકાઈ ગયો. ॥૮૨॥

ત્યાં રહેતા તપતેજથી સૂર્યસમા પ્રેમચંદે દોટ
 મહિના સુધી એકાંતર ઉપવાસ કર્યા. ॥૮૩॥

તેના પછી ચાર ઉપવાસ કર્યા અને તેના
 પારણે અહ્વાઈ કરી. ॥૮૪॥

આવો મહાન તપસ્વી હોવા છતાં પણ તે
 બેસી કે સૂઈ ન રહ્યો પણ ત્યારે ય સિદ્ધગિરિની
 જાત્રા કરી ॥૮૫॥

તત્રસ્થમુનિમૂચેઽસૌ,
 પરિવ્રજ્યાસમુત્સુકઃ ।
 પ્રવ્રજ્યાદાનતઃ પૂજ્ય !,
 કૃપાં કુરુ મયીતિ ચ ॥૮૬॥

મહાત્માઽઽસીદ્ મુનિઃ સોઽપિ,
 શિષ્યલોભેન શૂન્યહૃદ્ ।
 સ્વાનર્હતાં તમાઽઽચચ્ચૌ,
 ગન્તું દાનમુનિં તથા ॥૮૭॥

સદૃશૈઃ સઙ્ગતં શસ્યં,
 ત્વાદૃશૈસ્તાદૃશાઃ સમાઃ ।
 યુજ્યતે રાજહંસસ્ય,
 સ્થાનં માનસરોવરે ॥૮૮॥

ઇતિ શ્રુત્વા મુખાત્ સાધોઃ,
 પ્રેમચન્દ્રઃ પ્રમોદભાક્ ।
 અપ્રાક્ષીદધુના પૂજ્ય !,
 પૂજ્યઃ સ કુત્ર વર્તતે ॥૮૯॥

ઠુચે મુનિવરોઽસૌ તં
 વીરોપાધ્યાયસન્નિધૌ ।
 ઘોઘાચ્ચે પ્રવરે તીર્થે,
 ભાવી મેલો ગુરોર્હિ તે ॥૯૦॥

દીક્ષા માટે ઉત્સુક એવા તેણે ત્યાં રહેલા
 મુનિ ભગવંતને કહ્યું કે, “હે પૂજ્ય ! પ્રવ્રજ્યા
 આપવા વડે મારા ઉપર કૃપા કરો” ॥૮૬॥

તે મુનિ પણ કોઈ મહાપુરુષ હતા. તેમને
 શિષ્યનો લોભ ન હતો. તેમણે દીક્ષા આપવા
 પોતાની અયોગ્યતા જણાવી અને મુનિ
 દાનવિજયજી પાસે જવા કહ્યું. ॥૮૭॥

“સરખે સરખાની સંગત શોભે, તારા માટે
 તે ગુરૂ યોગ્ય છે. રાજહંસનું સ્થાન તો
 માનસરોવરમાં જ ઉચિત છે.” ॥૮૮॥

સાધુની આ વાત સાંભળીને પ્રેમચંદે આનંદિત
 થઈને પૂછ્યું, “હે પૂજ્ય ! તે પૂજ્ય અત્યારે
 ક્યાં બિરાજમાન છે ?” ॥૮૯॥

મુનિવરે કહ્યું. “ઘોઘા નામના ઉત્તમ તીર્થમાં
 તને ગુરૂનો મેળાપ થશે.” ॥૯૦॥

વર્ધમાનપ્રમોદોઽસૌ,
ઘોઘાગ્રામે ગતસ્તતઃ ।
શ્રીવીરાખ્યમુપાધ્યાયં,
નત્વા વૃત્તમ્ બભાણ સ્વમ્ ॥૧૧૧॥

ચખ્યૌ સોઽપિ વિનીતો મે,
દાનાહ્વોઽસ્તિ વિનેયકઃ ।
સકલાગમમર્મજ્ઞઃ,
પારગઃ શ્રુતવાર્નિધેઃ ॥૧૨૨॥

ભવતુ સ ગુરુસ્તે ત્વં,
યોગ્યોઽસીત્યનુમન્યતે ।
કિન્ત્વેષ હિ ક્રમો વત્સ !,
યત્પરીક્ષ્યૈવ દીક્ષ્યતે ॥૧૩૩॥

તિષ્ઠાત્રૈવ સુખં તસ્માત્,
ચતુર્માસ્યાઃ પરં પરમ્ ।
મુનિપદં મહાસત્ત્વ !,
દાસ્યતે તેઽવિલમ્બિતમ્ ॥૧૪૪॥

તથેત્યઙ્ગીચકારાહો !,
વિનીતાત્માઽવિકલ્પધીઃ ।
ગુર્વાજ્ઞા હિ કુલીનાનાં,
વિચારમપિ નાઽર્હતિ ॥૧૫૫॥

વધતા આનંદ સાથે તે ઘોઘામાં
શ્રીવીરવિજયજી ઉપાધ્યાય પાસે ગયો અને
પોતાની વાત કહી. ॥૯૧॥

તેમણે પણ કહ્યું કે મારે દાનવિજય નામનો
વિનીત શિષ્ય છે જે સકલાગમમર્મજ્ઞ અને
શ્રુતસાગરનો પારગામી છે. ॥૯૨॥

ભલે તે તારો ગુરુ થાય. તું યોગ્ય લાગે
છે, પણ વત્સ ! એવો આચાર છે કે પરીક્ષા
કરીને જ દીક્ષા અપાય છે. ॥૯૩॥

હે મહાસત્ત્વ ! માટે તું સૂખપૂર્વક અહીં જ
રહે. ચોમાસા પછી પરમ એવું મુનિપદ તને
જલ્દીથી આપીશ. ॥૯૪॥

વિકલ્પ કર્યા વિના જ તે વિનીતાત્માએ
તેમ સ્વીકાર્યું. ખરેખર, કુલીનો માટે ગુર્વાજ્ઞામાં
વિચાર કરવો ઉચિત નથી. ॥૯૫॥

પ્રેમચન્દ્રપિતા દધ્યૌ,
કિં નાઽઽગમત્ સુતો નનુ ? ।
માર્ગયન્નાજગામાઽત્ર,
નિન્યે સુતં ગૃહં તથા ॥૧૬॥

પરિવ્રજ્યાવિયોગેઽસ્ય,
ગુરુવિયોગદુઃખતઃ ।
પિટકોપરિ ગણ્ડાભા,
વ્યથાઽભૂચ્ચ તદાઽતુલા ॥૧૭॥

બભૂવ દ્રવ્યતો ગેહે,
ભાવતો ગુરુસન્નિધૌ ।
પરિવ્રજ્યાભિલાષૈસ્સ,
તદૈકાયનતાં ગતઃ ॥૧૮॥

ભવામ્બોધિતરીં પાપ-
હરીં જન્તુશિવંકરીમ્ ।
સ્થાતું દીક્ષાં વિનાઽશક્તો,
નિરગાત્સ ગૃહાદ્બહિઃ ॥૧૯॥

યયાવગ્નિરથેનાઽસૌ,
ગુરુપ્રાપ્તિસમુત્સુકઃ ।
સદ્ગુરુપાદમૂલં હિ,
શરણં દેહિનાં ખલુ ॥૧૦૦॥

આ બાજુ પ્રેમચંદના પિતાએ વિચાર કર્યો કે, 'દિકરો પાછો કેમ ન આવ્યો?' શોધતા શોધતા અહીં તેઓ આવી ગયા અને પુત્રને ઘરે લઈ ગયા. ॥૯૬॥

દીક્ષાના વિયોગનું દુઃખ તો હતું જ. તેમાં ગુરૂના વિયોગનું દુઃખ આવી પડ્યું. જાણે ગુમડા ઉપર ગુમડું થયું. તેની વ્યથા અતુલ્ય બની ગઈ. ॥૯૭॥

પ્રવ્રજ્યાના અભિલાષેથી એકતાની બની ગયેલ પ્રેમચંદ માત્ર દ્રવ્યથી જ ઘરે હતા. ભાવથી તો ગુરૂના સાનિધ્યમાં જ હતા. ॥૯૮॥

સંસારસાગર તરવા માટે નાવડી, પાપહરણી, જીવોને સર્વજીવસુખકરી એવી દીક્ષા વિના રહેવા તે સમર્થ ન હતા. તે ઘરેથી ભાગી ગયા. ॥૯૯॥

ગુરૂની પ્રાપ્તિ માટે સમુત્સુક એવા તેઓ આગગાડી વડે ત્યાં ગયા. ખરેખર, સદ્ગુરૂના ચરણ જ જીવોને શરણભૂત છે. ॥૧૦૦॥

इतश्च प्रेमचन्द्रस्य,
स्वजनास्तत्प्रवृत्तये ।
पप्रच्छुर्ग्राम्यलोकांस्ता-
नेको चाख्यात् यथातथम् ॥१०१॥

त्वरयित्वा गतास्तेऽपि,
स्नेहपाशवशीकृताः ।
निन्युः पुत्रं गृहे प्रीताः,
सम्प्राप्तजीवना इव ॥१०२॥

दध्यौ च प्रेमचन्द्रोऽपि,
ह्यग्निरथपथा गतः ।
ज्ञातोऽस्मि स्वजनैर्हन्त !,
चोपायोऽत्र प्रवर्तताम् ॥१०३॥

चलित्वैવાधुना तत्र,
गमिष्यामीति सत्वरम् ।
मोक्षप्रियसखीदीक्षा-
कृते चक्रे स निश्चयम् ॥१०४॥

षट्त्रિंशन्माइलाध्वानं,
गत्वाऽभीष्टपुराद्बहिः ।
सुदीर्घेण विहारेण,
श्रान्तोऽश्रयत्तरोस्तलम् ॥१०५॥

આ બાજુ પ્રેમચંદના સ્વજનોએ તેની ભાળ
મેળવવા ગામના લોકોને પૂછ્યું અને એક જણે
હકીકત કહી દીધી. ॥૧૦૧॥

સ્નેહપાશથી બંધાયેલા તેઓ પણ તરત
ગયા અને જાણે પુનર્જીવન પ્રાપ્ત કર્યું હોય
તેવા આનંદથી પુત્રને ઘરે લાવ્યા. ॥૧૦૨॥

પ્રેમચંદે પણ વિચાર કર્યો કે આગગાડીના
માર્ગે જવાથી સ્વજનોને ખબર પડી ગઈ. પણ
અહીં કાંઈક ઉપાય કરું. ॥૧૦૩॥

મોક્ષની પ્રિય સખી સમાન દીક્ષા માટે હવે
ત્યાં ચાલીને જ જઈશ એમ પ્રેમચંદે તરત જ
નિશ્ચય કર્યો. ॥૧૦૪॥

૩૬ માઈલ ચાલીને ખૂબ લાંબા વિહારથી
થાકેલો પ્રેમચંદ સુરત શહેરની બહાર ઝાડ નીચે
સૂઈ ગયો. ॥૧૦૫॥

સુપ્ત્વાઽતિનિભૃતં તત્ર,
 પ્રાતઃ સિદ્ધગિરિં દ્વગાત્ ।
 ગુરુપાદોત્પલં બાઢં
 ષટ્પદીભૂય ચાશ્રયત્ ॥૧૦૬॥

સ્વાધ્યાયાદિરતોઽનૈષીત્,
 સાધુસેવારતસ્તથા ।
 પ્રેમચન્દ્રશ્ચતુર્માસીં,
 પરિવ્રજ્યાસમુત્સુકઃ ॥૧૦૭॥

ચતુર્માસી ગતા સાઽપિ,
 તદ્વ્યથાવ્યથિતા ઇવ ।
 સસજ્જ પ્રેમચન્દ્રોઽપિ,
 પ્રસન્નોઽસ્મિન્ ગુરુસ્તથા ॥૧૦૮॥

કાર્તિક-કૃષ્ણ-ષષ્ઠચહ્નિ,
 શત્રુઞ્જયગિરેસ્તલે ।
 અન્તઃશત્રુઞ્જયાય સ્વ-
 ભાવહીણસરિત્પતિઃ ॥૧૦૯॥

વર્ધમાનસમુલ્લાસઃ,
 પ્રમોદાબ્ધિનિમગ્નહૃદ્ ।
 પ્રેમચન્દ્રઃ પ્રવવ્રાજ,
 ચતુર્ભિશ્ચ જનૈઃ સમમ્ ॥૧૧૦॥યુગમ્ ॥

ત્યાં ગાઢ નિદ્રા કરીને સવારે સિદ્ધગિરિએ
 ગયો અને ભ્રમરની જેમ ગુરૂચરણકમળનું શરણ
 લીધું. ॥૧૦૬॥

દીક્ષા માટે ખૂબ ઉત્સુક એવા પ્રેમચંદે
 સ્વાધ્યાયાદિ અને સાધુસેવામાં રત થઈને
 ચોમાસું પસાર કર્યું. ॥૧૦૭॥

(દીક્ષાવિરહરૂપ) તેની વ્યથાથી જાણે વ્યથિત
 થયું હોય તેમ ચોમાસું પુરું થયું. પ્રેમચંદ અને
 તેના પર પ્રસન્ન થયેલા ગુરૂ બંને તૈયાર થઈ
 ગયા. ॥૧૦૮॥

કાર્તિક વદિ ૬ ના દિવસે સિદ્ધાચલની
 તળેટીમાં આંતરશત્રુઓને જીતવા માટે પોતાના
 ભાવોથી સાગરને પણ શરમાવનાર, વધતા
 ઉલ્લાસથી આનંદના સાગરમાં ડુબેલા હૃદયવાળા
 પ્રેમચંદે ચાર જણ સાથે દીક્ષા લીધી.
 ॥૧૦૯-૧૧૦॥

તન્નામકરણં ચાઽભૂન્-

“નૂતનદીક્ષિતસ્ય નુ ।

દાનવિજયશૌક્ષ્યા-

ઽસ્તુ પ્રેમવિજયાભિધા” ॥૧૧૧॥

પ્રાપ્તઃ સમીહિતં વિશ્વં,

વિશ્વજેતેવ હર્ષભાક્ ।

લગ્નઃ પ્રેમમુનિઃ કર્તુ,

સાધનાગ્ન્યેકકારિકામ્ ॥૧૧૨॥

લોભો ગુણે ન વિક્તેઽસ્ય,

રાગો મુક્તૌ ન સંસૃતૌ ।

દ્વેષો મોહે ન જીવાદૌ,

મનો જિને ન વિગ્રહે^૧ ॥૧૧૩॥

આમ્રફલનિવૃત્તિં સો-

ઽગૃહ્ણાત્ યાવદ્ ભવન્તિ ન ।

પઞ્ચશિષ્યા ગુરોઃ કાઽપિ,

ગુરુભક્ત્યૈકનિષ્ઠતા ॥૧૧૪॥

અભિગ્રહાનુભાવાદ્ દ્રાક્,

પઞ્ચશિષ્યાઃ કૃતા ગુરોઃ ।

ભાવના તુ ફલત્યેવ,

પરિશુદ્ધા મહાત્મનામ્ ॥૧૧૫॥

તેમનું આ રીતે નામકરણ થયું. “દાન-
વિજયજીના શિષ્ય નૂતનદીક્ષિતનું નામ પ્રેમવિજય
થાઓ.” ॥૧૧૧॥

બધી જ ઈચ્છા પૂર્ણ થઈ. જાણે દુનિયા
જીતી લીધી હોય તેવા હર્ષ સાથે પ્રેમમુનિએ
સાધનાનો યજ્ઞ શરૂ કર્યો. ॥૧૧૨॥

તેમને લોભ ગુણમાં હતો, ધનમાં નહીં, રાગ
મુક્તિમાં હતો સંસારમાં નહીં, દ્વેષ મોહ પર હતો
જીવાદિમાં (આદિથી અજીવમાં) નહીં, અને તેમનું
મન પ્રભુમાં હતું (પોતાના) શરીરમાં નહીં. ॥૧૧૩॥

જ્યાં સુધી ગુરૂ મ.ના. પાંચ શિષ્ય ન થાય
ત્યાં સુધી તેમણે કેરીની બાધા લીધી. અહો !
કેવી ગુરૂભક્તિનિષ્ઠા ! ॥૧૧૪॥

અભિગ્રહના પ્રભાવથી જલ્દીથી ગુરૂના પાંચ
શિષ્યો કરી દીધા. ખરેખર, મહાત્માઓની
પરિશુદ્ધ ભાવના ફળે જ છે. ॥૧૧૫॥

શિષ્યગુણાનુરક્તેન,

ગુરુણા કૃતપારણઃ ।

જગ્રાહાભિગ્રહં યાવ-

જ્જીવિકમામ્નવારણમ્ ॥૧૧૬॥

‘ચિત્તે વાચિ ક્રિયાયાં ચ,

સાધૂનામેકરૂપતા’ ।

ઇતિ તુ લૌકિકાઽસ્ત્યુક્તિ-

લોકોત્તરાં નિશમ્યતામ્ ॥૧૧૭॥

‘ચિત્તે વાચિ ક્રિયાયાં ચ,

સાધૂનાં ગુર્વધીનતા’ ।

સત્યાપિતા ચરિત્રેણ,

શ્રીપ્રેમવિજયેન સા ॥૧૧૮॥ યુગ્મમ્ ॥

અહો ! તદ્વિનયોઽહો ! તદ્-

બહુમાનોઽપિ કોઽપ્યહો !

અહો ! ભક્તિભૃતા વાચો-

હ્યહો ! કૃતજ્ઞતા વરા ॥૧૧૯॥

ગુર્વનુવર્તનં સાધુ,

સાધુ સ્વેચ્છોપમર્દનમ્ ।

સમર્પણમહો ! સાધુ,

સાધ્વહો ! ગુરુસેવનમ્ ॥૧૨૦॥

શિષ્યના ગુણાનુરાગી ગુરુએ પારણું કરાવ્યું.

અને ત્યારે જ તેમણે યાવજીવ યાવ માટે કેરીનો અભિગ્રહ લઈ લીધો. ॥૧૧૬॥

‘મન વચન અને કાયામાં સાધુઓની

એકરૂપતા હોય છે.’ એવી લૌકિક કહેવત છે.

પણ હવે લોકોત્તર કહેવત સાંભળો. ॥૧૧૭॥

‘મન વચન અને કાયામાં સાધુઓની

ગુરુપરાધીનતા હોય છે. પોતાના ચરિત્રથી

શ્રીપ્રેમવિજયજીએ આ સાર્થક કરી. ॥૧૧૮॥

અહો ! શું તેમનો વિનય ! અહો ! શું

તેમનું બહુમાન ! અહો ! ભક્તિભરી વાણી,

અહો ! કેવી પરમ કૃતજ્ઞતા ! ॥૧૧૯॥

કેવું સુંદર ગુરુ-અનુવર્તન ! કેવું સુંદર

પોતાની ઈચ્છાનું દમન ! કેવું સુંદર સમર્પણ

અને કેવી સુંદર ગુરુસેવા ! ॥૧૨૦॥

ધન્યઃ સ જીવલોકેઽસ્મિન્,
 ગુરવઃ સન્તિ યદ્વદિ ।
 ધન્યાનામપિ ધન્યઃ સ,
 યો ગુરુણાં વસેદ્વદિ ॥૧૨૧॥

ગુણૈર્નિવસિતોઽનર્ઘ્યૈ-
 ગુરુચિત્તે દિવાનિશમ્ ।
 ધન્યાનામપિ ધન્યઃ સ,
 જાતઃ પ્રેમમુનિઃ કિલ ॥૧૨૨॥

(વસન્તતિલકા)

સદ્ગ્ધ્યાધરા જગતિ સદ્ગ્ધ્યયિતું ન શક્યાઃ
 ઘોરોપસર્ગસહનાપઘના ઘનાશ્ચ ।
 વાચા વચસ્પતિવિધા વિરલા ન વિશ્વે
 પૂજ્યાંદ્વિદત્તનુવાહ્મનસઃ ક્ષિતૌ કે ? ॥૧૨૩॥

કાવ્યોત્કરપ્રપરિકલ્પનકૌશલેશા-
 સ્તીર્થોદ્ધૃતૌ ધૃતિધરા નવનિર્મિતૌ ચ ।
 સર્વત્ર ચૈવ સુલભાઃ સુલભા ગણેશાઃ
 કિન્તુ ક્વ વજ્રવિધયા ગુરુભક્તિનિષ્ઠાઃ ? ॥૧૨૪॥

૧. ઉક્તસિદ્ધિભિરેવ પર્યાપ્તં કિમનયેતિ ચેત્ ? દત્તોત્તરોઽયં પર્યનુયોગો
 ન્યાયવિશારદાચ્ચે વાર્તિકે, તત ઇવાવગન્તવ્યમ્ તદ્વક્તવ્યમ્ ।

આ જગતમાં જેના હૃદયમાં ગુરૂ વસે છે
 તે ધન્ય છે. પણ જે ગુરૂના હૃદયમાં વસે છે
 તે તો ધન્યાતિધન્ય છે. ॥૧૨૧॥

પોતાના અમૂલ્ય ગુણોથી હંમેશ માટે ગુરૂના
 ચિત્તમાં વસતા પ્રેમમુનિ ખરેખર ધન્યાતિધન્ય
 બની ગયા. ॥૧૨૨॥

જગતમાં બુદ્ધિશાળીઓનો તોટો નથી. ઘોર
 ઉપસર્ગોને સહતા શરીરધારીઓ ય ઘણા છે.
 વાણીથી વાચસ્પતિ જેવા ય વિશ્વમાં વિરલ નથી..
 પણ.. ગુરૂચરણે મન-વચન-કાયાને સમર્પિત કરી
 દેનારા આ ધરતી પર કેટલા ? ॥૧૨૩॥

કાવ્યકલાપોની પ્રકૃષ્ટ કૃતિમાં કૌશલ્ય-
 શાળીઓ, તીર્થોદ્ધાર અને નવનિર્માણમાં તત્પર
 કે વિશાળ સમુદાયના અધિપતિઓ તો બધે જ
 સુલભ છે. પણ વ્રજ સમી ગુરૂભક્તિની નિષ્ઠાના
 ધારક ક્યાં છે ? ॥૧૨૪॥

(ઉપજાતિ)

જગત્પ્રસાદાપ્તજનોઽપિ યસ્માદ્
 ગુરુપ્રસાદાપ્તિવિધૌ વરાકઃ ।
 ગુરુપ્રસાદાપ્તજનં હિ તસ્માદ્
 ગુરુપ્રસાદાપ્તજનં વિદન્તિ ॥૧૨૫॥

(શાર્દૂલવિક્રીડિતમ્)

કુર્યુઃ કિં ગુરવઃ કૃપારસમૃતાઃ ?
 શઙ્કાઽસ્ત્વિમૈવાનૃતા,
 ન સ્યાત્ તત્કૃપયા હિ કિં જગતિ યદ્
 યદ્ સ્યાદ્વરં પૃચ્છ્યતામ્ ।
 એકાગ્ર્યેણ નિશમ્યતાં યદભવદ્
 વિશ્વાઽદ્ભુતં પાવનં,
 શ્રીપ્રેમાખ્યમુનીશ્વરસ્ય ચરિતં
 કલ્યાણબોધીચ્છયા ॥૧૨૬॥

इति वैराग्यदेशनादक्षाचार्यहेमचन्द्रसूरिशिष्य-
 पंन्यासकल्याणबोधिगणिवर्यविरचिते
 सिद्धान्तमहोदधिमहाकाव्ये
 श्रीप्रेमसूरि-जन्म-दीक्षावर्णन-नामा
 प्रथमस्तरङ्गः ॥

૧. જગત્પ્રસાદં આપ્તશ્ચાસૌ જનશ્ચ ।

ગુરુકૃપા

સમગ્ર વિશ્વની પ્રસન્નતા પામનાર વ્યક્તિ પણ (ઘણી વાર) ગુરુકૃપા સંપાદન કરવામાં નિષ્ફળ જાય છે. માટે જેણે ગુરુકૃપા સંપાદન કરી છે. તેણે જ શ્રેષ્ઠ કાર્ય કર્યું છે. એમ શિષ્ટ પુરુષો માને છે. ॥૧૨૫॥

“કૃપારસથી ભરેલા ગુરુઓ શું કરી શકે ?”
 આ શંકા જ ખોટી છે.

એમ પૂછો કે, “ગુરુકૃપાથી જગતની ઉત્તમમાં ઉત્તમ કઈ વસ્તુ ન થાય ?

‘કલ્યાણબોધિ’ની (કલ્યાણકારી સમ્યગ્-દર્શનની) કામનાથી હવે વિશ્વમાં અદ્ભુત અને પાવન એવું શ્રી પ્રેમ મુનીશ્વરનું ચરિત્ર એકાગ્ર યર્થને સાંભળો. ॥૧૨૬॥

इति वैराग्यदेशनादक्षाचार्यहेमचन्द्रसूरिशिष्य-
 पंन्यासकल्याणबोधिगणिवर्यविरचिते
 सिद्धान्तमहोदधिमहाकाव्ये
 श्रीप्रेमसूरि-जन्म-दीक्षावर्णन नामनो
 प्रथम तरंग समाप्त.

ગુરુકૃપા

॥ અથ દ્વિતીયસ્તરઙ્ગઃ ॥

અથ જીવનમન્ત્રોઽભૂદ્
ગુરુચિત્તપ્રસન્નતા ।
તદૃતે તૃણકલ્પં ચ,
શ્રીપ્રેમમુનયેઽખિલમ્ ॥૧॥

તત્પ્રભાવેન સર્વાસ્તાઃ,
સિદ્ધયો હિ સ્વયંવરાઃ ।
ગુણક્રીતા ઇવાગચ્છન્,
પ્રેમમુનેઃ કૃતત્વરાઃ ॥૨॥

સેવા કૃતા ગૃહસ્થત્વે,
સાધોસ્તયાઽધિકાઽધિકામ્ ।
પ્રારંભે સ યતો ભાવા,
વર્ધમાનાઃ સદા સતામ્ ॥૩॥

સર્વસાધુકૃતેઽગચ્છત્,
પદસ્થોઽપિ નિરન્તરમ્ ।
ઉભયકાલપાનાન્ના-
નયનાય તપોરતઃ ॥૪॥

॥ દ્વિતીય તરંગ ॥

હવે શ્રીપ્રેમમુનિ માટે ગુરુચિત્તની પ્રસન્નતા
એ જીવનમંત્ર બન્યો. અને તે સિવાય બધું
જ તૃણ સમાન બન્યું. ॥૧॥

આના પ્રભાવથી પ્રેમમુનિની બધી જ
સિદ્ધિઓ જાણે ગુણથી ખરીદાઈ હોય તેમ
ઉતાવળી થઈને સ્વયં વરતી આવી ગઈ. ॥૨॥

ગૃહસ્થપણે સાધુઓની જે સેવા કરી
હતી તેના કરતા પણ અધિક સેવા તેમણે શરૂ
કરી. કારણ કે સંતો હંમેશા વર્ધમાનપરિણામ-
વાળા હોય છે. ॥૩॥

પદસ્થ થયા પછી પણ પોતે બધા મહાત્માઓ
તપોરત એવા તેઓ હંમેશા બે વાર ગોચરી
લાવતા. ॥૪॥

નાઽઽસીદ્ ગચ્છાદિભેદો હિ,
 ગ્લાનસેવાકૃતે ક્વચિત્ ।
 ‘ગ્લાનસેવેતિ મત્સેવે’-
 ત્યર્હદ્વાગ્ભાવનાવતઃ ॥૫॥

ગ્લાનવૃદ્ધાદિસાધૂનાં,
 સસ્માર સેવને ન હિ ।
 સ્વગુરુતાં ન સ ક્વાઽપિ
 પર્યાયે વા શ્રુતેઽપિ વા ॥૬॥

સ્વશિષ્યશિષ્યશિષ્યાણાં,
 શુશ્રૂષાતત્પરોઽભવત્ ।
 અહો ! માનમહામલ્લો,
 લીલયૈવ નિપાતિતઃ ॥૭॥

પ્રકૃષ્ટપ્રજ્ઞયા યુક્તો,
 બાહ્યભાવવિવર્જિતઃ ।
 પ્રાપ્તગુરુકૃપો મદ્ધુ,
 પ્રાપ પારં શ્રુતોદધેઃ ॥૮॥

સંસ્કૃતં શોભનં તસ્ય,
 પ્રાકૃતેઽપિ સુપાટવમ્ ।
 વ્યાકરણે તથા ન્યાયે,
 વ્યુત્પન્નોઽભૂન્મહામતિઃ ॥૯॥

ગ્લાનસેવા માટે તેમણે કદી ગચ્છાદિનો ભેદ
 જોયો ન હતો. ‘જે ગ્લાનની સેવા કરે છે
 તે મારી સેવા કરે છે’, એવા ભગવાનના
 વચનને તેમણે ભાવિત કર્યું. ॥૫॥

બાલ-વૃદ્ધાદિ સાધુઓની સેવામાં તેમણે
 પર્યાયમાં કે શ્રુતમાં પોતાની મહાનતા કદી યાદ
 કરી ન હતી. ॥૬॥

પોતાના શિષ્યના શિષ્યના શિષ્યોની સેવા
 માટે પણ તેઓ હંમેશા તત્પર હતા, અહો !
 માનરૂપી મહામલ્લને રમતમાં જ પછાડી દીધો.
 ॥૭॥

પ્રકૃષ્ટ પ્રજ્ઞા, બાહ્યભાવરહિતતા અને
 ગુરુકૃપા... આનાથી તેઓ જલ્દીથી શ્રુતસાગરનો
 પાર પામી ગયા. ॥૮॥

તેમનું સંસ્કૃત સુંદર હતું, પ્રાકૃતમાં પણ
 પ્રવિણતા હતી. અને વ્યાકરણ-ન્યાયમાં મહામતિ
 એવા તે વ્યુત્પન્ન હતાં. ॥૯॥

ષડ્દર્શનમહાજ્ઞાતા,
પરો પ્રકરણેષ્વપિ ।
તત્કાલાજ્ઞાતશાસ્ત્રાણાં,
વેત્તાઽભૂત્ સ હ્યતુલ્યધીઃ ॥૧૦॥

દૃષ્ટિવાદોદ્ઘૃતાર્થસ્ય,
સૂક્ષ્મતત્ત્વસ્ય સર્વથા ।
દુર્લભં કર્મશાસ્ત્રસ્યા-
ઽધ્યયનં બભૂવ તદા ॥૧૧॥

દુર્લભં પુસ્તકં તસ્ય,
દુર્લભઃ પાઠકોઽભવત્ ।
દુર્બોધા લિખિતા હસ્તૈ-
સ્તદ્ગ્રન્થપ્રતયોઽભવન્ ॥૧૨॥

પ્રેમર્ષિસ્ત્વભવત્તસ્યા-
ઽધ્યેતાઽઽદિમોઽદ્વિતીયધીઃ ।
દુર્બોધે હિ પરીક્ષ્યન્તે,
પ્રાજ્ઞાઃ શૂરાશ્ચ સદ્ગરે ॥૧૩॥

દ્રવ્યાનુયોગપાથોધિ-
મન્થને મેરુપર્વતઃ ।
દુર્ગં દુર્ગમશાસ્ત્રાણાં,
ભિન્નૈવાન્ મુનિકુઞ્જરઃ ॥૧૪॥

૧. દુર્બોધશાસ્ત્રાણ્યવગતવાન્નિતિ તાત્પર્યમ્ ।

ષડ્દર્શનના મહાન જ્ઞાની, પ્રકરણોમાં પણ
પ્રકૃષ્ટ એવા અજોડ બુદ્ધિના સ્વામિ એવા તેઓ
તે કાળે અજ્ઞાત એવા પણ શાસ્ત્રોના જ્ઞાતા
થયા. ॥૧૦॥

જેને દૃષ્ટિવાદમાંથી ઉદ્ધૃત કર્યા છે, જે
અત્યંત સૂક્ષ્મ તત્ત્વ છે એવા કર્મવિષયક
શાસ્ત્રોનું અધ્યયન તે કાળમાં દુર્લભ હતું. ॥૧૧॥

તેનું પુસ્તક પણ દુર્લભ અને પાઠક પણ
દુર્લભ. તેની હસ્તલિખિત પ્રતોમાંથી બોધ
પામવો ય ખૂબ જ દુષ્કર હતો. ॥૧૨॥

નિપુણબુદ્ધિના સ્વામિ મુનિ પ્રેમવિજય તેના
ત્યારે પ્રથમ અધ્યેતા બન્યા. હા, દુર્બોધ
વસ્તુમાં બુદ્ધિશાળીની અને યુદ્ધમાં શૂરવીરોની
કસોટી થાય છે. ॥૧૩॥

દ્રવ્યાનુયોગ રૂપી દરિયાનું વલોણું કરવામાં
મેરુ પર્વત સમા આ મુનિકુંજરે દુર્ગમ એવા
શાસ્ત્રો રૂપી દુર્ગ ભેદી નાખ્યો. ॥૧૪॥

આકર્મપ્રકૃતિ શાસ્ત્રં,
 ન કેવલમધીતવાન્ ।
 સ્વનામવચ્ચ હૃત્સ્થં તં,
 સ ચકાર મહામતિઃ ॥૧૫॥

શિષ્યાન્ સ શિક્ષયાઞ્ચક્રે,
 નૈકાંશ્ચ પઙ્ડિતાનપિ ।
 પરેષામુપકારાય,
 મહતાં હિ વિભૂતયઃ ॥૧૬॥

કુશલઃ કારયામાસ,
 કર્મશાસ્ત્રવિશારદઃ ।
 અન્તેવાસિન ઉચ્ચૈસ્સ,
 કર્મશાસ્ત્રવિશારદાન્ ॥૧૭॥

જયઘોષમુનીન્દ્રશ્ચ,
 ધર્મજિન્મુનિવારણઃ ।
 હેમચન્દ્રમુનીન્દુશ્ચ,
 જિતેન્દ્રાઘ્યમુનીશ્વરઃ ॥૧૮॥

જયશેખરસાધૂદ્ધો,
 ગુણરત્નમુનીશ્વરઃ ।
 જગચ્ચન્દ્રમુનીશોઽપિ,
 મુનિશ્રીવીરશેખરઃ ॥૧૯॥

પ્રતિભાપરમાઃ પુણ્યા,
 હ્યન્યેઽપિ મુનિપુઙ્ગવાઃ ।
 કર્મશાસ્ત્રૈકનિષ્ણાતા,

બભૂવુસ્તસ્ય યત્નતઃ ॥૨૦॥

॥ ત્રિભિર્વિશેષકમ્ ॥

છે..ક... કર્મપ્રકૃતિ સુધીના શાસ્ત્રો.. માત્ર
 ભણ્યા જ નહીં પણ આ મહામતિએ સ્વનામવત્
 કંઠસ્થ-હૃદયસ્થ કર્યા. ॥૧૫॥

આ શાસ્ત્રો શિષ્યોને તો ભણાવ્યા, પંડિતોને
 ય ભણાવ્યા. ખરેખર, મહાપુરુષોની આભાદી
 પારોપકાર માટે થાય છે. ॥૧૬॥

કર્મશાસ્ત્રવિશારદ એવા આ કુશળ ગુરુએ
 શિષ્યોને પણ કર્મશાસ્ત્રવિશારદ બનાવ્યા. ॥૧૭॥

મુનિશ્રી જયઘોષવિ., મુનિશ્રી ધર્મજિતવિ.
 (તે વખતે મુ.ધર્માનંદવિ.), મુનિશ્રી હેમચંદ્રવિ.,
 મુનિશ્રી જિતેન્દ્રવિ... ॥૧૮॥

સાધુશ્રેષ્ઠ જયશેખરવિ., મુનીશ્વર ગુણરત્નવિ.,
 મુનીશ્રી જગચ્ચન્દ્રવિ., મુનિશ્રી વીરશેખરવિ.
 વગેરે પ્રતિભાથી પ્રકૃષ્ટ પાવન એવા અનેક
 મુનિપુંગવો તેમના યત્નથી કર્મશાસ્ત્ર નિષ્ણાત
 બન્યા. ॥૧૯-૨૦॥

જૈનેન્દ્રશાસનાનર્ઘ્ય-

રત્નાનાં રત્નચેતસા ।

મહતાં કર્મશાસ્ત્રાણાં,

મહાચિત્રવિધાયિનામ્ ॥૨૧॥

નિર્માપનેન સલ્લક્ષ-

શ્લોકાનાં શ્લોકચકીર્તિના ।

સ્વયં નિર્માય ચ સ્વાત્મ-

કૃતસંશોધનાદિના ॥૨૨॥

મહાશરીરશાસ્ત્રાણાં

વ્યૂહસ્ય સર્જનેન ચ ।

જગદુપકૃતં યેન,

તસ્મૈ પ્રેમર્ષયે નમઃ ॥૨૩॥(ત્રિભિર્વિશેષકમ્)

સકલાગમમર્માણિ,

રેમિરે હૃદયે ગુરોઃ ।

સ્વનામવન્ન તાન્યાસન્,

ગોચરાણિ હિ વિસ્મૃતેઃ ॥૨૪॥

ગુહ્યાદ્ ગુહ્યમહાસાર-

ચ્છેદસૂત્રૈકપારગઃ ।

મહાગીતાર્થતાં પ્રાપ્તઃ,

પ્રાપ્તઃ સદ્ધસુમાન્યતામ્ ॥૨૫॥

રત્ન જેવા ચિત્તના ધારક... સ્તુત્યકીર્તિ
એવા તેમણે જિનશાસનના અમૂલ્ય રત્ન સમા..
અત્યંત આશ્ચર્ય પમાડનારા.. લાખો સુંદર
શ્લોકોને ધારણ કરનારા.. મહાન એવા
કર્મશાસ્ત્રોનું સર્જન કર્યું-કરાવ્યું, જાતે જ બધું
સંશોધન કર્યું. મહાકાયધર (Big Volume)
શાસ્ત્રોના સમૂહના સર્જનથી જેમણે જગત ઉપર
ઉપકાર કર્યો તે પ્રેમબ્રહ્મિને નમસ્કાર થાઓ.
॥૨૧-૨૨-૨૩॥

તેમના હૃદયમાં સર્વ આગમના રહસ્યો
પોતાના નામની જેમ રમતા હતા. તે ભૂલવાનો
વિષય ક્યાંથી બને ? ॥૨૪॥

ગૂઠથી પણ ગૂઠ એવા છેદસૂત્રોના પારગામી
એવા તેઓ મહાગીતાર્થતા અને સંઘમાન્યતાને
પામ્યા. ॥૨૫॥

યોજનાનિ વિહત્યાઽહો !
મધ્યાહ્નેઽપિ તપદ્રવો ।
પુરુષાર્થઃ કૃતાર્થોઽભૂ-
જ્ઞાનપ્રાપ્તૌ હિ તત્કૃતઃ ॥૨૬॥

શ્રુતજ્ઞાન્યેવ નાઽઽસીત્ સ,
ચિન્તનજ્ઞાનશાલિનઃ ।
સાક્ષ્યભૂદ્ રજનીજાનિઃ
પરાવર્તયતો નિશિ ॥૨૭॥

ગુરુકૃપાપ્રસાદેન,
પરિણતિપ્રકર્ષભાક્ ।
ભાવનાજ્ઞાનભાક્ સોઽભૂદ્,
રહસ્યાર્થપ્રકાશકઃ ॥૨૮॥

પઠ્ઠાઽતિપણ્ડિતાનાં તુ,
તત્યજેઽન્વર્થતાં ક્ષણાત્ ।
વિજ્ઞાયાસ્ય સુવિજ્ઞાનં
પરેષાં તુ કથૈવ કા? ॥૨૯॥

૧. 'પઠ્ઠા તત્વાનુગા' - इत्यभिधानचिन्तामणिः ।

૨. 'મોક્ષે જ્ઞાનં વિજ્ઞાન' - मित्यभिधान०

૩. અહીં અર્થાપત્તિ અલંકાર છે.

તપતા સૂરજે ભરબપોરે યોજનોનો વિહાર
કરીને તેમણે જ્ઞાન પ્રાપ્તિ માટે જે પુરુષાર્થ કચો
હતો તે કૃતાર્થ થયો. ॥૨૬॥

તેઓ માત્ર શ્રુતજ્ઞાની ન હતા. રાત્રે પાઠ
કરતા એવા તે ચિંતનજ્ઞાનીનો સાક્ષી એક ચંદ્ર
માત્ર હતો. ॥૨૭॥

ગુરુકૃપાના પ્રભાવથી પ્રકૃષ્ટ પરિણતિને પામી
ગૂઢ અર્થોના પણ પ્રકાશક તેઓ ભાવના-
જ્ઞાનથી શોભતા હતા. ॥૨૮॥

એમનાં સુંદર વિશેષ જ્ઞાનને, વિશેષથી
જાણીને મહાપંડિતોની પણ પંડા (તત્વાનુસારી
બુદ્ધિ) પોતાના નામની અન્વર્થતાને તરત છોડી
દેતી હતી. (કુંઠિત થઈ જતી હતી) તો
બીજાઓની તો વાત જ ક્યાં રહી ? ॥૨૯॥

શ્રુતાદિસમ્પદગ્નોઽસૌ

ક્ષમાદિસુન્દરો ગુરુઃ ।

મૈત્ર્યાદિભાવિતો ભાવ-

સારં શ્રામણ્યમાતનોત્ ॥૩૦॥

(શાર્દૂલવિક્રીડિતમ્)

તત્કાલીનસમગ્રશાસ્ત્રવિદિતા, સર્વાગમાનાં ગૃહં,

તત્કાલીનસમગ્રસદ્ઘવિદુષાં, પ્રજ્ઞાવતાં ભૂષણમ્ ।

તર્કે તર્કવિશુદ્ધબુદ્ધિવિભવો વિદ્યામયોઽરાજત,

સંસેવ્યઃ સતતં મહામુનિજનૈર્ગીતાર્થરત્નો ગુરુઃ ॥૩૧॥

શુક્રપાઠાય નો નાપિ

નૃરજ્જનકૃતે તથા ।

સંયમસ્ય તુ સંશુદ્ધચૈ

શાસ્ત્રાણીતિ જગાદ સઃ ॥૩૨॥

નાસ્યોપદેશમાત્રસ્ય,

વૈદુષ્યદર્શનસ્ય વા ।

શાસ્ત્રાણિ ગોચરાણ્યાસન્-

આસન્નનુષ્ટિતેઃ પરમ્ ॥૩૩॥

૧. અહીં સ્વભાવોક્તિ અલંકાર છે.

શ્રુતાદિ (આઠ) સંપત્તિથી શ્રેષ્ઠ, ક્ષમાદિ (૬૨
યતિધર્મ) થી સુન્દર, મૈત્ર્યાદિ (ચાર ભાવના)થી
ભાવિત એવા આ ગુરુએ ભાવસાર એવા શ્રામણ્યનો
વિસ્તાર કર્યો. ॥૩૦॥

તે કાળના સમગ્ર શાસ્ત્રોના વેતા, સર્વ
આગમોના નિવાસસમા, તે કાળના સમગ્ર સંઘના
બુદ્ધિશાળી વિદ્વાનોના વિભૂષણ, તર્કમાં તર્કથી
વિશુદ્ધ બુદ્ધિવેભવના સ્વામિ, સાક્ષાત્ વિદ્યામૂર્તિ,
મહામુનિઓથી સતત સેવાતા, ગીતાર્થોમાં શ્રેષ્ઠ
એવા ગુરુવર્ય શોભતા હતાં. ॥૩૧॥

સૂરિ પ્રેમ કહેતા, “શાસ્ત્રો નથી તો પોપટિયા
પાઠ માટે કે નથી તો જનરંજન કરવા માટે, શાસ્ત્રો
તો સંયમની શુદ્ધિ માટે છે.” ॥૩૨॥

તેઓશ્રી માટે શાસ્ત્રો ન તો ઉપદેશમાત્રનો
વિષય હતા કે ન તો પંડિતાઈના પ્રદર્શનનો,
પણ આચરણનો વિષય હતો. ॥૩૩॥

નાધીતાન્યેવ શાસ્ત્રાણિ,
સ્વયં સુચરિતાન્યપિ ।
પ્રમાદ્યન્તિ શુભાત્માનો,
ન હિ જ્ઞાત્વા મનાગપિ ॥૩૪॥

સમગ્રજીવનં પ્રાયો,
નૈકાશનાદધસ્તપઃ ।
ચરિતાર્થાકૃતં વાક્યં
“એગભત્તં ચ ભોયણમ્” ॥૩૫॥

આચામ્લારાધને સ્તૃકો,
નિત્યૈકાશનકાર્યપિ ।
નવપદસ્ય નો મુક્તા,
તેનૌલી પ્રાન્તકાલિના ॥૩૬॥

‘રાગલેશો ભવેદ્યસ્મિન્,
ત્યાગોચિતં હિ તત્પરમ્’ ।
ઇત્યમન્યત ભેદોઽભૂ-
ત્રાસ્ય મર્મરમિષ્ટયોઃ ॥૩૭॥

ક્ષણં ક્ષણમુપયુક્તં,
રક્તપ્રતિકણોઽપિ ચ ।
સ્વાધ્યાયામૃતમગ્નેના-
ઽપ્રમત્તેન હિ યોગિના ॥૩૮॥

શાસ્ત્રો માત્ર ભણ્યા જ નહીં. પોતે આચર્યા
પણ ખરા. શુભ-આત્માઓ જાણ્યા પછી જરા
પણ પ્રમાદ નથી કરતા. ॥૩૪॥

પ્રાયઃ આખું જીવન એકાસલાથી ઓછો તપ
ન કરનાર તેમણે ‘એગભત્તં ચ ભોયણં’ એ
વાક્ય ચરિતાર્થ કર્યું. ॥૩૫॥

નિત્ય એકાસલા કરનાર છતાં ચ
આચંબિલના કેવા પ્રેમી ! છેલ્લે સુધી ચ
નવપદની ઓળી ન મુકી. ॥૩૬॥

‘જેમાં રાગલેશ પણ થાય તેનો ત્યાગ કરવો
જ ઉચિત’ એવું તેઓ માનતા હતા. તે પછી
મિષ્ટાન્ન હોય કે મમરા. ॥૩૭॥

સ્વાધ્યાયરૂપ અમૃતમાં મગ્ન એવા આ
અપ્રમત યોગીએ જીવનની ક્ષણે ક્ષણ અને
લોહીનો કણે કણ ઉપયોગમાં લઈ લીધો. ॥૩૮॥

દુશ્ચૈવનાભિમાનસ્ય
 ચ્યુતિઃ કૃતા સુધર્મણા ।
 સતન્ત્રઃ સ યદાયાતો
 સેવાયૈ ગચ્છકૈતવાત્ ॥૩૯॥

મિષ્ટાન્નાનિ ન ભુક્તાનિ,
 વિરાગવાર્ધિનાઽમુના ।
 તત્સ્પર્શવર્જિતાન્યાસન્,
 નિષ્ફલાનિ ફલાન્યપિ ॥૪૦॥

પૂના-પાટણયોશ્ચાતુ-
 માસસ્થિતો ન ભુક્તવાન્ ।
 દ્વિદ્રવ્યાદધિકં તસ્યા-
 ઽહો ! ત્યાગે સ્વનુરક્તતા ॥૪૧॥

૧. અહીં અનુમાનાલંકાર છે.

ત્યાગઃ

(ઈન્દ્રની સભા સુધર્માથી ય સુન્દર) સુધર્મથી તેમણે અથવા સુન્દર ધર્મવાળા ગુરુદેવે નક્કી ઈન્દ્રનું અભિમાન ઉતારી નાખ્યું હતું. કારણ કે તે ગચ્છના બહાને સપરિવાર સુરિદેવના સેવામાં ઉપસ્થિત થયો હતો. (સૂરિ પ્રેમના પટ્ટધર આ. યશોદેવસૂરિજીને ઈન્દ્રની અને મુનિવરોને દેવોની ઉપમા આપી છે) ॥૩૯॥

વૈરાગ્યના આ સાગરે મિષ્ટાન્નો કદી આરોગ્યા નહી. અરે... તેમના સ્પર્શથી વર્જિત એવા ફળો પણ નિષ્ફળ હતા. ॥૪૦॥

કેવો તેમનો ત્યાગનો રાગ ! પૂના અને પાટણના ચોમાસાઓમાં તેમણે બે દ્રવ્યથી વધું ન વાપર્યાં. ॥૪૧॥

ત્યાગ

ધન્યાઃ ભક્તિભૃતઃ શિષ્યા,
 ગુરુત્યક્તં ચ તત્યજુઃ ।
 સુવિશાલર્ષિમણ્ડલ્યાં,
 મિષ્ટાન્નાદિર્વિવેશ ન ॥૪૨॥
 પ્રવાદઃ પિષ્ટપે મા ભૂત્,
 વ્યાખ્યાતા ન બભૂવ સઃ ।
 સ્વાચારપ્રેરણાદાત્રે,
 મહાવક્ત્રે નમો નમઃ ॥૪૩॥
 ઉપોષિતો સદાઽપ્યસ્થાત્,
 મુખ્યપર્વદિનેષુ યઃ ।
 વાર્દ્ધક્યેઽપિ ચ માન્દ્યેઽપિ,
 સ્વસ્ત્યસ્મૈ સત્ત્વશાલિને ॥૪૪॥
 ધૃત્વપિ ન પુષ્ટોઽભૂત્
 મુક્તિશ્રીસદ્ગમોત્સુકઃ ।
 ઉપોષિતોઽપ્યગાત્ પુષ્ટિં
 સજ્ઞાનધ્યાનશેખરઃ ॥૪૫॥
 મહાગચ્છાધિનાથોઽપિ
 ગુણરાગી પ્રણમ્ય સ્વમ્ ।
 સ્વપટ્ટભૃદ્દશોદેવ-
 સૂરિં યાન્તં નતસ્સદા ॥ ૪૬ ॥

૧. રોગ ૨. અહીં વિશેષોક્તિ અલંકાર છે. ૩. અહીં વિભાવના અલંકાર છે.

ધન્ય ગુરુભક્ત શિષ્યો.. ગુરુને ત્યાગ તો
 અમારે ય ત્યાગ... સુવિશાળ મુનિમંડલમાં ય
 મિષ્ટાન્નાદિ ન આવતું. રખે વિશ્વમાં કોઈ કહે
 કે સૂરિ પ્રેમ વ્યાખ્યાનકાર ન હતાં... સ્વ-
 આચારથી પ્રેરણાદાયી મહાવક્તા ગુરુદેવ !
 આપને કોટિ કોટિ વંદના ॥૪૨-૪૩॥

શરીર ઘરડું હોય કે સ્વાસ્થ્ય નબળું હોય
 છતાં ય મુખ્ય પર્વદિવસે સદાય ઉપવાસ કર્યો.
 સત્ત્વશાળી એવા તેમનું કલ્યાણ થાઓ. ॥૪૪॥

મુક્તિરૂપી લક્ષ્મીના સમાગમ માટે ઉત્સુક
 એવા ગુરુદેવ વાપરતા (જમતા) છતાંય પુષ્ટ
 ન થતાં. સદ્જ્ઞાન-ધ્યાનથી શોભતા એવા તેઓ
 ઉપવાસમાં ય પુષ્ટિ પામતાં હતાં. ॥૪૫॥

મહાગચ્છાધિપતિ...છતાં ય કેવો ગુણાનુરાગ !
 પોતાને વંદન કરીને જતાં એવા સ્વપટ્ટધર
 યશોદેવસૂરિ મ. ને (પીઠ પાછળ) પોતે હંમેશા
 નમસ્કાર કરતાં. ॥૪૬॥

સહનશીલતાઽપ્યસ્ય,
 કલ્પનાતીતગોચરા ।
 પ્રતિકારનિરીહસ્ય,
 લજ્જિતા પૃથિવી યયા ॥૪૭॥

આપઞ્ચાશત્સમાશ્રામ્યદ્-
 વાતરોગસ્યપીડયા ।
 નિતરાં પીડિતો રોગં,
 મેને મિત્રં મહામનાઃ ॥૪૮॥

ભાનુપદ્માખ્યશિષ્યાભ્યાં,
 શ્રુત્વા ધન્યતપસ્તુતિમ્ ।
 કૃતવાનષ્ટમં વારુક્-
 પીડિતોઽપિ નતોઽસ્મિ તમ્ ॥૪૯॥

અષ્ટમે વર્ધિતા પીડા,
 પરન્તૂચે ગુરુસ્તદા ।
 કર્મણાં હિ પ્રભાવોઽયં,
 દોષં મા દાત ચાષ્ટમમ્ ॥૫૦॥

યેનં સામ્યશતઘ્ન્યાઽભૂત્
 સંસારારિસમાપનમ્ ।
 કથમતિકૃપાલુઃ સ
 ત્વં ગુરો ! નનુ ગીયસે? ॥૫૧॥

૧. વ્યાજ સ્તુતિ અલંકાર છે.

પ્રતિકારની ઈચ્છાથી રહિત એવા તેમની
 સહનશીલતા પૃથ્વીને પણ શરમાવે તેવી
 કલ્પનાતીત હતી. ॥૪૭॥

મહાનચિત્તના સ્વામિ એવા તેઓ ફરતા
 'વા' ની પીડાથી ૫૦ વર્ષ સુધી અત્યંત પીડાયા
 છતાં રોગને મિત્ર માન્યો. ॥૪૮॥

શિષ્ય ભાનુવિ.-પદ્મવિ. પાસે ઘણા
 અણગારનાં તપની સજ્જાય સાંભળી વાની
 અત્યંત પીડામાં પણ અહુમ કર્યો. તેમને
 કોટિશઃ વંદના હોજો. ॥૪૯॥

અહુમમાં પીડા વધી ગઈ પણ તેઓએ કહ્યું
 કે આ કર્મનો પ્રભાવ છે. અહુમને દોષ ન
 દેશો. ॥૫૦॥

જેમના વડે સમતારૂપી શતઘ્નિ (સો વ્યક્તિને
 હણવાની ક્ષમતાવાળું યાત્રિક શસ્ત્ર) થી સંસાર
 રૂપી શત્રુનો વધ કરાયો, તેવા હે ગુરુદેવ !
 'આપ ખૂબ દયાળુ છો' એવું કેમ કહેવાય છે?
 ॥૫૧॥

(સ્થોહ્દતા)

નો સમા હ્યપરયા કયાઽપિ ચ
 ક્ષાન્તિરસ્ય તુ ગુરોઃ ક્ષિતેરિવ ।
 યાંતિ તસ્ય તુલનામપીહ ચેત્
 કોઽપિ તત્ સ તુ ભવેત્સુરદ્ભુમઃ ॥૫૨॥

પઠન્ પટ્ટાવલિં ચાહો !
 લઙ્ઘિસૂરિર્નમસ્કૃતિમ્ ।
 અકાર્ષીત્ ભક્તિભાવેન,
 પ્રેમસૂરેઃ પ્રતિદિનમ્ ॥૫૩॥

ઉદયસૂરિણોસ્માન-
 પુરાપુરે મહોત્સવે ।
 ચકાસામાસ સોઽત્યન્તં,
 પ્રતિષ્ઠાયાં પ્રભાસ્વરઃ ॥૫૪॥

તદૈકઃ પૃષ્ટવાન્ શ્રાદ્ધ
 ઉદયસૂરિશેખરમ્ ।
 અસ્માકં શરણં કસ્યાદ્ ?
 ભવતો વિરહે વિભો ! ॥ ૫૫ ॥

૧. અહીં નિયમોપમા અલંકાર છે. ૨. અહીં અનિયમોપમા અલંકાર છે.
 ૩. સહ ઇતિ શેષ ।

ઓ ગુરુદેવ ! આપની સહનશીલતા
 બીજા કોઈની સમાન નહીં. પણ પૃથ્વી સમાન
 જ હતી. એ ગુરુની તુલનાએ જો કોઈ આવતું
 હોય, તો તે કલ્પવૃક્ષ જ હોઈ શકે. ॥૫૨॥

આ. લઙ્ઘિસૂરિ મ.રોજ પટ્ટાવલી વાંચતા
 તેમાં પ્રેમસૂરિ મ.ને ભક્તિભાવથી નમસ્કાર
 કરતા. ॥૫૩॥

(હવે પરસમુદાયનાં મહર્ષિઓ અને સૂરિપ્રેમનો
 પરસ્પર ગુણાનુરાગ કહે છે.)

આ. ઉદયસૂરિ મ. સાથે ઉસ્માનપુરામાં તેમણે
 સાથે મળીને ભવ્યપ્રતિષ્ઠા મહોત્સવમાં નિશ્રા
 આપી. (અન્ય સમુદાયના મહાત્માઓ પણ
 તેમના સંયમાદિથી રંજિત હતા.) ॥૫૪॥

તે સમયે એક શ્રાવકે શ્રી ઉદયસૂરીશ્વરને
 પૂછ્યું કે 'હે સ્વામિ ! આપના વિરહમાં અમારું
 કોણ શરણ થશે ? ॥૫૫॥

દર્શયન્ પ્રેમસૂરીશ-

માચચક્ષે વિચક્ષણઃ ।

મહાવિદેહસત્કોઽયં

શરણં મુનિપુઙ્ગવઃ ॥૫૬॥

તથૈવ તેન પૃષ્ટોઽથ,

પ્રેમસૂરીશ્વરોઽબ્રવીત્ ।

શરણમુદયઃ સૂરિઃ

સોઽસ્તુ ગૌતમસોદરઃ ॥૫૭॥

અભવિષ્યદરેઽદ્ય ચેત્,

સાગરજીમહામુનિઃ ।

સમ્મેતશિખરાદીનાં,

નાઽભવિષ્યદ્દશેદૃશી ॥૫૮॥

શક્તિમત્સાધુવર્યેષુ,

પરગણસ્થિતેષ્વપિ ।

ગુણાનુરાગિણો સૂરેઃ,

કાઽપીયં હૃદુદાત્તતા ॥૫૯॥

ભવભીરુત્વભાજા સ્વ-

ક્ષતેઃ કૃતા ક્ષમાપના ।

વાર્તાપત્રે જગત્સાક્ષં,

માનજેત્રે નમો નમઃ ॥૬૦॥

ત્યારે આ વિચક્ષણ સૂરીશ્વરે પ્રેમસૂરીશને
દર્શાવતા કહ્યું કે “મહાવિદેહના આ મુનિપ્રવર
તમારું શરણ થશે.” ॥૫૬॥

તે શ્રાવક વડે તે જ રીતે પૂછાયેલા
પ્રેમસૂરીશ્વરે કહ્યું કે “ગૌતમસ્વામિ જેવા તે
ઉદયસૂરિશુ શરણ થશે.” ॥૫૭॥

તેઓશ્રી કહેતા... “જો આજે સાગરશુ મ.
હોત તો સમ્મેતશિખરાદિ તીર્થોની આ હાલત
ન હોત.” ॥૫૮॥

પર સમુદાયના પણ શક્તિમંત સાધુઓ પર
પણ કેવો ગુણાનુરાગ ! કેવું Royal હૃદય !
॥૫૯॥

કેવી ભવભીરુતા ! નાનકડી ભૂલની
ક્ષમાપના છાપામાં કરી. ઓ માનવિજેતા
ગુરુદેવ ! આપને કોટિ કોટિ વંદના. ॥૬૦॥

પીત્વાઽવમાનનાં દુષ્ટાં
 સોઢ્વા ચ દુર્વચાંસ્યપિ ।
 શાસનશ્રેયસે યત્નઃ,
 કૃતઃ સર્વાત્મના સદા ॥૬૧॥

મત્કર્મપ્રેરિતો યોઽસૌ,
 પ્રતિકૂલં કરોતિ મે ।
 કુપિતવ્યં હિ કિં તસ્મૈ ?,
સ્વયં સ્વં કર્મ ભુજ્યતે ॥૬૨॥

વામભવસ્વભાવોઽયં,
દક્ષિણે વામતા યતઃ ।
 સહસ્વ જીવ ! રે સમ્યક્,
 પુરા યદ્રચિતં ત્વયા ॥૬૩॥

ઇત્યાદિભાવનાનિત્ય-
 ભાવિતસ્વાન્તરાત્મના ।
 રુરોધાશુભધ્યાનં સ,
 સ્થિતપ્રજ્ઞો હિ સર્વદા ॥૬૪॥

સમગ્રજીવનેઽપ્યન્યે
 હ્યસદ્ભાવવિહીનહૃદ્ ।
 બભૂવ યોગિનો યસ્ય,
 તસ્મૈ પ્રેમર્ષયે નમઃ ॥૬૫॥

દુષ્ટ અપમાનો ગળી જઈને અને નીચ
 વચનો પણ સહન કરીને પણ સર્વપ્રયત્નથી
 તેમણે શાસનહિત કર્યું. ॥૬૧॥

મારા કર્મોથી જ પ્રેરાઈને જે મને પ્રતિકૂળ
 કરે છે, તેના પર શું ગુસ્સો કરવો ? પોતે
જ પોતાનું કર્મ ભોગવાય છે. ॥૬૨॥

સજ્જનોમાં પણ દુર્જનતા આચરવી, એ વક્
એવા ભવનો સ્વભાવ છે. રે જીવ ! જે કર્મને
તે જ રચ્યું છે તેને હવે બરાબર સહી લે. ॥૬૩॥

હંમેશા સ્થિતપ્રજ્ઞ એવા તેમણે આવી
 ભાવનાઓથી નિત્ય ભાવિત એવા અંતરાત્મા
 વડે અશુભધ્યાનનો નિરોધ કર્યો. ॥૬૪॥

સમગ્ર જીવનમાં પણ જે યોગીના હૃદયમાં
 બીજા માટે અસદ્ભાવ આવ્યો નથી તે
 પ્રેમમુનીશ્વરને નમસ્કાર થાઓ. ॥૬૫॥

પ્રત્યુત પ્રાતિકૂલ્યસ્ય,
સ્પર્દ્યેવાઽભ્યવર્ધત ।
અજાતારેઃ સૂરેરસ્ય,
કૃપારસોઽધિકાઽધિકમ્ ॥૬૬॥

આસન્નસિદ્ધિકસ્યૈવ,
પ્રાયોઽસ્તીયં વિશેષતા ।
ઉત્કઃ સ્યાદુપકારાય,
યયાઽપકારકારિષુ ॥૬૭॥

(શિખરિણી)

તપસ્ત્યાગૌ શક્યાવનિશમપિ ભક્તૌ રમણતા
તથા સ્વાધ્યાયોઽપ્યપ્રતિમગહનાર્થસ્ય સુધિયા ।
દુરન્તો દુર્ભાવઃ પ્રતિ પરજનં તત્ત્વવિદુષા
મપીહાઽવાર્યોઽસ્તઃ સતતમપિ યેનાઽસ્ય ભવિકમ્ ॥૬૮॥

(પ્રમિતાક્ષરા)

સુસહા સહાઽસ્ત્યમૃતસૂશ્ચ તથા,
તવ તુલ્યતાં તુ સમિતૌ નનુ તૌ ।
'જિનવદ્ ગુરુ' - વિવદિષાઽસ્તિ મમ,
વિતથૈતરૌ નનુ વિવેચયન્તુ ॥૬૯॥

૧. ભૂયાદિતિ શેષઃ । ૨. અહીં પ્રશંસોપમા છે. ૩. અહીં આચિખ્યાસોપમા છે. *. સુધીરિતિ શેષઃ । ઉપનિબન્ધનમસ્યા વિવદિષાયા 'તિત્થયરસમો સૂરિ' તિ પારમર્ષ, તદપ્રતિમગુણાશ્ચ ।

એટલું જ નહીં જાણે પ્રતિકૂળતાની સ્પર્દા
કરતી હોય તેમ આ અજાતશત્રુ સૂરિદેવની
કરુણા વધતી જ ગઈ. ॥૬૬॥

સભૂર... આ નાની સૂની વાત નથી. આ
વિશેષતા પ્રાયઃ આસન્નસિદ્ધિક જીવમાં જ હોય
છે. કે જે વિશેષતાથી તે અપકારી ઉપર પણ
ઉપકાર કરવા ઉત્કંઠ રહે છે. ॥૬૭॥

તપ, ત્યાગ, ભક્તિ, અત્યંત સૂક્ષ્માર્થનો
સ્વાધ્યાય... બધું જ સરળ છે. પણ તત્ત્વવેતાને
ય દુષ્કર છે અન્ય પ્રત્યે (ખાસ કરીને પ્રતિકૂળ
કરનારા પ્રત્યે) દુર્ભાવ વારવો... એવા દુર્ભાવને
નિરસ્ત કરનારા ઓ સૂરિ પ્રેમ ! આપશ્રીનું
શુભ થાઓ... ॥૬૮॥

પૃથ્વી ખૂબ સહનશીલ છે. અને ચંદ્ર સુધાને
ઉત્પન્ન કરે છે. માટે તેઓ બંને સારી રીતે
આપની બરાબરીને પામ્યા છે. 'ગુરુ ભગવાન
જેવા છે' એમ કહેવાની મારી ઈચ્છા છે.
સત્યાસત્યનો વિવેક (સદ્બુદ્ધિવાળી વ્યક્તિ)
કરી લે. ॥૬૯॥

(સ્વાગતા)

સાગરોઽસિ સુગુરો ! મણિમત્તા-
માત્રતો ન હિ, ગમ્ભીરતયાઽપિ ।
અર્યમા તુ ગગને વસુધાયાં
પ્રેમસૂરિરિતિ ચાત્ર ભિદાઽસ્તિ ॥૭૦॥

(હરિણીપ્લુતા)

ભવપૃકપરાઙ્મુખતા હિ તે
મધુકરાન્ શતપત્રમતેર્ગુરો ।
અનુધાવયતીહ ચરિત્રજા
સુસુરભિર્ગુણપુષ્પરજોઽપિ ચ ॥૭૧॥

(વૈશ્વદેવી)

શ્રીપ્રેમપ્રજ્ઞા સામ્યસિન્ધુપ્રમોદા
કિં વા હંસોઽયં માનસાર્ણોવિનોદી ? ।
શઙ્કાપઙ્કાલુ સ્વામિત્રેતન્મનો મે
દોલાખેલાવન્મુક્તમંદ્રૌ ત્વદીયે ॥૭૨॥

(વસન્તતિલકા)

પાપારપઙ્કજલજં જલજં યથાઽહો !
ચૈકાદશાદ્ભુતકરઃ સુગુણાકરશ્ચ ।
લોકોત્તરાસ્વનિતર્શિતસાર્વકક્ષઃ
મન્યે ગુરો !ઽસિ ભગવાન્નિવ વીતરાગઃ ॥૭૩॥

૧. અહીં સમુચ્ચયોપમા છે. ૨. અહીં અતિશયોપમા છે. ૩. અહીં મોહોપમા છે. ૪. અહીં સંશયોપમા છે.

સદ્ગુરુ ! આપ (ગુણ) રત્નાકર છો એટલા માત્રથી નહીં, પણ ગંભીરતાથી પણ સાગર સમાન છો. સૂર્ય તો આકાશમાં છે. અને સૂરિ પ્રેમ ધરતી પર છે એટલો જ અહીં ભેદ છે ॥૭૦॥

ઓ ગુરુદેવ ! આપની સંસારરૂપી પંકથી પરાઙ્મુખતા, ચારિત્રજનિત સુરભિ અને ગુણગણ મકરંદ ભમરાઓને કમળની બુદ્ધિથી અનુધાવન કરાવે છે. ॥૭૧॥

સમતાસાગરમાં પ્રમોદ કરતી આ સૂરિ પ્રેમની પ્રજ્ઞા છે કે પછી આ માનસ સરોવરમાં વિનોદ કરતો હંસ છે, ઓ સ્વામી ! આ મારું શંકાપંકાવિલ એવું, હિંચોળામાં હિલોળા લેતું મન મેં આપના ચરણમાં મૂકી દીધું છે. ॥૭૨॥

પાપી-પંચમ આરાના કાદવમાં ઉગેલું જાણે કમળ, દશ અચ્છેરા પર અગિયારમું આશ્ચર્ય કરનાર સદ્ગુણાનિધાન લોકોત્તર હૃદયથી તીર્થકરની કક્ષાને દર્શાવનાર ઓ સૂરિ પ્રેમ ! મને લાગે છે કે આપ સાક્ષાત્ વીતરાગ પરમાત્મા છો. ॥૭૩॥

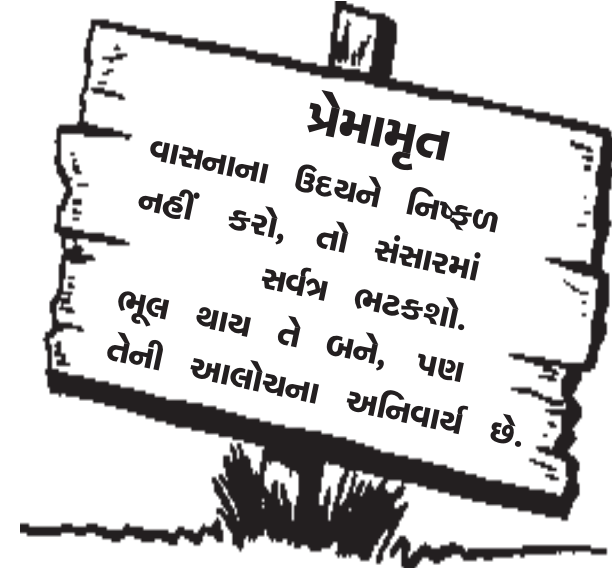
વૈરાગ્યનીરજલધે ! નિકટસ્થસિદ્ધે !
 સંસારતારણતરી ! શમસૌખ્યશાલી ! !
 શ્રીપ્રેમ ! તે પરમસામ્યમહામ્બુરાશેઃ
કલ્યાણબોધિરભિવાઞ્છતિ બિન્દુમાત્રમ્ ।।૭૪।।

इति वैराग्यदेशनादक्षाचार्यहेमचन्द्रसूरिशिष्य-
 पंन्यासकल्याणबोधिगणिवर्यविरचिते
 सिद्धान्तमहोदधिमहाकाव्ये
 श्रीप्रेमसूरि-वैयावृत्य-ज्ञान-तप-स्सहनशीलतावर्णननामा
 द्वितीयस्तरङ्गः ।

ઓ વૈરાગ્યના મહાસાગર ! ઓ આસન્ન-
 સિદ્ધિક ! ઓ સંસાર તારણ જહાજ ! ઓ
 પ્રશમસુખના સ્વામિ ગુરૂ પ્રેમ ! કલ્યાણબોધિ
 આપની પરમસમતાના સાગરમાંથી એક બિંદુ
 માત્ર ઝંખે છે. ॥૭૪॥

इति वैराग्यदेशनादक्षाचार्यहेमचन्द्रसूरिशिष्य-
 पंन्यासकल्याणबोधिगणिवर्यविरचिते
 सिद्धान्तमहोदधिमहाकाव्ये
 श्रीप्रेमसूरि-वैयावृत्य-ज्ञान-तप-सहनशीलता
 वर्णननो द्वितीय तरंग समाप्त

॥ તૃતીયસ્તરઙ્ગઃ ॥

બાહ્યભાવપ્રચારેષુ,
રુદ્ધેષ્વાત્માર્થિનો સતઃ ।
વૈશ્વિકવસ્તુને વાઙ્મણ,
ભવેન્નાસ્મિંશ્ચ નાઽદ્ભુતમ્ ॥૧॥

વિદુષોઽસ્ય સ્વકીયૈકા
લેખિની હ્યપિ નાઽભવત્ ।
પ્રથમજ્ઞાનિનો વિશ્વેઽ-
તિબૃહસ્પતિધીમતઃ ॥૨॥

અગાધં જ્ઞાનમાપ્નોત્ સ,
જ્ઞાનમન્દિરપુસ્તકૈઃ ।
પઠિત્વા પ્રત્યદાત્ કિઙ્ચિત્,
સ્વકીયં તસ્ય નાઽભવત્ ॥૩॥

વસ્ત્રયુગ્મં તથા સૂરિ-
મન્ત્રપટ્ટસ્તથાઽસનમ્ ।
સ્થાપનાચાર્યદણ્ડૌ ચ,
રજોહરણકમ્બલે ॥૪॥

૧. 'ભવેત્ ન અસ્મિંશ્ચ' ઇતિ વિગ્રહઃ ॥

॥ તૃતીય તરંગ ॥

આત્માર્થી સંતના બાહ્યભાવોનો નિરોધ
થાય એટલે દુન્યવી વસ્તુઓની વાંછના ન રહે,
તેમાં આશ્ચર્ય નથી. ॥૧॥

વિશ્વના પ્રથમ નંબરના જ્ઞાની, બૃહસ્પતિને
ટપી જાય તેવા બુદ્ધિશાળી એવા આ વિદ્વાનની
સ્વમાલિકીની એક પેન્સિલ પણ ન હતી. ॥૨॥

જ્ઞાનભંડારોનાં પુસ્તકોથી અગાધ જ્ઞાન
મેળવ્યું. અને પછી પાછા આપી દીધાં. તેમનું
પોતાનું કશું જ ન હતું. ॥૩॥

કપડાંની જોડ, સૂરિમંત્ર પટ્ટ, આસન,
સ્થાપનાચાર્ય, દાંડો અને રજોહરણ અને
કામળી.....

બાહ્યમેતાવદેવેતિ,
 ચાશ્યન્તરા મહાગુણાઃ ।
 દિવં ગતે ગુરાવાપ્તં,
 તદુત્તરાધિકારિણા ॥૫॥ યુગ્મમ્ ॥

અકિઞ્ચનર્ષિતાઽનેન,
 ચરિતાર્થીકૃતા યતઃ ।
 વસ્ત્રમપ્યધિકં નાઽધા-
 દિતરસ્ય તુ કા કથા ? ॥૬॥

લઘુગ્રામે સકૃત્તસ્ય
 જીર્ણવસ્ત્રમદીર્યત ।
 ઉપાલેભે ગુરુસ્તં યત્,
 “કરિષ્યસ્યધુના કિમુ ?” ॥૭॥

ભવત્રસાદતો નાથ !,
 પ્રપત્સ્યે કુશલશ્રિયમ્ ।
 ચિન્તાશૂન્યમનાઃ પ્રોચે,
 સોઽપિ વિનયપણ્ડિતઃ ॥૮॥

નિઃસ્પૃહતાપ્રભાવેન,
 તદૈવાઽઽદાત્ સુસાધવે ।
 શ્રાવકો ભક્તિમાન્ વસ્ત્રં,
 પ્રસાદં ચ ગુરુસ્તથા ॥૯॥

....બાહ્ય આટલું જ અને આભ્યંતર
 મહાગુણોનો વારસો જ્યારે તેઓ સ્વર્ગસ્થ થયા
 ત્યારે ઉત્તરાધિકારીએ મેળવ્યા. ॥૪-૫॥

અકિંચનતાને તેમણે સાર્થક કરી કારણ કે
 વસ્ત્ર પણ વધારાનું ન રાખ્યું. બીજી વસ્તુની
 તો વાત જ ક્યાં રહી ? ॥૬॥

એક વાર નાના ગામમાં તેમનું જીર્ણ વસ્ત્ર
 ફાટી ગયું. ગુરુએ ઠપકો આપ્યો. “હવે શું
 કરીશ ?” ॥૭॥

ચિંતારહિત મનવાળા અને વિનયકુશળ
 તેમણે કહ્યું “આપની કૃપાથી કુશળમંગળ જ
 થશે.” ॥૮॥

કેવો નિઃસ્પૃહતાનો પ્રભાવ ! કો'ક શ્રાવકે
 આ મુનિવરને ત્યારે જ કપડાનો તાકો
 વહોરાવ્યો, ને ગુરુએ કૃપાવૃષ્ટિ વરસાવી. ॥૯॥

પદપ્રાપ્તિવિચારોઽપિ,
માનાય મહતામપિ ।
પ્રેમમુનિસ્ત્વલિપ્તોઽસ્થાત્,
બાઢમાજ્ઞાપિતો હ્યલાત્ ॥૧૦॥

દત્ત્વા ગણિપદં પશ્ચાત્
શિષ્યગુણૈકસક્તહત્ ।
પદં દાનસૂરિશ્ચાદાત્
સિદ્ધાન્તૈકમહોદધેઃ ॥૧૧॥

શ્રીસિદ્ધિસૂરિણા ચોક્તં,
“પંન્યાસો ન ભવેર્યદિ ।
ઉપોષિતો ભવિષ્યામિ,
પ્રેમગણે ! હ્યતઃ પરમ્” ॥૧૨॥

પંન્યાસપદકાલેઽસૌ
પ્રાહ ‘નાઽસ્મિ પદોચિતઃ ।
પ્રપત્સ્યે યોગ્યતાં કિન્તુ,
કૃપયા મદ્ગુરોઃ કિલ ॥૧૩॥

મન્ત્રશક્તિર્ભવેત્રશ્વી,
જઢેષ્વપિ તથૈવ હિ ।
ગુરુદત્તેન મન્ત્રેણ,
ભવિષ્યામિ સુસાધકઃ’ ॥૧૪॥

પદપ્રાપ્તિનો વિચાર માત્ર પણ મહાપુરુષોને
ય માન માટે થાય છે. પણ પ્રેમમુનિ તો અલિપ્ત
જ રહ્યા અને ગુરુએ અત્યંત આજ્ઞા કરી ત્યારે
ગણિપદવી લીધી. ॥૧૦॥

દાનસૂરિજી આ બેજોડ શિષ્યના ગુણો પર
આફરીન હતા. ગણિપદપ્રદાન કર્યા બાદ
(મહેસાણામાં) તેમને ‘સિદ્ધાન્તમહોદધિ’નું બિરુદ
અર્પણ કર્યું. ॥૧૧॥

શ્રી સિદ્ધિસૂરિ (બાપજી) મહારાજે કહ્યું હતું,
“પ્રેમગણિ ! જો તમે પંન્યાસ પદવી નહીં લો
તો હું કાલથી ઉપવાસ કરીશ.” ॥૧૨॥

પંન્યાસ પદારોપણ સમયે તેમણે કહ્યું કે,
“હું આ પદને યોગ્ય નથી, પણ ગુરુકૃપાથી
યોગ્યતા પામીશ. ॥૧૩॥

મંત્રશક્તિની અસર જડ વસ્તુઓમાં પણ
થાય છે. તેમ ગુરુદેવે આપેલા મંત્રના પ્રભાવથી
હું સાધક થઈશ.” ॥૧૪॥

કૃતં भान्वर्षिणा तस्य
परोक्षं गुणकीर्तनम् ।
नगरे तत्परिव्रज्या-
वासरे हृदयंगमम् ॥१५॥

अश्रूणि ह्यागतान्यस्य,
चक्षुषोः शास्त्रचक्षुषः ।
मय्यस्ति किमुवाचैवं,
मानारिर्गद्गदाक्षरम् ॥१६॥

निर्ममो निश्चिकायेति,
स यशोदेवसूरिणा ।
प्राकृतमतिसामान्यं,
कम्बलमस्तु नः सदा ॥१७॥

शिष्यनिरीहताव्याप्त-
मनसमाज्ञया गुरुः ।
दानसूरिरुवाचैवं
“निजशिष्यान् कुरुष्व भोः” ॥१८॥

स्वशिक्षितास्तदाचार्याः,
सोऽसूरिरतिनिःस्पृहः ।
पर्यायेऽहो ! लघूनस्य
वन्दमानस्य न त्रपा ॥१९॥

અહમદનગરમાં પૂ.ભાનુવિજયજી ગણિવર્થ
એ તેમના દીક્ષા દિવસે હૃદયંગમ ગુણાનુવાદ
કર્યા....

...તેથી શાસ્ત્રની આંખે જોનારા, માનને
હણનારા તેમની આંખોમાં આંસુ આવી
ગયાં. ગદ્ગદ્ સ્વરે તેમણે કહ્યું. “મારામાં શું
છે ?” ॥૧૫-૧૬॥

નિર્મમ એવા ગુરૂદેવે યશોદેવસૂરિ મ. સાથે
નક્કી કર્યું હતું, કે આપણે હંમેશા સામાન્ય
અને અત્યંત સાદી કામળી જ વાપરવી. ॥૧૭॥

શિષ્ય વિષે ખૂબ નિઃસ્પૃહ મનવાળા તેમને
ગુરૂ દાનસૂરિ મ. એ આજ્ઞા કરી કે, “તારા
પોતાના શિષ્યો કર (બીજાના નહી.)” ॥૧૮॥

પોતે જેમને ભણાવેલા તેવા પણ આચાર્યો
બની ગયા. પોતે નિઃસ્પૃહતાથી આચાર્યપદ ન
લીધું. અને પોતાનાથી નાનાને પણ વંદન
કરવામાં સંકોચ ન કર્યો. ॥૧૯॥

યદા યદા ગુરુઃ પ્રોચે,
 સૂરિપદં ગૃહાણ ભોઃ ।
 મુમોચ સતતં ચાશ્રુ-
 ધારાં સોઽપિ તદા તદા ॥૨૦॥

લઘુતોઽપિ લઘું મેને,
 સ્વાત્માનં સ યદા યદા ।
 મહતોઽપિ મહાન્તં તં,
 જના વિદુસ્તદા તદા ॥૨૧॥

સૂરિપદપ્રદાનાય,
 કૃતં ચ ગુરુણા છલમ્ ।
 ગીતાર્થા ગુરવો હ્યેવં,
 કુર્વન્તિ સમયોચિતમ્ ॥૨૨॥

રાધનપુરપુર્યસ્થાત્,
 ગુરુઃ પ્રેમસ્તુ પટ્ટને ।
 ગુર્વાજ્ઞયા જિનાખ્યસ્ય,
 ગ્લાનમુનેઃ સુસેવને ॥૨૩॥

વાચકપદવીદાનં,
 શ્રીરામગણયેઽભવત્ ।
 સૂરિપદં ચ તત્સાર્ધં,
 ભવત્વિતિ હિ ચિન્તિતમ્ ॥૨૪॥

‘સૂરિપદને સ્વીકાર’ એમ ગુરુએ જ્યારે જ્યારે
 કહ્યું, ત્યારે ત્યારે તેમણે અશ્રુધારા વહાવી.
 ॥૨૦॥

જ્યારે જ્યારે તેઓ પોતાને નાનાથી ય
 નાનો માનતા ત્યારે ત્યારે લોકોએ જાણ્યું કે
 તેઓ મહાનથી પણ મહાન છે. ॥૨૧॥

તેમણે સૂરિપદ આપવા માટે ગુરુએ છટકું
 ગોઠવ્યું. ગીતાર્થ ગુરુઓ સમયને ઓળખીને
 તે મુજબ વર્તે છે. ॥૨૨॥

ગુરુ રાધનપુર હતાં. અને પં.પ્રેમવિ. ગુર્વાજ્ઞાથી
 પાટણ ગ્લાનમુનિ જિન વિ.ની સેવામાં હતાં.
 ॥૨૩॥

રામવિ.ગણિની ઉપાધ્યાય પદવી નક્કી થઈ
 હતી, તેની સાથે તેમની આચાર્ય પદવી માટે
 વિચાર કરાયો. ॥૨૪॥

ગુરુણાઽઽજ્ઞાપિતં તસ્મૈ,
શીઘ્રમાગમ્યતાં તતઃ ।
સુદીર્ઘેણ વિહારેણા-
ઽઽયયૌ પ્રેમર્ષિરપ્યથ ॥૨૫॥

ક્વ રાધનપુરં ક્વેતઃ,
પટ્ટનં ચ તથાઽપ્યહો ।
સદુક્તં યત્કુલીનાનાં,
માન્યં હિ ગુરુશાસનમ્ ॥૨૬॥

કઞ્ચિત્ ક્ષેમં ગુરોરસ્તિ ?,
કઞ્ચિચ્ચ દેહપાટવમ્ ? ।
સઙ્ઘસ્ય કુશલં કઞ્ચિત્ ?,
કઞ્ચિત્ સુસ્થો મુનિવ્રજઃ? ॥૨૭॥

એવમાદિસમાકુલં,
તન્મનોઽભૂત્ પ્રમોદભાક્ ।
દૃષ્ટ્વાઽઽનન્દમયં સર્વં,
મહાન્તઃ ક્વ ન વત્સલાઃ? ॥૨૮॥ યુગ્મમ્ ॥

દૃષ્ટિપથિ યદાઽઽયાતો,
ભવત્રાતા ગુરુર્યદા ।
રોમાઞ્ચોત્કણિટતં ગાત્રં,
પ્રેમર્ષેઃ સમજાયત ॥૨૯॥

૧. 'કઞ્ચિદિષ્ટપરિપ્રશ્ને' इत्यभिधानचिन्तामणिः ॥

ગુરુએ તેમને આજ્ઞા કરી કે ત્યાંથી જલ્દી
આવો અને તેઓ પણ ખૂબ લાંબો વિહાર (૩૦
માઈલ) કરી શીઘ્ર આવી પહોંચ્યા. ॥૨૫॥

ક્યાં રાધનપુર ને ક્યાં પાટણ ? પણ સાચું
જ કહ્યું છે કે કુલીનોને ગુર્વાજ્ઞા સદા માન્ય
જ હોય છે. ॥૨૬॥

ગુરુદેવનું ક્ષેમકુશળ છે ને ? તેમને શરીરે
તો સ્વાસ્થ્ય છે ને ? સંઘ તો કુશળ છે ને ?
સાધુસમુદાય તો શાતામાં છે ને ? ॥૨૭॥

આવા વિચારોથી વ્યાકુળ એવું તેમનું મન
બધું આનંદમય જોઈને આનંદ પામ્યું. “મહા-
પુરુષોનું વાત્સલ્ય ક્યાં નથી હોતું ?” ॥૨૮॥

ભવોદધિતારક ગુરુ જ્યારે દૃષ્ટિપથમાં આવ્યા
ત્યારે પ્રેમવિ. નું શરીર રોમાંચિત થઈ ઉઠ્યું.
॥૨૯॥

ગુરુશિષ્યૌ સમાસીનૌ,
રેજાતે દ્વૌ પરસ્પરમ્ ।
શ્રીવીરગૌતમૌ સાક્ષાદ્,
ભ્રેજાતે યદ્વદેવ હિ ॥૩૦॥

एकान्तमादिशत् सोऽपि,
प्रस्तुतस्य चिकीर्षया ।
धन्यः शिष्यो गुरुर्धन्यो,
लोकोत्तराशये रतः ॥૩૧॥

यावन्न पूर्णवक्त्राऽभूत्,
सूरिपदकृते गुरुः ।
अश्रूणि ह्यागतान्येव,
निरीहस्याऽस्य तावता ॥૩૨॥

नाऽहमर्हो गुरो ! ऽस्यस्मिन्
मा पुनराग्रहं कृथाः ।
त्रपास्पदं करोमि स्वं,
मन्ये यन्न गुरोर्वचः ॥૩૩॥

निष्फलीभूतसर्वास्त्रः,
प्रान्तवयः स्थितस्ततः ।
आज्ञाऽऽख्यं परमं शस्त्रं,
जग्राहाथ गुरुस्तदा ॥૩૪॥

જેમ મહાવીરસ્વામિ અને ગૌતમસ્વામિ
શોભતા હતા તેમ બંને ગુરુ-શિષ્ય શોભી રહ્યા
હતા. ॥૩૦॥

પ્રસ્તુત કાર્યની ઈચ્છાથી ગુરુએ એકાંત માટે
આદેશ કર્યો. અહો ! લોકોત્તર આશયમાં રત
ગુરુ ય ધન્ય ને શિષ્ય પણ ધન્ય. ॥૩૧॥

હજી તો ગુરુએ સૂરિપદ માટે વાત પૂર્ણ
કરી ન હતી ત્યાં તો નિરીહ એવા તેમને
આંસુ આવી ગયા. ॥૩૨॥

ઓ ગુરુમા ! આના માટે હું યોગ્ય નથી.
આપ ફરી આગ્રહ ન કરો, હું ગુરુની વાત
નહીં માનીને મને લજ્જાસ્પદ કરું છું. ॥૩૩॥

ગુરુના બધાં શસ્ત્રો નિષ્ફળ ગયા. પોતાની
ઉંમર પણ ઘણી થઈ ગઈ હતી.. હવે ગુરુએ
શ્રેષ્ઠ એવું આજ્ઞાશાસ્ત્ર લીધું. ॥૩૪॥

સ્વીકરોષિ મદાજ્ઞાં ચે-
 ત્રવેતિ પૃષ્ટવાન્ ગુરુઃ ।
 સ મૌની સમભૂત્સદ્યો,
 વિનીતાનાં વિધિર્હ્યદઃ ॥૩૫॥

આચાર્યપદવી દત્તા,
 ગુરુણા હર્ષશાલિના ।
 વિપરીતેન વૃત્તેન,
 ગૃહીતા તેન સા તથા ॥૩૬॥

યથાઽઽયાતસ્તથા યાતઃ,
 પ્રેમર્ષિસ્તદનન્તરમ્ ।
 ગ્લાનસેવાકૃતે સન્તઃ,
 પ્રસ્તુતાર્થેષુ તત્પરાઃ ॥૩૭॥

સ્વનિશ્રાપ્રકૃતે ભવ્ય-
 પ્રતિષ્ઠાદિમહોત્સવે ।
 નામલેખકૃતે વાઙ્છા,
 નાઽઽપ્નોત્ સ્થાનં ગુરોર્હૃદિ ॥૩૮॥

સેવનં સુકરં શીલં,
 સુકરં સુકરં તપઃ ।
 દુષ્કરવિજયો માનો,
 જિતસ્તેભ્યો નમો નમઃ ॥૩૯॥

“તું મારી આજ્ઞા સ્વીકારે છે કે નહીં ?”
 એમ ગુરૂએ પૂછ્યું. અને તેઓ તરત મૌન
 થઈ ગયા. વિનીતોને આજ ઉચિત છે. ॥૩૫॥

હર્ષથી ઉભરાતા ગુરૂએ આચાર્ય પદવી
 આપી. અને તેમણે વિપરીત રીતે (હર્ષરહિતપણે)
 તેને ગ્રહણ કરી. ॥૩૬॥

તે પછી તેઓ જેવી રીતે ઝડપથી આવ્યા
 હતાં તેમ જ ગ્લાન સેવા માટે પાછા ગયા.
સંતો પ્રસ્તુત કાર્યમાં તત્પર હોય છે. ॥૩૭॥

પોતાની નિશ્રામાં થયેલ ભવ્ય પ્રતિષ્ઠાદિ
 મહોત્સવોમાં પોતાના નામના શિલાલેખો મુકવાની
 તેમને ઇચ્છા ન હતી. ॥૩૮॥

સેવા સહેલી છે. શીલ અને તપ પણ સહેલા
છે. પણ જેનો વિજય દુષ્કર છે તેવા માનને
જીતનારને નમસ્કાર થાઓ. ॥૩૯॥

તીર્ત્વાડપ્યેનં ભવામ્ભોધિં,
મજ્જ્યન્તે શિષ્યપલ્વલે ।
સન્તપ્તેષુ તદર્થ તુ,
જનેષુ કેષુચિત્ ક્વચિત્ ॥૪૦॥

મુમુક્ષુસ્તુ સ શિષ્યેચ્છુ
ર્ભૂવ નાંડશતોડપ્યહો !।
સ્વશિષ્યાન્ કૃતવાન્નૈવ,
હ્યપિ સ્વપ્રતિબોધિતાન્ ॥૪૧॥

ચતુઃશતમિતઃ સાધુ-
સમુદાય ઇતો મહાન્ ।
ઇતશ્ચ તત્સ્વકા હ્યાસન્,
સપ્તદશ વિનેયકાઃ ॥૪૨॥

ગુણવાદચિકીર્ષાવ-
ચ્છિષ્યાસ્તેનોદિતા યથા ।
તથાકુર્વત્સુ યુષ્માસુ,
વિહરિષ્યામ્યહં તથા ॥૪૩॥

નિઃસ્પૃહો વસ્ત્રપાત્રેષુ,
ભક્તકીર્તિષુ નિઃસ્પૃહઃ ।
નિઃસ્પૃહોડહો ! પદાદાને,
શિષ્યપ્રાપ્તૌ ચ નિઃસ્પૃહઃ ॥૪૪॥

સંસાર આખો છોડીને - સાગર તરીને ય
શિષ્યરૂપી ખાબોચિયામાં ડુબી જવાય છે જ્યારે
તેના માટે ક્યારેક કો'ક વ્યક્તિઓ ખૂબ
(ચિન્તાદિથી) બળતી રહે છે. ॥૪૦॥

પણ એમને તો મોક્ષની જ ઈચ્છા હતી.
શિષ્યની તો અંશ માત્ર પણ નહીં. પોતે
પ્રતિબોધ કરેલાને ય તેમણે સ્વશિષ્ય ન
કર્યા. ॥૪૧॥

ક્યાં એક બાજુ ૪૦૦ સાધુઓનો વિરાટ
સમુદાય ! અને ક્યાં તેમના પોતાના માત્ર
૧૭ જ શિષ્ય ! ॥૪૨॥

પોતાના ગુણાનુવાદ કરવા ઈચ્છતા શિષ્યોને
ચીમકી આપી હતી. “જો તમે તેવું કરશો તો
હું અહીંથી વિહાર કરી જઈશ.” ॥૪૩॥

વસ્ત્ર-પાત્રોમાં નિઃસ્પૃહ, ભક્તોમાં કે ભોજનમાં
અને કીર્તિમાં ય નિઃસ્પૃહ.... અરે ! પદ
સ્વીકારવામાં ય નિઃસ્પૃહ ને શિષ્ય પ્રાપ્તિ વિષે
ય નિઃસ્પૃહ. ॥૪૪॥

નાસ્તિ મે પાત્રતા નાસ્તિ,
 વિશિષ્ટઃ કોઽપિ મે ગુણઃ ।
 ન યોગ્યોઽસ્મીતિ નિર્વક્ત્રે,
 મહાગુણવતે નમઃ ॥૪૫॥

નિઃસારેચ્છાપરિત્યાગ-
 પ્રાપ્તસારમનીષિણે ।
 નમસ્તસ્મૈ ચિદાનન્દ-
 સુધામગ્નાય યોગિને ॥૪૬॥

નિરીહતામહાનીર-
 નિધિકલ્પમહર્ષયે ।
 સ્વસ્તિ જિતજગચ્ચેતો-
 વિજેત્રે પ્રેમસૂરયે ॥૪૭॥

(વસન્તતિલકા)

ભક્તેષુ રઙ્ગિતમના ન બભૂવ સૂરિ-
 ભક્તાં તુ નૈવ કૃતવાન્ વનિતૈકભીરુઃ ।
 શિષ્યાઃ કૃતાસ્તુ ન નિજા વિગતસ્પૃહેણ
 શ્રીપ્રેમસૂરિરવતાદ્ ભવરાગનાગાત્ ॥૪૮॥

‘મારી પાત્રતા નથી.’ - ‘મારામાં કોઈ
 વિશિષ્ટ ગુણ નથી.’ ‘હું યોગ્ય નથી’ આપું
 વારંવાર કહેનાર મહાગુણવાન તેમને નમસ્કાર
 થાઓ. ॥૪૫॥

કેવા બુદ્ધિશાળી ! દુન્યવી નિઃસાર વસ્તુની
 ઈચ્છા છોડી સાર વસ્તુ પામી લીધી. જ્ઞાન અને
 આનંદની સુધામાં મગ્ન એવા તે યોગીને
 નમસ્કાર થાઓ. ॥૪૬॥

નિરીહતાના મહાસાગર અને વિશ્વવિજેતા
 એવા ચિતને જીતી લેનાર મહર્ષિ પ્રેમસૂરિનું
 કલ્યાણ થાઓ. ॥૪૭॥

ભક્તોની ભૂતાવળમાં કદી ય ન પડતા..
 અને નારીમાત્રથી ભયભીત એવા તેઓ ભક્તાણી
 તો કરે જ ક્યાંથી ?... શાસન ખાતર શિષ્યો
 કર્યા પણ તો ય પોતાના નહીં - શિષ્ય
 પ્રશિષ્યાદિના... ઓ સૂરિ પ્રેમ ! સંસારના રાગ
 રૂપી નાગથી અમારું રક્ષણ કરજો. ॥૪૮॥

નિર્મલં સ્ફટિકસ્યેવ

ભૂયાન્મે સદ્ગુરો ! મનઃ ।

ભવદ્ગુણાધિરોપોઽસ્મિન્

સુખેનૈવ ભવેદ્યતઃ ॥૪૯॥

(શિખરિણિ)

સ્પૃહારક્ષઃકાન્તા, ક્વચિદપિ હૃદિ પ્રાપ ન પદં

તૃણાયાત્રત્યાર્થાન્નપિ ન હૃદયેઽમન્યત યતિઃ ।

લઘુત્વાત્તત્કાર્યાદ્, વિરહિતતમેઽસ્મિન્ ગુરુવરે
તથાઽપ્યુર્જ્વાશાયાં, ગતિવતિ મહન્મેઽસ્તિ કુતુકમ્ ॥૫૦॥

(વસન્તતિલકા)

અત્યન્તનિઃસ્પૃહમનઃકૃતદભ્રરાગઃ

સન્તોષકેસરિવિદીર્ણવિલોભનાગઃ ।

શ્રીપ્રેમસૂરિરવતાદ્ ભવરાગનાગાત્

કલ્યાણબોધિમચલં પ્રતિજન્મ દદ્યાત્ ॥૫૧॥

इति वैराग्यदेशनादक्षाचार्यहेमचन्द्रसूरिशिष्य-

पंन्यासकल्याणबोधिगणिवर्यविरचिते

सिद्धान्तमहोदधिमहाकाव्ये

श्रीप्रेमसूरि-निःस्पृहतावर्णननाम-

तृतीयस्तरङ्गः ।

૧. અહીં વિરોધાલંકાર છે. ગુરુવર = અત્યંત વજનદાર અને છતાં ઉપરની દિશામાં ગમન કરે છે...એ વિરોધ છે. તેનું સમાધાન ગુરુવર = સૂરિપ્રેમ, ઉર્ધ્વદિશા = સદ્ગતિ લઘુતારહિતતા = દીનતારહિતતા, કર્મોથી તો લઘુ હળવા જ હતાં, આ જ હળવાશ ઉર્ધ્વગતિમાં નિમિત્ત છે. ૨. કુતુહલ.

ઓ ગુરુદેવ ! મારું મન સ્ફટિક જેવું નિર્મળ
હોજે....જેથી તેમાં આપના ગુણોનું અધિરોપણ
સહેલાઈથી થઈ શકે ॥૪૯॥

સ્પૃહારક્ષસી તેમના હૃદયમાં કદીય સ્થાન ન
પામી.. ઐહિક વિષયો તૃણસમા થ ન લાગ્યા...
સ્પૃહાથી જન્મતી લઘુતાથી (દીનતાથી) સંપૂર્ણપણે
રહિત...છતાંય ઉર્ધ્વ દિશામાં જ ગમન કરતા ઓ
ગુરુવર ! આપ ખરેખર મહા આશ્ચર્ય છો. ॥૫૦॥

અત્યન્ત નિઃસ્પૃહ મનથી રાગને કૃશ કરી
દેનાર... સંતોષરૂપી સિંહથી લોભરૂપી હાથીને
ભેદી નાખનાર એવા હે સૂરિ પ્રેમ ! આપ
સંસારના પ્રેમરૂપી નાગથી રક્ષો. અને ભવે ભવે
નિશ્ચલ કલ્યાણબોધિ આપો. ॥૫૧॥

ઈતિ વૈરાગ્યદેશનાદક્ષાચાર્યહેમચન્દ્રસૂરિશિષ્ય-
પંન્યાસકલ્યાણબોધિગણિવર્યવિરચિતે

સિદ્ધાન્તમહોદધિમહાકાવ્યે

શ્રીપ્રેમસૂરિ-નિઃસ્પૃહતા વર્ણનનો

તૃતીય તરંગ સમાપ્ત.

॥ અથ ચતુર્થસ્તરઙ્ગઃ ॥

જગજ્જને સ ચારિત્ર-

ચૂડામણિઃ કિમુચ્યતે ? ।

વિશદીકરવાણ્યેતદ્

વિશેષેણ નિગદ્યતે ॥૧॥

જીવાભયપ્રદાતુર્દ્-

ગનોત્સુકચવતઃ સદા

અનાયાસનતૈવાઽભૂત્-

પ્રેમસૂરેઃ પદક્રમે । ॥૨॥

મુખપત્ત્યા વિવેકેન,

સાવદ્યનિરવદ્યવિત્ ।

હિતમિતપ્રિયં ચાખ્યાત્,

સ ભાષાસમિતૌ રતઃ ॥૩॥

ઉચ્છિષ્ટેન મુખાબ્જેના-

ઽવદદ્વાચંયમો ન હિ ।

છદ્મસ્થત્વાદછદ્મસ્યા-

નુપયોગાત્ ક્ષતિર્ભૂતા ॥૪॥

૧. એતેન ઔત્સુકચવતઃ કુતૂહલધરસ્યેર્યાસમિતિપાલનદુઃશક્યતા જ્ઞાપિતા ।

॥ ચતુર્થ તરંગ ॥

તેઓ જગતમાં સચ્ચરિત્રચૂડામણિ કેમ
કહેવાયા છે તેને હવે સ્પષ્ટ કરું છું. અને
વિશેષથી વર્ણન કહેવાય છે. ॥૧॥

જીવોને અભયદાન આપનાર અને હંમેશા
ઔત્સુકચ રહિત એવા પ્રેમસૂરિ મ.ની દૃષ્ટિ ચાલતી
વખતે પ્રયત્ન વિના નમેલી જ રહેતી. ॥૨॥

ભાષાસમિતિમાં રત તેઓ સાવધ-નિરવધના
વિવેકપૂર્વક મુહપત્તિના ઉપયોગપૂર્વક હિત, મિત
અને પ્રિય જ બોલતા. ॥૩॥

વાચંયમ ગુરૂદેવ કદી ચ એઠાં મુખે બોલતા
નહિં. પણ છદ્મસ્થપણથી સરળ એવા તેમની
એક વાર અનુપયોગથી ભૂલ થઈ ગઈ.

૧. આનાથી એ જણાવાયું છે કે કુતુહલવાળા માટે ઈર્યાસમિતિ પાલન દુઃશક્ય છે.

ત્રિદણ્ડરહિતેનાઽસ્ય,
 ઢણ્ડો દત્તો સ્વકં સ્વયમ્ ।
 બાણનેત્રમિતં ચાઽદાત્,
 પઞ્ચાઙ્ગપ્રણતિં જરન્ ॥૫॥

અજૈને ચાખિલે ગ્રામે,
 ત્વાનીતૈસ્તત એવ સઃ ।
 ઋક્ષાન્નૈઃ પારયામાસ,
 ભવપારયિયાસયા ॥૬॥

પ્રેમર્ષિગણમુદ્દિશ્ય
 રસવર્તીં તુ ષડ્રસામ્ ।
 કૃતાં કૃત્સ્નાં નિરાશાસ્તુ
 શ્રાદ્ધા બુભુજિરે ખલુ ॥૭॥

વારુજ ઔષધં ચાસી-
 દત્યુષ્ણોદકમેવ તુ ।
 વ્યાપૃતં વૃદ્ધદેહેઽપિ,
 તન્નાધાકર્મદૂષિતમ્ ॥૮॥

૧. અહીં પર્યાયોક્ત અલંકાર છે. અહીં પ્રસ્તુતકાર્યના વર્ણનથી પ્રસ્તુત કારણ સૂરિપ્રેમના શ્રમણોની નિર્દોષભિક્ષાની કટ્ટરતા, અનાસક્તિ ની પ્રતીતિ થાય છે.

ત્રિદંડથી રહિત એવા તેમણે સ્વયં પોતાને
 તેનો દંડ આપ્યો... વૃદ્ધ વયે (૮૨ વર્ષે) તેના
 માટે ૨૫ ખમાસમણા આપ્યાં. ॥૪-૫॥

અજૈન ગામમાં તેઓ તેમાંથી જ લાવેલી
 (પટેલોની) લૂખી ગોચરીથી જ કામ ચલાવતા,
 સંસારનો પાર પામવાની ઈચ્છાથી સ્તો. ॥૬॥

સૂરિ પ્રેમના સમુદાયને ઉદ્દેશીને કરેલી
 ષડ્રસવાળા (સ્વાદિષ્ટ) સંપૂર્ણ ભોજન ને શ્રાવકો
 (પોતે જ) નિરાશ થઈને આરોગતા હતાં ॥ ૭॥

તેમના વા રોગનું એક જ ઔષધ હતું,
 'ગરમ પાણીનો શેક'. પણ તેમણે વૃદ્ધપણે
 પણ તે આધાકર્મી-દોષિત ન વાપર્યું. ॥૮॥

આત્મને ચ વિનેયાય
સંસારાય દદૌ ગુરુઃ ।
વદાન્યેષુ વરેણ્યોઽસૌ
કષ્ટં કૃપાં જલાઞ્જલિમ્ ॥૯॥

ગ્રીષ્મર્તો દિનમધ્યાંશે-
ઽગ્ન્યુષ્ણો તપ્તાઽધ્વનિ પ્રભુઃ ।
અદ્ગારસન્નિભે વાયા-
વનુપાનદ્ દિને દિને ॥૧૦॥

યોજનદૂરપર્યન્ત-
મપિ યોઽહો સ્મિતં ધરન્ ।
નિઃસદ્ગો નિર્જરાનન્દઃ,
પઞ્ચમીસમિતાવહો ! ॥૧૧॥

મન્થરમન્થરગત્યા,
મદ્ધ્વ મોક્ષાધ્વલદ્ધનમ્ ।
કર્તુમિવ જગામોચ્ચૈઃ,
સ્વસ્ત્યસ્મૈ પ્રેમસૂરયે ॥૧૨॥ (ત્રિભિર્વિશેષકમ્)

સુપટ્ટપટ્ટમાર્ગેઽપિ
મન્દમન્દગતિર્ગુરુઃ ।
મુમોચ પાદપદ્મે સ્વે
હ્યનન્તકર્મભિસ્સમમ્ ॥૧૩॥

૧. અહીં યથાસંખ્ય અલંકાર છે. ૨. અહીં કાર્યકારણ પૌર્વાપર્યવિપર્યય-
રૂપાતિશયોક્તિમૂલક સહોક્તિ અલંકાર છે.

દાનેશ્વરીમાં ઉત્તમ એવા આ ગુરુદેવે જાતને
કષ્ટ શિષ્યને કૃપા અને સંસારને જલાંજલિ
આપી હતી ॥૯॥

ઉનાળાની શ્રદ્ધ, બપોરનો સમય... અત્યંત
તપેલી સડક... આખા શરીરે અંગાર જેવો
લાગતો વાયુ... આવા સમયે જેઓ રોજ....
પાંચમી (પારિષ્ઠાપનિકા) સમિતિમાં યોજનો
સુધી દૂર... ખુલ્લા પગે... શરીરાદિથી નિઃસંગ,
નિર્જરાના આનંદથી સ્મિતધારી.....

તેઓ જાણે જલ્દીથી મોક્ષમાર્ગ કાપવા ધીમી
ધીમી ગતિએ જતા હતા. તે સૂરિ પ્રેમનું
કલ્યાણ થાઓ. ॥૧૦,૧૧,૧૨॥

અત્યંત ગરમ ગરમ રસ્તા પર પણ મંદ
મંદ ગતિવાળા સૂરિ પ્રેમ અનંત કર્મોની સાથે
પોતાના ચરમકમળ મુક્તાં હતાં. (કર્મ
મુક્તવા=નિર્જરા કરવી) ॥.૧૩॥

પ્રત્યહં પ્રેમસૂરીશં
 અહ્ગારાભાધ્વગામિનમ્ ।
 સાક્ષાત્ સામ્યાલયં પ્રાપ્ત-
 લયં ચ પરમાત્મનિ ॥૧૪॥

સૌમ્યં સ્મિતધરં શાન્તં,
 મન્દમન્દગતીશ્વરમ્ ।
 એકસ્તુ નાસ્તિકો વૃષ્ટ્વા,
 ચિત્રકર્મશમાદથ ॥૧૫॥

નિરસ્તનાસ્તિતાવાદ,
 આસ્તિક્યાસ્થાધરોઽભવત્ ।
 પ્રપેદે ચરણાબ્જેઽસ્ય,
 સમ્યક્ત્વમપ્યનન્તરમ્ ॥૧૬॥
 ॥ ત્રિભિર્વિશેષકમ્ ॥

નિઃશેષશ્રમણાયુષ્યે,
 નિષ્પ્રમત્તસ્ય યોગિનઃ ।
 મુખપત્તિદ્વયં માત્રં,
 નષ્ટં નાન્યત્ કિમપ્યહો ! ॥૧૭॥

સમિતિગુપ્તિપૂર્ણાત્મા-
 ડસદાશ્રવં નિરોધયન્ ।
 નિતાન્તનિર્જરાત્માઽભૂ-
 દાસન્નસિદ્ધિકઃ વરઃ ॥૧૮॥

સાક્ષાત્ સમતાસદન... પરમાત્મામાં લયવંત
 સૌમ્ય... સ્મિતવદન... પ્રશાંત એવા ગુરૂદેવને
 અંગારા જેવી સડક પર રોજ મંદ મંદ ગતિએ
 જતા જોઈને વિચિત્ર કર્મોપશમથી એક નાસ્તિક
 માણસનો હૃદયપલટો થયો.

નાસ્તિકવાદને નકારી તે આસ્તિક્યમાં
 આસ્થાવાળો બન્યો... જઈને તેમના ચરણ-
 કમળમાં ઝૂકી પડ્યો અને પાછળથી તેણે
 જૈનધર્મનો સ્વીકાર કર્યો. ॥૧૪,૧૫,૧૬॥

સંપૂર્ણ શ્રમણ પર્યાયમાં આ અપ્રમત
 યોગીની માત્ર બે મુહપતિ જ ખોવાઈ હતી,
 બીજું કશું જ નહીં. ॥૧૭॥

એક બાજુ સમિતિ ગુપ્તિનાં ચુસ્તપાલનથી
 અસદાશ્રવનિરોધ ને બીજી બાજુ અત્યંત
 નિર્જરા... આનાથી તેઓ પરમ આસન્નસિદ્ધિક
 બન્યા. ॥૧૮॥

પરપાર્શ્વે ત્વસંસ્પૃષ્ટ-

કવલં સર્પવદ્ ગિલન્ ।

આહારાસ્વાદનાદ્ ભીતઃ,

શૃણ્વન્ ચ પચ્ચસૂત્રકમ્ ॥૧૧૯॥

મોહજૈત્રમહાયોગ-

ભોજનમકરોદ્દદા ।

ભીતરાગોરગાઃ સદ્યો,

જીવગ્રાહં ગતાસ્તદા ॥૨૦॥ યુગ્મમ્ ॥

બાલમુનિવરસ્યાત્ય-

ભ્યર્થનાદ્ ગુટિકાં ગુરુઃ ।

ઔષધમિવ જગ્રાહ,

રસનાઽઽપ્નોદ્ રસં ન તુ ॥૨૧॥

ભક્તિમન્મુનિના ક્ષિપ્તં

તૃતીયાસનકં ન હિ ।

તત્સેવામાપ નિષ્પુણ્યં,

દ્વ્યાસનનિયમાદ્ગુરોઃ ॥૨૨॥

ક્ષાલનં ચાત્મવસ્ત્રાણાં,

પક્ષપૂર્વં કદાઽપિ સઃ ।

નાન્વજ્ઞાસીત્ મહાસૂરિ-

પદસ્થોઽપિ મહામતિઃ ॥૨૩॥

કોળિયાને મુખમાં બીજી બાજુ સ્પર્શાવ્યા
વિના સાપની જેમ ગળી જતા અને ક્યાંક
વાપરવામાં મન જતા રાગ ન થઈ જાય તેથી
પંચસૂત્ર સાંભળતા. ॥૧૯॥

એવા તેઓ જ્યારે મોહવિજયના મહાયોગ-
સમું ભોજન કરતાં, ત્યારે ભયભીત થયેલા
રાગાદિ સર્પો જીવ લઈને નાસી જતા. ॥૨૦॥

એક વાર બાળમુનિએ ખૂબ આગ્રહ કરી તેમને
પીપરમીટ વપરાવી તો તેઓ દવાની જેમ ગળી
ગયાં. બિચારી જીભ... તેને સ્વાદ ન મળ્યો. ॥૨૧॥

કો'ક ભક્તિવંત મુનિ તેમના સંચારામાં
ત્રીજું આસન નાખી દેતા પણ નિષ્પુણ્ય એવું
તે આસન ન ટકવું.... કારણ કે ગુરૂને બે
જ આસન વાપરવાનો નિયમ હતો. ॥૨૨॥

મહા-આચાર્ય (ગચ્છાધિપતિ) પદ પર આરુઢ
હોવા છતાં પણ આ મહામતિએ કદી પણ
૧૫ દિવસ પૂર્વે પોતાના કાપ (જયલાથી વસ્ત્ર
ધોવાની ક્રિયા)ની રજા આપી ન હતી. ॥૨૩॥

શીલશ્વૈત્યં સદા ધાર્ય,
સિક્સૈત્યેન કૃતં નનુ ।
મલં તુ ભૂષણં સાધો-
રિતિ મેને સદાઽપ્યસૌ ॥૨૪॥

વિહત્યાઽઽગતશિષ્યસ્યા-
પ્યભ્યુત્થાનાદિકે રતઃ ।
શિષ્યગૃહસ્થપાર્શ્વેઽપિ,
પટ્ટાદુત્તીર્યં ચાઽપઠત્ ॥૨૫॥

દદૃશે લઘુતાયાં હિ,
પ્રભુતા નિર્વસેદિતિ ।
લઘુમાનિન એવ સ્યુ-
ર્મહાન્તો પારમાર્થિકાઃ ॥૨૬॥

ખમ્ભાતનગરે પર્વ-
તિથિષૂપોષિતોઽભવત્ ।
દ્વિસપ્તતિજિનૌકસ્મુ,
દર્શનાદિ તથાઽકરોત્ ॥૨૭॥

દીપ્યત્સદ્દર્શનાહસ્કૃત્,
તીર્થસ્થોઽયં મુદાઽશૃણોત્ ।
શિષ્યેભ્યઃ સ્તવનશ્રેણિં,
ભૂયો ભૂયઃ પિપાસુવત્ ॥૨૮॥

‘શીલની સફેદી જોઈએ, ઉજળા વસ્ત્રોથી
સર્થું મેલ તો સાધુનું ભૂષણ છે.’ એવું તેઓ
માનતા હતાં. ॥૨૪॥

વિહાર કરીને આવતા નાના સાધુના પણ
અભ્યુત્થાનાદિ કરતા અને ગૃહસ્થ પંડિત કે
શિષ્ય પાસે પણ પાટથી ઉતરીને શીખતા. ॥૨૫॥

તેમણે બતાવી આપ્યું કે લઘુતામાં જ પ્રભુતા
વસે છે. પોતાને નાના માનનારા જ વાસ્તવિક
મહાપુરુષો છે. ॥૨૬॥

ખંભાત નગરમાં સૂરિ પ્રેમ પર્વતિથિએ
ઉપવાસ કરી ૭૨ જિનાલયોમાં દર્શન વંદન
કરતા. ॥૨૭॥

સમ્યગ્દર્શનના દેદીપ્યમાન સૂર્ય સમા સૂરિદેવ
તીર્થસ્થળોમાં પ્રભુભક્તિ કરતાં શિષ્યો દ્વારા
સ્તવનોની વણઝારનું પાન કરે જ જતા જાણે
જનમો જનમના તરસ્યા... ॥૨૮॥

શ્રીપ્રેમસૂરયે લોકે

તદાઽભૂત્ પ્રથિતં હૃદઃ ।

‘જિઘૃક્ષુષ્ચેત્ પરિવ્રજ્યાં,

યાહિ પ્રેમમુનીશ્વરમ્’ ॥૨૯॥

‘સ્વયમૂઢોપધિસ્કન્ધાઃ,

શ્રીપ્રેમસૂરિસાધવઃ’ ।

પ્રતિશ્રયજના હ્યેવં

પરત્વં પરિજ્ઞિરે ॥૩૦॥

પિતરૌ ન વિસસ્માર,

વિશ્વવિશ્વોપકારકૃત્ ।

પિત્રોઃ સમાધિદાતારં,

સાધું પ્રૈષીત્ સદાઽપ્યસૌ ॥૩૧॥

પ્રત્યબ્દં કારયામાસ,

સ્વસાધૂનાં તદન્તિકે ।

વર્ષાવાસં સયત્નં સ,

કૃતી કૃતજ્ઞકુજ્જરઃ ॥૩૨॥

પ્રેમસૂરિ મ. માટે એવી લોકવાયકા પ્રસિદ્ધ હતી કે “દીક્ષા લેવી છે ? તો પ્રેમસૂરિ મ. પાસે જાઓ.” ॥૨૯॥

“તમે પ્રેમસૂરિ મ. ના સાધુઓ છો ને ?” “હા, કેમ ખબર પડી ?” “જેઓ જાતે ઉપધિ ઉંચકે (માણસ ન રાખે) તે પ્રેમસૂરિ મ. ના સાધુ.” આ રીતે ઉપાશ્રયના માણસો તેમની પ્રકૃષ્ટતા ઓળખી જતા. ॥૩૦॥

સમગ્ર વિશ્વ પર ઉપકાર કરનાર એવા તેમણે સંસારી માતા-પિતા પર પણ ઉપકાર કર્યો. હંમેશા તેમને સમાધિ આપનાર સાધુને મોકલતા. ॥૩૧॥

કૃતજ્ઞ શિરોમણિ આ મહાપુરુષે કાળજીપૂર્વક તેમની પાસે પોતાના સાધુઓના ચાતુર્માસો કરાવ્યાં. ॥૩૨॥

આસન્નમૃત્યવે પિત્રે,
સંસ્તરેઽસૌ સમાધિદઃ ।
સુપુત્રૈકવરેણ્યોઽસૌ,
દદૌ દીક્ષાં વદાન્યધીઃ ॥૩૩॥

જન્મધર્મપ્રદાતુઃ સ,
વરધર્મપ્રદાનતઃ ।
ઉપકારમહાભાર-
મુક્તોઽભૂન્મુક્તસન્નિભઃ ॥૩૪॥

મહોત્સવે પ્રતિષ્ઠાયાઃ
કિઙ્કરરાત્રિભોજનમ્ ।
દૃષ્ટ્વાઽઽધ્યાઘ્વદો ભાવિ,
પ્રતિષ્ઠાયાં રુચિર્ન મે ॥૩૫॥

દોષભીરુતયા ચાઽસૌ,
સ્વગણેઽકારયત્તથા ।
વ્યાખ્યાનાનન્તરં મિથ્યા-
દુષ્કૃતદાનમપ્યહો ! ॥૩૬॥

સમયદર્શકં યન્ત્રં,
વાયુજીવકૃપાણકમ્ ।
વ્યાપૃતં ગુરુશિષ્યૈર્ન,
વાયુજીવકૃપાધરૈઃ ॥૩૭॥

ઉમદા ચિત્તના સ્વામિ એવા તેમણે મૃત્યુ
શાચ્યાએ રહેલા સંસારી પિતાશ્રીને સમાધિ
આપી દીક્ષા પ્રદાન કરી... ખરેખર... તેમના
જેવો સુપુત્ર બીજો કોણ હશે ? ॥૩૩॥

જન્મ અને ધર્મસંસ્કારના દાતા એવા પિતાને
ઉત્તમ (સર્વવિરતિ) ધર્મ આપવા વડે જીવન્મુક્ત
આ મહાપુરુષ તેઓશ્રીનાં ઉપકારનાં મહાભારથી
મુક્ત બન્યાં. ॥૩૪॥

પ્રતિષ્ઠાના મહોત્સવમાં મજૂરોનું રાત્રિ ભોજન
જોઈ ગુરૂદેવે કહ્યું. “જો આમ કરવાનું હોય તો
મારે પ્રતિષ્ઠા કરવી નથી.”. ॥૩૫॥

કેવી દોષભીરુતા ! સૂરિદેવે સ્વશિષ્યગણમાં
વ્યાખ્યાન પછી(ભૂલથી ઉત્સૂત્ર બોલાયું હોય
તેના માટે) ‘મિથ્યામિ દુક્કડ’ આપવાની વિધિ
પ્રવર્તાવી હતી. ॥૩૬॥

વાયુકાયનાં જીવો માટે તલવારચુક્ત એવી
ઘડિયાળ વાયુકાયના જીવો પરની કરુણાના
ધારક ગુરૂદેવ અને તેમના શિષ્યોએ વાપરી
ન હતી. ॥૩૭॥

“શુદ્ધોઞ્છજીવનં ચૈવ,
સ્વાધ્યાયોઽપિ તથા પરઃ ।
જીવનં દ્વિતયં હ્યેતદ્,
મુનેશ્ચારિત્રરાગિણઃ ॥૩૮॥

ક્રોધં કૃષ્ણજલં પ્રાતઃ-
ભોજનં બાલસાધવઃ !।
ત્યજત નિત્યમેવેતિ,”
પ્રેમસૂરિરશિક્ષત ॥૩૯॥

હિતશિક્ષાસુધાસ્રોતઃ-
પાવનો ગુરુણા કૃતઃ ।
મઘમઘાયમાનસ્વ-
ગણશ્ચારિત્રચન્દનાત્ ॥૪૦॥

જન્મજરામૃતીર્હન્તિ
શ્રીપ્રેમસૂરિભારતી ।
કિમસ્તિત્વં વિભર્તીહ
નિસ્ત્રપા તુ સુધા મુધા ॥૪૧॥

વિહત્ય વયવૃદ્ધોઽપિ,
યોધવદ્ યોજનાન્યપિ ।
અપ્રમત્યા ક્રિયાં કુર્વન્,
સ્વયમન્યાન્ ત્વવાસ્યત્ ॥૪૨॥

“ચારિત્રપ્રેમી મુનિનું જીવન બે વસ્તુરૂપ છે.
શુદ્ધ ગોચરી ચર્યા અને સુંદર સ્વાધ્યાય. ॥૩૮॥

બાળમુનિઓ ! તમે ક્રોધ, કાળું પાણી (ચા)
અને નવકારશી આ ત્રણ વસ્તુનો હંમેશા ત્યાગ
કરજો.” ॥૩૯॥

આવી હિતશિક્ષાઓનાં સુધાસ્રોતથી ગુરૂદેવે
પોતાના શિષ્યોને ચારિત્રચંદનની સુગંધથી
મઘમઘાયમાન કર્યા હતા. ॥૪૦॥

જો સૂરિ પ્રેમની વાણી જન્મ, જરા, મરણને
હણે છે તો પછી અહીં બેશરમ એવી સુધા
કેમ ફોગટ અસ્તિત્વ ધરાવે છે. ॥૪૧॥

યોદ્ધાની જેમ યોજનોનો દીર્ઘ-સુદીર્ઘ વિહાર
વૃદ્ધદેહે કર્યા પછી પણ પોતે ઊભા ઊભા ક્રિયા
કરતા અને બીજાને ના પાડતા....

‘મરુદેશીયદેહોઽસ્મિ,
 વૃદ્ધસંહનનસ્તથા ।
 ન તથાઽસ્તિ ભવાનસ્મા-
 દાસનયુપવિશ્યતામ્’ ॥૪૩॥

વિહરતોઽન્યદા સાયં,
 પ્રતિક્રાન્તિ ચ કુર્વતઃ ।
 પાતોઽભૂદ્ હૃદ્વજો હન્તાઽઽ-
 ક્રમણં પરમં હ્યભૂત્ ॥૪૪॥

ગુરુર્યત્ર ત્વનાસીનઃ,
 કો ભજેત તદાઽઽસનમ્ ? ।
 પ્રેરણાપરિપૂર્ણાયુ-
 રાયુષ્મતે નમો નમઃ ॥૪૫॥

(રુચિરા)

ક્રિયાચિદાત્વપરમચક્રમાલિનઃ
 ક્ષમાતપોઽતિજવનસપ્તિશાલિનઃ ।
 ગતો હિ યોઽસ્ય ગુરુરથસ્ય સંશ્રયં
 સુનિશ્ચિતા શિવનગરાપ્તિરસ્ય હિ ॥૪૬॥

કે ‘હું તો મારવાઽના કસાયેલા શરીરવાળો
 છું. તમે થાકી ગયા છો માટે બેસીને કરો.
 ॥૪૨,૪૩॥

પૃષ્ઠ શરીર... સુદીર્ઘ વિહાર... અત્યંત
 શ્રમ... છતાં ય ઊભા ઊભા પ્રતિક્રમણ ચાલી
 રહ્યું હતું... ગુરૂદેવ પડી ગયાં... અને જોરદાર
 હાર્ટ-એટેક આવ્યો. (ધન્ય છે જિનાજ્ઞાનિષ્ઠ
 ગુરૂદેવને) ॥૪૪॥

પ્રતિક્રમણમાં જ્યાં ગુરૂદેવ ઊભા હોય ત્યાં
 શિષ્યો બેસે ખરા ? પ્રેરણાથી પરિપૂર્ણ જીવન
 જીવનારા ઓ આયુષ્માન્ ગુરૂદેવ ! આપના
 ચરણોમાં લાખ લાખ નમસ્કાર. ॥૪૫॥

ક્રિયા અને જ્ઞાનરૂપી પરમ ચક્રોવાળા, ક્ષમા
 અને તપરૂપી અતિવેગીલા અશ્વોથી શોભતા
 એવા આ ગુરુરૂપી રથને આશરે જે જાય, તેની
 શિવનગરપ્રાપ્તિ નિશ્ચિત જ છે. ॥૪૬॥

(વસન્તતિલકા)

શ્રીપ્રેમસૂરિહરિશ્રીઃ સુચરિત્રરુપા

બાઠં હ્યહો ! સુમનસો મનસે તુ રુચ્યા ।

પદ્માકરઃ શ્રયતિ યં વરહંસમેનં

જૈવાતૃકં કુવલયપ્રમદં સ્તવીમિ ॥૪૭॥

સૂરિપદાર્પણં મહ્કુ

પશ્યન્ પરગણેઽપ્યહો !।

જિનાજ્ઞાપૂર્ણનિષ્ઠોઽસૌ

નાઽઽકાર્ષીત્સ્વગણે તથા ॥૪૮॥

સ્વાધ્યાયે કોઽપ્યહો સ્નેહ,

આચાર્યસ્સન્નધારયત્ ।

સ સ્તોત્રં વીતરાગાઘ્યં

પ્રમાદો ન ત્રપાઽપિ ન ॥૪૯॥

૧. અહીં કેવલ શ્લિષ્ટ પરમ્પરિત રુપક છે. ૨. અહીં સંયુક્તાક્ષર શ્રીઃ થી છંદોભંગ નથી. જુઓ 'છન્દોનુશાસન' પ્રથમાધ્યાય સૂત્ર-૭. ૩. અહીં કેવલ શ્લિષ્ટ માલા પરમ્પરિત રુપક છે. ૪. 'હંસો નારાયણે વ્રધ્ને યતાવથ્થે સિતચ્છદે'

ઇત્યુક્તેઃ ।

સૂરિ પ્રેમરૂપી વાસુદેવની સુંદર ચારિત્રરૂપી લક્ષ્મી સજ્જન (વાસુદેવ પક્ષે દેવ) નાં મનને ગમે છે. જેને લક્ષ્મી સમૂહ (સૂર્યના પક્ષે કમળ સમૂહ) આશ્રય કરે છે. એવા આ ઉત્તમ મુનિને (કે સૂર્યને) પૃથ્વીવલયને આનંદ આપનારા (ચન્દ્ર પક્ષે કુમુદને આનંદ આપનારા) એવા દીર્ઘાયુ (કે ચન્દ્ર) ને સ્તવું છું. ॥૪૭॥

બીજા સમુદાયોમાં ઝડપથી આચાર્યપદવીઓ થતી હોવા છતાં પણ જિનાજ્ઞામાં પૂર્ણનિષ્ઠાવાન ગુરુદેવે પોતાના સમુદાયમાં તેવું ન કર્યું. ॥૪૮॥

આચાર્ય થયા પછી ય તેઓ વીતરાગસ્તોત્ર ગોખતા... કેવો સ્વાધ્યાયનો પ્રેમ ! કોઈ પ્રમાદ નહીં.... શરમ પણ નહીં. ॥૪૯॥

પણ્ડિતોઽનૂપચન્દ્રોઽપિ,
સિદ્ધિસૂરીશ્વરોઽપિ ચ ।
બભૂવ વિસ્મિતઃ શ્રુત્વા,
પ્રેમમુનેર્મહાશ્રુતમ્ ॥૫૦॥

ષડ્દર્શનૌઘનિર્યુક્તિ-
નિશીથપજ્વસઙ્ગ્રહાઃ ।
સ્વનામવત્સ્મૃતાવાસન્,
કર્મપ્રકૃતિરપ્યહો ! ॥૫૧॥

સમસ્તદિવસવ્યસ્તો
મધ્યરાત્રાવદાચ્છૃતમ્ ।
જયઘોષર્ષયે પ્રેમ-
સૂરિઃ સ વાચનાવરઃ ॥૫૨॥

“લિખિષ્યસિ સદા લેખા-
નાગમાન્ ક્વ પઠિષ્યસિ” ।
ગુરુણોક્તો વિનીતોઽસૌ,
જમ્બૂઃ પ્રાહ તથેતિ ચ ॥૫૩॥

મુક્તા લેખાઃ કૃતા યત્નાદ્
ગુર્વાજ્ઞા ભૂરિભાવતઃ ।
આગમપ્રજ્ઞનામાઽભૂત્,
ગુરોરાજ્ઞા હિ કામધુક્ ॥૫૪॥

નાનકડા પર્યાયમાં પણ તેમનો (કર્મપ્રકૃતિ
વગેરેનો) પાઠ સાંભળી પંડિત અનોપચંદભાઈ
અને શ્રી સિદ્ધિસૂરીશ્વરજી પણ ચકિત થઈ
ગયા. ॥૫૦॥

ષડ્દર્શન સમુચ્ચય, ઓઘનિર્યુક્તિ, નિશીથ,
પંચસંગ્રહ, કર્મપ્રકૃતિ વગેરે તેમને પોતાના
નામની જેમ મોટે હતા. ॥૫૧॥

આખો દિવસ વ્યસ્ત રહેવાને કારણે વાચવામાં
ઉત્તમ એવા તેઓ રાતે ૧૨ વાગે મુનિશ્રી
જયઘોષવિ. મ.ને પાઠ આપતા. ॥૫૨॥

ગુરૂદેવે જંબૂવિ. મ.ને કહ્યું કે “લેખો લખીશ
તો આગમ ક્યારે વાંચીશ ?” વિનીત એવા
તેમણે કહ્યું. “જી, સાહેબ !.” ॥૫૩॥

લેખો મુક્યાં.... અને ધ્યાનપૂર્વક ભાવથી
ગુર્વાજ્ઞામાં લાગી ગયા અને તેઓ મહાન
‘આગમપ્રજ્ઞ’ બિરુદ પામ્યા. ખરેખર, ગુર્વાજ્ઞા
= કામધેનુ. ॥૫૪॥

एकशिष्योदिते चोच्चै-

“भवति प्रतिलेखनम्” ।

चत्वारिंशद्यतीनां तु,

यतनया सुयत्नतः ॥५५॥

धावित्वा सामितोल्लासं,

गुरोर्वस्त्राणि चाददे ।

दिने दिनेऽभवच्चैवं,

प्रेम्णा हि प्रतिलेखनम् ॥५६॥ युग्मम् ॥

शिष्यशतमहानेता,

जेता जगन्महाविदाम् ।

वर्धमानतपोरत्न-

निधिः सज्ज्ञानशेवधिः ॥५७॥

प्रभावकप्रवक्ताऽपि,

भुवनभानुसूरिपः ।

तदेव रीतया गत्वा-

ऽकरोच्च गुरुसेवनम् ॥५८॥ युग्मम् ॥

क्वचिदनाप्तवस्त्रोऽसौ,

शुशोच स्वं मुहुर्मुहुः ।

भालेन्दुन्यस्तहस्ताब्जो,

“निष्पुण्योऽस्मि ह हा!” च्चित्ति ॥५९॥

રોજ એક શિષ્ય બૂમ પાડે... “પડિલેહણ થાય છે...” અને ૪૦-૪૦ સાધુઓ યત્નપૂર્વક... યતનાપૂર્વક... દોડીને અમાપ ઉલ્લાસ સાથે... ગુરુદેવનાં વસ્ત્રો લઈને પ્રેમપૂર્વક પડિલેહણ કરતાં. ॥૫૫,૫૬॥

સો-સો શિષ્યોના ગુરુ... જગતના મહા-વિદ્વાનોના ય વિજેતા... વર્ધમાન તપોનિધિ સદ્જ્ઞાન ભંડાર... પ્રભાવક પ્રવચનકાર એવા ભુવનભાનુસૂરીશ્વરજી (ત્યારે પં. ભાનુવિજયજી) પણ આ જ રીતે પ્રતિદિન ગુરુદેવનું પડિલેહણ કરતાં. ॥૫૭,૫૮॥

ક્યારેક જો તેમને વસ્ત્ર ન મળે તો તેઓ કપાળ પર હાથ મૂકીને ખૂબ શોક કરતાં કે, ‘હું કેવો કમનસીબ !’ ॥૫૯॥

પુણ્યશૈલોચ્ચશૃંગસ્થો-

ડપિ દધ્ને શિબિકાં ગુરોઃ ।

દીર્ઘદીર્ઘવિહારે સ,

મન્યમાનઃ કૃતાર્થતામ્ ॥૬૦॥

યોજનત્રિસહસ્રીય-

વિહારં શિબિકાધૃતઃ ।

શિષ્યા અકારયન્ તસ્ય,

ધન્યાસ્તે તત્પદાન્નુવે ॥૬૧॥

મદ્ભક્તિનિર્જરાભાજઃ,

સાધવોઽહં તુ નો તથા ।

પ્રકૃષ્ટલઘુતોત્તંસઃ,

પ્રેમસૂરિરભાષત ॥૬૨॥

પરિચર્યાપરાઃ કેઽસ્ય

ન બભૂવુર્મહામતેઃ ।

ભાગ્યસમ્ભારલભ્યેઽર્થે

ન મન્દા અપ્યુદાસતે ॥૬૩॥

પુણ્યરૂપી પર્વતના શિખરે હોવા છતાં પણ

આ મહાપુરુષ લાંબા લાંબા વિહારોમાં પણ...

પોતાને કૃતકૃત્ય માનતા... ગુરુદેવનું સ્ટ્રેચર

હોંશે હોંશે ઊંચકતા. ॥૬૦॥

ભક્તિમંત શિષ્યોએ તેમને (અતિ વદ્ધવયમાં)

લગભગ ૩૦૦૦ કિ.મી.નો વિહાર સ્ટ્રેચર

ઉંચકીને કરાવ્યો હતો. ધન્ય છે તેઓ.. તેમના

ચરણોની સ્તુતિ કરું છું. ॥૬૧॥

‘આ સાધુઓ મારી ભક્તિ કરીને નિર્જરા

કરે છે અને હું કર્મબંધ કરું છું’ એમ અત્યંત

લઘુતાવાનું ને અત્યંત મહાન એવા સૂરિ પ્રેમ

કહેતા હતા. ॥૬૨॥

આ મહામતિની સેવનામાં કોણ તત્પર ન

બન્યાં.....ખરેખર ભાગ્યના સંભારથી જ મળે

એવી વસ્તુને વિષે તો મંદબુદ્ધિઓ પણ ઉપેક્ષા

નથી કરતાં. ॥૬૩॥

(હંસી)

પ્રાંજ્યોદન્વત્કલિલ ઇહ યઃ

સેવાં યાતિ પ્રભુરિવ વરઃ ।

સ્વર્ણાત્ સૌમ્યઃ સુરગિરિરિવ

શીલૈર્મઞ્જુર્ગતિ ભવતિ ॥૬૪॥

સત્યં તદ્યન્મદીયં ચ,

નાસીદિત્યાગ્રહો ગુરોઃ ।

યત્સત્યં તન્મદીયં ચે-

ત્યભૂન્મન્ત્રો મહામુનેઃ ॥૬૫॥

નાઽઽસીદસ્ય ક્ષતિઃ કાઽપિ,

ગુરુણાઽજ્ઞેન હક્કિતઃ ।

ગુરુવિનયદક્ષેણ,

પ્રત્યુત્તરો દદે ન હિ ॥૬૬॥

“યદિ ભૂયામહં દેવઃ,

સીમન્ધરજિનાન્તિકમ્ ।

પ્રક્ષ્યામિ પ્રથમં ગત્વા,

કિયદ્ભવો ભ્રમો મમ ? ॥૬૭॥

૧. અહીં સમાસસ્થિત અકથિત ઇવાદિ લુપ્તોપમાન લુપ્તોપમા છે.

૨. અહીં સકૃત્ સાધર્મ્ય નિર્દેશોપમા છે.

૩. અહીં વસ્તુપ્રતિવસ્તુ ભાવ છે.

મહાસાગર જેવા ગંભીર એવા પ્રભુ જેવા ઉત્તમ એવા જેઓ સેવા પામતા હતાં તથા સુવર્ણથી સૌમ્ય એવા મેરુપર્વતની જેમ જગતમાં શીલથી સુંદર હતાં. ॥૬૪॥

‘મારું તે સાચું’ એવો તેમનો આગ્રહ ન હતો. ‘સાચું તે મારું’ એવો જ જીવનમંત્ર તેમણે બનાવ્યો હતો. ॥૬૫॥

ગુરૂએ એકદા અજાણતાથી તેમની ભૂલ ન હોવા છતાં ઠપકો આપ્યો, પણ અત્યંત વિનયી એવા તેમણે ખુલાસો પણ ન કર્યો. ॥૬૬॥

“જો હું મરીને દેવ થાઉં તો સૌ પ્રથમ સીમન્ધરસ્વામિ પાસે જઈને પૂછું કે, ‘હવે મારાં કેટલા ભવ ?’.....

નિરાસં ચ કરિષ્યામિ
સંશયાનાં તતો મમ ।
કર્મસાહિત્યસત્કાનાં” ,
વચનં પ્રેમમસ્ત્યદઃ ॥૬૮॥

દર્શનાદિશ્રિયાં શ્રીદો,
મોહાર્દને જનાર્દનઃ ।
શઙ્કરઃ શઙ્કરત્વેઽસા-
વિત્યાગમવિદો વિદુઃ ॥૬૯॥

ગૈલિતદુરિતા ભૂતાઃ
પાપિનોઽપ્યસ્ય દર્શનાત્ ।
વિભાકરવિભા ભેત્તિ
સૂચીભેદ્યં તમોઽપ્યરમ્ ॥૭૦॥

સ્વાધ્યાયસાધનાલોભી,
દ્વારાધનૈકલમ્પટઃ ।
સમતાઽઽલિઙ્ગિતાશેષ-
વિગ્રહો દોષવિગ્રહઃ ॥૭૧॥

૧. અહીં શ્લેષયોગથી ઉલ્લેખાલંકાર છે.

૨. અહીં દૃષ્ટાન્તાલંકાર છે.

અને પછી મારા કર્મસાહિત્યના સંશયોનું
નિરાકરણ કરું.” એમ પ્રેમસૂરિ મ. કહેતા હતા.
॥૬૭,૬૮॥

સૂરિ પ્રેમ સમ્યગ્દર્શનાદિ લક્ષ્મીના દાનને
વિષે ક્રૂબેર હતાં, મોહને હેણવામાં વાસુદેવ
(જેવા વીર) હતાં, અને સુખને કરવામાં શંકર
હતા, એમ આગમવેતાઓ જાણતા હતાં ॥૬૯॥

પાપીઓ પણ તેના દર્શનથી પાપરહિત બન્યા.
સૂર્યની પ્રભા અત્યન્ત ગાઠ અંધકારનેય તત્કાળ
ભેદી જ નાખે છે ને? ॥૭૦॥

તેઓ સ્વાધ્યાય સાધનામાં લોભી ને આરાધના
લંપટ હતા. તેમના સંપૂર્ણ દેહને સમતા વરી
હતી. દોષો સાથે તો વેર હતું. ॥૭૧॥

૧. અહીં માત્ર હણવાનું સામ્ય છે, મોહને હણવાનું નહીં એમ અન્યત્ર પણ
સમજવું.

આસીદ્ ગુરુઃ મહાબ્રહ્મ-
 ચારી તસ્ય ચ કથ્યતે ।
 વિશ્વવિશ્વાદ્ભુતા સેયં,
 કથા શીલમહાપ્રથા ॥૭૨॥યુગ્મમ્ ॥

કનકાત્ કનકાદ્રિશ્ચ,
 સોમઃ સોમતયાઽપિ ચ ।
 દિનકરઃ કરૈર્ભાતિ,
 બ્રહ્મણાઽસૌ જગદ્ગુરુઃ ॥૭૩॥

કરાલકલિકાલૈક-
 મહાશ્ચર્યગુરોઃ ખલુ ।
 વિકારાંઽશાપરિસ્પૃષ્ટં
 મનોઽભૂન્નિખિલાયુષિ ॥૭૪॥

સ્વનામવારિતાશેષ-
 વાસનાદિકકલ્મષઃ ।
 સ્વસ્યાભામણ્ડલસ્થાન્ સ,
 પુનાનો બ્રહ્મચાર્યભૂત્ ॥૭૫॥

૧. 'ગુરોર્મન ઇતિ અન્વયઃ ।

* અહીં દીપક અલંકાર છે.

એવા એ ગુરુ મહાબ્રહ્મચારી હતા. તેની
 એવી સમગ્ર વિશ્વમાં અદ્ભુત શીલમાહાત્મ્યની
 કથા હવે કહેવાય છે. ॥૭૨॥

મેરુ સુવર્ણથી, ચન્દ્ર સૌમ્યતાથી, સૂર્ય
 કિરણોથી અને આ જગદ્ગુરુ બ્રહ્મચર્યથી
 શોભતા હતાં. ॥૭૩॥

ભયંકર કળિકાળમાં તેઓ એક મહા
 આશ્ચર્ય હતાં. કારણ કે તેમના સંપૂર્ણ
 આયુષ્યમાં તેમના મનમાં વિકારનો અંશ પણ
 આવ્યો ન હતો. ॥૭૪॥

તેમના નામસ્મરણથી ચ વાસનાઓ શાંત
 થઈ જતી. તેમના આભામંડલ(સાનિધ્ય)માં
 બેસવાથી મન પવિત્ર થઈ જતું તેવા તે બ્રહ્મચારી
 હતા. ॥૭૫॥

પિંડવાડાપુરે ચાઽઽસીદ્
 વ્યન્તરીણામુપદ્રવઃ ।
 માતા-કુમારિકા-સ્ત્ર્યાદ્યા,
 ભૂતાવિષ્ટા વ્યચેષ્ટયન્ ॥૭૬॥

પ્રભૂતૈરપ્યુપાયૈઃ સ,
 નાઽઽશમિ વર્ધિતો પુનઃ ।
 પ્રતિષ્ઠાયૈ પ્રવિષ્ટેઽસ્મિન્,
 સર્વથાઽપિ ગતસ્તતઃ ॥૭૭॥

શૈલભારનતાશ્ચાઽઽસન્,
 વાર્ધક્યેઽપિ ચ સર્વદા
 જ્ઞાત્વાઽઽર્યાયોષિતો સાક્ષ-
 મનુત્થિતા ગુરોર્દૃશઃ ॥૭૮॥

બ્રહ્મચર્યમહાતેજો-
 રાજિતમુખમણ્ડલઃ ।
 આર્યાગચ્છપતિર્નાઽભૂ-
 દપ્યાત્મન્યધિકારિણિ ॥૭૯॥

સ્વપદ્મભૃદ્યશોદેવા-
 ચાર્યકશ્રમણીગણઃ ।
 કૃતોઽદ્યાપિ તથૈવાઽસ્તિ,
 ધ્રુવો હ્યધ્વા મહત્કૃતઃ ॥૮૦॥

પિંડવાડા નગરમાં વ્યંતરીઓનો ઉપદ્રવ
 હતો. માતા, કુમારિકા સ્ત્રીઓ ભૂતાવિષ્ટ થઈને
 વિચિત્ર ચેષ્ટાઓ કરતી. ॥૭૬॥

ઘણા ઉપાયો કરવા છતાં ઉપદ્રવ શાંત ન
 થયો પણ ઉલ્ટાનો વધી ગયો, પણ તેમણે
 પ્રતિષ્ઠા માટે પિંડવાડામાં પ્રવેશ કર્યો ત્યારથી
 ઉપદ્રવ જતો રહ્યો. ॥૭૭॥

વૃદ્ધપણે પણ જ્યારે સામે સ્ત્રી કે સાધ્વીજી
 હોય ત્યારે જાણે પર્વતના ભારથી નમેલી તેમની
 દૃષ્ટિ કદી ઊંચી ન થતી. ॥૭૮॥

બ્રહ્મચર્યના મહાતેજથી શોભતા મુખવાળા
 આ ગુરૂ પોતે અધિકારી હોવા છતાં
 શ્રમણીગચ્છાધિપતિ ન થયા. ॥૭૯॥

તેમણે પોતાના પટ્ટધર શ્રીયશોદેવસૂરિને
 શ્રમણીગણ સોંપ્યો. આજે પણ આ પરંપરા છે.
મહાપુરુષોએ કરેલો માર્ગ શાશ્વત હોય છે.
 ॥૮૦॥

યુવાસાધુગણક્ષેમ-

હ્કરાઽહો ! દીર્ઘદર્શિતા ।

બ્રહ્મચર્યેકનિષ્ઠસ્ય,

પરબ્રહ્મસમસ્ય ચ ॥૮૧॥

યથા સ્યાત્સંયમસ્ફાતિ-

વર્તિતવ્યં તથા તથા ।

સાક્ષાત્કારો બભૂવાઽસ્મિન્

જિનાજ્ઞાયાઃ પદે પદે ॥૮૨॥

સ્ત્રીસાધ્વીનાં પ્રવેશે તુ,

શ્રમણાનાં પ્રતિશ્રયે ।

તત્કૃતઃ પ્રતિષેધોઽભૂદ્-

વ્યાખ્યાનસ્યાધ્વનો વિના ॥૮૩॥

શ્રમણી મુખ્યમાત્રં ચ,

વન્દેતેતિ કૃતં તદા ।

બ્રહ્મચર્યસમુદ્દેણ,

મુદ્રૈવ જિનશાસનમ્ ॥૮૪॥

શ્રમણીભ્યો દદે નાઽસૌ,

વાચનાં બ્રહ્મનિષ્ઠધીઃ ।

તત્સમં સમતામ્બોધિ-

વિજહાર કદાઽપિ ન ॥૮૫॥

બ્રહ્મચર્યમાં નિષ્ઠ અને પરમબ્રહ્મ સમાન
ગુરુદેવની એ દીર્ઘદર્શિતા હતી. જેનાથી યુવા
સાધુસમુદાયની સંયમરક્ષા થઈ. ॥૮૧॥

“જેમ જેમ સંયમની વૃદ્ધિ થાય તેમ તેમ
વર્તવું” આવી જિનાજ્ઞાનો ગુરુમાં ડગલેને પગલે
સાક્ષાત્કાર થયો હતો. ॥૮૨॥

તેમના કાળમાં સાધુઓના ઉપાશ્રયમાં
સાધ્વીઓ તથા બેનોને વ્યાખ્યાનના સમય
સિવાય આવવાનો તેમણે નિષેધ કર્યો હતો. ॥૮૩॥

(સામાન્યથી) સાધ્વીઓ માત્ર મોટા સાહેબ
(આચાર્યદેવ) ને જ વંદન કરે (રોજ બીજા
સાધુઓને નહીં) એવું તેમણે કર્યું હતું... આવા
તેઓ હતા... બ્રહ્મચર્યના સમુદ્રસમા.... ખરેખર
મર્યાદા જ જિનશાસન છે. ॥૮૪॥

કેવી બ્રહ્મનિષ્ઠતા... કદી સાધ્વીઓને વાચના
ન આપતા. સમતાના મહાસાગર સમા તેઓશ્રી
વિહારાદિમાં કદી સાધ્વીજીઓને સાથે ન
રાખતા. ॥૮૫॥

શિષ્યા વક્તાર એવ સ્યુ-
રિતીચ્છા મે ન વર્તતે ।
સંયમિનઃ સ્યુરેવેતિ
કાઙ્ક્ષે ત્વિતિ જગાદ સઃ ॥૮૬॥

નારીં સ સકૃદેકાકી,
ગર્જનયા ન્યવારયત્ ।
પ્રમદાભીતભીતોઽસ્થાત્,
જિનાઙ્ગાપરિપાલકઃ ॥૮૭॥

પ્રવાલજાલસઙ્કાશાં
દૃશં દૃષ્ટ્વાઽસ્ય મન્મથે ।
સૂર્યદ્વયોદયં મત્વા
વિસ્મિતોઽભૂન્ન કો જનઃ? ॥૮૮॥

કલાભૃદિવ શીલં તે
ગુરો ! નાસ્ત્યત્ર સંશયઃ ।
વૃદ્ધૌ પક્ષદ્વયેઽપ્યઙ્ક-
શૂન્યત્વે તુ વિશેષતા ॥૮૯॥

૧. 'જહા કુક્કુડપોઅસ્સ' ઇત્યાદિ જિનાઙ્ગા । ૨. અહીં બ્રાન્તિમાન અલંકાર છે. ૩. અહીં વ્યતિરેક અલંકાર છે.

તેઓશ્રી કહેતા કે શિષ્યો માત્ર વક્તા જ
બને એવી મારી ઈચ્છા નથી પણ તેઓ સારા
સંયમી બને એવી મારી ઈચ્છા છે. ॥૮૬॥

એકવાર પોતે ઉપાશ્રયમાં એકલા હતા,
ત્યારે રાડ પાડીને સ્ત્રીને આવતી અટકાવી
હતી. સદા સ્ત્રીથી ભયભીત તેઓ જિનાઙ્ગાના
ચુસ્ત પાલક હતા. ॥૮૭॥

કામદેવ પર પરવાળાના સમૂહ જેવી જેમની
લાલ આંખ જોઈને, બે સૂર્યોનો ઉદય માનીને
કોણ વિસ્મિત ન થયું ? (અર્થાત્ સર્વ જન
વિસ્મિત થયાં.) ॥૮૮॥

ગુરુદેવ ! આપનું શીલ તો ચન્દ્રમા જેવું
છે, તેમાં તો કોઈ સંશય નથી, પણ (શુકલ-
કૃષ્ણ) બંનેય પક્ષમાં વૃદ્ધિ અને કલંક
શૂન્યતાથી તે બેમાં તફાવત છે ॥૮૯॥

મહાવ્રતી સુધારોચિ-
 મૌલિર્જગતિ શઙ્કરઃ ।
 પાતુ વઃ સ સ્મરારાતિ-
 ભૂતપઃ ભૂતિશેખરઃ ॥૧૦॥

વાત્સલ્યવારિવારીશઃ,
 કારુણ્યક્ષીરસાગરઃ ।
 કુલિશાતિકઠોરોઽભૂદ્,
 બ્રહ્મચર્યેકગોચરે ॥૧૧॥

સમગ્રજીવનપ્રાણ-
 બ્રહ્મગુપ્તિસુપાલકઃ ।
 બભૂવ શિષ્યવૃન્દેઽપિ,
 તત્પરિશુદ્ધિકારકઃ ॥૧૨॥

૧. અહીં શ્લેષ અલંકાર છે.

ગુરુપદ્મે : મહાવ્રતને ધારણ કરનારા, જેમનું મુખ અમૃત સમી કાન્તિ વાળું છે તેવા, જગતમાં સુખ કરનારા, કામદેવના શત્રુ, જીવોના પાલનહાર, સમૃદ્ધિથી શોભતા એવા તે (ગુરુદેવ) તમારું રક્ષણ કરો.

શંકર પદ્મે : મહાવ્રતી (શંકરનું લૌકિક-ગુણનિષ્પન્ન પર્યાયવાચી નામ) કામરૂપિ, જેના મસ્તક પર ચન્દ્ર છે તેવા, ભૂતપાલક, ભસ્મથી શોભતા એવા શંકર તમારું રક્ષણ કરો. ॥૯૦॥

વાત્સલ્યના મહાસાગર ને કારુણ્યક્ષીરોદધિ એવા પણ તેઓ બ્રહ્મચર્યના વિષયમાં વજ્રથી પણ કઠોર બન્યા હતા. ॥૯૧॥

જીવનના પ્રાણ સમી નવ વાડોનું પોતે પાલન કર્યું અને શિષ્યગણમાં પણ તેનું પરિશુદ્ધ પાલન કરાવ્યું. ॥૯૨॥

શૈલાપદાં સહિત્રેઽસ્મૈ
સ્થિતપ્રજ્ઞતયા સદા ।
શિષ્યબ્રહ્મૈકસમ્પાત્રે,
નમઃ શ્રીપ્રેમસૂરયે ॥૧૩॥

“યુષ્મત્સર્વક્ષતિશ્ચાહં,
સ્વીકરિષ્યામ્યપિ ક્વચિત્ ।
બ્રહ્મણિ તુ ત્રપાહીનો,
સદાઽપિ બ્રહ્મણિ હ્યપિ ॥૧૪॥

આસ્તાં પ્રાવચનિશ્ચાસ્તાં,
વક્ત્રાઽપિ પ્રતિભાન્વિતઃ ।
ન કદાચિત્ક્ષમિષ્યેઽસ્મિન્,
સ્વલ્પમપિ તુ કસ્યચિત્ ॥૧૫॥

યત્કથયાઞ્ચકારાસૌ,
તદકાર્ષીત્તથૈવ સઃ ।
પ્રસ્તરોત્કીર્ણરેખેવ,
ભવત્યુક્તિર્મહાત્મનામ્ ॥૧૬॥

યદ્વાંચાવ્યાજતો નિત્યં
વિમોહવિષતસ્કરી ।
સુધા સંવર્ષતિ સ્માહો !
હ્યમરત્વપ્રદાયિની ॥૧૭॥

૧. અહીં કૈતવાપહ્નુતિ અલંકાર છે.

સદા ય સ્થિતપ્રજ્ઞતાપૂર્વક પહાઽ સમી આપતિ-
ઓ સહન કરીને ય શિષ્યોની સંચમ-રક્ષા કરનારા
એવા સૂરિ પ્રેમને નમસ્કાર થાયો. ॥૯૩॥

“તમારી બીજુ બધી ભૂલો હું કદાચ ચલાવી
લઈશ. પણ બ્રહ્મચર્યનાં વિષયમાં બ્રહ્માની પણ
કદી ય શરમ નહીં રાખું. ॥૯૪॥

વર્તમાનશ્રુતના પારગામી હોય કે
પ્રતિભાશાળી વક્તા હોય આ વિષયમાં હું
કોઈનું પણ જરાય ચલાવી નહીં લઉં.” ॥૯૫॥

હા.. તેમણે જે બોલ્યા તે કરી બતાવ્યું
હતું. ખરેખર, મહાપુરુષોનું વચન પત્યરમાં
કોતરેલી લકીર જેવું હોય છે. ॥૯૬॥

જેમની વાણીના બહાને વિમોહરૂપી વિષને
હરી લેનારી અમરપણું દેનારી સુધા હંમેશા
સમ્યક્ રીતે વરસતી હતી કે..... ॥૯૭॥

एतस्मिन् विषये वत्सा !,
भवधाद्रिसमा दृढाः ।
तत्पालनकृते दुःखं,
मन्यध्वं मरणं न हि ॥९८॥

साधनाशून्यतैव स्यात्,
दृष्टिदोषे प्रवर्तिते ।
शीलसौधमहाधारे,
ब्रह्मस्तम्भे गते सति ॥९९॥

महापदधराश्चापि,
शिथिलब्रह्मधारकाः ।
प्रयान्ति नरकं घोर-
मनालोचितपापकाः ॥१००॥

विजातीयमहानाग-
भीतभीताश्च सर्वदा ।
निर्नष्टकामकौटिल्या,
नन्दत सौख्यसंयुताः” ॥१०१॥

૧. આ ચાર શ્લોકોમાં સંયમૈકનિષ્ઠ આ.જગચંદ્રસૂરિકૃત ‘ગુરુ ગુણ અમૃતવેલી’માંથી ઉદ્ધૃત પદાર્થ છે.

वत्सो ! आ विषयमां पहाऽ जेवा दृढ
अनो... आना पालन माटे मरण आवे तो
य तेने दुःख न मानता. ॥९८॥

બ્રહ્મચર્ય એ તો ચારિત્રમહેલનો સ્તંભ છે.
જો દૃષ્ટિદોષથી આ સ્તંભ જ જતો રહ્યો, તો
બધી સાધના શૂન્ય છે. ॥૯૯॥

બ્રહ્મચર્યમાં ટીલા પદવીધરો પણ જો પાપને
આલોચે નહી તો ઘોર એવી નરકમાં જાય
છે. ॥૧૦૦॥

વિજાતીયરૂપી મહાસર્પથી હંમેશા ડરતા
રહીને કામની કુટિલતાને ખતમ કરીને સુખી
થઈ આનંદ પામો.” ॥૧૦૧॥

શુદ્ધબ્રહ્મપ્રભાવેન,

પ્રેમસૂરિમનોરથાઃ ।

ચર્મરત્નોપ્તધાન્યાભાઃ,

સઘઃ સાફલ્યતાં ગતાઃ ॥૧૦૬॥

‘જિનશાસનરત્નાભાન્,

જ્ઞાનશીલૈકભૂષણાન્ ।

કુર્વેઽહં યુવસાધૂન્ તુ,

પરિવ્રાજ્ય ચ બોધિતાન્’ ॥૧૦૭॥

સિદ્ધગિરિસ્થિતસ્યાસ્ય,

હીત્થં મનોરથોઽભવત્ ।

મુમ્બાપુરીગતેનાસૌ,

ચરિતાર્થીકૃતો લઘુ ॥૧૦૮॥ યુગ્મમ્ ॥

તદા સંસ્કૃતમાત્રજ્ઞો,

જનૈર્વિદ્વાનમન્યત ।

ક્રિયતે નિરગે દેશે,

હ્યોરણ્ડસ્યાપિ વેદિકા ॥૧૦૯॥

સૂર્યાતિશાયિના સ્વીય-

પરબ્રહ્મૈકતેજસા ।

સન્મતિતર્કદર્ક્ષાસ્તુ

શિષ્યાન્સૂરિશ્ચકાર સઃ ॥૧૧૦॥

ચર્મરત્નમાં વાવેલું ધાન્ય તરત ડૂળે તેમ
તેમના મનોરથો શુદ્ધબ્રહ્મચર્યના પ્રભાવે જલ્દી
ડૂળતા હતા. ॥૧૦૬॥

‘પ્રતિબોધ અને દીક્ષાથી જિનશાસનના
રત્નસમાન, જ્ઞાન ને શીલથી શોભતા એવા
યુવાન સાધુઓને હું તૈયાર કરું.’ ॥૧૦૭॥

એવો મનોરથ ગુરૂને સિદ્ધાચલ તીર્થે થયો.
ટૂંક સમયમાં મુંબઈ જઈને તેમણે તેને સાર્થક
કર્યો. ॥૧૦૮॥

એ કાળમાં માત્ર સંસ્કૃત ભણેલાને ચ લોકો
મહાવિદ્વાન સમજતા હતા. કહેવાય છે ને...
ઉજ્જૈન ગામમાં એરંડો પ્રધાન. ॥૧૦૯॥

પણ આ સૂરિએ સૂર્યથી ચ ચઢિયાતા એવા
પોતાના બ્રહ્મચર્યના પરમતેજથી શિષ્યોને
સન્મતિતર્કમાં ચ વિદ્વાન બનાવ્યા. ॥૧૧૦॥

શુદ્ધચારિત્રસમ્પ્રાપ્ત-

પ્રાતિભજ્ઞાનશાલિના ।

જીવતાય વ્રતં દત્તં,

પુનર્લગ્નનિવૃત્તિમત્ ॥૧૧૧॥

દ્વિતીયસ્મિન્ વ્રતે દત્તે,

વત્સરે તદ્ગૃહા મૃતા ।

યૌવનશ્રીમતાઽનેન,

કૃતો ભઙ્ગો વ્રતસ્ય ન ॥૧૧૨॥

કોલ્હાપુરોપધાનેઽભૂ-

દાયોજકોદરે વ્યથા ।

“માલારોપણકાલેઽસ્મિ,

સ્થાતું નાઽહં ક્ષમો ગુરો !” ॥૧૧૩॥

ગુરુણેતિ વચઃ શ્રુત્વા,

વાસક્ષેપઃ કૃતસ્તદા ।

ગુરુશીલપ્રભાવેન,

વેદના સા ક્ષયં ગતા ॥૧૧૪॥

પ્રથમા સ્વગુરોર્હસ્તાદ્

ધારિતા હર્ષશાલિના ।

મહતામનુલગ્નૈર્હિ,

મહદાસાદ્યતે ફલમ્ ॥૧૧૫॥

શુદ્ધશીલ પ્રભાવે પ્રાતિભજ્ઞાનસ્વામિ ગુરુદેવે

રાવબહાદુર જીવતલાલ પ્રતાપશીને બીજા લગ્ન

ન કરવાનો નિયમ આપ્યો. ॥૧૧૧॥

આ નિયમના બીજા વર્ષે તેમના પત્નીનું

અવસાન થયું. યુવાનવય અને શ્રીમંતાઈ, છતાં

તેમણે વ્રતભંગ ન કર્યો. ॥૧૧૨॥

કોલ્હાપુરના ઉપધાનમાં આયોજક પણ

જોડાયા. (માળના આગલા દિવસે) પેટમાં તીવ્ર

વેદના થઈ. ગુરુદેવને તેમણે કહ્યું, “હું

માલારોપણમાં હાજર નહીં રહીં શકું. ॥૧૧૩॥

આ સાંભળી ગુરુદેવે તેમના પર વાસક્ષેપ

કર્યો અને મહાન ચારિત્રના પ્રભાવે તે જ સમયે

તેમની વેદના જતી રહી. ॥૧૧૪॥

ખૂબ હર્ષપૂર્વક તેમણે ગુરુદેવના હસ્તે પહેલી

માળ પહેરી. મહાપુરુષોના શરણથી મહાન ફળ

મળે જ ને ? ॥૧૧૫॥

મુનિશ્રીજયઘોષશ્ચ,
 ધર્માનન્દમુનિસ્તથા ।
 મુનિશ્રીહેમચન્દ્રશ્ચ,
 મુનિત્રિતયમદ્ભુતમ્ ॥૧૧૬॥
 સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મસિદ્ધાન્તં,
 ગોમ્મટસારનામકમ્ ।
 પઠન્નાપૈકદા ચૈક-
 પદાર્થકલનં તદા ॥૧૧૭॥યુગ્મમ્ ॥
 ‘અનુ તત્કલનં ભક્ત’-
 મિતિ કૃતસ્વભિગ્રહાઃ ।
 ત્રયો યાવદ્યતન્તે સ્મ,
 તાવદ્ ભક્તં સમાગતમ્ ॥૧૧૮॥
 યેતિરે ભોજનં ત્યક્ત્વા,
 ત્રયોઽપિ સત્યસદ્ગરાઃ ।
 પદાર્થસ્ત્વતિકાઠિન્યા-
 ત્થાઽપિ કલિતો ન હિ ॥૧૧૯॥
 પ્રેમસૂરિરુચે પ્રેમ્ણા,
 ભુદ્ધ્વં પૂર્વં તુ ભોજનમ્ ।
 મુનિમતલ્લિકા દ્રાગ્ વો,
 ભૂયાદ્યેન સમીહિતમ્ ॥૧૨૦॥

મુનિશ્રી (પાછળથી સર્વ આચાર્ય) જયઘોષવિ.,
 ધર્માનંદ વિ. અને હેમચંદ્રવિ. આ અદ્ભુત
 મુનિત્રિપુટી અત્યન્ત સૂક્ષ્મ શાસ્ત્ર ગોમ્મટસારનું
 વાંચન કરી રહી હતી. એક દિવસ એક પદાર્થ
 તેમની સમજમાં આવ્યો નહીં. ત્રણે મુનિઓએ
 આભિગ્રહ કર્યો કે જ્યાં સુધી આ પદાર્થ બેસે
 નહીં ત્યાં સુધી ગોચરી વાપરવી નહીં... પ્રયત્ન
 ચાલું છે પણ પદાર્થ ખૂબ કઠિન... ગોચરી
 આવી ગઈ... પણ દૃટ પ્રતિજ્ઞા... ત્રણે સમજવા
 મથી રહ્યા હતા. છતાં પણ પણ પદાર્થ અતિ
 કઠિન હોવાથી સમજાયો નહીં. ॥૧૧૬-૧૧૯॥

સૂરિ પ્રેમે પ્રેમથી કહ્યું, “મુનિવરો ! પહેલાં
 વાપરી લો.. જેથી તમારું સમીહિત જલ્દી
 થાય.” ॥૧૨૦॥

તેમની પ્રતિજ્ઞાની નિષ્ઠા બેજોડ હતી. તો

પ્રતિજ્ઞાઽનન્યનિષ્ઠાસ્તે,
જાનન્તો જિનશાસનમ્ ।
સ્વીકૃત્ય ભોજનં ભેજુ-
ર્નાઽઽજ્ઞા લઙ્ઘ્યા ગુરોઃ ખલુ ॥૧૨૧॥

દ્વિતીયસ્મિન્ દિને ક્ષિપ્રં
પ્રાપુસ્તે સ્વાભિવાઞ્છિતમ્ ।
સિધ્યતિ બ્રહ્મસિદ્ધસ્ય,
ચિન્તિતં કિં વચઃ પુનઃ ? ॥૧૨૨॥

હેમચન્દ્રમુનિં પ્રોચે,
“ચાતુર્માસાય યાસ્યસિ ।
ખમ્ભાતે ?” સોઽપ્યુવાચૈવં,
“ગતસ્તત્ર કરોમિ કિમ્ ? ॥૧૨૩॥

વર્ષાવાસદ્વયં તાવત્,
તત્રાઽસ્મિ કૃતવાનહમ્” ।
ગુરુસ્મિત્વા પુનોઽપ્યાખ્યાત્,
“યાહિ પુનોઽધુનાઽપિ ચ ॥૧૨૪॥

યાસ્યસિ ચાધુના તત્ર,
યાવદ્ભિસ્સાધુભિસ્સમમ્ ।
તદ્દિગુણૈસ્સમં વત્સ !
પ્રત્યાગમિષ્યસીતિ ચ” ॥૧૨૫॥

પ્રભુની આજ્ઞાનું જ્ઞાન પથ બેજોઽ હવું. તહત્તિ
કરી વાપરી લીધું... ખરેખર ગુરુની આજ્ઞા
અલંઘ્ય હોય છે. ॥૧૨૧॥

બીજા દિવસે ક્ષણમાત્રમાં તે પદાર્થ બેસી
ગયો. હા... બહુચારીનું ચિંતવ્યું ચ કદી
નિષ્કળ ન જાય... તો પછી વચનની તો શું
વાત કરવી ? ॥૧૨૨॥

ગુરૂદેવે મુનિરાજશ્રી હેમચંદ્રવિજયજીને
(વર્તમાનમાં આચાર્ય) કહ્યું, “ખંભાત ચોમાસું
કરીશ ?” તેઓ બોલ્યા કે ત્યાં જઈને શું
કરું ? ॥૧૨૩॥

ત્યાં બે ચોમાસા તો મેં કર્યા જ છે.” ગુરૂદેવે
સ્મિત કરીને કહ્યું. “ભલે, હવે ફરીથી ત્યાં
જા, ॥૧૨૪॥

જેટલા સાધુઓ સાથે જઈશ, તેના
ડબલ સાથે (નવી દીક્ષાઓ આપીને) પાછો
આવીશ” ॥૧૨૫॥

પરબ્રહ્માપરબ્રહ્મા-

પરતેજઃપ્રભાસમમ્ ।

ચરિતાર્થમભૂદ્વાક્યં,

ચાતુર્માસમપિ સ્વલમ્ ॥૧૨૬॥

સ્થણ્ડિલં ગચ્છતસ્તસ્ય,

વિશ્વકદ્રુઃ પુરોઽભવત્ ।

સમીપે ત્વભવચ્છાન્તઃ,

શીલતેજોઽભિભાવિતઃ ॥૧૨૭॥

(શાલિની)

શીલશ્રીભિર્યસ્તુ મોક્ષીયંતીહ

પશ્યન્ત્યેનં સાર્વદર્શં ચ સન્તઃ ।

જ્યોત્સ્નાચારં યસ્ય ભાસશ્ચરન્તિ

સાક્ષાલ્લોકે યશ્ચ નિર્વેદંતીહ ॥૧૨૮॥

૧. સુ + અલમ્ ।

૨. અહીં આધાર ક્યચા અનુક્તધર્મા આર્થી લુપ્તોપમા છે.

૩. અહીં કર્મ ણમા અનુક્તધર્મા આર્થી લુપ્તોપમા છે.

૪. અહીં કર્તૃ ણમા અનુક્તધર્મા આર્થી લુપ્તોપમા છે.

૫. અહીં ક્વિપા અનુક્તધર્મા આર્થી લુપ્તોપમા છે.

પરબ્રહ્મસમાન ગુરૂદેવના પ્રકૃષ્ટ બ્રહ્મચર્યના
પરમ તેજની પ્રભા સમાન તે વાક્ય સાચું પડ્યું.
અને ચાતુર્માસ પણ ખૂબ પ્રભાવક થયું. (પ
ના ૧૦ થઈને આવ્યા.) ॥૧૨૬॥

એક વાર ગુરૂદેવ સ્થંડિલ ગયા. શિકારી
ફૂતરો સામે થયો. પણ જ્યાં નજીક આવ્યો ત્યાં
બ્રહ્મચર્યના તેજથી શાંત થઈ ગયો.. ॥૧૨૭॥

શીલની શોભાથી જે અહીં જ મોક્ષમાં હોય
તેવી રીતે રહે છે. જેમને સંતો ભગવાનની જેમ
જુએ છે. જેમની કાન્તિ ચાંદનીની જેમ ફેલાય
છે. લોકમાં જેઓ સાક્ષાત્ ક્ષીણવેદ જેવા છે.
॥૧૨૮॥

૧. જેમનું વેદમોહનીય કર્મ ક્ષીણ થયું છે તેમના જેવા.

(ચમ્પકમાલા)

યસ્ય સમોઽહો કોઽપિ ન લોકે

પ્રાયશ ઉચ્ચો વૃષ્ટિમગાન્ન ।

પ્રેમસંરુપઃ કો નનુ લોકે ?

સત્પુરુષા યત્ સ્યુર્વિરલા હિ ॥૧૨૯॥

(ઉપેન્દ્રવજ્રા)

કલૌ તુ કૃષ્ણે સ ગુરુર્વિભાતિ

ઘનાઘને સૂર્ય ઇવાવિકારી ।

વિદેહવદ્ ભૂમિરિમા ચકાસ્તિ

ગુરુર્વિદેહીયમુનીવ* ચાપિ ॥૧૩૦॥

(વિદ્યુન્માલા)

યદ્વિક્રાન્તિવ્યૂહાશ્ચોચ્ચૈઃ

સિંહાયન્તિ પ્રેક્ષાન્ શૈક્ષાન્ ।

પ્રેમં હ્યર્હદેશીયં તં

વન્દ્યૈર્વન્દ્યાં સમ્યગ્ વન્દે ॥૧૩૧॥

૧. અહીં અકથિતોપમાન વાક્યગતા લુપ્તોપમા છે.
૨. અહીં અકથિતોપમાન સમાસગતા લુપ્તોપમા છે.
૩. અહીં બિમ્બપ્રતિબિમ્બભાવોપમા છે.
૪. અહીં સમસ્તવિષયોપમા છે.
૫. અહીં તદ્વિતગતા અનુક્તધર્મા આર્થી લુપ્તોપમા છે.

* ઇવ સાથે નિત્ય સમાસ.

લોકમાં તેમના સમાન મહાન સંત જોવાયા નથી. માટે સૂરિ પ્રેમના સમાન ગુણવાન નથી. સૂરિ પ્રેમ સમાન લોકમાં કોણ હશે ? કારણ કે સત્પુરુષો તો વિરલ હોય છે. ॥૧૨૯॥

કાળા કળિકાળમાં ય તે ગુરુ એવા અધિકારી શોભે છે. જેમ વાદળોમાં સૂર્ય, ખરેખર, આ ભૂમિ મહાપિદેહની જેમ શોભે છે. અને આ ગુરુ મહાપિદેહના મુનિની જેમ ॥૧૩૦॥

અરિહંત તુલ્ય કે તેમનાથી થોડા અલ્પ એવા, વંદનીયોનેય વંદનીય એવા સૂરિ પ્રેમને સમ્યક્ વંદન કરું છું, કે જેમના પરાક્રમોનો સમૂહ પ્રેક્ષક એવા શિષ્યોને સિંહ જેવા કરી દે છે. ॥૧૩૧॥

(દ્રુતવિલમ્બિતમ્)

નિખિલકેઽપિ યદાયુષિ નાઽઽગતા
વિકૃતિરપ્યનુરાગવિકુર્વિતા ।
ત્રિભુવનેઽપિ સ વિસ્મયચિત્રભૂઃ
શિશુજનાનવતાદ્વિષયાદ્રિપોઃ ॥૧૩૨॥

(વસન્તતિલકા)

બ્રહ્માર્કદીધિતિગણાઽપ્રતિમપ્રતાપં
પ્રેમામૃતાંશુસદૃશં કમનીયકાન્તિ ।
સ્યાદ્વાદસિદ્ધિવિધયેઽસ્ય વપુર્બભૂવ
દૃષ્ટાન્તધામ કમલૈઃ સમકાન્તિજાતમ્ ॥
૧૧૩૩ ॥

(વંશસ્થમ્)

દિનેશ્વરે નાસ્ત ઇહાસ્ત્યનિશ્ચિતઃ
સિતાભ્રરોચિશ્ચ નિશેશ્વરો દિને ।
અતો ગુરો વેદ્મિ મુખં તવાસ્ત્યદઃ
સદોદયં ચાપિ સદારુચીહ યત્ ॥૧૩૪॥

(ભુજઙ્ગપ્રયાતમ્)

યુવા સૂર્ય આસ્યં ત્વદીયં વિરોધી
કલઙ્કાન્વિતો નો નિશેશસ્સમસ્તે ।
સુગન્ધી ગુરો ! ત્વં સુગન્ધીહ પદ્મં
તથાપીહ સામ્યં તવૈતન્ન યાતિ ॥૧૩૫॥

૧. અહીં નિશ્ચયોપમા છે. ૨. અહીં વિરોધોપમા છે. ૩. અહીં ચાટૂપમા છે.

અનુરાગથી થયેલ વિકાર જેમના સમગ્ર
જીવનમાં પણ આવ્યો નથી... ત્રિભુવનાશ્ચર્ય
એવા તે ગુરુ અમ શિષ્યોનું વિષયરૂપી શત્રુથી
રક્ષણ કરો. ॥૧૩૨॥

બ્રહ્મચર્યરૂપી સૂર્યના કિરણોથી અપ્રતિમ
પ્રતાપી... અને પ્રેમ નીતરતા ચંદ્ર સમાન
કમનીય કાન્તિથી શોભતું ગુરુદેવનું કમળ જેવું
સુરૂપ શરીર સ્થાલાદની સિદ્ધિ માટે દૃષ્ટાંતનું
સ્થાન બન્યું હતું. ॥૧૩૩॥

સૂર્યમાં તો અસ્ત નિશ્ચિત જ છે અને ચંદ્ર
તો દિવસે સફેદ વાદળા જેવા થઈ જાય છે
હં...ગુરુદેવ ! હવે ખબર પડી કે આ તો
સદા ઉદયવાળું અને સદા પ્રકાશ રેલાવતું
આપનું મુખ છે. ॥૧૩૪॥

યુવાન (મધ્યાહનો) સૂર્ય અને આપનું મુખ
એ બંને વિરોધી છે. અને કલંકવાળો ચંદ્ર તો
આપની બરાબરીમાં આવી શકે તેમ જ નથી.

ગુરુદેવ ! આપ પણ સુગન્ધી છો અને
કમળ પણ સુગન્ધી છે. પણ તો ય તે આપની
તુલ્ય થઈ શકતું નથી ॥૧૩૫॥

(શિખરિણિ)

પરબ્રહ્માત્માનં પરકુશલકાર્યેકકુશલં
પરઞ્જ્યોતિર્ધ્યાને સતતમપિ મગ્નં મુનિપતિમ્ ।
યમિર્ધ્યાસમ્પૂર્ણા વરસુરગણા નેમુરનિશ-
મિહૈવાઽઽસીદ્ ભોક્તા પરમપદસૌખ્યસ્ય સુખદઃ ॥૧૩૬॥

(દ્રુતવિલમ્બિતમ્)

ગુરુર્યં ગણિગૌતમ ણ્ષ ન
ગુરર્યં શકટાલસુતો ન હિ ।
ગુરુયશોઽતિવિધુ દ્યતિકૈરવં
સ્વસમમેવ પરો ન સમોઽસ્ય હિ ॥૧૩૭॥

(શાર્દુલવિક્રીડિતમ્)

યત્કીર્તિપ્રતિગીતિગાનસુરસ-સ્વર્ગાઙ્ગનાનાં મહા-
નિઃસ્વાનાચ્ચલિતાસનઃ સુરપતિ-ર્દત્તાવધાનઃ સ્વરે ।
દ્રષ્ટું ક્ષિપ્રમહો ! જવી ગમનકૃચ્છચ્યા નિષિદ્ધો ભિયા
'મા નિર્વિણ્ણમના હિ ભૂત્' સ જયતુ, શ્રીપ્રેમસૂરીશ્વરઃ ॥
॥ ૧૩૮ ॥

૧. અહીં તત્વાખ્યાનોપમા છે.
૨. અહીં અસાધારણોપમા છે.
૩. અહીં અતિશયોક્તિ અલંકાર છે.

સાક્ષાત્ પરબ્રહ્મસ્વરૂપ, પરકલ્યાણમાં અનન્ય
કુશળ, પરમજ્યોતિના ધ્યાનમાં સતત મગ્ન
મુનિપતિ એવા જેમની ઈર્ષ્યા કરતા અનુત્તરવાસી
દેવો ય સતત તેમને પ્રણામ કરતા હતા. વધુ તો
શું કહું... સુખદાતા એવા આ યોગી અહીં જ
મોક્ષના સુખને અનુભવતા હતા. ॥૧૩૬॥

શું આ ગણધર ગૌતમસ્વામિ છે ? ના. તો
શું આ સ્થૂલિભદ્રસ્વામિ છે ? ના ભાઈ ના,
આ તો સૂરિ પ્રેમ છે.

સૂરિ પ્રેમનો યશ નિશાકર અને કેરવને પણ
ઓળંગી જાય છે. એવો તે યશ પોતાના સમાન
જ છે, બીજું કોઈ તેની સમાન નથી. ॥૧૩૭॥

જેમની કીર્તિમાં પ્રતિગત એવા ગીતના ગાનમાં
જેમનું હૃદય ગયેલું છે એવી (તન્મય થયેલી)
સુરશ્રી(દેવાંગના)ઓના મોટા અવાજથી (કોલા-
હલથી) ઈન્દ્રનું આસન ચલિત થઈ ગયું, તેણે
તે અવાજમાં ધ્યાન આપ્યું અને તરત જ વેગવાળા
એવા તેણે દર્શન કરવા માટે ગમન કર્યું. પણ
'રખે એ વૈરાગી ન થઈ જાય.....'એવા ભયથી
ઈન્દ્રાણીએ ઈન્દ્રને રોક્યા.

(સ્રગધરા)

કિં સ શ્રીસ્થૂલભદ્રો ? ગણભૃદથ તુ કિં ?

હીરસૂરિસ્ત્વરે ! કિં ?

કિં ગઙ્ગા ? સાગરઃ કિં ? સુરગિરિરિહ કિં ?

કલ્પવૃક્ષોઽથવા કિમ્ ? ।

સાક્ષાત્ શ્રીનન્દનઃ કિં ? ન યદતનુરયં

ચૈષ સર્વાઙ્ગકાન્તઃ

સઙ્કલ્પાનાં શતૈસ્તુ સ્વવધૃતિરભવત્

પ્રેમસૂરીશ્વરોઽયમ્ ॥ ૧૩૯ ॥

(વસન્તતિલકા)

એદંયુગીનસમયેઽપિ મહાચરિત્રઃ

કન્દર્પદર્પહરણઃ પરિપૂર્ણશીલઃ ।

બ્રહ્મોત્પલાત્ સુરભિવર્ષ્મધરો ગુરો ! ઽસિ

કલ્યાણબોધિમપિ કિં ન લવં દદાસિ ? ॥૧૪૦ ॥

૧. અહીં શુદ્ધ સન્દેહાલંકાર છે.

૨. અહીં નિશ્ચયગર્ભિત અલંકાર છે.

૩. અહીં નિશ્ચયાન્ત અલંકાર છે.

તે શ્રીપ્રેમસૂરીશ્વર જય પામો. (આશય એ છે કે દિવ્ય-અદ્ભુત સુખોનો સ્વામિ ય વૈરાગી થઈ જાય એવી શક્તિ સૂરિ પ્રેમના દર્શનાદિમાં હતી.) ॥૧૩૮ ॥

શું તે સ્થૂલભદ્રજી છે ? ગણધર છે ?

અરે ! હીરસૂરિજી છે? શું ગંગા છે? શું સાગર છે? શું મેરુપર્વત છે? કે કલ્પવૃક્ષ છે? કે શું સાક્ષાત્ કામદેવ છે? ના....ના....કામદેવ તો શરીરરહિત છે, અને આ તો સર્વાંગસુદંર છે. (અર્થાત્ શરીર તો છે જ) આમ સેંકડો સંકલ્પો કર્યા પછી બરાબર નિશ્ચય થયો, કે આ તો પ્રેમસૂરીશ્વરજી છે. ॥૧૩૯ ॥

આ કાળમાં પણ મહાચારિત્રી... કામદેવનાં અભિમાનને ઉતારી નાખનારા... પરિ-પૂર્ણશીલ બ્રહ્મચર્યરૂપ કમળથી સુગંધી શરીર ધરાવતા ઓ ગુરુદેવ ! કલ્યાણબોધિનું થોડું ય દાન નહીં આપો ?” ॥૧૪૦ ॥

इति वैराग्यदेशनादक्षाचार्यहेमचन्द्रसूरिशिष्य-
पंन्यासकल्याणबोधिगणिवर्यविरचिते
सिद्धान्तमहोदधिमहाकाव्ये
श्रीप्रेमसूरि-संयम-ब्रह्मचर्यवर्णननामा
चतुर्थस्तरङ्गः ।

પ્રેમપ્રભા

આશ્રિતેભ્યો ભૂરિ વાત્સલ્યં દીયતામ્ ।
વાત્સલ્યં નામ વશીકરણમ્ ।
તદનન્તરં તુ તે દર્શિતદોષત્યાગવિધૌ
સ્વયમેવ પ્રયત્નશીલા ભવિષ્યન્તિ ।

ઈતિ વૈરાગ્યદેશનાદક્ષાચાર્યહેમચન્દ્રસૂરિશિષ્ય-
પંન્યાસકલ્યાણબોધિગણિવર્યવિરચિતે
સિદ્ધાન્તમહોદધિમહાકાવ્યે
શ્રીપ્રેમસૂરિ-સંયમ-બ્રહ્મચર્યવર્ણનનો
ચતુર્થ તરંગ સમાપ્ત

પ્રેમપ્રભા

આશ્રિતોને ખૂબ વાત્સલ્ય આપો.
વાત્સલ્ય એ વશીકરણ છે.
પછી તો જે દોષ બતાવશો
તેને દૂર કરવામાં તેઓ સ્વયં જ
પ્રયત્નશીલ થઈ જશે.

॥ પઞ્ચમસ્તરઙ્ગઃ ॥

સ્વારાધનૈકમગ્નોઽભૂ-
ન્મોક્ષૈકાર્થી ગુરુસ્સદા ।
યશઃકીર્ત્યાનુકૂલ્યાદિ-
પરાઙ્મુખોઽતિનિઃસ્પૃહઃ ॥૧॥

સ્વારાધનૈકલીનસ્ય
શિષ્યૈરર્થો બભૂવ ન ।
કલ્પસહાયલિપ્સા હિ
પ્રતિષિદ્ધા જિનાગમે ॥૨॥

કલ્યાણવિજયઃ સકૃત્
મિલિતોઽમું મહામુનિમ્ ।
વિસ્મિતોઽભૂત્તથા દૃષ્ટ્વા
તસ્યાઽપ્રમત્તસાધનામ્ ॥૩॥

અર્થપૂર્ણમુવાચાઽસૌ
શિષ્યેષ્વપ્યતિનિઃસ્પૃહમ્ ।
ભવત્પૂજ્યોઽભવિષ્યચ્ચેદ્
ભવત્સમસ્તદા કિમુ ? ॥૪॥

૧. એકદિગ્ગામિની કીર્તિઃ સર્વદિગ્ગામિનો યશઃ ૨. કલ્પં ન દૃષ્ટિજ્જ સહાયલિચ્છુ ।
કલ્પ ઇતિ વૈયાવૃત્યાદિસમર્થઃ ।

॥ પંચમ તરંગ ॥

એમ માત્ર મોક્ષના જ અર્થો એવા ગુરુ
પોતાની આરાધનામાં જ મસ્ત હતાં. અત્યન્ત
નિઃસ્પૃહ એવા તેઓ યશઃકીર્તિ, અનુકૂળતાથી
પરાઙ્મુખ હતાં. ॥૧॥

માત્ર સ્વઆરાધનામાં જ લીન એવા તેમને
શિષ્યોનું પ્રયોજન ન હતું. હા, કલ્પ (વૈયાવૃત્યમાં
સમર્થ શિષ્ય)ની સહાયની ઈચ્છાનો જિનાગમમાં
નિષેધ છે. ॥૨॥

એક વાર કલ્યાણવિજયજી આ મહામુનિને
મળ્યા અને તેમની અપ્રમત્ત સાધના જોઈને
વિસ્મિત થયાં. ॥૩॥

શિષ્યો વિષે ય અતિનિઃસ્પૃહ એવા ગુરુને
તેમણે અર્થપૂર્ણ વાત કરી કે “જો આપના
ગુરુ પણ આપની જેમ હોત તો ? (અર્થાત્
તો આપને સંયમપ્રાપ્તિ ન થાત) ॥૪॥

સાધવઃ સન્તિ યાવત્તુ
તાવદ્ધિ જિનશાસનમ્ ।
સ્યાત્તત્પરમ્પરા યેન
તદ્યુક્તં તદ્ ભવાદૃશામ્ ॥૫॥

અઙ્ગીકારોઽનુશિષ્ટેસ્તુ
સ ચકાર મહામનાઃ ।
ગ્રહઃ સર્વત્ર યત્પ્રોક્તઃ
મુમુક્ષુણામસઙ્ગતઃ ॥૬॥

સ્વીકૃત્યાઽપ્યનુશિષ્ટિં તાં
નિઃસ્પૃહતાં સમાચરન્ ।
સાધૂન્ સસર્જ સાધૂદ્ધો
જિનશાસ્ત્યૈ ન ચાત્મને ॥૭॥

નિધ્યરિભક્તિચન્દ્રેઽબ્દે
વૈક્રમે પાદરાપુરે ।
દીક્ષાં ત્રિભુવનાયાઽસૌ
યૂને તીવ્રધિયે દદૌ ॥૮॥

તસ્ય ચ સ્વગુરોશ્ચાપિ
હ્યાગ્રહેણ ચકાર ચ ।
રામવિજયનામાનં
સ્વીયં શિષ્યં સ દીક્ષિતમ્ ॥૯॥

૧. શ્રીહરિભદ્રસૂરિભિર્યોગદૃષ્ટિસમુચ્ચયે ।

જ્યાં સુધી સાધુઓ છે, ત્યાં સુધી
જિનશાસન છે. માટે જેનાથી સાધુઓની
પરમ્પરા થાય તે (સંચમદાન) આપના જેવાને
ઉચિત છે. ॥૫॥

મહામના એવા તેમણે તે શિખામણનો
સ્વીકાર કર્યો. કહ્યું છે ને....કે સ્વાગ્રહ એ
મુમુક્ષુઓને સર્વત્ર અનુચિત છે. ॥૬॥

તે શિખામણને સ્વીકારીને ય નિઃસ્પૃહતાને
સમ્યક્ આચરતા એવા આ મુનિવરે સાધુઓનું
સર્જન તો કર્યું, પણ જિનશાસન માટે. પોતાના
માટે નહીં. ॥૭॥

વિ.સં. ૧૯૬૯ માં પાદરા નગરે તેમણે તીવ્ર
બુદ્ધિશાળી યુવાન ત્રિભુવનને દીક્ષા આપી.
॥૮॥

અને તેના અને સ્વગુરુના આગ્રહથી
રામવિજય નામના તે દીક્ષિતને તેમણે પોતાના
શિષ્ય કર્યા. ॥૯॥

મહત્સુ જાયતે જાતુ,
 ન વૃથા પ્રાર્થનાઽર્થિનામ્ ।
 તથૈવ કેવલર્ષિસ્ત-
 ચ્છિષ્યો બભૂવ પુણ્યધીઃ ॥૧૦॥

સાગરર્ષિનિધીન્દૌ સ
 વૈક્રમેઽબ્દેઽકરોદ્ ગુરુઃ ।
 પિણ્ડવાડાપુરે વર્ષા-
 વાસં જન્મપદે સ્વકે ॥૧૧॥

સ્વગુરુદાનસૂરિશ્ચ
 મુની ચ રામકૈવલૌ ।
 સ્વયં ચેતિ તદોવાસ
 ક્ષર્યાં મુનિચતુષ્ટયમ્ ॥૧૨॥

મદાબ્ધિભક્તિસૂર્યેઽબ્દે
 જમ્બવર્ષિશ્ચ તથૈવ હિ ।
 પુણ્યેનાઽઽપાઽસ્ય શિષ્યત્વં
 સતાં સદ્ગો હિ પુણ્યતઃ ॥૧૩॥

સુવર્ણાનયનવ્યાજાદ્
 ગૃહાદ્વિનિર્ગતોઽહ્યસૌ ।
 સ્વયં દષ્ટ્રે મુનેર્વેષં
 ગુણાતિકાઞ્ચનં ખલુ ॥૧૪॥

ખરેખર મહાનોમાં અર્થીઓની પ્રાર્થના કદી
 વૃથા નથી થતી. આ જ રીતે પવિત્ર મતિવાળા
 કેવળવિજયજી તેમના શિષ્ય થયાં. ॥૧૦॥

વિ.સં. ૧૯૭૭ માં ગુરુએ સ્વજન્મભૂમિ
 પિંડવાડાનગરે વર્ષાવાસ કર્યો. ॥૧૧॥

સ્વગુરુ દાનસૂરિજી, મુનિ રામવિજયજી, મુનિ
 કેવલવિજયજી અને પોતે એમ ત્યારે ચોમાસામાં
 ચાર ઠાણાએ વાસ કર્યો હતો. ॥૧૨॥

વિ.સં. ૧૯૭૮ માં તે જ રીતે (તેના અને
 સ્વગુરુના આગ્રહથી) જંબૂવિજયજી પુણ્યથી
 તેમના શિષ્ય થયાં. હા, સંતોનો સંગ પુણ્યથી
 જ મળે છે. ॥૧૩॥

તે સોનું લેવાને બહાને ઘરેથી નીકળી ગયા
 હતાં. અને ગુણોથી ખરેખર સુવર્ણ કરતાં ચ
 યદિયાતો એવો મુનિવેશ તેમણે સ્વયં ધારણ
 કર્યો હતો. ॥૧૪॥

અપાઠયદ્ ગુરુઃ સમ્યક્
 રામજમ્બ્વભિધૌ મુની ।
 શરણાગતવાત્સલ્યં
 મહતામતિરિચ્ચતે ॥૧૫॥

વ્યાખ્યાકારો વભૂવૈવં
 શ્રીરામવિજયો મુનિઃ ।
 તથૈવાગમપ્રજ્ઞોઽભૂ-
 ચ્છ્રીજમ્બૂવિજયો મુનિઃ ॥૧૬॥

રામર્ષેદેશનાઽગ્રાઽભૂદ્
 ગુરુકૃપાપ્રભાવતઃ ।
 વિશાલજનસન્દોહ-
 સભા તસ્યામભૂત્ સદા ॥૧૭॥

રામર્ષિદેશનાયાસ્તુ
 શ્રોતૃભ્યઃ સ સુરાત્લિકઃ ।
 રત્નં પરીક્ષયામાસ
 જગ્રાહ તત્કરં તથા ॥૧૮॥

ઋજુગિરાઽબ્રવીચ્ચેદં,
 “સંસારપટ્કવારિણિ ।
 કિયત્કાલમયિ ! સ્થાતુ-
 મિચ્છસીતિ” મિતાક્ષરમ્ ॥૧૯॥

ગુરુએ મુ. રામ વિ. અને મુ. જંબૂ વિ.
 ને સુંદર ભણાવ્યા હા, શરણાગતોમાં મહાપુરુષોનું
 વાત્સલ્ય અતિશય હોય છે. ॥૧૫॥

શ્રીરામવિજયજી મુનિ વ્યાખ્યાનકાર તથા
 અને શ્રી જંબૂવિજયજી મુનિ આગમપ્રજ્ઞ તથાં.
 ॥૧૬॥

રામવિજયજીની દેશના ગુરુકૃપાપ્રભાવથી
 ઉત્તમ હતી. તેમાં સદા ય વિશાળ જનસમૂહની
 સભા થતી. ॥૧૭॥

સુંદર ઝવેરી સમા સૂરિ પ્રેમ રામવિજયજીના
 પ્રવચનના શ્રોતાઓમાંથી રત્નને પારખી લેતાં
 અને તેનો હાથ પકડતા. ॥૧૮॥

સરળ ભાષામાં થોડા જ શબ્દોમાં તેઓશ્રી
 એટલું જ કહેતા કે, “ક્યાં સુધી આ સંસારના
 કાદવમાં પડ્યા રહેવું છે ?” ॥૧૯॥

તચ્ચારિત્રપ્રભાવેણ,
 ચેયન્માત્રં વચો હ્યપિ ।
 પ્રલયં મોહસંહારં,
 સસર્જ શ્રોતૃચેતસિ ॥૨૦॥

શ્રીમન્તોઽપિ યુવાનોઽપિ,
 ધીમન્તોઽપિ સુશિક્ષિતાઃ ।
 પીત્વા પ્રેમામૃતં ચેદં,
 સંસારં તત્યજુઃ ક્ષણાત્ ॥૨૧॥

(દોષકમ્)
 સંસૃતિરુગ્રુગરીયતિ યો હિ
 ભવ્યનૃણાં ગુણરાગિહવાં તુ ।
 યસ્ય સુધાયત એવ વચશ્ચ
 રાગવિષપ્રવિપીડિતનૃણામ્ ॥૨૨॥

(આખ્યાનકી)
 સંસારહાલાહલશાન્તિકારિ
 સુધેવ ભવ્યેષુ વચો યદીયમ્ ।
 તિથિપ્રણીવાપિ મુખં વિભા તુ
 ઘનાત્યયામ્ભોવદહો બભૌ ચ ॥૨૩॥

૧. અહીં કર્મ ક્યચા અનુકતધર્મા લુપ્તોપમા છે.

૨. અહીં ક્યચા અનુકતધર્મા લુપ્તોપમા છે.

૩. અહીં ધર્મોપમા છે.

૪. અહીં વસ્તુપમા છે.

તેમના પ્રચંડ ચારિત્રના પ્રભાવથી આટલું
 વાક્ય પણ શ્રોતાના અંતરમાં એક પ્રલય સર્જ
 દેતું. જે પ્રલય તેના મોહના સંહારમાં પરિણમ્યા
 વિના ન રહેતો. ॥૨૦॥

શ્રીમન્તો... યુવાનો... બુદ્ધિશાળીઓ...
 સુશિક્ષિતો.... આ વચનરૂપી પ્રેમામૃતનું પાન
 કરીને પળવારમાં સંસાર છોડી દેતા. ॥૨૧॥

ગુણાનુરાગી હૃદયવાળા ભવ્યજીવોના
 સંસારરૂપી રોગને વિષે જેઓ વેધ સમાન
 આચરણ કરે છે. જેમનું વચન રાગરૂપી વિષથી
 અત્યંત વિશેષ પીડિત જનોને પણ અમૃત
 સમાન જ થતું હતું. ॥૨૨॥

ભવ્ય જીવોમાં જેમનું વચન સંસાર વિષને
 શાન્ત કરવામાં અમૃત જેવું હતું. જેમનું મુખ
 ચન્દ્ર સમાન અને પ્રભા શરદઋતુના જળ
 સમાન (નિર્મળ) શોભતી હતી. ॥૨૩॥

ચઢ્ડંતયા વિના પૂજ્યે,
જગદેકવિબોધકે ।
પ્રકાશમાન આદિત્ય-
સ્ત્રપાતોઽસ્તાચલં યયૌ ॥૨૪॥

પક્ષદિગ્ગજભક્તીન્દૌ
વૈક્રમેઽબ્દે બભૂવ ચ ।
શ્રીરાજનગરે તેન
મુમુક્ષુમણ્ડલં વરમ્ ॥૨૫॥

શ્રીજેશઙ્ગાદિશ્રાલ્દૈશ્ચ
પ્રવ્રજ્યાઽભિગ્રહઃ કૃતઃ ।
પ્રતિજ્ઞાતઃ સતાં સમ્યક્
સત્ત્વં હિ ભૃશમેધતે ॥૨૬॥

જેશઙ્ગોઽભૂચ્ચ નિષ્ક્રમ્ય
શ્રીજસવિજયો મુનિઃ ।
પ્રેમસૂરિપ્રભાવેણ
સન્તઃ કલ્પતરૂપમાઃ ॥૨૭॥

પ્રેમર્ષિઃ કારયામાસ
પરિવ્રજ્યાપરમ્પરામ્ ।
શિષ્યાન્ તાન્ સ્વવિનેયશ્રી-
રામર્ષિણશ્ચ દીક્ષિતાન્ ॥૨૮

૧. અહીં વિનોક્તિ અલંકાર છે.

ચંડતા (સૂર્યપક્ષે કિરણોની તીક્ષ્ણતા, ગુરુપક્ષે
ક્રોધ) વિના પણ પ્રકાશમાન ગુરુદેવ જગતના
અનન્ય વિબોધક હતાં...માટે સૂર્ય શરમાઈને
અસ્તાચલે જતો રહ્યો. ॥૨૪॥

તેથી વિ.સ. ૧૯૮૨ માં શ્રીરાજનગર
(અમદાવાદ)માં ઉત્તમ મુમુક્ષુમંડળ થયું.૨પા॥

શ્રી જેશંગભાઈ આદિ શ્રાવકોએ પ્રવજ્યા
માટે અભિગ્રહ કર્યો. કારણ કે સમ્યક્
પ્રતિજ્ઞાથી સત્પુરુષોનું સત્ય ખૂબ વધે છે. ॥૨૬॥

સૂરિ પ્રેમના પ્રભાવે જેશંગભાઈ દીક્ષા લઈને
શ્રી જસવિજયજી મુનિ થયા, ખરેખર.....સંતો
કલ્પતરુ જેવા હોય છે. ॥૨૭॥

પછી તો સૂરિ પ્રેમે દીક્ષાની પરંપરા કરાવી,
અને તે દીક્ષિતોને સ્વશિષ્ય એવા શ્રીરામ વિ.
ના શિષ્યો કર્યો. ॥૨૮॥

કેચિજ્જમ્બૂમુનેશ્ચાપિ
 વભૂવુઃ શૈક્ષકાસ્તથા ।
 કેચિચ્ચાગ્રહતોઽભૂવન્
 પ્રેમસૂરિવિનેયકાઃ ॥૨૯॥

શ્રીરાજનગરે વિદ્યા-
 શાલાસ્થિતો ગુરુત્તમઃ ।
 યનિધિનિધિસૂર્યેઽબ્દે
 વર્ષાવાસં ચકાર ચ ॥૩૦॥

દ્વૌ વિશિષ્ટૌ મુમુક્ષુ સ
 ત્વપશ્યત્તત્ર સોદરૌ ।
 રત્નસૂસ્થિતરત્નાભૌ
 શ્રીકાન્તિપોપટાભિધૌ ॥૩૧॥

વદૌ દીક્ષાં ગુરુસ્તાભ્યાં
 ચાણસ્માનગરે તતઃ ।
 વાઢં ચાભૂત્ સ્વર્ગુર્વાજ્ઞા
 શિષ્યૌ સ્વાવેવ તૌ કુરુ ॥૩૨॥

તથૈવાસૌ ચકારાહો
 યદ્યપિ નિઃસ્પૃહોત્તમઃ ।
 સતાં હ્યલઙ્ઘ્યા ગુર્વાજ્ઞા
 મર્યાદોદન્વતામિવ ॥૩૩॥

કેટલાક મુનિશ્રી જંબૂ વિ. ના શિષ્યો થયાં.
 તો કેટલાક આગ્રહથી સૂરિ પ્રેમના શિષ્યો
 થયાં. ॥૨૯॥

વિ.સં. ૧૯૯૦ માં આ ગુરુતમે શ્રી
 રાજનગરમાં વિદ્યાશાળામાં રહીને ચાતુર્માસ
 કર્યું. ॥૩૦॥

ત્યારે તેમણે પૃથ્વીમાં રહેલાં રત્ન જેવા બે
 સગા ભાઈ એવા વિશિષ્ટ મુમુક્ષુઓ જોયા.
 જેમના નામ હતા, શ્રી કાન્તિલાલ અને શ્રી
 પોપટલાલ. ॥૩૧॥

પછી ચાણસ્માનગરે ગુરુએ તે બંનેને દીક્ષા
 આપી ત્યારે તેમના પોતાના ગુરુની પ્રખર આજ્ઞા
 હતી કે તેમને પોતાના જ શિષ્યો કરવાં. ॥૩૨॥

અહો ! નિઃસ્પૃહોત્તમ હોવા છતાંય તેમણે
 તેમ જ કર્યું. ખરેખર સમુદ્રોને જેમ મર્યાદા,
 તેમ સત્પુરુષોને ગુર્વાજ્ઞા અલંઘનીય હોય છે.
 ॥૩૩॥

કાન્તિરભૂન્મુનિર્ભાનુઃ
પ્રેમસૂરિવિનેયકઃ ।
પોપટશ્ચ મુનિઃ પદ્મો
ભાનુમુનિવિનેયકઃ ॥૩૪॥

ભાન્વર્ષિ સ ચકારાઽઽશુ
મહાન્યાયવિશારદમ્
પદ્મર્ષિ ચ તથૈવાગ્ર્યં
વ્યાકરણવિશારદમ્ ॥૩૫॥

ગુરુસેવાં પ્રકુર્વન્તૌ
તાવુભૌ વરસોદરૌ ।
જ્ઞાનં જગૃહતુઃ સમ્યક્
તપસ્ત્યાગદિવાકરૌ ॥૩૬॥

વૈયાવૃત્યં ચ બાલાદેઃ
સમ્યગકુરુતાં સદા ।
જાતૌ સંયમયોગેષુ
તૌ ગુરુકૃપયા વરૌ ॥૩૭॥

દત્ત્વાઽઽશીર્હદયસ્યાઽસૌ,
ગુરુપાદસમર્પિતમ્ ।
પ્રજિઘાય પુરીં મુમ્બાં,
ભાન્વર્ષિ સૂરિવારણઃ ॥૩૮॥

કાન્તિલાલ સૂરિ પ્રેમના શિષ્ય મુ. ભાનુવિજયજી
થયાં, અને પોપટલાલ મુ. ભાનુવિજયજીના શિષ્ય
મુ. પદ્મવિજયજી થયા. ॥૩૪॥

સૂરિ પ્રેમે ટૂંક સમયમાં મુનિશ્રી ભાનુવિજયજીને
મોટા ન્યાયવિશારદ બનાવ્યા અને મુનિશ્રી
પદ્મવિજયજીને તે જ રીતે ઉત્તમ વ્યાકરણ-
વિશારદ બનાવ્યા. ॥૩૫॥

પ્રકર્ષથી ગુરુસેવા કરતાં, તપ-ત્યાગથી સૂર્ય
જેવા તે બંને ઉત્તમ ભાઈઓએ સમ્યક્ જ્ઞાન
ગ્રહણ કર્યું. ॥૩૬॥

તેઓ બાલ વગેરે (વૃદ્ધ, ગ્લાન, તપસ્વી)
ની સેવા સદાય સમ્યક્ રીતે કરતા. તે બંને
ગુરુકૃપાથી સંયમયોગોમાં પ્રકૃષ્ટ બન્યા. ॥૩૭॥

ગુરુચરણમાં સમર્પિત એવા પૂ. ભાનુવિજયજીને
સૂરિદેવે અંતરના આશીર્વાદ આપી મુંબઈ તરફ
મોકલ્યા. ॥૩૮॥

શઙ્ખેશ્વરે મહાજાપં,
 સાઽષ્ટમં ચાઽપ્યકારયત્ ।
 શક્તિસઙ્ચારદં તસ્મિન્,
 ગુરુકૃપા હિ કામધુક્ ॥૩૯॥

ભાન્વર્ષેઃ શક્તિરેતેન,
 લક્ષગુણાઽભવત્તદા ।
 ગત્વા મુમ્બાપુરીં મોહ-
 મયીં મોહં જહાર સઃ ॥૪૦॥

પુષ્કરાવર્તમેઘાભો,
 વવર્ષાઽસૌ મહામતિઃ ।
 વૈરાગ્યરસવૃષ્ટેશ્ચ,
 પૂરભૂદ્ ભાવિતાઽખિલા ॥૪૧॥

માર્ગમાપુઃ સહસ્રાણિ,
 સહસ્રાણિ ચ દર્શનમ્ ।
 અણુવ્રતં સહસ્રાણિ,
 ધન્યાઃ કેઽપિ મહાવ્રતમ્ ॥૪૨॥

યૂનાં ગણે ચકારાઽસૌ,
 દુઃશક્યં પરિવર્તનમ્ ।
 દીક્ષાશ્ચૈષાં મહાસઙ્ખ્યાઃ,
 સામાન્યતસ્તુ દુર્ઘટાઃ ॥૪૩॥

અને શંખેશ્વર તીર્થે તેમને અઢમ સહિત
 મહાજાપ કરાવ્યાં જેનાથી તેમનામાં દિવ્ય
 શક્તિનો સંચાર થયો. ખરેખર ગુરુકૃપા =
 કામધેનુ. ॥૩૯॥

પૂ.ભાનુવિજયજીની શક્તિ તેનાથી લાખો
 ગણી બની ગઈ. મોહમયી મુંબઈમાં પ્રવેશ કરી
 તેમણે લોકોના મોહને હરી લીધો. ॥૪૦॥

પુષ્કરાવર્ત મેઘ બનીને તેઓશ્રી વરસ્યા...
 અને એ વૈરાગ્યરસની વૃષ્ટિથી આખી ય મુંબઈ
 નગરી ભાવિત બની. ॥૪૧॥

હજારો માર્ગાનુસારીતા પામ્યા... હજારો
 સમ્યગ્દર્શન પામ્યા... હજારો અણુવ્રત પામ્યા...
 તો કેટલાય ધન્ય આત્માઓ સર્વવિરતિ પામ્યા.
 ॥૪૨॥

તેઓશ્રીએ યુવાવર્ગમાં જે પરિવર્તન આણ્યું,
 તે અશક્યપ્રાયઃ હતું અને સામાન્યથી ન થાય
 એટલી ઝડપથી મોટી સંખ્યામાં યુવાનોની
 દીક્ષાઓ તેઓશ્રીએ કરી. ॥૪૩॥

ષષ્ઠમિતર્ષિવૃન્દં તં
 પ્રેમાર્ષિસ્તુ નિનાય સઃ ।
 ત્રિશતત્વં પિતુર્લક્ષ્મીં
 વર્ધયન્તિ હિ સૂદ્રહાઃ ॥૪૪॥

દીક્ષાલબ્ધિધરશ્ચૈવં,
 સત્સાધૂનાં શતાન્યપિ ।
 લીલયા કારયામાસ,
 નમસ્તત્પ્રેમસૂરયે ॥૪૫॥

સાધુજીવિ જિનેન્દ્રીય-
 શાસનમિતિ જાનતા ।
 ગૌણીકૃતેતરાર્થેન,
 ચક્રે સુસાધુસર્જનમ્ ॥૪૬॥

તચ્છીલસૌરભાસક્ત-
 શ્રીશક્તિમતિશાલિનામ્ ।
 બોધકઃ સોઽભવદ્યૂનાં,
 ભીમસંસારતારણઃ ॥૪૭॥

કૃતકૃત્યોઽભવન્નૈવ,
 દીક્ષયિત્વૈવ તારકઃ ।
 આજીવનં કૃતં તેષાં,
 સર્વાત્મનાઽપિ રક્ષણમ્ ॥૪૮॥

૬૦ સાધુઓના સમુદાયના વારસાને સૂરિ
 પ્રેમે ૩૦૦ સુધી પહોંચાડી દીધો. પિતાની
બ્રહ્મદ્ધિને સુપુત્રો વધારતાં જ હોય છે ને !
 ॥૪૪॥

(ચારિત્રના પ્રભાવે) દીક્ષાલબ્ધિધારી જે
 મહર્ષિએ લીલા માત્રમાં સારા સંયમી એવા
 સાધુઓનું સેંકડોની સંખ્યામાં સર્જન કર્યું. તે
 સૂરિ પ્રેમને કોટિ કોટિ વંદના. ॥૪૫॥

તેઓ જાણતા હતાં કે જિનશાસન સાધુઓ
 પર અવલંબિત છે. તેથી તેમણે બીજા બધા
 કાર્યોને ગોણ કરીને સાધુસર્જનનું મહાન કાર્ય
 કર્યું. ॥૪૬॥

તેમના ચારિત્રની સુગંધથી ઘણા શ્રીમંત,
 શક્તિશાળી, બુદ્ધિમાન યુવાનો તેમની પાસે
 આવતા. ગુરુદેવ તેમના ભીમભવોદધિતારણ
 બન્યા. તેમને પ્રતિબોધ કર્યા. ॥૪૭॥

માત્ર દીક્ષા આપીને આ તારક કૃતકૃત્ય
 ન થઈ ગયાં. તેમણે યાવજજીવ તેમની બધી
 રીતે (બાહ્ય-અભ્યન્તર) રક્ષા કરી. ॥૪૮॥

વાત્સલ્યાખ્યસુધાધર્તુ-
ધન્વન્તરીગુરોરથ ।
વાત્સલ્યસાગરાદત્ર,
વિન્દુન્ડુ નીત્વા પ્રદર્શયતે ॥૪૯॥

માતૃવાત્સલ્યવિસ્મર્તા,
બાલમુનિગણોઽપ્યભૂત્ ।
અતિમાતર્યહો ! તસ્મિન્,
વાત્સલ્યસ્યન્દચક્ષુષિ ॥૪૦॥

ગુરુપ્રેમસ્મિતં દૃષ્ટ્વા,
મધુનિ કટુતાં જનાઃ ।
દ્રાક્ષાયાં તિક્તતાં દધ્યુઃ,
તત્યજુર્વિબુધાઃ સુધામ્ ॥૫૧॥

તદ્વાત્સલ્યપિપાસાઽતિ-
પીડિતા લઘુ ચાગતાઃ ।
ચાતુર્માસાદિકાર્યાર્થ-
ગતાન્તેવાસિનોઽખિલાઃ ॥૫૨॥

બંહુવિયોગદુઃખાર્તૈઃ
શિષ્યૈર્દૃગ્જલપૂરિતૈઃ ।
મિલિત્વા વિપ્રણમ્યૈનં
શિરશ્ચિરસ્ય નોદ્ધૃતમ્ ॥૫૩॥

૧. અહીં સામાન્યોક્તિ અલંકાર છે. ૨. અહીં વ્યાજોક્તિ અલંકાર છે. ઉદાત્ત શિષ્યો ઉછળતી ગુરુભક્તિનું પ્રદર્શન કરવા નથી માંગતા માટે અશ્રુઓને છુપાડવા મસ્તક નમાવેલું જ રાખે છે. ઉપરાંત દીર્ઘ સુધી નમનમાં ગુરુભક્તિનો હેતુ છે.

વાત્સલ્યામૃતધારક ધન્વન્તરી એવા ગુરુના
વાત્સલ્યના સાગરમાંથી એક ઝિંદુનું હવે દર્શન
કરાવાય છે. ॥૪૯॥

વાત્સલ્ય નીતરતી આંખોવાળા ગુરુનો પ્રેમ
માતાને ચ ટપી જતો હતો... બાળમુનિઓ પણ
પોતાની માતાના પ્રેમને ભૂલી ગયા હતા. ॥૫૦॥

સૂરિ પ્રેમનું સ્મિત જોઈને લોકોને મધમાં
કડવાશ લાગી, દ્રાક્ષમાં તીખાશ લાગી અને
દેવોએ તો સુધાને (અવજાથી) છોડી દીધી
॥૫૧॥

ચાતુર્માસાદિ માટે અન્યત્ર ગયેલા સર્વ
મુનિઓ તેમના વાત્સલ્યની પિપાસાની પીડાથી
જલ્દી પાછા આવી જતાં હતા. ॥૫૨॥

બહુવિયોગના દુઃખથી આર્ત, આંસુઓથી
પૂર્ણ એવા શિષ્યો ગુરુને ભેગા થઈ વિશેષથી
પ્રણામ કરીને લાંબો સમય સુધી માથું ઊંચું
કરતાં ન હતા. ॥૫૩॥

સોમમિવં ગુરું દૃષ્ટવા
 ચકોરૈસ્સહ સાધવઃ ।
 દૃગુત્સવં સમાપ્યૈનં
 મેદુઃ પ્રમદમેદુરાઃ ॥૫૪॥

ચાતુર્માસે તથા પઞ્ચા-
 શઘ્વતીશમહાગણઃ ।
 પાવનપ્રેક્ષકાક્ષોઽભૂત્,
 તદ્વાત્સલ્યતરોઃ ફલમ્ ॥૫૫॥

શેષકાલે સમીપસ્થ-
 શતાધિકમુનીશ્વરઃ ।
 રાજમાનમહારાજઃ,
 પ્રેમસૂરિરરાજત ॥૫૬॥

વાત્સલ્યસ્યન્દનિઃસ્યન્દ-
 વૃષ્ટ્યુર્મિસ્નાપયન્નિવ ।
 કમ્બલાન્યનુકમ્પાતઃ,
 સર્વાણિ સ્વાસનાન્યપિ ॥૫૭॥

સ્વપાર્શ્વર્તિસાધૂના-
 મુપર્યગોચરો ગુરુઃ ।
 શીતર્તૌ શૈત્યનોદાય
 મુમોચાઽસૌ મહાનિશિ ॥૫૮॥ યુગ્મમ્ ॥

૧. અહીં અભેદરૂપાતિશયોક્તિશ્લેષગર્ભિત સહોક્તિ અલંકાર છે.
 ૨. મધ્યરાત્રિએ

ચન્દ્રની જેમ ગુરુને જોઈને, એ નયનોત્સવને
 પામીને ચકોરની સાથે સાધુઓ પ્રમોદમેદુર
 થઈને આનંદિત થયાં ॥૫૪॥

તેમના વાત્સલ્યરૂપી વૃક્ષના ફળરૂપે ૫૦-
 ૫૦ મહાત્માઓનું એક સાથે ચોમાસું થતું જોઈને
 આંખો પાવન થઈ જતી હતી. ॥૫૫॥

અને શેષકાળમાં તો પોતાની સાથે રહેલ
 શતાધિક મુનિઓથી શોભતા મહારાજ સમાન
 પ્રેમસૂરિ શોભી રહ્યા હતાં. ॥૫૬॥

શિયાળાનો સમય... મધ્યરાત્રિએ ઠંડીના
 ચમકારા... અને તેમાં વાત્સલ્યના ઝરણાના
 રસભરી દૃષ્ટિની ઊર્મિઓથી જાણે નવડાવતા
 હોય તેવા કરુણાકર ગુરુદેવ પોતાની કામળીઓ
 અને બધા આસનો પોતાની આજુ બાજુ સૂતેલા
 સાધુઓ પર ઠંડી દૂર કરવા માટે ચૂપકીથી
 ઓટાડી દેતાં. ॥૫૭, ૫૮॥

ચક્રિદુઃશક્યસૂક્ષ્માઘા-

ડડલોચનાલબ્ધિમાનભૂત્ ।

તદ્વાત્સલ્યપ્રતાપેન,

શિષ્યગણોડપિ સત્વરમ્ ॥૫૯॥

શ્રાદ્ધાનાં ચ સહસ્રાણાં,

વભૂવાલોચનાગુરુઃ ।

માતરિ માયિનો કે સ્યુઃ ?,

માતૃતુલ્યોડભવદ્ ગુરુઃ ॥૬૦॥

શરીરસ્યૈવ પાત્ર્યાઃ સ,

માતુર્ભૃશમવર્ધત ।

શરીરાત્મમહાપાત્રે,

વત્સલયોગિને નમઃ ॥૬૧॥

સ્વપ્રતિલેખનાદ્યેષુ,

હ્યહમહમિકાકૃતઃ ।

યોગિનોડયોજયત્સૂરિઃ,

સ્વાધ્યાયોત્સર્પણાચ્છૃતે ॥૬૨॥

“કર્મપ્રકૃતિસત્કા તુ

ટીકાયુગલ-ચૂર્ણિકાઃ ।

ઓઘેન તાસ્તુ માનેન

શ્લોકત્રિંશત્સહસ્રકાઃ ॥૬૩॥

૧. ‘અવિ ચક્કી ચણ રજ્જં, ન ય દુચ્ચરિયં કહે’ ઇતિ વચનાત્ ।

તેમના વાત્સલ્યથી શિષ્યગણ સૂક્ષ્મદોષોની

પણ જલ્દીથી આલોચના કરતાં હતા.. સબૂર..

આ કાર્ય ચક્રીને ય દુષ્કર છે. ॥૫૯॥

તેઓ હજારો શ્રાવકોનાં પ્રાયશ્ચિતદાતા બન્યા

હતા. માતા-સમાન જ્યારે ગુરુ બની ગયા,

ત્યારે માતા પાસે કોણ માયા કરે ?. ॥૬૦॥

માત્ર શરીરને રક્ષતી માતા કરતા ગુરુદેવ

ચઢિયાતા હતા. શરીર અને આત્મા બંનેના

મહારક્ષણહાર વત્સલ ગુરુદેવ ! આપને નમસ્કાર

થાઓ. ॥૬૧॥

પોતાના પડિલેહણાદિમાં પડાપડી કરતા

શિષ્યોને તેઓ સ્વાધ્યાયની ઉછામણી દ્વારા

શ્રુતાભ્યાસમાં જોડી દેતાં....॥૬૨॥

એક દિવસ તેમણે માંડલીમાં કહ્યું કે,

“૩૦ હજાર શ્લોક પ્રમાણ કર્મપ્રકૃતિની બે

चूर्णिः सा ते च टीके च
 युष्मभ्यः खलु साधवः !।
 तदखिलं पठेत् कश्चिद्
 दशदिनावधौ यदि ॥६४॥

दशाह्निकं करिष्येऽहं,
 मुक्त्यैकभक्तकं स्वकम् ।
 प्रथमालीं तदे-”त्याख्यत्,
 सूरिः प्रेमः स्वपर्षदि ॥६५॥ त्रिभिर्विशेषकम् ॥

इति वाचं गुरोः श्रुत्वा,
 मौनं व्याप्नोत् समन्ततः ।
 स्वीचक्रतुस्त्वदो धर्मा-
 नन्दर्षिहेमचन्द्रकौ ॥६६॥

विस्मृत्य भक्तपाने तौ,
 विस्मृत्यातिશ્રમં નિજમ્ ।
 વિસ્મૃત્ય કાલભાનં ચ,
 વિસ્મૃત્યાત્માનમપ્યહો ! ॥૬૭॥

स्थाम्ना सर्वेण सर्वेण,
 धीसारेण धियां निधी ।
 सर्वात्मना यतित्वा तौ,
 समीहितं समाप्नुताम् ॥६८॥ युग्मम् ॥

ટીકા + ચૂર્ણિ જે કોઈ ૧૦ દિવસમાં વાંચી
 આપે. તો હું ૧૦ દિવસ સુધી એકાસણાની
 બદલે નવકારશી કરીશ.” ॥૬૩-૬૪॥

ગુરૂદેવની આ વાત સાંભળી સજ્જાટો છવાઈ
 ગયો પણ મુનિ ધર્માનંદ વિ. તથા મુનિ
 હેમચંદ્રવિ. (બંને પાછળથી આચાર્ય) એ તેનો
 સ્વીકાર કર્યો. ॥૬૫॥

ગોચરી... પાણી... અથાગ પરિશ્રમ...
 સમય.. બધું... જ ભૂલી ગયા... ના... એટલું
 જ નહીં... પોતાની જાતને ય ભૂલી ગયા.
 બધી શક્તિ ને બુદ્ધિ કામે લગાડી દીધી..
 સર્વાત્મના પ્રયત્ન કરીને આ બંને બુદ્ધિ-
 નિધાનોએ ઈષ્ટસિદ્ધિ મેળવી લીધી.

....સવાર થઈ અને ભક્તિ ભરેલા અંગે...
 આનંદના આસુંથી ભરેલી આંખે... અસીમભાવો
 સાથે.. ધન્ય.... ધન્યજીવનધારી... તે
 મુનિયુગલ આવી ગુરૂચરણે નમ્યું... અને

ભક્તિસંવ્યાપ્તસર્વાङ्ગ,
 હર્ષાશ્રુવ્યાપ્તલોચનમ્ ।
 માનાતીતમનોભાવં,
 ધન્યં ચ ધન્યજીવનમ્ ॥૬૯॥

મુનિપ્રવરયુગ્મં તદ્
 ગત્વા ગુરુપદેऽપતત્ ।
 કૃતાર્થં કારયામાસ,
 પ્રાતશ્ચ ગુરુપારણમ્ ॥૭૦॥યુગ્મમ્ ॥

તત્ત્વાર્થાધ્યયનાન્યેવં
 સર્વાણિ દિનમાત્રતઃ ।
 ધારયિતું કૃપાધારા-
 ધારાધરેણ હીરિતમ્ ॥૭૧॥

શિષ્ય એકો ગુરોર્વાક્યં
 કૃત્વૈતચ્ચરિતાર્થકમ્ ।
 મહામહામહામૂલ્યાં,
 ગુરુકૃપાં સમાસદત્ ॥૭૨॥

બાલમુનિં ગુરુસ્તૂષે,
 “મન્દાક્રાન્તામયં કુરુ ।
 પ્રભુભક્તિભરશ્લોક-
 શતકં દિનમાત્રતઃ ॥૭૩॥

આનંદના સાગરમાં હિલોળા લેતા કૃતાર્થ એવાં
 તેમણે ગુરુદેવને પારણું કરાવ્યું. ॥૬૬-૭૦॥

કૃપાધારા વરસાવતા આ જલધરે એક
 વાર પ્રેરણા કરી, “૧ દિવસમાં તત્ત્વાર્થ સૂત્રના
 બધા (૧૦) અધ્યયન ગોખી લાવો.” ॥૭૧॥

અહો ! એક શિષ્યએ ગુરુવચન ચરિતાર્થ
 કર્યું....અને મહામહામહામૂલ્યવાળી એવી
 ગુરુકૃપાને મેળવી લીધી. ॥૭૨॥

એક (૧૨ વર્ષના) બાળમુનિને ગુરુદેવે કહ્યું,
 “ તું એક દિવસમાં મંદાક્રાંતા છંદમાં પ્રભુભક્તિના
 સો શ્લોક નવા બનાવી લાવ. ॥૭૩॥

સુદુષ્કરતમં ચૈતત્,

કાર્યં ભક્તિપ્રસાદતઃ ।

પૂર્ણં ચકાર સમ્પૂર્ણો,

ગુરુકૃપૈકપાથસા ॥૭૪॥

અતિપણ્ડિતવિદ્વાંસઃ,

શીલસૌરભપઙ્કજાઃ ।

ભક્ત્યોત્કણ્ઠિતરોમાઙ્ચા-

સ્તપસ્તેજોદિવાકરાઃ ॥૭૫॥

પ્રભાવકપ્રવક્તારઃ,

શમહૃદે નિમજ્જિતાઃ ।

નિઃસ્પૃહહૃદયા દાન્તાઃ,

શુદ્ધોઙ્ચાધારવિગ્રહાઃ ॥૭૬॥

જૈનેન્દ્રશાસનારામો,

ચૈસ્તુ પલ્લવિતો હ્યભૂત્ ।

જયન્તિ જગતિ પ્રેમ-

સૂરિશિષ્યમુનીશ્વરાઃ ॥૭૭॥

(ત્રિભિર્વિશેષકમ્ ।)

કાર્ય ખૂબ જ દુષ્કર હતું, તો બાળમુનિની ભક્તિ પણ કાંઈ કમ ન હતી, હા તેમણે એક જ દિવસમાં તે પૂર્ણ કરી આપ્યું. અને સમ્પૂર્ણ થઈ ગયાં ગુરુકૃપારસથી. ॥૭૪॥

પંડિતોને શરમાવે તેવા વિદ્વાન, શીલની સુરભિથી કમળ સમાન ભક્તિથી રોમાંચિત થયેલા, તપતેજથી સૂર્યસમા....

...પ્રભાવક પ્રવચનકારો, શમહૃદમાં નિમગ્ન નિઃસ્પૃહ હૃદયધારી, દાન્ત, શુદ્ધ ગોચરીનાં ગ્રાહક....

....અને જેમનાથી જિનશાસનરૂપી ઉપવન નવપલ્લવિત થયું છે. તેવા પ્રેમસૂરિ મ. ના શિષ્યો જગતમાં જય પામે છે. ॥૭૫-૭૭॥

રામચન્દ્રાભિધઃ સૂરિઃ

કૈવલ્યશ્ચ મનોહરઃ ।

જમ્બૂહીરજિના રાજ-

તિલકો ભાનુચન્દનૌ ॥૭૮॥

મતિધનધનૌ ચન્દ્ર-

શેખરો મણિભદ્રકઃ ।

અશ્વસેનાભિધશ્ચૈવ,

રુચકચરણપ્રભૌ ॥૭૯॥

અન્તિમઃ કુલચન્દ્રશ્ચ,

શ્રીસિદ્ધાન્તમહોદધેઃ ।

ધન્યધન્યતમા એતે-

ઽનન્તરાન્તિષદો ગુરોઃ ॥૮૦॥(ત્રિભિર્વિશેષકમ્ ।)

વ્યાખ્યાવાચસ્પતિઃ ધ્યાતઃ,

વિશાલગચ્છનાયકઃ ।

સૂરિઃ સ રામચન્દ્રોઽભિ-

રામચન્દ્રનિભાકૃતિઃ ॥૮૧॥

ભક્તિભારભૃતં યસ્ય

પ્રેમર્ષો હૃદયં વભૌ ।

ક્ષમાભદ્રાભિધઃ સૂરિ-

ગુણગણપવિત્રધીઃ ॥૮૨॥

૧. સર્વત્રાઽઽસીદસ્તિ વેતિ યથાસંભવઃ શેષઃ ।

સૂરિ પ્રેમના અનંતર શિષ્ય યર્થને
ધન્યાતિધન્ય બનેલ ૧૭ મહર્ષિઓ

(૧) આ.રામચંદ્રસૂરિ (૯) મુનિ મનોહરવિ.

(૨) આ.જંબૂસૂરિ (૧૦) મુનિ જિનવિ.

(૩) આ.હીરસૂરિ (૧૧) મુનિ મતિધનવિ.

(૪) આ.રાજતિલકસૂરિ (૧૨) મુનિ ધનવિ.

(૫) આ.ભુવનભાનુસૂરિ (૧૩) મુનિ મણિભદ્રવિ.

(૬) પં.ચંદ્રશેખર વિ. (૧૪) મુનિ ચંદન વિ.

(૭) આ.કુલચન્દ્રસૂરિ (૧૫) મુનિ અશ્વસેનવિ.

(૮) ઉપા.કૈવલ્યવિ. (૧૬) મુનિ ચરણપ્રભવિ.

(૧૭) મુનિ રુચક વિ.

॥૭૮, ૭૯, ૮૦॥

વિશાળગચ્છનાયક, વ્યાખ્યાન વાચસ્પતિ,
અભિરામ ચંદ્ર જેવી આકૃતિવાળા, આ.
રામચંદ્રસૂરિ મ. ॥૮૧॥

જેમનું હૃદય સૂરિ પ્રેમ વિષે ભક્તિભારથી
ભરેલું હતું તેવા, ગુણગણથી પવિત્ર મતિના
સ્વામિ ક્ષમાભદ્રસૂરિ... ॥૮૨॥

આગમદોહસન્દોહ-

મહાપ્રજ્ઞો મહામનાઃ ।

જમ્બૂસૂરીશ્વરો રેજે,

જમ્બૂદ્રુમાધિકઃ શ્રિયા ॥૮૩॥

આચાર્યપદવીકાલે,

પ્રેમર્ષિદત્તપટ્ટભૃત્ ।

યશોદેવસ્તથા સૂરિઃ,

શ્રમણીગણનાયકઃ ॥૮૪॥

નિરીહતામહામ્બોધિઃ,

સંયમશ્રીસુમણ્ડિતઃ ।

જિનશાસનહીરાભો,

હીરસૂરીશ્વરસ્તથા ॥૮૫॥

સમર્પણસુધામગ્નો,

ગુરુભક્તિગરિષ્ઠહૃદ્ ।

ત્રિલોચનાભિધઃ સૂરિ-

સ્તપસ્તેજોઽતિતાપનઃ ॥૮૬॥

રાજતિલકસૂરિશ્ચ,

તિલકઃ શાસનશ્રિયઃ ।

બાણસિદ્ધચયનં ચક્રે

વર્ધમાનતપો હિ યઃ ॥૮૭॥

આગમના દોહનથી મહાપ્રજ્ઞ બનેલ મહામના
આ. જંબૂસૂરિ મ. (જ્ઞાનાદિ) શોભાથી જંબૂવૃક્ષથી
ય અધિક શોભતા હતા. ॥૮૩॥

જેમની આચાર્ય પદવીના સમયે સ્વયં સૂરિ
પ્રેમે પોતાની પાટ તેમને સોંપી હતી તેવા આ.
યશોદેવસૂરિ શ્રમણીગણના પણ ગચ્છાધિપતિ
હતા ॥૮૪॥

નિરીહતાનીરધિ, સંયમશ્રીમંડિત, જિન-
શાસનના હીરલા આ. હીરસૂરિ મ.... ॥૮૫॥

સમર્પણભાવની સુધામાં મગ્ન, ગુરુભક્તિ-
ભાવથી ગરવા હૃદયના સ્વામિ, તપના તેજથી
સૂર્યથી અધિક શોભતા આ. ત્રિલોચનસૂરિ
મ.... ॥૮૬॥

જેમણે વર્ધમાન તપની રટપ ઓળીઓ કરી
તે શાસનશ્રીના તિલક સમાન આ. રાજતિલક
સૂરિ મ. ॥૮૭॥

વર્ધમાનતપોરત્ન-

નિધિર્ન્યાયવિશારદઃ ।

વિશાલગચ્છનાથઃ સ,

ભુવનભાનુસૂરિપઃ ॥૮૮॥

સઙ્ઘહિતરતસ્યાઽસ્ય,

ગુરુસમર્પિતાત્મનઃ ।

વર્ણનં સમુદાયસ્ય,

કિઞ્ચિચ્ચ ક્રિયતેઽધુના ॥૮૯॥

ગુરુદક્ષિણહસ્તાભઃ,

સમતાઽમૃતસાગરઃ ।

પંન્યાસવરપદ્માહ્વઃ

સંયમિશિલ્પિતલ્લજઃ ॥૯૦॥

ગુણપુષ્પમહારામા-

ઽઽનન્દનન્દ્યેકષટ્પદઃ ।

સ્વાધ્યાયૈકરતસ્સૂરિ-

ર્ગુણાનન્દો યથાભિધઃ ॥૯૧॥

ગીતાર્થગણનાથશ્ચ,

શ્રીસિદ્ધાન્તદિવાકરઃ ।

જઙ્ગમજ્ઞાનભણ્ડારો,

જયઘોષસૂરિસ્તથા ॥૯૨॥

વર્ધમાન તપોનિધિ, ન્યાયવિશારદ, વિશાળ
ગચ્છના નાયક, સૂરિઓના નાથ આ. ભુવન-
ભાનુસૂરિ મ....

સંઘહિતમગ્ન, ગુરૂસમર્પિત એવા તેમના
(આ.ભુવનભાનુસૂરિજીના) સમુદાયનું અહીં
કિંચિત્ વર્ણન કરવામાં આવે છે. ॥૮૮,૮૯॥

સૂરિ પ્રેમના જમણા હાથ સમા, સમતાસુધા
સાગર સંયમીઓને ઘડવામાં શ્રેષ્ઠ શિલ્પી
સમાન પં. પદ્મવિ. ગણિવર્ય. ॥૯૦॥

ગુણપુષ્પોના ભાગમાં આનંદ પામતા ભ્રમર
સમા, સ્વાધ્યાયનિરત, યથાર્થનામી આ. ગુણા-
નંદસૂરિ મ. ॥૯૧॥

ગીતાર્થગચ્છાધિપતિ, સિદ્ધાન્તદિવાકર,
જંગમજ્ઞાનભંડાર, આ. જયઘોષસૂરિ મ. ॥૯૨॥

અતિવૃન્દારકો રુપા-

દ્વચસોઽતિવચ્સપ્તિઃ ।

જિનશાસનરત્નશ્ચ,

ભદ્રગુપ્તાખ્યસૂરિકઃ ॥૧૩॥

સહજાનન્દપાથોધિ-

ધર્મજિત્સૂરિતલ્લજઃ ।

‘ધર્મઃ શર્મમહાહર્મ્યઃ’,

સ્વધર્મેણેત્યદર્શયત્ ॥૧૪॥

ઋજુધીર્મુનિરાજેન્દુ

રાજેન્દ્રસૂરિવારણઃ ।

રાજતે રાજતેજોભિઃ,

શ્રમણીગણનાયકઃ ॥૧૫॥

પ્રભાવકપ્રવક્તાઽહો !,

સૂરિપદં પરિત્યજન્ ।

ચન્દ્રશેખરપંન્યાસ-

શ્ચન્દ્રોજ્જ્વલયશશ્ચયઃ ॥૧૬॥

વૈરાગ્યદેશનાદક્ષઃ,

સીમન્ધરજિને રતઃ ।

શાસનારામકુલ્યાભો,

હેમચન્દ્રાખ્યસૂરિકઃ ॥૧૭॥

૧. વચસ્-પદે પ્રશંસાર્થમતુભા યૌગિકનામેદમ્, નાતઃ વાચસ્પતિપદપ્રયોગાઽઽગ્રહઃ ।

દેવોને શરમાવે તેવા રૂપ ને વાચસ્પતિને
શરમાવે તેવી વાણીના સ્વામિ, જિનશાસનના
રત્ન આ. ભદ્રગુપ્તસૂરિ મ. ॥૯૩॥

સહજાનંદી આ. ધર્મજિત સૂરિ, જેમણે
સ્વધર્મથી બતાવ્યું કે ‘ધર્મ એ આનંદના
મહાપ્રાસાદ જેવો છે.’ ॥૯૪॥

સરળસ્વભાવી, મુનિરાજોમાં ચન્દ્ર સમા
સૌમ્ય આ. રાજેન્દ્રસૂરિ મ. જેઓ રાજવી તેજથી
શોભતા શ્રમણીગણનાયક છે. ॥૯૫॥

પ્રભાવક પ્રવચનકાર, સૂરિપદના ત્યાગી,
ચંદ્રોજ્જ્વલયશના પૂજ જેવા પં. ચંદ્રશેખર વિ.
ગણિવર્ધ. ॥૯૬॥

વૈરાગ્યદેશનાદક્ષ, શ્રીસીમન્ધરજિનોપાસક,
જિનશાસનરૂપી ઉપવનના સારણિ સમા આ.
હેમચંદ્રસૂરિ મ. ॥૯૭॥

જિતેન્દ્રિયો જિતેન્દ્રાચ્ચ-

સૂરીશ્વરઃ સુસંયમી ।

વિશાલશ્રમણીત્રાત-

નાયકો બોધિદાયકઃ ॥૧૮॥

જયશેખરસૂરિશ્ચ

સૂરિમન્ત્રૈકસાધકઃ ।

પ્રસન્નવદનો વિશ્વ-

પ્રસન્નતાવિધાયકઃ ॥૧૯॥

સ્વાધ્યાયમાનહંસોઽસૌ,

સંયમનિષ્ઠસૂરિકઃ ।

જગદુઘોતરાકેન્દુ,

ર્જગચ્ચન્દ્રમુનીશ્વરઃ ॥૧૦૦॥

પ્રેરકસ્તુ તથા યૂનાં

જાગૃતેર્જાગૃતો યતિઃ ।

ગુણરત્નાચ્ચસૂરિશ્ચ

ગુણરત્નૈકરોહણઃ ॥૧૦૧॥

અવિદ્યાતમસો ભેત્તા,

જેતાઽઽનન્દમહાનિધેઃ ।

વિદ્યાનન્દાચ્ચસૂરિશ્ચ,

વિદ્યાવર્યવિભૂષણઃ ॥૧૦૨॥

વિશાળ પ્રવર સંયમી ગણના સુનાયક,
જિતેન્દ્રિય, સુસંયમી આ. જિતેન્દ્રસૂરિ મ.

॥૯૮॥

પ્રસન્નવદન, વિશ્વને પ્રસન્ન કરનાર, સૂરિમંત્ર
સમારાધક આ. જયશેખરસૂરિ મ. ॥૯૯॥

સ્વાધ્યાયરૂપી માનસરોવરમાં હંસ સમાન,
સંયમૈકનિષ્ઠ, જગદુઘોત કરતા પૂર્ણિમાના ચંદ્ર
સમાન આ. જગચંદ્રસૂરિ મ. ॥૧૦૦॥

યુવક જાગૃતિ પ્રેરક, જાગૃત યતિ, ગુણરૂપી
રત્નના જંગમ રોહણાચલ સમાન આ.
ગુણરત્નસૂરિ મ. ॥૧૦૧॥

અવિદ્યાના અંધકારને ભેટી આનંદનિધિના
સ્વામિ બનેલા, વિદ્યાથી શોભતા આ.
વિદ્યાનંદસૂરિ મ. ॥૧૦૨॥

ધર્મચક્રતપસ્તીર્થ-

પ્રભાવકઃ પ્રભાસ્વરઃ ।

ઉજ્જ્વલશ્લોકર્ધર્તાઽસૌ

સૂરિશ્ચ જગવલ્લભઃ ॥૧૦૩॥

સરસ્વતીપ્રસાદાબ્ધિઃ

સૂરિશ્ચ રત્નસુન્દરઃ ।

શાસનભૂષણઃ સાક્ષાત્

નાદન્યક્રુતમેઘગીઃ ॥૧૦૪॥

યુવાહૃદયસમ્રાટ્ સ,

નવામ્બુદાભર્ગર્જનઃ ।

હેમરત્નાભિધઃ સૂરિઃ

જિનશાસનભૂષણઃ ॥૧૦૫॥

ગુરોરન્તિમશિષ્યશ્ચ,

સ્વાધ્યાયસુનિમગ્નહૃદ્ ।

વૈરાગ્યવારિધિઃ સૂરિઃ

કુલચન્દ્રમુનીશ્વરઃ ॥૧૦૬॥

વિદ્વચ્ચક્રમહાચક્રી,

નિઃસ્પૃહનૃશિરોમણિઃ ।

અપ્રાર્થિતશ્રિયાં પાત્રં,

સૂરિઃ સ જયસુન્દરઃ ॥૧૦૭॥

ધર્મચક્ર તપ અને ધર્મચક્ર તીર્થના પ્રભાવકઃ,
પ્રભાસ્વર, ઉજ્જ્વલશ્લોકીર્તિમાન આ. જગવલ્લભ-
સૂરિ મ. ॥૧૦૩॥

સરસ્વતીલબ્ધપ્રસાદ, મેઘને શરમાવે તેવા
નાદના સ્વામિ, શાસનભૂષણ આ. રત્નસુંદરસૂરિ
મ. ॥૧૦૪॥

યુવાહૃદયસમ્રાટ, નૂતનજલધર સમી ગર્જનાના
સ્વામિ, જિનશાસનરત્ન આ. હેમરત્નસૂરિ મ.
॥૧૦૫॥

સૂરિ પ્રેમના અંતિમશિષ્ય, સ્વાધ્યાયસુનિમગ્ન
વૈરાગ્યવારિધિ આ. કુલચંદ્ર સૂરિ મ. ॥૧૦૬॥

વિદ્વાનોના ચક્ર (સમૂહ)ને જીતવામાં મહા-
ચક્રવર્તી, નિઃસ્પૃહશિરોમણિ, અપ્રાર્થિતલક્ષ્મીના
પાત્ર આ. જયસુંદર સૂરિ મ. ॥૧૦૭॥

વર્ધમાનતપસ્તેજો-

રાજિતમુખમણ્ડલઃ ।

સૂરીશ્વરો જગજ્જીવ-

બોધિદો વરબોધિકઃ ॥૧૦૮॥

તર્કતેજઃપરાભૂત-

તાર્કિકો જ્ઞાનશેવધિઃ ।

અભયશેખરઃ સૂરિ-

ન્યાયનીરધિપારગઃ ॥૧૦૯॥

સ્વરાધરીકૃતદ્રાક્ષઃ,

ગણકેષૂત્તમસ્તથા ।

ઉપાધ્યાયપ્રકાણ્ડશ્ચ,

ગણિર્વિમલસેનકઃ ॥૧૧૦॥

સમતાશ્રીવરો વર્ય-

સમાધિભાક્ પ્રવર્તકઃ ।

ત્રિગુપ્તિભિઃ સુગુપ્તાત્મા,

ધર્મગુપ્તમુનીશ્વરઃ ॥૧૧૧॥

મહાતપસ્વિરત્નશ્ચ,

વર્ધમાનતપોનિધિઃ ।

વૈયાવૃત્યવરિષ્ઠશ્ચ,

મણિપ્રભર્ષિવારણઃ ॥૧૧૨॥

વર્ધમાનતપના તેજથી જેમનું મુખમંડલ શોભે
છે તેવા જગજ્જીવોને બોધિ આપનારા આ.
વરબોધિસૂરિ મ. ॥૧૦૮॥

તર્કના તેજથી તાર્કિકોને હરાવનાર,
જ્ઞાનનિધિ, ન્યાયસાગરના પારગામી આ.
અભયશેખરસૂરિ મ. ॥૧૦૯॥

દ્રાક્ષાને પરાભૂત કરતા મધુર સ્વરના ધારક,
જ્યોતિષવેતાઓમાં ઉત્તમ, ઉપાધ્યાયપ્રવર
વિમલસેનવિ. ગણિવર્ય. ॥૧૧૦॥

સમતાશ્રીના વલ્લભ, વર સમાધિના ધારક,
ત્રિગુપ્તિથી ગુપ્ત પ્રવર્તક મુનિશ્રી ધર્મગુપ્ત વિ.
મ. ॥૧૧૧॥

મહાતપસ્વીરત્ન, વર્ધમાન તપોનિધિ,
વૈયાવૃત્યવરિષ્ઠ એવા ઋષિઓમાં હસ્તિ સમાન
શ્રી મણિપ્રભવિજયજી મ. ॥૧૧૨॥

વૈયાવૃત્યયતો યોગી,
સ્થવિરોઽસૌ પ્રવર્તકઃ ।
સ્વાધ્યાયધ્યાનસૌધશ્ચ,
જિનરત્નમુનીશ્વરઃ ॥૧૧૩॥

આપ્રાન્તાધ્વ મહોપાસ્તિ-
પરઃ પ્રેમર્ષિણઃ પરઃ ।
પંન્યાસજયસોમર્ષિ-
દુસ્તપતપસાં નિધિઃ ॥૧૧૪॥

સાત્ત્વિકાસ્તત્ત્વવિદ્વર્યા-
સ્તપસ્વિનઃ પ્રભાવકાઃ ।
શાન્તા દાન્તા મહોદાત્તાઃ,
ધીરતયાઽતિમન્દરાઃ ॥૧૧૫॥

વ્યુત્પન્નમતિમન્તશ્ચ,
શાસ્ત્રમર્મવિદોઽજયાઃ ।
નિઃસ્પૃહા નિર્મમાઃ સદ્ગ-
વર્જિતા શમમણ્ડિતાઃ ॥૧૧૬॥

સંયમસૌરભાક્રાન્ત-
વિશ્વવિશ્વોપકારકાઃ ।
ચારિત્રચન્દનેનાદઃ,
પુનાના વાયુમણ્ડલમ્ ॥૧૧૭॥

વૈયાવરચ્યમાં પ્રચત્નશીલ, સ્વાધ્યાય અને
સદ્ધ્યાનના નિલય સ્થવિર પ્રવર્તક મુનિશ્રી
જિનરત્ન વિ. મ. ॥૧૧૩॥

સૂરિ પ્રેમની મહા સેવામાં અંત સમય સુધી
પરમ તત્પર, દુસ્તપ એવા તપના નિધિ
પંન્યાસપ્રવર જયસોમવિજયજી ગણિવર્ય. ॥૧૧૪॥

સત્પથી શોભતા, તત્પવેતાઓમાં શ્રેષ્ઠ, ઉચ્ચ
તપસ્વીઓ, શાન્ત, દાન્ત, મહાઉદાર, સ્વદેયથી
મેરુથી ચ ચઢિયાતા. ॥૧૧૫॥

વ્યુત્પન્નમતિના સ્વામિ, શાસ્ત્રોના મર્મને
પામેલા, ક્યાંયથી હાર નહીં પામનારા, નિઃસ્પૃહ,
નિર્મમ, નિઃસંગ, શમથી શોભતા.... ॥૧૧૬॥

સંયમની સૌરભથી વ્યાપ્ત એવા સમગ્ર વિશ્વ
પર ઉપકાર કરનારા, ચારિત્રરૂપી ચંદનથી આ
વાયુમંડળને પવિત્ર કરનારા.... ॥૧૧૭॥

પ્રેમસૂરિમહાશિલ્પિ-

શિલ્પભૂતાઃ સુસાધવઃ ।

જયન્તિ કામક્રોધાદિ-

જયશ્રીપરિશાલિતાઃ ॥૧૧૮॥

(વસન્તતિલકા)

જૈનેન્દ્રશાસનશિરોમણિકલ્પગચ્છો

વિશ્વૈકપાવનગુરો ! ભવતો વિભાતિ ।

બીજં ગતં ક્ષિતિતલે જગતઃ પરોક્ષં

વિશ્વં ચ વિશ્વસિતિ તદ્વટ્વૃક્ષમૂલે ॥૧૧૯॥

(પ્રહર્ષિણી)

પ્રેમસ્યાસ્ય પદસરોજસદ્રજાંસિ

જગ્રાહોત્તમસુવિનીતશિષ્યવર્ગઃ ।

લાવૃણ્યં શમિનિ ઇહાબ્જકુન્દવૃન્દા

નીહારો જગતિ મનોહરાશ્ચ ભૂતાઃ ॥૧૨૦॥

સેવન્તે સ્મ સુપદ્માઙ્કં

ગુણપ્રમોદમેદુરાઃ ।

શીલસુરભિણાઽઽકૃષ્ટા

હંસાસ્તુ ગુરુમાનસમ્ ॥૧૨૧॥

૧. અહીં નિરવયવ કેવલ રુપક છે.
૨. અહીં નિરવયવ માલા રુપક છે.
૩. અહીં શ્લેષ+રુપક એમ સંકર અલંકાર છે.

કોલ્હાપુરનિપાણ્યોશ્ચ,
રાજકોટપુરે તથા ।

પિંડવાડાપુરે લાલ-
વાગે સાન્તાકુરુણેઽપિ ચ ॥૧૨૨॥

અપરેઽપ્યદ્વિતીયાશ્ચ,
પ્રતિષ્ઠાદિમહોત્સવાઃ ।

બભૂવુઃ પ્રેમસૂરેસ્તે,
નિશ્રયાધિકશોભિતાઃ ॥૧૨૩॥ યુગ્મમ્ ॥

અન્યાઞ્જનશલાકાનાં,
ભવ્યભવ્યશ્રિયામપિ ।

પ્રતિષ્ઠાનાં તથા ચોપ-
ધાનાનાં ચ મહોત્સવાઃ ॥૧૨૪॥

સદ્ઘાશ્ચોદ્યાપનાશ્ચાપિ,
બભૂવુસ્સુપ્રભાવકાઃ ।

સૂરિપ્રેમકૃપાદત્ત-
સાન્નિધ્યપરિશોભિતાઃ ॥૧૨૫॥ યુગ્મમ્ ॥

પચ્ચદશશતૈર્યુક્ત-
મુપધાનતપસ્વિભિઃ ।

ઉપધાનં બભૂવોચ્ચૈ-
રિર્લાઘ્રીજેઽદ્વિતીયકમ્ ॥૧૨૬॥

૧. પિંડવાડા વીરવિક્રમપ્રાસાદની આ અદ્ભુત પ્રતિષ્ઠા તે કાળે સમગ્ર ભારતમાં બેજોડ હતી. આ પ્રતિષ્ઠાના મધુર સંસ્મરણો 'પરમ પ્રતિષ્ઠા' કાવ્યમાં આલેખાયા છે. જેનું આગામી કાળે પ્રકાશન થશે.

પૂના-સીલદરાદૌ ચ

હ્યુપધાનતપઃક્ષણે ।

ચકાસામાસ સોઽત્યન્તં

નિશ્રાદાતા મહામનાઃ ॥૧૨૭॥

રતલામાન્તરિક્ષસ્ય

સમ્મેતશિખરસ્ય ચ ।

તીર્થરક્ષાકૃતેઽશ્રાન્ત-

પરિશ્રમોઽભવદ્ ગુરોઃ ॥૧૨૮॥

જઙ્ગમતીર્થરક્ષાઽપિ,

ચક્રે દીક્ષાવિરોધિનામ્ ।

સફલપ્રતિકારેણ,

સાધુતાપાલનપ્રદઃ ॥૧૨૯॥

બાલદીક્ષારિધારાયા

સૂરિઃ પ્રેમો હ્યકારયત્ ।

ભાન્વર્ષિનામશિષ્યેણ,

પ્રતિકારં ફલાન્વિતમ્ ॥૧૩૦॥

લોકમતમભૂદુગ્રં

બાલદીક્ષાકૃતે તદા ।

અજૈનાઃ શિક્ષિતા લોકા-

સ્તત્રભાવાદ્ યુતાસ્તથા ॥૧૩૧॥

પૂના, સીલદર વગેરે સ્થળોએ પણ ઉપધાન તપ પ્રસંગે નિશ્રાદાતા મહામના સૂરિ પ્રેમ અત્યંત શોભતા હતા. ॥૧૨૭॥

રતલામ, અંતરિક્ષ, સમ્મેતશિખરાદિ તીર્થોની રક્ષા માટે તેમણે અથાગ પરિશ્રમ કર્યો હતો. ॥૧૨૮॥

સાધુતાને રક્ષણ આપનાર એવા તેમણે દીક્ષા વિરોધીઓનો સફળ પ્રતિકાર કરીને જંગમતીર્થરક્ષા પણ કરી હતી. ॥૧૨૯॥

પોતાના વિદ્વાન શિષ્ય પૂ. ભાનુ વિ. (આ. ભુવનભાનુસૂરિ મ.) દ્વારા તેમણે બાલદીક્ષા પ્રતિબંધક બીલનો પ્રચંડ પ્રતિકાર કર્યો. ॥૧૩૦॥

તેમના પ્રયત્નોથી બાલદીક્ષાની તરફેણમાં પ્રચંડલોકમત ઊભો થયો અને અજૈનો અને શિક્ષિતો પણ જોડાયા. ॥૧૩૧॥

“ધારેયં યદિ માન્યા તુ,
મહાપાપા ભવિષ્યતિ ।
તદ્ભઙ્ગં પ્રથમં કૃત્વા,
યાસ્યામિ ચારકં તદા” ॥૧૩૨॥

શ્રીપ્રેમસૂરિણા ચોક્તં,
લક્ષહૃદયપાવકમ્ ।
અલમભૂદિદં વાક્યં,
તત્ધારૈકનિવારણે ॥૧૩૩॥

બાલમુનિગણા એતે,
જિનશાસનભૂષણાઃ ।
દૃશ્યન્તેઽસ્મિન્ પ્રભાવોઽસ્તિ,
પ્રેમસૂરેર્મહામતેઃ ॥૧૩૪॥

તિથિભેદજક્લેશસ્ય
નિવારણપ્રયોજનઃ ।
પ્રેમસૂરિકૃતો યત્નો
યથાવદ્વર્ણ્યતેઽધુના ॥૧૩૫॥

દ્વાદશતિથિસત્કા ચ,
ક્ષયવૃદ્ધિવિવર્જનાઃ ।
પક્ષાન્તક્ષયવૃદ્ધ્યોશ્ચ,
ત્રયોદશ્યાસ્તયોઃ કૃતિઃ ॥૧૩૬॥

“જો મહાપાપી એવું આ બીલ પાસ થશે
તો સૌ પ્રથમ તેનો ભંગ કરીને હું જેલમાં
જઈશ.” ॥૧૩૨॥

લાખો હૃદયોને ઉત્તેજિત કરતું પ્રેમસૂરિ મ.નું
આ વાક્ય તે બીલને ઉડાવી દેવા સમર્થ બન્યું
હતું. ॥૧૩૩॥

આજે ય જિનશાસનના શણગાર સમા
બાળમુનિઓ દેખાય છે, તેમાં મહામતિ પ્રેમસૂરિ
મ. નો પ્રભાવ છે. ॥૧૩૪॥

હવે તિથિના ભેદથી થયેલા ક્લેશના
નિવારણ માટે સૂરિ પ્રેમે કરેલ યત્ન યથાવત્
વર્ણવાય છે. ॥૧૩૫॥

ઘણા વર્ષોથી તપાગચ્છ સંઘમાં ૧૨ પર્વ
તિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ ન કરવાની અને પૂનમ-
અમાસની ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે તેરસની ક્ષયવૃદ્ધિ

વત્સરેભ્યસ્તપાગચ્છે,
 સામાચારી ત્વિમાઽભવત્ ।
 નેત્રનિધિનિધીન્દોસ્તુ,
 વૈક્રમાઽબ્દાદદો હ્યભૂત્ ॥૧૩૭॥

અનાપૃચ્છ્ય ગુરું સઙ્ઘ-
 સમ્મતેશ્ચ વિના કૃતાઃ ।
 કેનચિત્ સાધુના હ્યાસાં,
 પઞ્ચાઙ્ગે ક્ષયવૃદ્ધયઃ ॥૧૩૮॥
 ॥ ત્રિભિર્વિશેષકમ્ ॥

શ્રીસઙ્ઘેઽભૂન્મહાભેદઃ,
 સઙ્ઘર્ષોઽપ્યતિદારુણઃ ।
 જિનશાસનમાલિન્યં,
 વભૂવ તન્નિવન્ધનમ્ ॥૧૩૯॥

પ્રતિક્રમણકાનીહ,
 ભિન્નાનિ પાક્ષિકાણિ ચ ।
 સસઙ્ક્લેશં વભૂવુશ્ચ,
 શ્રીસઙ્ઘે તેન હેતુના ॥૧૪૦॥

જિનશાસનમાલિન્યં
 યદભૂત્તન્નિવન્ધનમ્ ।
 વાઢં તતો વ્યથિતોઽભૂત્
 પ્રેમસૂરીશ્વરસ્તદા ॥૧૪૧॥

કરવાની સામાચારી ચાલતી હતી. પણ વિ.સં.
 ૧૯૯૨ની સાલથી આ પ્રમાણે થયું..

ગુરૂથી અજ્ઞાતપણે અને સકળસંઘની સંમતિ
 વિના સ્વગણમાં અમુકે પંચાંગમાં તેની
 ક્ષયવૃદ્ધિની પ્રવૃત્તિ ચાલુ કરી. ॥૧૩૬-૧૩૮॥

તેના કારણે શ્રીસંઘમાં મોટો ભેદ પડી ગયો.
 ભયંકર સંઘર્ષ થયો. જેન શાસનની અપભ્રાજના
 થવા લાગી. ॥૧૩૯॥

વળી તે કારણે શ્રીસંઘમાં પાક્ષિક પ્રતિક્રમણો
 પણ સંકલેશ સહિત જુદા જુદા થવા લાગ્યા.
 ॥૧૪૦॥

તેના કારણે જે જિનશાસનની અપભ્રાજના
 થઈ તેનાથી સૂરિ પ્રેમ ત્યારે ખૂબ જ વ્યથિત
 થયાં. ॥૧૪૧॥

સદ્ઘભેદવ્યથાક્રાન્તો,
 ન સુષ્વાપ સ નિર્ભરમ્ ।
 તન્નિવારણયત્નેષુ,
 સર્વાત્મના હ્યયુજ્યત ॥૧૪૨॥

ઉપદેશસ્ત્રજિ ગ્રન્થે
 પાર્શ્વસ્થાદિકલક્ષણે ।
 પ્રોક્તં યત્ તાદૃશઃ સ્યાદ્ધિ
 ગણભેદૈકતત્પરઃ ॥૧૪૩॥

સ્ફુટં હિ કલ્યતે તેન
 ગણભેદસ્ય દુષ્ટતા ।
 પાર્શ્વસ્થલક્ષણસ્યાઽસ્ય
 ત્વન્યથાનુપપત્તિતઃ ॥૧૪૪॥

ચૈત્યદ્રવ્યવિનાશર્ષિ-
 ઘાતાર્યાબ્રહ્મખણ્ડનાત્ ।
 સદ્ઘાપભ્રાજનાયાશ્ચ,
 બોધિદ્રુમૂલદેવતા ॥૧૪૫॥

૧ ઉપદેશમાલા - ૩૬૧ । એવમન્યતોઽપ્યેતદર્થો વિજ્ઞેયઃ યથોક્તં
 પ્રશ્નવ્યાકરણાદ્ઘાવૃતૌ ઙ્ઙ્ઙાકરો યેન યેન ગણસ્ય ભેદો ભવતિ તત્કારી-
 ત્યાદિ ॥ પૃ-૧૨૫ ॥ તાદૃશે તૃતીયમહાબ્રતારાધનાવિરહોઽત્રોક્ત ઇતિ
 દિક્ ।

સંઘભેદની વ્યથાથી તેઓ નિરાંતે સૂઘ
 શકતા ન હતા. તેમણે સર્વ પ્રકારે ભેદનિવારણનાં
 પ્રયત્નો કર્યા. ॥૧૪૨॥

ઉપદેશમાલા ગ્રન્થમાં પાસત્યાદિ (શિથિલા-
 ચારી સાધુ) ના લક્ષણમાં કહ્યું છે કે તેવા
 સાધુ ગણભેદમાં તત્પર હોય (ગાથા ૩૬૧)
 ॥૧૪૩॥

ગણભેદ દુષ્ટ છે એમ તેનાથી સ્પષ્ટ જણાય
 છે. અન્યથા તો ગણભેદમાં તત્પરપણું એવું
 પાર્શ્વસ્થનું આ લક્ષણ જ ન ઘટી શકે. ॥૧૪૪॥

દેવદ્રવ્યનાશ, ઋષિઘાત, સાધ્વીશીલખંડન
 ને શાસનહીલના આ ચારથી બોધિરૂપી વૃક્ષના
 મૂળમાં અગ્નિ મુકાય છે. ॥૧૪૫॥

સ્મૃતં સમં મહાપાપૈ-
 માલિન્યં શાસનસ્ય તુ ।
 યેન કેન પ્રકારેણ
 વાર્યમેવ પ્રયત્નતઃ ॥૧૪૬॥

ઇદં મહદનિષ્ટં ચેત્
 પ્રયત્નાન્ન નિવાર્યતે ।
 આજ્ઞાવિરાધનં બાઢં,
 તર્હ્યન્ન તુ પ્રસજ્યતે ॥૧૪૭॥

અન્યકૃતમપીહાઽહો !
 માલિન્યં શાસનસ્ય યઃ ।
 વારયેન્ન યથાશક્તિ
 ભવેત્સોઽપિ વિરાધકઃ ॥૧૪૮॥

તસ્માદુચિતમાર્ગેણ
 સદ્ઘભેદનિવારણમ્ ।
 અવશ્યં કાર્યમેવેતિ,
 પ્રેમસૂરિરમન્યત ॥૧૪૯॥

જૈનસિદ્ધાન્તપઞ્ચાઙ્ગં
 વિચ્છેદમગમત્તતઃ ।
 વત્સરેભ્યો બહુભ્યોઽન્ન
 લૌકિકમુપયુજ્યતે ॥૧૫૦॥

આમ શાસનહીલના એ મહાપાપો સાથે
 સરખાવાઈ હોવાથી યેન કેન પ્રકારે પણ
 પ્રયત્નપૂર્વક તેનું વારણ કરવું જ જોઈએ. ॥૧૪૬॥

આટલું મોટું અનિષ્ટ પણ જો પ્રયત્નથી ન
 અટકાવાય તો તો અહીં જ આજ્ઞાની મોટી
 વિરાધના થાય છે. ॥૧૪૭॥

જે બીજાએ કરેલ શાસનમાલિન્યનું યથાશક્તિ
 નિવારણ ન કરે તે પણ વિરાધક થાય છે.
 ॥૧૪૮॥

માટે ઉચિત માર્ગને અનુસરીને અવશ્ય સંઘ
 ભેદનિવારણ કરવું જ જોઈએ, એમ પ્રેમસૂરિ
 મ. માનતા હતાં. ॥૧૪૯॥

જૈનશાસ્ત્રીય પંચાંગ વિચ્છેદ પામ્યું છે. માટે
 અહીં ઘણા વર્ષોથી લૌકિક પંચાંગ ઉપયુક્ત
 થાય છે. ॥૧૫૦॥

શિવાક્ષાર્કાશ્રનેત્રેઽબ્દે

વૈક્રમે ત્વભવત્તદા ।

ભાદ્રપદસ્ય પઞ્ચમ્યાઃ

પઞ્ચાઙ્ગે લૌકિકે ક્ષયઃ ॥૧૫૧॥

સંવત્સર્યા દિનોઽપ્યસ્માત્

ભિન્નો ભિન્નશ્ચ સાધિતઃ ।

સઙ્ઘેઽભવન્મહાભેદો,

ગુરોશ્ચક્ષુષ્કણોપમઃ ॥૧૫૨॥

નેત્રરસરસાર્કાત્તુ,

વત્સરાદ્ વૈક્રમાદપિ ।

સઙ્ઘભેદવ્યથાભાજઃ,

ક્ષતે ક્ષાર ઇવાઽભવત્ ॥૧૫૩॥

આગામિવત્સરેઽપ્યાસી-

ત્તથૈવ પઞ્ચમીક્ષયઃ ।

નિરાચિકીર્ષુણા ભેદં

સઙ્ઘસ્ય ગુરુણા યતમ્ ॥૧૫૪॥

શ્રાદ્ધાનાં સઙ્ઘમુખ્યાનાં,

સમ્પર્કેણ વિધાપિતમ્ ।

સાધુસમ્મેલનં ચોચ્ચૈઃ,

ભેદગર્તેકપૂરકમ્ ॥૧૫૫॥

સંવત ૨૦૧૩માં લૌકિક (ચંડાશુચંડુ)

પંચાંગમાં ભાદરવા સુદ પાંચમનો ક્ષય આવ્યો.

॥૧૫૧॥

તે કારણથી સંવત્સરી માટે સંઘમાં ભેદ પડી

ગયા. ગુરૂદેવને આંખમાં કણની જેમ આ

ખૂંચવા લાગ્યું. ॥૧૫૨॥

સં. ૧૯૯૨ થી જ પૂજ્યશ્રી સંઘભેદને કારણે

વ્યથિત તો હતાં જ.. હવે તો જાણે ઘા પર

મીઠું ભભરાયું. ॥૧૫૩॥

આવતા વર્ષે પણ આ જ પ્રમાણે ક્ષય

આવતો હતો. માટે સંઘભેદને દૂર કરવા માટે

તેમણે અથાગ પ્રયત્નો કર્યા. ॥૧૫૪॥

સંઘના અગ્રણીઓનાં સંપર્ક કરીને તેમણે

આ ભેદનો ઉકેલ લાવવા માટે એક મુનિસંમેલનનું

આયોજન કર્યું. ॥૧૫૫॥

સમગ્રાદ્ ભારતાદ્વર્ષાત્,
સમ્મેલનકૃતેઽચિરાત્ ।
આજગ્મુર્ધ્મરાજાનો,
રાજનગરમેદિનીમ્ ॥૧૫૬॥

શુભેઽહનિ શુભે લગ્ને,
સ્નાત્રમઙ્ગલપૂર્વકમ્ ।
સમ્મેલનમભૂદ્રઘં,
ગુરોર્મનોરથૈસ્સમમ્ ॥૧૫૭॥

અન્તમિયુઃ ક્ષણાસ્તેઽપિ,
અન્તમિયુર્દિના અપિ ।
તિથિપ્રશ્નોત્થભેદસ્તુ,
નાન્તમિતસ્તથાઽપિ હા ! ॥૧૫૮॥

આઘાતકુલિશૈર્ભિન્ન-
ગુરુહૃત્સ્પર્દિઙ્ગિ ચાઽભવત્ ।
મુનિસમ્મેલનં ભિન્નં,
સઙ્ઘભેદોઽક્ષતસ્તથા ॥૧૫૯॥

ભિદ્યતે સઙ્ઘભેદો હિ,
યાવન્ન નાદ્મ્ન ઇત્યપિ ।
રતલામે યુવાવર્ગ
ઉપોષિતોઽભવત્તદા ॥૧૬૦॥

આખા ભારતમાંથી ધર્મમાં રાજા સમાન
આચાર્ય ભગવંતો રાજનગરની ઘરા પર આવવા
લાગ્યા. ॥૧૫૬॥

શુભ દિવસ... શુભ લગ્ન... સ્નાત્રનું
મંગળ... અને સંમેલનની શરૂઆત થઈ,
ગુરૂદેવના મનોરથોની સાથે સ્તો. ॥૧૫૭॥

તે સમય પૂર્ણતા તરફ જવા લાગ્યો..
દિવસોનો પણ અંત આવ્યો. પણ હાય !
તિથિ- પ્રશ્નથી થયેલા ભેદનો અંત ન જ
આવ્યો. ॥૧૫૮॥

આઘાતના વજ્રપ્રહારોથી ભાંગેલા ગુરૂદેવની
જાણે હરિફાઈ કરતું હોય તેમ સંમેલન પણ
ભાંગી પડ્યું.. અને સંઘભેદ તો અભિન્ન જ
રહ્યો.. ॥૧૫૯॥

‘જ્યાં સુધી સંઘભેદ દૂર નહીં થાય ત્યાં
સુધી અમે પારણું નહીં કરીએ,’ એવા નિશ્ચય
સાથે રતલામના યુવાનો ઉપવાસ પર ઉતર્યા.
॥૧૬૦॥

કલિર્વક્રો ભવો વામો,
 દુર્લઙ્ઘ્યા ભવિતવ્યતા ।
 ઇક્ષુપુષ્પાનુહારોઽભૂત્,
 તેષાં યત્નોઽપિ નિષ્ફલઃ ॥૧૬૧॥

તથાઽપિ સઙ્ઘપુણ્યેન,
 કેનચિદ્દર્શિતા ગતિઃ ।
 જન્મભૂમ્યાખ્યપઞ્ચાઙ્ગો,
 નાસ્તીહ પઞ્ચમીક્ષયઃ ॥૧૬૨॥

ભેદમૂલમિહ ત્યાજ્યં,
 પઞ્ચમીક્ષયદર્શકમ્ ।
 ચઞ્ડાશુચણ્ડુપઞ્ચાઙ્ગ-
 મુપેત્ય જન્મભૂમિકમ્ ॥૧૬૩॥

તત્ક્ષયોઽપ્યથવા વૃદ્ધિઃ,
 સ્યાદન્ન ક્વાપિ યદ્યપિ ।
 ભાવિનિ ભાવિવાર્તાઽસ્તુ,
 સઙ્ઘાભેદોઽસ્તુ સામ્પ્રતમ્ ॥૧૬૪॥

તત્શ્ચઞ્ડાશુચણ્ડ્વાખ્યં,
 પઞ્ચાઙ્ગં પરિમુચ્ય ચ ।
 સ્વીકૃતમુપયોગાય
 પઞ્ચાઙ્ગં જન્મભૂમિકમ્ ॥૧૬૫॥

હાય.. ! કલિકાળની વક્રતા, વિચિત્ર
 સંસાર.. ને અલંઘ્ય ભવિતવ્યતા.... ઈક્ષુપુષ્પની
 તુલના કરતો તેમનો પ્રયાસ પણ નિષ્ફળ ગયો.
 ॥૧૬૧॥

છતાં.. સંઘના પુણ્યથી કો'કે રસ્તો બતાવ્યો..
 કે જન્મભૂમિ પંચાગમાં પાંચમનો ક્ષય નથી
 આવતો. ॥૧૬૨॥

માટે સંઘભેદના મૂળમાં જે પાંચમનો ક્ષય
 બતાવતું ચંડાંશુચંડુ પંચાંગ છે તે છોડી જન્મ-
 ભૂમિપંચાંગને અનુસરવું જોઈએ. ॥૧૬૩॥

જો કે તેમાં પણ ક્યારેક પાંચમનો ક્ષય
 કે વૃદ્ધિ આવશે પણ ભવિષ્યની વાત ભવિષ્ય
 પર, અત્યારે તો સંઘની એકતા થાય.. ॥૧૬૪॥

તેથી ચંડાંશુચંડુ પંચાંગ મુકી સર્વ સંમતિથી
 'જન્મભૂમિ' એ પંચાંગ સ્વીકારવામાં આવ્યું.
 ॥૧૬૫॥

નિર્ભેદારાધના ભૂતા
 સંવત્સર્યા ચ પર્વણિ ।
 સદ્ઘાદ્વૈતપ્રસન્નસ્ય
 ગુરોઃ શ્રમતરોઃ ફલમ્ ॥૧૬૬॥

દર્શારાકાક્ષયે ક્વાપિ,
 વૃદ્ધાવપ્યુત્થિતા ભિદા ।
 ગુણૈકગુરુણા સાઽપિ
 ગુરુયત્નૈર્નિવારિતા ॥૧૬૭॥

ખાયનાભ્રાયનેઽદ્ભે તુ
 સ્વગણપટ્ટકાત્તથા ।
 બસ્ત્રવંશાદ્વારિતો ભેદઃ
 પિણ્ડવાહાસ્થસૂરિણા ॥૧૬૮॥

“કૃતવાન્નસ્મ્યહં ચોચ્ચૈ-
 નિઃશેષેઽપિ મદાયુષિ ।
 સદ્ઘૈક્વ્યાય મહાયત્નં
 ભૂયઃસાફલ્યસંયુતમ્ ॥૧૬૯॥

સર્વાત્મના સદા કાર્યઃ
 પ્રયત્નોઽસ્મિન્ ગતે મયિ ।
 સા તુ હા ખણ્ડિતા મા ભૂત્
 શ્રીસદ્ઘસ્યૈકતા ખલુ ॥૧૭૦॥

સંઘમાં કોઈ ભેદ વગર સંવત્સરીએ આરાધના
 થઈ. સંઘની એકતાથી ગુરુદેવની પ્રસન્નતાનો
 પાર ન રહ્યો. હા... તેમના અથાગ શ્રમનું
 જ આ ફળ હતું. ॥૧૬૬॥

આમ છતાં ક્યારેક પૂનમ-અમાસની
 ક્ષયવૃદ્ધિમાં (ચૌદશની આરાધનામાં) ભેદ પડતો,
 ગુણોથી ગરવા એવા ગુરુદેવે તેનું પણ મોટા
 પ્રયત્નોથી (શક્ય) નિરાકરણ કર્યું. ॥૧૬૭॥

તે માટે સૂરિદેવે સં.૨૦૨૦માં પિંડવાડા
 નગરમાં પોતાના ગણના પટ્ટક વડે આ ભેદનું
 મહદ્અંશે નિવારણ કર્યું. ॥૧૬૮॥

“મારા જીવન કાળમાં મેં સંઘની એકતા
 માટે અનેક પ્રયત્નો કર્યા છે. જેમાં મને ઘણી
 સફળતા પણ મળી છે. ॥૧૬૯॥

મારી હયાતી બાદ પણ શ્રીસંઘની એકતા
 માટે સર્વ રીતે પ્રયત્ન કરવો. તેનું ખંડન થવું
 ન જોઈએ. ॥૧૭૦॥

સદ્ગૃહ્યવાય સદાઽપીતિ
યતિતવ્યં પ્રયત્નતઃ ।”

સ્વોત્તરાધિકૃતાશ્ચેત્થં,
શ્રીપ્રેમસૂરિણોદિતાઃ ॥૧૭૧ ॥

નોપકૃતં ત્વયા કિં કિં ?,
ગુરો !, જિનાર્ચ્યસદ્ગૃહ્યભિદ્ ।
નિવારિતં મહત્ કષ્ટં
રક્ષ રક્ષાપિ સંપ્રતિ ॥૧૭૨ ॥

ન યાચે ત્વાં ગુરો ! યાઞ્ચા-
પૂરણસુરશાખિનમ્ ।
ત્વચ્ચાપ્તે યાચનાદીનઃ
કો ભવેજ્જગતીતલે ? ॥૧૭૩ ॥

(શાર્દૂલવિક્રીડિતમ્)

ધ્યેયસ્તીર્થકૃતાં સ રોહણગિરિ-ર્હર્હત્પ્રભૃત્યાત્મભિ-
ર્મેર્વાદ્યૈશ્ચ નિદર્શનૈર્બહુનુતો, નન્દીપ્રભૃત્યાગમૈઃ ।
વજ્રસ્વામિસમેન યેન સુષમાં યાતશ્ચ સદ્ગૃહ્યઃ કિલ
યાવચ્ચન્દ્રદિવાકરૌ વિજયતાં, સ પ્રેમસૂરીશ્વરઃ ॥૧૭૪ ॥

મુનિસમ્મેલનૈઃ સ્વીય-
પટ્ટકૈઃ કૃતિભિસ્તથા ।
સદ્ગૃહ્યમડ્ગલનિર્માત્રે,
નમઃ શ્રીપ્રેમસૂરયે ॥૧૭૫ ॥

૧. અહીં આક્ષેપાલંકાર છે. નિષેધાભાસથી એ સૂચવ્યું છે કે આપે મારી માંગણી પૂરી કરવી જ જોઈએ. ૨. ‘સવ્વજિણાણ સ્સેઓ સંઘો’ इति वचनात् ।
(પુષ્પમાલા-૪૫૪)

દેવદ્રવ્યાઽજ્ઞસદ્ઘાનાં
મહાદોષનિમજ્જતામ્ ।
સન્માર્ગ દર્શયિત્વા સ,
ચકારાભ્યુદયં પરમ્ ॥૧૭૬॥

મુમ્બાપુર્યા તદા તસ્ય
ચોપપુર્યા પ્રતિશતાત્ ।
સ્વપ્નદ્રવ્યસ્ય પચ્ચાશ-
ચ્ચત્વારિંશદયાંશકાન્ ॥૧૭૭॥

સાધારણેઽનયન્ તેઽજ્ઞાઃ,
સદ્ઘાગ્રેગામિનો હ હા !।
મહાદોષકૃતો દેવ-
દ્રવ્યનાશનપાપતઃ ॥૧૭૮॥ (યુગ્મમ્)

ચાતુર્માસસ્થિતઃ પ્રેમ-
સૂરિર્દૃષ્ટ્વાઽભ્યધાદિદમ્ ।
“સ્વપ્નદ્રવ્યં તુ દેવસ્વં,
ન ભિન્નં દેવદ્રવ્યતઃ ॥૧૭૯॥

જિનભક્તેર્વિનાઽન્યસ્મિન્,
કસ્મિંશ્ચિત્તુ પ્રયોજને ।
તસ્યાંશેઽપિ ગતે સ્યાદ્ધિ,
દેવદ્રવ્યસ્ય નાશનમ્” ॥૧૮૦॥

મહાદોષમાં પડતાં એવા દેવદ્રવ્ય (વ્યવસ્થા)
અંગે અજ્ઞાની સંઘોને તેમણે સન્માર્ગદર્શન કર્યું
અને તેમનો ખૂબ અભ્યુદય કર્યો. ॥૧૭૬॥

તે સમયે મુંબઈ અને તેના પરાઓના સંઘોમાં
દ્રુષ્ટીઓ અજ્ઞાનથી સ્વપ્નદ્રવ્યમાંથી ૪૦ % કે
૫૦ % સાધારણમાં લઈ જતા હતા. અને
દેવદ્રવ્યના નાશથી મહાદોષમાં પડતા હતાં.
॥૧૭૭-૧૭૮॥

ચાતુર્માસાર્થે મુંબઈમાં બિરાજમાન પ્રેમસૂરિ
મહારાજાએ માર્ગદર્શન આપ્યું કે “સ્વપ્નદ્રવ્ય એ
દેવદ્રવ્ય જ છે. તે દેવદ્રવ્યથી ભિન્ન નથી.
॥૧૭૯॥

જો સ્વપ્ન દ્રવ્યનો અંશ પણ જિનભક્તિ
સિવાયના અન્ય કોઈ પ્રયોજનમાં વપરાય તો
દેવદ્રવ્યનાશનનો દોષ લાગે છે.” ॥૧૮૦॥

સૂક્ષ્મનિરીક્ષણાદેતત્,
કલિતં ગુરુણા તથા ।
ચૈત્યનિર્વાહનિષ્પત્યૈ,
નાસીદન્યા ગતિર્યથા ॥૧૮૧॥

ગીતાર્થગુરુણા માર્ગઃ,
શાસ્ત્રોક્તો દર્શિતોઽનઘઃ ।
“આવશ્યકં ભવેત્તર્હિ,
કલ્પિતાદેવદ્રવ્યતઃ ॥૧૮૨॥

અર્ચકભૃતયે વિત્તં,
ચન્દનાદિકૃતે તથા ।
જિનૌકસ્યુપયુજ્યેત,
નાસ્મિન્ દોષો મનાગપિ ॥૧૮૩॥ (યુગ્મમ્)

કલ્પિતદ્રવ્યમેવૈત-
દસ્યાર્હદ્ભક્તિયોજનમ્ ।
શાસ્ત્રસમ્મતમેવૈતિ”
પ્રેમસૂરેરિદં વચઃ ॥૧૮૪॥

ચેદ્વ્યદવ્વં તિવિહં પૂયાનિમ્મલકષ્પિયં તત્થ ।
આયાણમાર્ઘ પૂયાદવ્વં જિણદેહપરિભોગે ॥૧૮૫॥

સૂક્ષ્મ તપાસ કરતા ગુરુદેવે જાણ્યું કે મોટા
ખર્ચાઓને પહોંચી વળવા માટે બીજો રસ્તો ન
હતો. ॥૧૮૧॥

માટે ગીતાર્થ ગુરુદેવે શાસ્ત્રોક્ત નિર્દોષ માર્ગ
બતાવ્યો કે “જો જરૂર પડે જ તો કલ્પિત-
દેવદ્રવ્યમાંથી પણ પૂજારીના પગાર, સુખડાદિ
માટે જિનાલયમાં ધનનો ઉપયોગ કરવામાં
આવે તો તેમાં કોઈ દોષ લાગતો નથી.
॥૧૮૨-૧૮૩॥

કારણ કે તે (સ્વપ્રદ્રવ્યાદિ) કલ્પિતદ્રવ્ય છે
અને તેનો જિનભક્તિમાં ઉપયોગ કરવો તે
શાસ્ત્રસંમત જ છે.” આ વચન છે સૂરિ પ્રેમનું.
॥૧૮૪॥

ચૈત્ય-દ્રવ્ય ત્રણ પ્રકારે છે. (૧) પૂજાદ્રવ્ય
(૨) નિર્માલ્યદ્રવ્ય (૩) કલ્પિતદ્રવ્ય.

અક્ષયફલબલિવત્થાઇસંતિયં જં પુણો દવિણજાયં ।
 તં ણિમ્મલં વુચ્ચઈ જિણગિહકમ્મમ્મિ ઉવઓગં ॥૧૮૬ ॥
 દવ્વંતરનિમ્મિવિયં નિમ્મલ્લં પિ વિભૂસણાઈહિં ।
 તં પુણ જિણંગસંગિ હવિજ્જ ણણત્થ તં ભયણા ॥૧૮૭ ॥
 રિદ્ધિજૂયસંમણ્હિં સઙ્કહેહિં અહવ અપ્પણા ચેવ ।
 જિણભત્તિઙ્ગિનિમિત્તં જં ચરિયં સવ્વમુવઓગિ ॥૧૮૮ ॥

ત્રિવિધં ચૈત્યદ્રવ્યમ્ । (૧) પૂજાદ્રવ્યમ્ (૩) નિર્માલ્ય-
 દ્રવ્યં (૩) કલ્પિતદ્રવ્યં ચ ।

(૧) પૂજાદ્રવ્યં- જિનભક્તિ-પૂજાર્થમર્પિતં દ્રવ્યં તથા-
 ઽઽલયાદિકમ્, ઘુસૃણચન્દનાદીનાં વાર્ષિકાણિ-ઉત્સર્પણાનિ,
 તત્કૃતે દાતવ્યં નિશ્ચિતં દ્રવ્યં વા, ઇત્યાદિકં પૂજાદ્રવ્ય-
 મુચ્યતે । ઉપયુજ્યતે ચૈતત્ જિનપ્રતિમાયા ઉપયોગે, અર્થાત્
 પ્રભુપૂજાહેતુદ્રવ્યાણિ - યથા ઘુસૃણ-ચન્દન-ધૂપ-દીપાદીનિ
 તથા તદુપકરણાનિ સ્થાલી-કલશાદીનિ તથા જિનવસ્ત્રા-
 ભૂષણાનિ, તદેષુ સર્વેષુ ઉપયુજ્યતે । જૈનેતરાર્ચકાણાં
 ભૃતિકૃતેઽપ્યસ્યોપયોગો યુજ્યતે ।

(૧) પૂજાદ્રવ્ય - જિન ભક્તિ પૂજા નિમિત્તે
 જે દ્રવ્ય કે મકાનો વગેરે અર્પણ કરાયા હોય
 તે, વાર્ષિક કેસર, સુખડ વગેરેના ઉપયોગ
 માટેની બોલીઓ, નકરાઓ, કેસર-સુખડના
 લાગા વગેરે પૂજાદ્રવ્ય છે.

તે જિનપ્રતિમાના ઉપયોગમાં આવે છે.
 અર્થાત્ પ્રભુપૂજા માટેના દ્રવ્યો કેસર-સુખડ,
 ઘૂપ-દીપ વગેરે માટે ઉપયોગી થાય છે. વળી
 તે માટેના ઉપકરણો થાળી, વાટકી, કળશ
 વગેરે તેમ જ પ્રભુના અંગે ચટનાર આંગી-
 દાગીનાઓ વગેરેના ઉપયોગમાં આવે છે.
 અજૈન પૂજારીના પગારમાં પણ વપરાય છે.

(૨) નિર્માલ્યદ્રવ્ય- અક્ષત, શ્રીફળ, નેવેદ્ય,
 બીજા ફળો, વસ્ત્રાદિ રૂપે પ્રભુને સમર્પિત
 થયેલ દ્રવ્યને નિર્માલ્ય દ્રવ્ય કહેવાય છે. આ
 દ્રવ્યનો ઉપયોગ માત્ર જિનમંદિરોના નવનિર્માણ,
 ગુર્ણોદ્ધાર, રક્ષણ-પાલન રંગરોગાનાદિ ચૈત્ય-
 કાર્યોમાં થાય છે. અર્થાત્ આ દ્રવ્ય પ્રભુપ્રતિમાના
 ઉપયોગમાં એટલે કે પૂજાદિમાં લઈ શકાય
 નહીં.

(૨) નિર્માલ્યદ્રવ્યં - અક્ષત-બલિ-ફલાદિરૂપેણ જિનાય સમર્પિતં દ્રવ્યં નિર્માલ્યદ્રવ્યમ્ । અસ્યોપયોગો જિનાલયાનાં નવનિર્માણ-જીર્ણોદ્ધાર-રક્ષણ-પાલન-રઙ્ગાદિચૈત્યકાર્ય-માત્રાય ભવતિ, અર્થાત્ નૈતદ્ દ્રવ્યં જિનપ્રતિમાયા ઉપભોગે = તસ્યાઃ પૂજનાદિકૃતે કલ્પતે । એતદ્દ્રવ્યાત્ પ્રભોરાભૂષણાનિ ક્રિયન્તે, તત્પ્રકારેણ દ્રવ્યાન્તરરૂપેણ નિર્મિતં તદ્દ્રવ્યં જિનપ્રતિમાયા ઉપભોગે યુજ્યતે ।

દૃશ્યતેઽત્ર સ્પષ્ટનિષેધો નિર્માલ્યદ્રવ્યાત્ જિનપૂજા-યાસ્તથાઽપ્યુક્તં શ્રાદ્ધવિધૌ - યત્રાઽઽદાનસ્ય-પૂજાદ્રવ્યસ્ય કલ્પિતદ્રવ્યસ્ય વા વ્યવસ્થા નાસ્તિ તત્ર તુ નિર્માલ્ય-દ્રવ્યેનાપિ પૂજા ભવતિ । તદેવાહ- “યત્ર ચ ગ્રામાદાવાદા-નાદિર્દ્રવ્યાગમોપાયો નાસ્તિ । તત્રાક્ષતબલ્યાદિદ્રવ્યેઞૈવ પ્રતિમાઃ પૂજ્યમાનાઃ સન્તિ” ॥

(૩) કલ્પિતદ્રવ્યં - જિનાલયનિર્માત્રા દત્તં જિન-ભક્તિનિમિત્તં દ્રવ્યં, ઋદ્ધિસમ્પન્નશ્રાદ્ધાનાં સમ્મત્યા જિન-ભક્તિપ્રયોજનસ્વખ્નોત્તારણોત્સર્પણાદિરૂપશાસ્ત્રીયાચરણયોત્પન્નં દ્રવ્યમાચરિતદ્રવ્યાપરનામ કલ્પિતદ્રવ્યમ્ । એતદ્દ્રવ્યં જિનભક્તેઃ સર્વકાર્યેષૂપયુજ્યતે- યથા નૂતન-જિનાલયનિર્માણ જીર્ણોદ્ધાર-રઙ્ગલેપન-ચિત્રપટ્ટાદિનિર્માણજિનાલયાઽલઙ્-

પરંતુ નિર્માલ્ય દ્રવ્યમાંથી પ્રભુના આભૂષણાદિ કરાચ છે અને એ રીતે દ્રવ્યાંતરરૂપે નિર્માણ થયેલ આ દ્રવ્ય જિનપ્રતિમાના ઉપયોગમાં લેવાય છે.

અહીં નિર્માલ્યદ્રવ્યથી પૂજનો સ્પષ્ટ નિષેધ હોવા છતાં ‘જ્યાં આદાન એટલે કે પૂજદ્રવ્ય કે કલ્પિતદ્રવ્યની વ્યવસ્થા ન હોય તેવા સ્થળે નિર્માલ્યદ્રવ્યથી પણ પૂજા થાય છે’ એમ શ્રાદ્ધવિધિમાં કહેલ છે.

(૩) કલ્પિતદ્રવ્ય- જિનચૈત્ય નિર્માણ કરનારે જિનભક્તિ વગેરે નિમિત્તે જે દ્રવ્ય આપેલ હોય કે રિદ્ધિયુક્ત શ્રાવકોના સંમતિથી જિનભક્તિ નિમિત્તે સુપન વગેરે ઉછામણીઓ વગેરે શાસ્ત્રીય આચરણા કરી હોય તેનાથી ઉત્પન્ન થયેલ કલ્પિતદ્રવ્ય અથવા આચરિતદ્રવ્ય કહેવાય છે. આ દ્રવ્ય જિનભક્તિના સર્વ કાર્યોમાં ઉપયોગી થાય છે. એટલે કે નૂતન જિનમંદિરોના નિર્માણ, જિર્ણોદ્ધારમાં જિનાલયના રિપેરીંગ, રંગરોગાનાદિ કાર્યોમાં, ચિત્રપટ્ટો વગેરે બનાવવામાં જિનમંદિરને સુશોભિત કરવામાં, જિનભક્તિ માટેના ઉપકરણો ત્રિગડું, સિંહાસન, થાળીઓ, વાટકીઓ કળશો વગેરે તથા જિનભક્તિ માટેના દ્રવ્યો કેસર-સુખડ, ધૂપ, દીપ માટે ઘી વગેરે, આંગીઓ-મહાપૂજાદિ કરવામાં, તથા એક માત્ર જિનાલય માટે જ

કરણ-સમવસરણસિંહાસનસ્થાલીકલશાદિજિનભક્ત્યુપકરણ-
ઘુસૃણ-ચન્દન-ધૂપ-દીપાર્થઘૃતાદિ-જિનભક્તિદ્રવ્ય-મહાપૂજા-
જિનવસ્ત્રા-ડલકૃતિકૃતે તથા જિનાલયૈકપ્રયોજન-નિયુક્તાનાં
જૈનેતરાણાં અર્ચક-રક્ષક-વ્યવસ્થાપકાદીનાં ભૃતિકૃતે તથા
જિનાલયસત્કકર-નિર્વાહસત્કવ્યયાભ્યામુપયુજ્યતે ।

વ્યર્થવ્યયનિષેધશ્ચ,

દત્તદેવસ્વપૂજકાત્ ।

અન્યકાર્યનિષેધશ્ચ,

યત્નપૂર્વ કૃતસ્તથા ॥૧૮૯॥

મહાગીતાર્થતાડસ્યાડહો !,

જાનતાડપિ જિનાગમમ્ ।

તત્સત્કસર્વપાઠા હિ,

યેનૈકત્ર નિયોજિતાઃ ॥૧૯૦॥

સ્વપરસમુદાયસ્થ-

સુગીતાર્થજનાન્તિકે ।

પ્રેષિતાઃ સમ્મતિં તેષા-

માદદે સ મહામતિઃ ॥૧૯૧॥ (યુગમમ્)

રાખેલ અજૈન એવા પૂજારીઓ, ચોકીદારો,
વહીવટ માટેના મુનિમો વગેરેના પગારો,
જિનાલયને લગતા જ અન્ય ટેક્સ, વહીવટી
ખર્ચ વગેરે સર્વમાં ઉપયોગી થાય છે.
॥૧૮૫-૧૮૮॥

આ સાથે તેમણે લાલભત્તી પણ ધરી...
કે ખોટા ખર્ચા બંધ કરવા અને દેવદ્રવ્યમાંથી
પગાર આપેલ પૂજારી (મુનિમ વગેરે) પાસે બીજું
(ઉપાશ્રયાદિનું) કોઈ કામ ન કરાવાય. કેવી
આ મહાપુરુષની ગીતાર્થતા ! કે પોતે શાસ્ત્રને
જાણતા હોવા છતાં આ બધા પાઠોની તેમણે
એક નોંધ તૈયાર કરી અને સ્વ પર સમુદાયનાં
વિદ્વાન આચાર્યોને મોકલી આપી. અને તેમની

સાગરાનન્દસૂરિશ્ચો-
 દયસૂરિશ્ચ સમ્મતૌ ।
 પૂર્વેઽપિ ગુરુણા હ્યાસ્તાં,
 વિસંવાદો ન ધીમતામ્ ॥૧૯૨॥

સ્વાધ્યાયમગ્નયોગીશો-
 ઽપિ સદ્ઘમઙ્ગલાર્થકઃ ।
 પરાર્થે પ્રાર્થનીયાઃ સ્યુ-
 ન્ હિ સન્તઃ કદાચન ॥૧૯૩॥

કારુણ્યપુણ્યનેત્રસ્ય,
 પરાર્થપ્રવિણસ્ય ચ ।
 ગૌણીકૃતનિજાર્થસ્ય,
 સદ્ઘહિતરતસ્ય ચ ॥૧૯૪॥

જિનાજ્ઞાઽનન્યનિષ્ઠસ્ય
 સદ્ઘવત્સલયોગિનઃ ।
 સદ્ઘભદ્રીયકાર્યાણિ
 વભૂવુઃ સફલાન્યપિ ॥૧૯૫॥

સ્થિતાશ્ચ ભારતે વર્ષે,
 સૂપકૃતાઃ સુસંસ્કૃતાઃ ।
 અનુભવન્તિ ચાઘાપિ,
 સદ્ઘા ગુરુકૃપાફલમ્ ॥૧૯૬॥

પણ સંમતિ મેળવી. ॥૧૮૯-૧૯૦-૧૯૧॥
 પૂ.આ. સાગરાનંદસૂરિ મ. અને પૂ. આ.
 ઉદયસૂરિ મ. તો પૂર્વે પણ તેમની સાથે સંમત
 જ હતા, હા.. બુદ્ધિમાનો માં વિસંવાદ ન જ
 હોય ને... ॥૧૯૨॥

સ્વાધ્યાયમગ્નયોગી હતાં, છતાં ય સંઘમંગલ-
 ના અર્થી હતાં. ખરેખર સંતજનોનો સ્વભાવ
 જ પરાર્થ કરાવે છે. તેમાં પ્રાર્થનાની અપેક્ષા
 નથી હોતી. ॥૧૯૩॥

કરુણારસ છલકતી પુનિત આંખો ધરાવતા,
 પરાર્થમાં પ્રવિણ, સ્વકાર્યને ગોણ કરી સંઘ-
 હિતમાં રત, જિનાજ્ઞાની અજોડ નિષ્ઠાના
 ધારક, સંઘ પર અપાર વાત્સલ્ય ધરાવતા
 આ યોગીએ કરેલાં સંઘકલ્યાણનાં કાર્યો
 સફળ પણ થયા. ॥૧૯૪-૧૯૫॥

ગુરુદેવના ઉપકારને પામેલા, શાસ્ત્રોક્ત
 વિધિથી સંસ્કૃત કરાયેલા સમગ્ર ભારતના ઘણા
 સંઘો આજે પણ તે ગુરુકૃપાના મધુર ફળોને
 અનુભવી રહ્યા છે. ॥૧૯૬॥

ભાન્વિતિનામશિષ્યેણ,

ધર્મશિબિરકારકઃ ।

આસીત્વાપમયે વિશ્વે,

વિશ્વવિશ્વોપકારકઃ ॥૧૯૭॥

પ્રાપુઃ કેચિત્તુ સદૃષ્ટિ,

કેચિદ્ભવ્યા વ્રતાન્યપિ ।

કેચિદ્ ધન્યાઃ પરિવ્રજ્યાં,

પ્રાપુઃ શિબિરસાદિનઃ ॥૧૯૮॥

યુવાપ્રબોધયજ્ઞસ્ય,

શિબિરસ્યાઘદેશિને ।

નમોઽવિસ્મરણીયોપ-

કારિણે પ્રેમસૂરયે ॥૧૯૯॥

આલેખિતાલ્પકાર્યોઽયં,

ગ્રન્થોઽસ્ત્યસ્ય જગદ્ગુરોઃ ।

કાર્યાણ્યસ્ય પ્રભૂતાનિ,

લેખનગોચરાણિ ન ॥૨૦૦॥

ગુરોર્નિસ્પૃહતાયાં તુ,

માનમસ્ત્યેતદપ્યહો ! ।

મહત્સ્વપિ સ્વકાર્યેષુ

સ્વોલ્લેખોઽપિ કૃતો ન યત્ ॥૨૦૧॥

પોતાના વિદ્વાન શિષ્ય ભાનુ વિ. દ્વારા
યુવાશિબિરો કરાવીને આ પાપમય જગતમાં
તેઓ સમગ્ર વિશ્વના ઉપકારી બન્યા. ॥૧૯૭॥

તેના વડે કેટલાય શિબિરાર્થીઓ સમક્રિત
પામ્યાં... કેટલાય ભવ્યો દેશવિરતિ પામ્યા....
કેટલાય ધન્ય જીવો દીક્ષા પણ પામ્યા. ॥૧૯૮॥

યુવાપ્રબોધયજ્ઞ સમી શિબિરોનાં આઘદેશક
અવિસ્મરણીય ઉપકાર કરનાર પ્રેમસૂરિ મ. ને
નમસ્કાર થાઓ. ॥૧૯૯॥

તેમના બહુ અલ્પ કાર્યોનો અહીં ઉલ્લેખ
થયો છે. તેમના ઘણાં કાર્યોની તો નોંધ પણ
થઈ શકે તેમ નથી. ॥૨૦૦॥

ગુરુની નિઃસ્પૃહતામાં તો આ પણ પ્રમાણ
છે. કે પોતાના મોટા કાર્યોમાં પણ પોતાનો
ઉલ્લેખ પણ કર્યો નથી. ॥૨૦૧॥

લોકૈષણાવિહીનેન
 નિતાન્તં નિઃસ્પૃહેણ ચ ।
 ત્રિશતર્ષિગણઃ સૃષ્ટઃ,
 શીલમાહાત્મ્યશાલિના ॥૨૦૨॥

ભૂમિતલગતં વીજં,
 વિશ્વસ્યાગોચરં યથા ।
 વટચ્છાયાઽનુભાવેન,
 લક્ષાનુપકરોત્યહો ! ॥૨૦૩॥

યશઃખ્યાતાવલિપ્તેન,
 લોકપરાઙ્મુખેન ચ ।
 ભૂર્ભગતવીજેન,
 શ્રીપ્રેમસૂરિણા તથા ॥૨૦૪॥

વિશાલસમુદાયાખ્યં
 વિનિર્માય વટં કૃતમ્ ।
 ધર્મદાનમહાસૌખ્યં,
 ભવતાપાર્દિતાત્મનામ્ ॥૨૦૫॥ યુગ્મમ્ ॥

ન તો હતી લોકૈષણા કે ન તો હતી સ્પૃહા,
 તેમણે ૩૦૦ સાધુઓના સમુદાયનું સર્જન કર્યું
 તેમાં તેમના ચારિત્રનો પ્રભાવ હતો. ॥૨૦૨॥

વિશ્વને અગોચર એવું જમીનમાં ગયેલું બીજ
 વટવૃક્ષ બનીને પોતાની છાયાથી લાખો પર
 ઉપકાર કરે છે. ॥૨૦૩॥

તેમ યશખ્યાતિથી અલિપ્ત, લોકથી પર અને
 ભૂર્ભગમાં જતાં રહેલ બીજ સમાન શ્રીપ્રેમસૂરિ
 મ. એ....

વિરાટ સમુદાયરૂપ વડલાનું સર્જન કરીને
 સંસારના તાપથી પીડિત એવા લાખો જીવોને
 ધર્મદાન દ્વારા પરમસુખ આપ્યું. ॥૨૦૪-૨૦૫॥

(શાર્દૂલવિક્રીડિતમ્)

લોકાનામુપકારકઃ પ્રતિદિનં, શ્રીમાન્ મહાસદ્ગુણઃ
કીર્ત્યોલ્લઙ્ઘિતસિન્ધુનીરનિવહઃ, શ્રીસઙ્ઘભદ્રાર્થકઃ ।
સંયુક્તો જિનશાસનાવનવિધૌ, યોદ્ધેવ સર્વાત્મના
પ્રેમઃ સ્તાત્ સતતં કૃતજ્ઞહૃદયૈઃ, સંસ્મર્યમાણસ્મૃતિઃ ॥૨૦૬॥

(ઉપજાતિ)

સ કમ્બુતીભેન્દ્રતિ સિંહતિ સ્મ
સરોજતિ વ્યોમતિ ચાબ્ધિતિ સ્મ ।
મહેન્દ્રતિ પ્રખ્યચરિત્રતોઽયં
શ્રીપ્રેમસૂરિર્ગતરાગતિ સ્મ ॥૨૦૭॥

(ચન્દ્રિકા)

ગુરુહૃદિવ ઘનાશ્રયઃ શશી
ગુરુગુણ ઇવ શીલવદ્રવિઃ ।
ગુરુરિવ સુરશૈલ ઉન્નતઃ
સુરગિરિરિવ ચાસ્તિ મે ગુરુઃ ॥૨૦૮॥

(વસન્તતિલકા)

દેવસ્વભક્ષણમહાવૃજિનાદ્વિમુક્તિ-
દીક્ષાઽપિ બાલવયસાં પ્રતિબન્ધમુક્તા ।
ઉત્કૃષ્ટસાધુસમુદાયસુસર્જનં ચ
સઙ્ઘો ગુરો !ઽસ્તિ ભવદીયકૃપાકૃતાર્થઃ ॥૨૦૯॥

૧. અહીં માલોપમા છે. ૨. અહીં પ્રથમ બે લાઈનમાં વિપર્યાસોપમા અને પછીની બે લાઈનમાં અન્યોન્યોપમા છે.

પ્રતિદિન લોકોપકારનિરત, જ્ઞાનાદિ લક્ષ્મીથી
શોભતા, ઉજ્જવળ કીર્તિથી સમુદ્રને ઓળંગી
જનારા, શ્રીસંઘકલ્યાણની ઝંખના કરનારા જેઓ
શ્રીજિનશાસનના રક્ષણ માટે ભડવીર યોદ્ધાની
જેમ સર્વ પ્રયત્નથી જોડાયા તે સૂરિ પ્રેમ સતત
કૃતજ્ઞ હૃદયોની સ્મૃતિમાં આવો... ॥૨૦૬॥

પ્રકૃષ્ટ ચરિત્રથી સૂરિ પ્રેમ અહીં શંખ (નિરંજન)
ગજરાજ (શૂરવીર) સિંહ (નિર્ભય) સરોજ
(નિર્લેપ) આકાશ (નિરાવલંબન) સમુદ્ર (ગંભીર),
મહેન્દ્ર (ઐશ્વર્યવાન) અને વીતરાગની જેમ
આચરણ કરતાં હતાં. ॥૨૦૭॥

આકાશ ગુરુહૃદય જેવું (વિશાળ) છે. ચન્દ્ર
ગુરુગુણ જેવો (સૌમ્ય) છે. અને સૂર્ય તેમના
શીલ જેવો (ઉગ્ર) છે. મેરુ પર્વત ગુરુ જેવો
ઉન્નત છે. અને મારા ગુરુ મેરુપર્વત જેવા છે.
॥૨૦૮॥

દેવદ્રવ્યભક્ષણના મહાપાપથી મુક્તિ...
બાલદીક્ષાના પ્રતિબંધનું નિવારણ... ને પ્રકૃષ્ટ
સાધુસમુદાયનું સર્જન... ગુરુદેવ ! ખરેખર
આપની કૃપાથી શ્રીસંઘ કૃતાર્થ છે. ॥૨૦૯॥

(वसन्ततिलका)

वृन्दारका दितिसुताश्च सुधामलुस्ते ।

हालाहलं तु स पपौ किल ! नीलकण्ठः ।

शर्वातिशायिमहिमाऽसि मुनीन्द्र ! लोके

सर्वातिशायिमहिमाऽसि मुनीन्द्रलोके ॥२१०॥

(शिखरिणि)

न स प्रेमाचार्यः स तु पुनितगङ्गा-जलधिगा,

न स प्रेमाचार्यः स तु विबुधशैलो, रुचिररुक् ।

न स प्रेमाचार्यः स तु सलिलराशिः सुकलिलो,

न स प्रेमाचार्यः स तु विभुसुधर्मा, सुचरितः ॥२११॥

(वसन्ततिलका)

मुग्धोऽस्म्यहं गुणसमुद्रतलं यियासुः

नाऽहं भवत्स्तुतिकृतेऽस्मि पटुप्रतिभः ।

नाऽहं भवत्पुनितपादरजोऽप्यरे ! ऽस्मि,

कल्याणबोधिफलदातृतरो ! नतोऽस्मि ॥२१२॥

१. देवो २. दानवो ३. जेर ४. शंकर ५. शंकर ६. अर्धी तत्त्वापह्नुति
रुपकावंकार छे.

इति वैराग्यदेशनादक्षाचार्यहेमचन्द्रसूरिशिष्य-
पंन्यासकल्याणबोधिगणिवर्यविरचिते
सिद्धान्तमहोदधिमहाकाव्ये
समुदायसर्जन-वात्सल्य-शिष्यहित-
जिनशासनप्रभावना-जिनशासनसेवावर्णननामा
पञ्चमस्तरङ्गः ।

सिद्धान्तमहोदधेः प्रेमसूरेः
संक्षिप्तजीवनपरिचयः

सिद्धान्तमहोदधि-प्रेमसूरीश्वराः

आलेखकाः

षोडशवर्षाणि यावत् प्रत्यक्षं
प्रेमसूरिसानिध्यं प्राप्ताः
प्रेमसूरीणां परमगुणानुरागिणो
वैराग्यदेशनादक्षा
आचार्यदेव-श्रीमद्विजय-
हेमचन्द्रसूरीश्वराः

इति वैराग्यदेशनादक्षाचार्यहेमचन्द्रसूरिशिष्य-
पंन्यासकल्याणबोधिगणिवर्यविरचिते
सिद्धान्तमहोदधिमहाकाव्ये
समुदायसर्जन-वात्सल्य-शिष्यहित-
जिनशासनप्रभावना-जिनशासनसेवा वर्णनना
पंचम तरंग समाप्त

सिद्धान्तमहोदधि सूति प्रेमनो
संक्षिप्तं ज्ञान परिचय

‘महाविदेहना संत भारतमां’

आलेखक

१६-१६ वर्षो सुधी सूति प्रेमना
सानिध्यने प्रत्यक्ष माणनारा
सूति प्रेमना परम गुणानुरागी
वैराग्य देशना दक्ष
आचार्यदेव श्रीमद्विजय
हेमचन्द्रसूरीश्वरजु महाराज

॥ ષષ્ટસ્તરઙ્ગઃ ॥

દદૃશો સ્વચરિત્રેણ,

મહાવિદેહસાધુતા ।

કરાલકલિકાલેઽસ્મિન્,

પ્રકૃષ્ટશીલધારિણા ॥૧॥

અદ્ભુતજીવનસ્યાઽસ્યા-

ઽન્તિમસાધનયાઽપિ ચ ।

શ્રુતયા કામયે નિત્ય-

મીઢૃશં મૃત્યુરસ્તુ મે ॥૨॥

ખમ્ભાતપુણ્યભૂમિસ્થો,

વર્ષાવાસેઽન્તિમે ગુરુઃ ।

ચતુરશીતિવર્ષાણાં,

મહદ્વયસિ સંસ્થિતઃ ॥૩॥

નૈકરુગ્નિલયે દેહે-

ઽત્યન્તવૃદ્ધેઽપ્યહો ! ગુરોઃ ।

સક્ષમાણીન્દ્રિયાણ્યાસન્-

ઉગ્રશીલપ્રભાવતઃ ॥૪॥

॥ ષષ્ઠ તરંગ ॥

ભયંકર કળિકાળમાં પણ પ્રકૃષ્ટ શીલધારક
તેમણે પોતાના ચારિત્રથી મહાવિદેહની સાધુતા
દર્શાવી. ॥૧॥

અદ્ભુતજીવનધારી તેમની અંતિમ સાધના
સાંભળીને એવી ઈચ્છા થાય છે કે, 'મારુ મૃત્યુ
પણ આવું જ થજો'. ॥૨॥

૮૪ વર્ષની વયે પ્રેમસૂરિ મ. અંતિમ
ચોમાસામાં ખંભાતની પુણ્યભૂમિએ બિરાજતા
હતા. ॥૩॥

શરીરમાં અનેક રોગો ઘર કરી ગયાં હતા,
અત્યંત વૃદ્ધપણું પણ હતું, છતાં ય ઉગ્રચારિત્રના
પ્રભાવથી તેમની ઈન્દ્રિયો સક્ષમ હતી. ॥૪॥

સિદ્ધાન્તન્યાયયોશ્ચૈવ,
વ્યાકરણસ્ય ગોચરે ।
ગુરોઃ પ્રાન્તદશાસ્થસ્ય,
જ્ઞાનમાસીન્નવં યથા ॥૫॥

મહાનૈયાયિકાઃ શિષ્યા,
વૈયાકરણતલ્લજાઃ ।
સ્વક્ષતીશ્ચ ગુરોર્જાત્વા,
મહાશ્ચર્યે નિમજ્જિતાઃ ॥૬॥

નિત્યસ્વાધ્યાયમગ્નસ્ય,
રતસ્ય ગ્રન્થશોધને ।
અત્યન્તપીડિતસ્યાઽપિ,
ત્યજતઃ પ્રતિકારણં ॥૭॥

વર્ધિતવેદનસ્યાપિ,
સઙ્ઘહિતરતસ્ય ચ ।
ક્રોધમાનવિહીનસ્ય,
માયાલોભમહાદ્વિષઃ ॥૮॥

પ્રશમહ્રદહંસસ્ય,
ક્ષમાવાર્ધિનિશાપતેઃ ।
કારુણ્યામ્ભોમહામ્ભોધેઃ,
પ્રમોદામોદશાલિનઃ ॥૯॥

૮૦-૮૨ વર્ષ પછી ય ગુરુદેવનું સિદ્ધાન્ત,
ન્યાય, વ્યાકરણના વિષયનું જ્ઞાન પણ તાજું
હતું. ॥૫॥

મહાનૈયાયિકો, વૈયાકરણરત્ન જેવા સાધુઓ
ય (કર્મસાહિત્યની) પોતાની ક્ષતિઓ ગુરુ પાસે
જાણીને મહા આશ્ચર્યમાં ગરકાવ થઈ જતાં.
॥૬॥

નિત્ય સ્વાધ્યાય મગ્ન, ગ્રંથ સંશોધનમાં રત
અત્યંત પીડા છતાં રોગના પ્રતિકારનો ત્યાગ
કરતા....

વેદના વધતી હોવા છતાં સંઘહિતમાં રત,
ક્રોધમાનથી શૂન્ય અને માયા લોભના મહાદ્રેષી
સમાન....

પ્રશમસરોવરના હંસ, ક્ષમાસાગરનાં ઉલ્લાસ
માટે ચંદ્રસમાન, કરુણાના મહાસાગર ને
પ્રમોદની સુરભિથી શોભતા....

સુખદુઃખારિમિત્રેષુ,
 કાઞ્ચનલોષ્ટુકે તથા ।
 સમતાશાલિનો હ્યસ્ય,
 બભૂવુરુક્તયસ્તદા ॥૧૦ ॥ (ચતુર્ભિઃ કલાપકમ્)

“જીર્ણસુજીર્ણદેહસ્ય,
 રુગ્ગેહસ્યાઽન્તિમે ક્ષણે ।
 ભવિતવ્યતયા ક્વાપિ,
 ગતશુદ્ધેશ્ચ સાધવઃ ॥૧૧ ॥

નમસ્કારાદિકં ચૈવ,
 વ્રતોચ્ચારણપાઠનમ્ ।
 કરણીયં યતો ભૂયાત્,
 સમાધિમરણં મમ” ॥૧૨ ॥ યુગ્મમ્ ॥

આત્મશ્રેયોરતર્ષિઃ સ,
 બાહ્યૌષધપરાઙ્મુખઃ ।
 પપાઠોપમિતિગ્રન્થં,
 વૈરાગ્યરસસાગરમ્ ॥૧૩ ॥

તન્મગ્નવાસરસ્તં સ,
 નિશાયામનિશં સ્મરન્ ।
 ક્ષપયામાસ બાઢં સ્વ-
 કર્માણિ સમયં તથા ॥૧૪ ॥

સુખ-દુઃખ, શત્રુ-મિત્ર અને સુવર્ણ-દેહામાં
 સામ્યને ધારણ કરનારા એવા તેઓ ત્યારે આ
 વચનો કહેતાં હતા. ॥૭,૮,૯,૧૦॥

હવે આ ખૂબ જીર્ણ અને રોગના ઘર સમાન
 દેહની છેલ્લી ઘડીએ નસીબ જોગે જો મારી
 શુદ્ધિ (ભાન) ન રહે તો હે સાધુઓ !....

મારું સમાધિમરણ થાય તે માટે મને ત્યારે
 સતત નવકાર, મહાવ્રતોચ્ચારણાદિ આરાધના
 કરાવજો. ॥૧૧,૧૨॥

બાહ્ય ઉપચારથી પરાઙ્મુખ થઈને આત્મ-
 હિતમાં પ્રવૃત્ત થયેલા એવા તેઓ ત્યારે
 વૈરાગ્યરસના સાગર સમાન ‘ઉપમિતિ ભવ
 પ્રપંચ કથા’ વાંચતા. ॥૧૩॥

આખો દિવસ તેના વાંચનમાં અને રાતે તેના
 સ્મરણમાં મગ્ન એવા તેમણે ઘણા કર્મો ખપાવ્યા
 ને એ રીતે સમય પસાર કર્યો. ॥૧૪॥

વૈરાગ્યસ્રોતસાં સજ્ઞા-

યાદીનાં શ્રવણં ભૃશમ્ ।

ચકાર નિત્યમેવાસૌ,

શ્રેયસિ કેન તૃપ્યતે ? ॥૧૫॥

(ઉપજાતિ)

સજ્ઞાનસદ્ધ્યાનરતો^૧ડયમાર્યઃ

સર્વાર્થસિદ્ધત્રિદશાઃ સ્તુવન્તિ ।

સન્તઃ^૨ સ્મ સાલમ્બનતાં વ્રજન્તિ

જગન્તિ સુસ્થાનિ તથા ભવન્તિ ॥૧૬॥

વર્ષાવાસે ગતે તસ્મિન્,

સમયજ્ઞો^૩ડખિલો ગણઃ ।

દિશો દિશઃ સમાગત્ય,

પ્રપેદે ગુરુમાતરમ્ ॥૧૭॥

સાર્દ્દશતર્ષિભક્તૌ તત્-

પરઃ સદ્ઘો^૪ડભવદ્ ભૃશમ્ ।

વિસસર્જ મહાશિષ્યાન્,

વીરવચ્ચ ગુરુસ્તદા ॥૧૮॥

૧ અહીં સમુચ્ચયાલંકાર છે. ૨ સ્મ - નો સર્વત્ર અન્વય કરવો.

વૈરાગ્યના સ્રોતસમી સજ્ઞાયોનું તેઓ સતત શ્રવણ કરતા હતાં. કલ્યાણના કાર્યમાં તૃપ્તિ શાની ? ॥૧૫॥

આ આર્ય સદ્જ્ઞાન-સદ્ધ્યાનમાં લીન હતાં... સર્વાર્થસિદ્ધના સુરો સ્તુતિ કરી રહ્યા હતાં. સંતો સાલમ્બનપણું પામતા હતાં અને જગતો (આ મહર્ષિના પુણ્યથી) સુસ્થ (ઉપદ્રવરહિત) બનતા હતાં. ॥૧૬॥

ચોમાસું પુરું થયું અને પરિસ્થિતિને સમજતો શિષ્યગણ ચારે બાજુથી આવી આવીને ગુરુમાતા પાસે ભેગો થયો. ॥૧૭॥

ખંભાતનો સંઘ ૧૫૦ સાધુઓની ભક્તિમાં રત બન્યો. ગુરુએ મહાવીરસ્વામિની જેમ પોતાના મુખ્ય શિષ્યોને બીજે મોકલ્યા. ॥૧૮॥

“વસત્યન્તરકામોઽસ્મ્ય-
સ્તીહ જન્તુવિરાધના” ।
ઠુચે ગુરુસ્તતોઽન્યા સા,
શિષ્યૈશ્ચ માર્ગિતા તદા ॥૧૯॥

નરો વા કુઞ્જરો વેવ,
ગુરૂત્તિં જ્ઞાતવાન્ન હિ ।
કશ્ચિદપિ તદા હન્ત !,
મહાન્તો હિ મહાશયાઃ ॥૨૦॥

વસતેશ્ચ જિહીર્ષાઽભૂદ્
દેહાખ્યાયાસ્તદા ગુરોઃ ।
સંવેગરસપૂર્ણસ્ય,
ભવનિર્વિણ્ણચેતસઃ ॥૨૧॥

વૈશાખૈકાદશી કૃષ્ણા,
કૃષ્ણા સા ચાયયાવથ ।
પાપા યયા ગૃહીતોઽસ્માદ્
વિશ્વાત્તેજોદિવાકરઃ ॥૨૨॥

અવન્તિસુકુમાલીય-
સજ્ઞાયશ્રવણં કૃતમ્ ।
ગુણરત્નમુનિવક્ત્રાદ્,
ગુરુણા ભાવિતાત્મના ॥૨૩॥

એક દિવસ ગુરુએ કહ્યું ‘અહીં બહુ જીવ-
વિરાધના થાય છે. મારે બીજી વસતિમાં
(મકાનમાં) જવું છે.’ શિષ્યો પણ તેની તપાસ
કરી આવ્યા. ॥૧૯॥

‘નરો વા કુંજરો વા’ ની જેમ ત્યારે કોઈ
ગુરુવચન સમજ્યું નહીં. મહાપુરુષો મહા-
આશયવાળા હોય છે. ॥૨૦॥

સંવેગરસભરપૂર અને ભવનિર્વિણ્ણ એવા
હૃદયને ધરાવતા ગુરુની ઈચ્છા શરીર નામની
વસતિને છોડવાની હતી. ॥૨૧॥

અને તે પાપી કાળો દિવસ.. યૈ.વ.૧૧ નો
આવી ગયો. જેણે આ વિશ્વમાંથી તેજથી સૂર્ય
સમાન ગુરુને લઈ લીધા. ॥૨૨॥

ગુરુદેવે ત્યારે મુનિ ગુણરત્ન વિ. પાસે સુંદર
એવી અવન્તિસુકુમાલની સજ્ઞાય ખૂબ ભાવિત
થઈને સાંભળી. ॥૨૩॥

તીક્ષ્ણવક્ષોવ્યથાતીવ્ર-
 વ્યથિતોઽપિ ગુરુસ્તદા ।
 ક્ષમયામીત્યુવાચેતો,
 'વીર ! વીર !' જજાપ ચ ॥૨૪॥

યદિ મે સ્યાત્રમાદોઽસ્યાં,
 રજન્યાં વપુષોઽસ્ય નુ ।
 આહારમુપધિ દેહં,
 વ્યુત્સૃજામિ ત્રિધાઽપ્યહમ્ ॥૨૫॥

ઇત્યાદિગાથયા ત્યક્ત-
 બાહ્યેતરપરિગ્રહઃ ।
 નિતાન્તવેદનામધ્યે,
 સમાધિસુસ્થિતો ગુરુઃ ॥૨૬॥

પઠ્યમાને મુનૌ પઞ્ચ-
 નમસ્કૃતિં પ્રસન્નહૃદ્ ।
 અસકૃદ્વીરવીરેતિ,
 બ્રુવાણો પ્રસ્થિતો દિવમ્ ॥૨૭॥ યુગ્મમ્ ॥

સમાશ્વસીહિ કો બ્રૂયાદ્ ?,
 દદ્યાત્ કઃ કં ચ સાન્ત્વનમ્ ? ।
 આક્રન્દરવસુક્રાન્તે,
 દ્યાવાભૂમૌ હ હા ! તદા ॥૨૮॥

તેમની છાતીમાં અસહ્ય પીડા ઉપડી અને
 'ખમાવું છું.' એમ કહીને વીર... વીર.. રટણ
 શરૂ કર્યું. ॥૨૪॥

જો આ રાતે મારા દેહનો પ્રમાદ-મરણ થાય
 તો આહાર-ઉપાધિ-દેહ સર્વને ત્રિવિધપણે વોસિરાવું
 છું. ॥૨૫॥

આવી ગાથાઓથી બાહ્યાભ્યંતરપરિગ્રહનો
 ત્યાગ કરનાર અને અત્યન્ત વેદના વચ્ચે પણ
 સમાધિમાં સુસ્થિત એવા ગુરુદેવ...

મહાત્મા નવકાર સંભળાવતા હતા ત્યારે
 પ્રસન્નવદને વીર.. વીર.. વીર.. બોલતાં સ્વર્ગે
 ગયાં. ॥૨૬,૨૭॥

હાય.. આકાશ પાતાળ જ્યારે આકંઠોથી
 ભરાઈ ગયા.. ત્યારે 'શાંત થા' એમ કોણ
 કહે ? કોણ કોને સાન્ત્વન આપે ? ॥૨૮॥

ગગનં પતિતં છત્રં,
 ગતં ભવાઽઽતપાપહમ્ ।
 ગુરો ! ઽસિ ત્વં હ હા ક્વેતિ,
 ચક્રન્દુસ્તે મુહુર્મુહુઃ ॥૨૯॥

કૃત્વાઽન્તિમવિધિં ભગ્ન-
 હૃદયર્ષિગણેન ચ ।
 સમર્પિતશ્ચ સદ્ધાય,
 પાર્થિવવિગ્રહો ગુરોઃ ॥૩૦॥

ચિરસંયમપૂતાઙ્ગ-
 દર્શનપાવનીકૃતાઃ ।
 સહસ્રભાવિકાત્માનઃ,
 મહાતેજઃસુશાલિના ॥૩૧॥

પ્રસસારાઽસ્ય વાર્તા તુ,
 ન ચિરાદ્ ભારતેઽખિલે ।
 આજગ્મુસ્ત્વરિતં લોકાઃ,
 પ્રાજ્યસદ્ધ્યાઃ ક્ષણે ક્ષણે ॥૩૨॥

ભવ્યતમશ્રિયાઽલઘ્વા,
 સ્મશાનયાત્રયા ગુરોઃ ।
 નગરરાજમાર્ગોઽભૂત્,
 સુરવાઞ્છિતવાલુકઃ ॥૩૩॥

‘ઓહ ! આકાશ તૂટી પડ્યું. સંસારના
 તાપથી બચાવતું છત્ર ગયું ! ગુરુદેવ આપ ક્યાં
 છો ?’ એમ સંઘે ખૂબ આકંઠ કર્યું. ॥૨૯॥

ભગ્નહૃદયે શિષ્યગણે અંતિમવિધિ કરીને
 ગુરુના પાર્થિવ દેહને સંઘને અર્પણ કર્યો. ॥૩૦॥

મહાતેજથી શોભતા તેમણે ચિર સંયમથી
 પુનિત એવા તેમના શરીરના દર્શન આપવા
 વડે હજારો ભાવિક લોકોને પણ પાવન કર્યા.
 ॥૩૧॥

ખૂબ ઝડપથી ભારતભરમાં સમાચાર ફેલાઈ
 ગયાં. અને ક્ષણે ક્ષણે મોટી સંખ્યામાં લોકો
 ઝડપથી આવવા લાગ્યા. ॥૩૨॥

ભવ્યાતિભવ્ય વિરાટ સ્મશાનયાત્રા નીકળી...
 તે રાજમાર્ગ પણ પાવન થઈ ગયો. દેવો પણ
 તે રજકણોની વાંછના કરતા હતા. ॥૩૩॥

સહસ્રેષુ ચ નેત્રેષુ,
 પશ્યત્સુ નિર્નિમેષકમ્ ।
 હૃદયેષુ સહસ્રેષુ,
 નમત્સુ ચ મુહુર્મુહુઃ ॥૩૪॥

સ્રવત્સુ ચ સહસ્રેષુ,
 તદાશ્રુષુ શનૈઃ શનૈઃ ।
 જયનાદપુરસ્કારં,
 યાત્રાઽઽગાચ્ચ ચિતાસ્થલે ॥૩૫॥ યુગ્મમ્ ॥

પરમસંયમેનાઽસૌ
 પવિત્રો ગુરુવિગ્રહઃ ।
 ચન્દનેન સુસજ્જાયાં,
 ચિતાયાં વિન્યવિશ્યત ॥૩૬॥

પુણ્યજ્યોતિર્મયો દેહો,
 જ્યોતિર્મયો બભૂવ ચ ।
 પરજ્જ્યોતિઃપથેઽગ્રે ચ,
 જ્યોતિસ્તુ સા ગતા દિવમ્ ॥૩૭॥

ગુરુમન્દિરમદ્યાપિ,
 તત્સ્થાનેઽસ્તિ સુમઙ્ગલમ્ ।
 સાનિધ્યસાધકાશેષ-
 વાઙ્છનાપૂરકં વરમ્ ॥૩૮॥

નિર્નિમેષ પણે હજારો આંખો જોઈ રહી
 હતી... વારંવાર હજારો હૃદયો નમી રહ્યા
 હતા...

....હજારો અશ્રુઓ સરી રહ્યા હતાં....
 ત્યારે જય નાદ કરતી સ્મશાનયાત્રા ધીમે ધીમે
 ચિતાસ્થળે આવી પહોંચી. ॥૩૪,૩૫॥

પરમસંયમથી પવિત્ર એવો તેમનો દેહ
 ચંદનથી રચિત ચિતામાં મુકવામાં આવ્યો.
 ॥૩૬॥

પુણ્યજ્યોતિર્મય તેમનો દેહ જ્યોતિર્મય
 બન્યો. હા ! તે જ્યોતિ તો પરંજ્યોતિમોક્ષ
 માર્ગમાં આગળ વધતી દેવલોકે પહોંચી ગઈ
 હતી. ॥૩૭॥

તે સ્થાને આજે પણ મંગળકારી ગુરૂમંદિર છે
 જે તેનું સાનિધ્ય કરનારની બધી વાંછનાઓ પૂર્ણ
 કરે છે. ॥૩૮॥

શ્રીપ્રેમસૂરિનામ્નો યો,
જપં કરિષ્યતે સુધીઃ ।
વિઘ્નાન્વાહ્યેતરાન્ હત્વા,
વિન્દ્યાત્ બાહ્યેતરશ્રિયમ્ ॥૩૯॥

(માલિની)

૧ મનુજસુખદલાનાં મોદસન્મઞ્જરીણાં
સુરગૃહકુસુમાનાં મોક્ષહૃદ્હત્ફલાનામ્ ।
જગતિ ભવતિ સાક્ષાદ્યાચકાનાં પ્રદાતા
ગુરુરિહ સુરવૃક્ષઃ સત્ફલાવઞ્ચકાનામ્ ॥૪૦॥

૨ હૌલાહલં શ્રિતા રે ! રે !
કિં વિહાય સુધાં મુધા ।
સંસારતારણઃ સોઽયં
સુગુરુઃ સમુપાસ્યતામ્ ॥૪૧॥

(વિયોગિની)

સમતાનિધિવીરવીરવાગ્
ગલિતાશેષકષાયકામહૃદ્ ।
શિવમાર્ગવિરામનાકભાક્ ।
સ ગુરુઃ પ્રેમમુનીશ્વરોઽવતાત્ ॥૪૨॥

૧ અહીં કેવલ અશ્લિષ્ટ પરમ્પરિત રુપકાલંકાર છે. ૨ અહીં અપ્રસ્તુત પ્રશંસા અલંકાર છે.

જે શુદ્ધ બુદ્ધિથી સૂરિ પ્રેમના નામનો જાપ કરશે તે બાહ્યાભ્યંતર વિઘ્નોને હણીને બાહ્યાભ્યંતર સંપતિને પામશે. ॥૩૯॥

અહીં (ખંભાત-ગુરુમન્દિરમાં બિરાજમાન) ગુરુદેવ સાક્ષાત્ સુરતરુ છે, કે જે યાચકોને મનુષ્યસુખોરૂપી પર્ણના આનંદરૂપી સુંદર મંજરીના, સુરલોકરૂપી ફૂલોના, મોક્ષરૂપી મનોહર ફળોના દાતાર થાય છે. હા... એ યાચકો શુભ ફલાવંચક બન્યા વિના રહેતા નથી. (યોગગ્રંથોમાં ફલાવંચક પ્રસિદ્ધ છે. તે ત્યાંથી જાણી લેવું.) ॥૪૦॥

(હે જગતના જીવો !) સુધાને ફોગટ છોડીને ઝેરને આશરે કેમ જાઓ છો ? સંસારતારણ એવા આ સદ્ગુરુની ઉપાસના કરી લો. ॥૪૧॥

હૃદય સમતામાં લીન હતું. વાણીમાં વીર.. વીરનું રટણ હતું. વિષય.... કષાયો... બસ, મૃતપ્રાયઃ થઈ ગયા હતાં. આ અવસ્થામાં મોક્ષમાર્ગમાં વિસામા સમાન સ્વર્ગે વિશ્રામ કરનાર શ્રીપ્રેમસૂરિ અમારું રક્ષણ કરો. ॥૪૨॥

સ ગતોઽધિકસાધનાર્થકો

ભરતક્ષેત્રભુવોઽલ્પપુણ્યતઃ ।

જનયન્ સ્વનુબંધિસંયમાત્

કિલ ચિત્રં ત્રિદિવૌકસાં દિવમ્ ॥૪૩॥

શમસઙ્ગિતપુષ્પસાયક !

પરકલ્યાણકબોધિદાયક ! !

જિનશાસનનૌસુનાયક !

જગદેતત્ કૃપયાઽભિષિચ્યતામ્ ॥૪૪॥

ઈતિ વૈરાગ્યદેશનાદક્ષાચાર્યહેમચન્દ્રસૂરિશિષ્ય-

પંન્યાસકલ્યાણબોધિગણિવર્યવિરચિતે

સિદ્ધાન્તમહોદધિમહાકાવ્યે

શ્રીપ્રેમસૂર્યન્તિમારાધના-સ્વર્ગવાસવર્ણનનામા-

ષષ્ટસ્તરઙ્ગઃ ।

૧. અસમત્તી ય ચિત્તેસુ

ઠાણેસુ હોઙ્ગે તેસિં ઉપ્પાઓ ।

તત્થ વિ તયણુબંધો

તસ્સ તહબ્ભાસઓ ચેવ ॥

- યોગશતકમ્

ભરતક્ષેત્રના પુણ્ય ખૂટ્યા અને અધિક
સાધના માટે તલસતો આ આત્મા દેવલોકે
પહોંચી ગયો... કદાચ દેવો ય તેમના દર્શનથી
વિસ્મયમાં પડી ગયા હશે... સાનુંબંધ સંયમના
સંસ્કારોથી સ્તો... ॥૪૩॥

શમનાં સામર્થ્યથી કામદેવને જુતી લેનાર !
શ્રેષ્ઠ કલ્યાણબોધિના દાતાર ! જિનશાસન-
નેયાના સફળસુકાની ગુરૂદેવ ! આપની કૃપાથી
આ જગતને અભિષેક કરો. ॥૪૪॥

ઈતિ વૈરાગ્યદેશનાદક્ષાચાર્યહેમચન્દ્રસૂરિશિષ્ય-
પંન્યાસકલ્યાણબોધિગણિવર્યવિરચિતે

સિદ્ધાન્તમહોદધિમહાકાવ્યે

શ્રીપ્રેમસૂરિ-અંતિમારાધના-સ્વર્ગવાસવર્ણન નામનો

ષષ્ઠ તરંગ સમાપ્ત

૧. સંયમસાધનાથી જો કદાચ કાળાદિના કારણે મોક્ષ ન થાય તો દિવ્ય
સ્થાનોમાં ઉત્પત્તિ થાય છે અને સંયમસાધનાના અભ્યાસથી ત્યાં ય તેના
અનુબંધ (સંસ્કાર) રહે છે.

- યોગશતક

॥ સપ્તમસ્તરઙ્ગઃ ॥

(શાર્દૂલવિક્રીડિતમ્)

પાદાઙ્ગુષ્ઠસુચાલિતામરગિરિઃ, હસ્તાસ્તદેવસ્મયઃ
જિહ્વાખણ્ડિતશક્રસંશયચયો, વાઙ્નષ્ટહાલાહલઃ ।
સર્વાઙ્ગીણમહોપસર્ગદકૃપા - નેત્રામ્બુદત્તાઙ્ગજલિ-
દાઢાદારિતદિવ્યયુત્સમવતાત્, શ્રીવર્ધ્દમાનો જિનઃ ॥૧૧ ॥

(ઉપજાતિ)

શ્રીગૌતમસ્વામિ-સુધર્મદેવ-

જમ્બૂપ્રભુ-શ્રીપ્રભવપ્રમુખ્યાઃ ।

સુરીશપૂજાપદસૂરિચન્દ્રા

ભવન્તુ તે શ્રીગુરવઃ પ્રસન્નાઃ ॥૨ ॥

(વસન્તતિલકા)

પટ્ટક્રમે ચ વિજયાદિવરાભિધેયા-

ન્નાનન્દસૂરિ-કમલાભિધસૂરિપાદાન્ ।

સંવિગ્નસન્તતિસદીશપદાન્ પ્રણમ્ય

શ્રીવીરદાનચરણાંશ્ચ ગુરૂન્ નુવેડથ ॥૩ ॥

૧. 'સુરી + ઈશઃ = સુરીશઃ = દેવઃ

પ્રશસ્તિ

॥ સપ્તમ તરંગ ॥

પગ અંગુઠડે મેરુ કંપાવનારા, હસ્તેથી દેવના
અભિમાનને નિરસ્ત કરનારા, જિહ્વાથી શકના
સંશયોને હણનારા, વાણીથી વિષને ઉતારનારા,
સર્વ અંગોમાં મહોપસર્ગો કરનાર ઉપર પણ
કરુણાથી અશ્રુ દ્વારા અંજલિ આપનારા, અને
દાઢાથી દિવ્યયુદ્ધોનું દારણ કરનારા એવા
શ્રીવર્ધ્દમાનજિન તમારું સમ્યક્ રક્ષણ કરો. ॥૧॥

શ્રીગૌતમસ્વામિ, સુધર્મસ્વામિ, જંબૂસ્વામિ,
શ્રીપ્રભવસ્વામિ ઇત્યાદિ દેવોની ય પૂજના
સ્થાન સમાન તે શ્રીગુરુ સૂરિચન્દ્રો પ્રસન્ન
થાઓ. ॥૨॥

તેઓની પાટપરંપરામાં શ્રીવિજયાનંદસૂરિ,
કમલસૂરિ અને સંવિજ્ઞ પરંપરાનાં નાથક
ઉપાધ્યાયશ્રી વીરવિજયજી તથા શ્રી દાનસૂરિજીને
પ્રણમીને હવે ગુરુવરોની સ્તુતિ કરીશ. ॥૩॥

૧. બાળપણમાં પરીક્ષા કરવા આવેલ દેવે ભયંકર રૂપ કર્યું ત્યારે
૨. પાઠશાળાના પ્રસંગે બ્રાહ્મણરૂપ કરીને શક આવ્યો ત્યારે પાઠકના
સંશયો ઉપચારથી શકના કલાં છે. ૩. ચંડકૌશિકના. ૪. સંગમદેવ.

પ્રશસ્તિ

(વસન્તતિલકા)

શ્રીદાનસૂરિવરશિષ્યમતલ્લિકા સ
શ્રીપ્રેમસૂરિભગવાન્ ક્ષમયા ક્ષમાભઃ ।
સિદ્ધાન્તવારિવરવારિનિધિઃ પુનાતુ
ચારિત્રચન્દનસુગન્ધિશરીરશાલી ॥૪॥

(વસન્તતિલકા)

કર્માખ્યશાસ્ત્રનિપુણો હ્યનુહીરસૂરિ-
વિશ્વાદ્ભુતપ્રવરસંયતગચ્છકર્તા ।
સ્વાધ્યાયસંયમતપોઽપ્રતિમૈકમૂર્તિઃ
શ્રીપ્રેમસૂરિરવતાદ્ ભવરાગનાગાત્ ॥૫॥

(વસન્તતિલકા)

તત્પટ્ટભૃદ્ ભુવનભાન્વભિધશ્ચ સૂરિઃ
શ્રીવર્ધમાનસુતપોનિધિકીર્તિધામ ।
ન્યાયે વિશારદ ઇતીહ જગત્પ્રસિદ્ધો
જાતોઽતિવાક્પતિમતિર્મતિમચ્છરણ્યઃ ॥૬॥

(વસન્તતિલકા)

તુભ્યં નમો ભવિકપટ્કજબોધભાનો !
તુભ્યં નમો દુરિતપટ્કવિશોષભાનો !
તુભ્યં નમો નિબિડમોહતમોહભાનો !
ભાવાદ્ ભજે ભુવનભાનુગુરો ! ભવન્તમ્ ॥૭॥

પ્રભુ વીરની ૭૫મી પાટ દીપાવનાર દાનસૂરિજી
ના શિષ્ય રત્ન... ક્ષમાથી પૃથ્વી સમાન,
સિદ્ધાન્તમહોદયિ... ચારિત્રચંદનથી મહેંક મહેંક
થતા દેહના ધારક... વિજય પ્રેમસૂરીશ્વરજી
મહારાજ... અમને પાવન કરો. ॥૪॥

વિજય હીરસૂરિજી પછી સૌથી વિશાળ ગચ્છના
સર્જક.. કર્મસાહિત્યનિપુણમતિ.. સ્વાધ્યાય, સંયમ
અને તપની અપ્રતિમ પ્રતિમા... શ્રીપ્રેમસૂરિ ...
સદાય રક્ષણ કરજો, ભવપ્રેમથી... ॥૫॥

તેમના પટ્ટધર થયાં... વર્ધમાન તપોનિધિ...
ન્યાય વિશારદ... બૃહસ્પતિને ટપી જનાર બુદ્ધિના
સ્વામિ... બુદ્ધિમંતોએ જેમનું શરણ લીધું તેવા..
વિજય ભુવનભાનુસૂરીશ્વરજી મહારાજ. ॥૬॥

ભવ્ય જીવોરૂપી કમળોના વિકાસમાં ભાનુ
સમાન.. પાપ પંકને શોષવી દેવામાં ભાનુ સમાન..
અને નિબિડ મોહતિમિરને હરવામાં ય ભાનુ
સમાન... એવા ગુરુદેવ ભુવનભાનુસૂરીશ્વરજી!
આપને કોટિ કોટિ વંદના.. હું આપને ભાવથી
ભજું છું. ॥૭॥

(શાર્દૂલવિક્રીડિતમ્)

પદ્મો જ્ઞાનમહામ્બુધિર્મુનિજનાઃ, પદ્મં ગુરું મેનિરે
પદ્મેનાતિતમાં ધૃતા ગુરુકૃપા, પદ્માય તોષો ગુરોઃ ।
પદ્માત્સંયમભૃદ્ગણોઽસ્તિ ચ મહાન્, પદ્મસ્ય ઘોરં તપઃ
પદ્મે ધૈર્યસમાધિસંયમગુણાઃ, શ્રીપદ્મ ! પાયા ભવાત્ ॥૮॥

(વિયોગિની)

સમતાવરસાગરોઽવતાદ્
ભવભીતેરભયઃ ક્ષમાનિધિઃ ।
અપિ કેન્સરરોગપીડિતો
ન કદાચિત્ કૃતવાન્નધીરતામ્ ॥૯॥

(વસન્તતિલકા)

ગચ્છાધિનાથપદમૃજ્જયઘોષસૂરિઃ
પુણ્યેન પુણ્યનિલયો જયતીહ ચોચ્ચૈઃ ।
સર્વાધિકશ્રમણસાર્થપતિ-ર્મતીશઃ
પાતા ચતુઃશતમિતર્ષિગણસ્ય શસ્યઃ ॥૧૦॥

(વસન્તતિલકા)

સાક્ષાજ્જિનાગમનિધિઃ પ્રથિતો યતોઽસ્તિ
સિદ્ધાન્તસૂર્ય ઇતિ યો જગતીતલેઽસ્મિન્ ।
સામ્રાજ્ય ઉન્મથિતદોષરિપૌ યદીયે
પ્રાપ્તઃ સમાપ્તિમિહ ચૈષ મમ પ્રબન્ધઃ ॥૧૧॥

તેમના સોદર અનુજ.. અને પ્રથમ શિષ્ય
હતા પં. પદ્મવિજયજી ગણિવર્થ !.. જ્ઞાનસાગર...
મુનિવરમાન્ય... ગુરુકૃપાપાત્ર, ગુરુને પ્રસન્ન
કરનાર... સંયમીગણસર્જક... ઘોર તપસ્વી...
ધીરતા-સમાધિ-સંયમના સ્વામિ... આપ ભવોદધિ
તારક હોજો... ॥૮॥

કેન્સરની ઘોર પીડામાં ચ કદી અધીરતા નથી
બતાવી.. ભય નથી પામ્યા.. તે સમતાસાગર..
ક્ષમાનિધિ પૂ. પં. પદ્મવિજયજી ગણિવર્થ... અમારી
ભવભીતિઓને દૂર કરો.. ॥૯॥

સર્વાધિક શ્રમણોના ગણનાં અધિપતિ,
ચારસો સાધુઓના પ્રશસ્ય પાલનકર્તા, મતિમંત,
પુણ્યનિલય એવા ગચ્છાધિપતિ શ્રી જયઘોષસૂરિજી
અહીં પુણ્ય વડે અત્યંત જયવંતા વર્તે છે. ॥૧૦॥

જેઓશ્રી સાક્ષાત્ જિનાગમનિધિ છે. તેથી
જગતમાં 'સિદ્ધાન્તદિવાકર' તરીકે પ્રસિદ્ધ છે.
દોષરૂપી શત્રુઓનો નાશ કરનાર એવા જેમના
સામ્રાજ્યમાં આ મારો પ્રબંધ અહીં પૂર્ણતાને
પામ્યો. ॥૧૧॥

(વસન્તતિલકા)

સદ્બુદ્ધિનીરધિવિબોધનબદ્ધકક્ષ !

વૈરાગ્યદેશનવિધૌ પરિપૂર્ણદક્ષ ! ।

સીમન્ધરપ્રભુપદોર્વરભક્ત ! રક્ષ

શ્રીહેમચન્દ્રગુરુરાઢ્ ! ભવમોક્ષલક્ષ ! ॥૧૨ ॥

(વસન્તતિલકા)

વૈરાગ્યવાગ્વિજિતવિશ્વવિલાસવારઃ ।

વાત્સલ્યવારિપરિસિક્તસુસઙ્ઘવારઃ ।

અર્હન્મયાસ્વનિતશોણિતલબ્ધસારઃ

શ્રીહેમચન્દ્રગુરુરાટ્ શમભિન્નમારઃ ॥૧૩ ॥

(ભુજઙ્ગપ્રયાતમ્)

નમસ્તે ગુરુપ્રેમસૂરીશ ! ભક્ત્યા

નમસ્તે ગુરુપ્રેમસૂરીશ !^૧ ભક્ત્યા ।

નમસ્તે ગુરુપ્રેમસૂરીશ ! ભક્ત્યા

નમસ્તે ગુરુપ્રેમસૂરીશ !^૨ ભક્ત્યા ॥૧૪ ॥

૧. અસ્તીતિ શેષઃ । ૨. ગુરુપ્રેમસૂરે ઈશ ! ૩. ગુરુપ્રેમસૂરીશ્વરઃ સ્વયમ્, તત્સંબોધનમ્ ।
 ૪. ગુરુપ્રેમસૂરીશો યસ્ય સઃ, તત્સંબોધનમ્ । ૫. ગુરુપ્રેમાત્ સૂઃ- જન્મ યસ્ય,
 ગુરુપ્રેમસૂઃ ! + ઈશ ! તત્સંબોધનમ્ । દ્વિર્વાચ્યેયમન્તિમા પઙ્ક્તઃ । યતો પં.પદ્મવિ.-
 હેમચન્દ્રસૂરીશ્વરાભ્યાં ચારિત્રિસ્વાભ્યાં દત્તો જન્મ શ્રીપ્રેમસૂરિણા પ્રતિબોધાદિના ।

સદ્બુદ્ધિરૂપી સાગરને ઉલ્લાસવા જેઓ
 કટિબદ્ધ છે તે વૈરાગ્ય દેશના દક્ષ... શ્રી સીમંધર
 જિનના ચરણોનાં શ્રેષ્ઠ ઉપાસક ... સમગ્ર
 જગતના મોક્ષની ખેવના કરનારા... ગુરુદેવ શ્રી
 હેમચંદ્રસૂરિજી ! આપ તારણહાર હોજો... ॥૧૨॥

જેમણે.. વિશ્વના વિલાસોને પરાભૂત કર્યા...
 વૈરાગ્યવાહિની વાણીથી, સમગ્ર સંઘોને પ્લાવિત
 કર્યા... વાત્સલ્ય નીરનાં સિંચનથી, ત્રૈલોક્યના
 સારને મેળવી લીધો... હૃદય અને લોહીના પ્રત્યેક
 કણને અરિહંતમય કરીને, વિશ્વવિજયી કામદેવને
 ભેદી નાંખ્યો... એક 'શમ' ગુણના તીરથી, તેવા
 ગુરુદેવશ્રી હેમચંદ્રસૂરિ મહારાજ છે. ॥૧૩॥

ગુરુશ્રી દાનસૂરીશ્વરજી ! આપને ભક્તિભરી
 વંદના. ગુરુશ્રી પ્રેમસૂરીશ્વરજી ! આપને ભક્તિ-
 ભરી વંદના. આપને ભક્તિભરી વંદના. ગુરુશ્રી
 ભુવનભાનુસૂરીશ્વરજી ! આપને ભક્તિભરી વંદના.
 ગુરુશ્રી પં.પદ્મવિ. આપને ભક્તિભરી વંદના.
 ગુરુશ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી ! આપને ભક્તિભરી
 વંદના. ॥૧૪॥

(ઇન્દ્રવજ્રા)

एतद्गुरुप्राप्तचरित्रसद्भा

चैतद्गुरुप्राप्तविचित्रमेधः ।

एतद्गुष्णां पदपद्मभृङ्गः

कल्याणबोधिः कृतवान् चरित्रम् ॥१५॥

अल्पाख्यानकृतागाश्चा-

स्म्यनल्पगुणशालिनः ।

तस्मै चोत्सूत्रभाषा चे-

न्मिथ्या मे दुष्कृतं भवेत् ॥१६॥

शुध्यतां मे क्षतिश्चात्र,

कृतकृपैः सुकोविदैः ।

सावृतेः सूक्ष्मबुद्धेर्या,

मादृशस्तु कथैव का ? ॥१७॥

(शार्दूलविक्रीडितम्)

औचित्यं न चितं रसेऽरसभृता

ध्वानो भृतो नो ध्वने-

र्नाऽलङ्कारकृतेरलङ्કૃતિરરે !

रीतिर्धृताऽरीतिना ।

૧. ઔચિત્ય, રસ, અલંકાર, રીતિ, અભ્યાસ, ગુણ આ સર્વ કાવ્યશાસ્ત્રોમાં સુપ્રસિદ્ધ છે. વિશેષાર્થોએ તેમાંથી જાણી લેવું.

આ છે બેજોડ ગુરૂદેવોની બેજોડ પરંપરા...
આ ગુરૂઓની કૃપાથી ચારિત્રની પ્રાપ્તિ થઈ.. કાંઈક પ્રજ્ઞાની ય પ્રાપ્તિ થઈ.. અને ગુરૂચરણકમળ-ચંચરીક કલ્યાણબોધિ (પં. કલ્યાણબોધિવિ. ગણિ-વર્થ) એ આ ચરિત્રની રચના કરી.. ॥૧૫॥

ના... અનલ્પ ગુણોથી શોભતા ગુરૂદેવના આ ગુણગુંજનમાં અતિશયોક્તિ તો નથી જ.. પણ હા... અલ્પોક્તિનો દોષ તો જરૂર છે, તે અપરાધ માટે અને જો કાંઈ ઉત્સૂત્રભાષણ થયું હોય તો તે માટે મિચ્છામિ દુઃકલ્પમ્. ॥૧૬॥

અહીં મારી જે ભૂલ થઈ હોય તેનું મારા પર કૃપા કરીને વિદ્વદ્વર્યો શોધન કરે. બેશક... સૂક્ષ્મબુદ્ધિ એવા પણ છદ્મસ્થની ભૂલ થવી સુશક્ય છે. તો પછી મારા જેવાની તો વાત જ ક્યાં રહી ? ॥૧૭॥

અહીં મેં ઔચિત્ય સંચિત નથી કર્યું, રસમાં નીરસતા (ઉદાસીનતા) રાખી છે. ‘ધ્વનિ’નો સૂર પણ નથી પૂર્યો. અલંકારો રચવા વડે અલંકૃતિ (શણગાર) પણ નથી કરી. રીતિ

અભ્યાસાલસમાનસેન ન ગુણૈઃ
પ્રાગુણ્યમત્રાઽઽહિતં
યત્કિઞ્ચિત્તુ તથાઽપિ મઞ્જુ તદિહ,
શ્રીહેમચન્દ્રપ્રભોઃ ॥૧૮॥

યદત્રાસૌષ્ઠવં કિઞ્ચિત્,
તન્મમૈવ ગુરોર્ન હિ ।
યદત્ર સૌષ્ઠવં કિઞ્ચિત્,
તદ્ ગુરોરેવ મે ન હિ ॥૧૯॥

॥ અથ સ્તુતિસ્રોતસ્વિની ॥

(શાર્દૂલવિક્રીડિતમ્)

ગામ્ભીર્યે ગરિમાન્વિતો ગુણમણિ-વ્યૂહૈકરત્નાકરો
બ્રહ્મપ્રગ્રહનક્રચક્રમકરૈ-મોહાદ્યધૃષ્યસ્તથા ।
શ્રેયશ્રીજનકઃ કિલ શ્રુતસુધા-સ્રષ્ટેહ યસ્તસ્ય કઃ
સિદ્ધાન્તૈકમહોદયેર્ગણયિતું, શક્તસ્તરઙ્ગાન્ સ્ફુટમ્? ॥૨૦॥

૧. સિદ્ધાન્તવિન્દોરુદ્ધૃતોઽયં શ્લોકઃ । ૨. 'કિં' - શબ્દઃ ક્ષેપે, પ્રશ્ને, નિવારણે, ઽપલાપે, ઽનુનયે, ઽવજ્ઞાને યાઽસ્તિ । ઇહ ત્વપલાપે- નાસ્ત્યસૌ યઃ સિદ્ધાન્તમહોદયેસ્તરઙ્ગાન્ ગણયિતું સમર્થ ઇત્યભિપ્રાયઃ ।

વગરના થઈને રીતિને પણ ધારણ નથી કરી,
અભ્યાસમાં આળસુ માનસવાળા એવા મેં અહીં
ગુણો વડે પ્રગુણતા પણ નથી મૂકી, છતાં પણ
અહીં યત્કિંચિત્ સુંદર હોય તો તે (ગુરુદેવ)
શ્રીહેમચન્દ્રપ્રભુનું છે. ॥૧૮॥

અહીં જે કાંઈ પણ અસૌષ્ઠવ (નરસાપણું)
છે, તે મારું જ છે, ગુરુનું નથી. અહીં જે
કાંઈ પણ સૌષ્ઠવ (સારાપણું) છે. તે ગુરુનું
જ છે, મારું નથી. ॥૧૯॥

॥ અથ સ્તુતિ સરિતા ॥

અહીં જે ગાંભીર્યમાં ગરિમાવંત છે. ગુણરૂપી
રત્નોના સમૂહથી અખોડ રત્નાકર છે. બ્રહ્મચર્યના
તેજ રૂપી જળચરસમૂહ અને મગરો વડે મોહાદિ
(આંતર શત્રુઓ)ને અધૃષ્ય છે. કલ્યાણરૂપી
લક્ષ્મીના જનક છે. શ્રુતસુધાના સ્રષ્ટા છે. તે
સિદ્ધાન્તમહોદયિના તરંગોને ગણવાને કોણ સમર્થ
છે ? (અર્થાત્ કોઈ સમર્થ નથી) ॥૨૦॥

(શાર્દૂલવિક્રીડિતમ્)

ત્રૈલોક્યેઽપ્રતિમસ્ય તસ્ય જગતિ, હ્યુત્કૃષ્ટચારિત્રિણઃ
શ્રીપૂજ્યસ્ય તુ પૂજ્યપૂજ્યચરિતં, કો વક્તુમીશોઽખિલમ્ ।
મૌખર્યાદ્ ગુરુગૌરવૈકજનિતાદ્, લેશો મયા દર્શિતઃ
પાથોધેશ્ચરમસ્ય પાણિયમયુક્, કોઽહં તિતીર્ષુસ્ત્વિતિ ! ॥૨૧॥

(મન્દાક્રાન્તા)

વન્દ્યૈર્વન્દ્યં, નિરુપમગુણૈ- રાયુરાસીત્ સમગ્રં
સિદ્ધા વાઙ્છા, સકલહિતદા, બ્રહ્મચર્યૈકધામ્ના ।
તીર્ણો ભીમાદ્, ભવજલનિધે- સ્તારયન્નન્યજીવાન્
વન્દે પ્રેમં, સુરમપિ કૃપાં, વર્ષયન્તં નિતાન્તમ્ ॥૨૨॥

(મન્દાક્રાન્તા)

ધન્યં નેત્રં, પરમપુનિતં, દર્શનં યેન ચાપ્તં,
ધન્યા જિહ્વા, ગુણરવરતા, શ્રોતૃકર્ણો ચ ધન્યૌ ।
ચેતો ધન્યં, સ્મરણનિરતં, પાદલગ્નં લલાટં
વન્દે પ્રેમં, તમપિ વિનતં, વિશ્વવિશ્વૈકધન્યમ્ ॥૨૩॥

ત્રણ જગતમાં અપ્રતિમ, વિશ્વમાં પ્રકૃષ્ટચારિત્રી
એવા તે (સિદ્ધાન્ત મહોદધિ) સૂરિ પ્રેમનું પૂજ્યોને
ય પૂજ્ય એવું ચરિત્ર સંપૂર્ણ કહેવાને તો કોણ
સમર્થ છે ? છતાં ય ગુરુગુણ-ગૌરવથી થયેલ
વાચાળતાથી મારા વડે કાંઈક અંશ અહીં કહેવાયો
છે. માત્ર બે હાથથી સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રને તરી
જવા ઈચ્છતો હું કોણ ? (અર્થાત્ તેમનું સંપૂર્ણ
ચરિત્ર કહેવું અશક્ય છે.) ॥૨૧॥

નિરુપમ ગુણોથી જેમનું સમગ્ર જીવન વંધોને
પણ વંધ હતું. બ્રહ્મચર્યના પ્રભાવથી સર્વહિતકરી
તેમની વાંછનાઓ સિદ્ધ થઈ. ભીમભવોદધિથી
પોતે તર્યા અને ભીજ જીવોને ય તાર્યા તેવા
દેવ થઈને ય સપ્રેમ અનરાધાર કૃપાવૃષ્ટિ
કરનારા પ્રેમસૂરિ મ. ને હું વંદુ છું. ॥૨૨॥

પરમપુનિત એવું તેમનું દર્શન પામનાર નેત્ર
ધન્ય છે. તેમના ગુણગાનમાં રત જિહ્વા અને
તે સાંભળનારના કર્ણ પણ ધન્ય છે. તેમના
સ્મરણમાં રત ચિત્ર અને ચરણમાં લાગેલ લલાટ
પણ ધન્ય છે. શ્રીપ્રેમસૂરિ મ.ને હું વંદુ છું. સમગ્ર
વિશ્વમાં ધન્ય એવા તેમના વંદકને પણ વંદુ છું.
॥૨૩॥

(શાર્દૂલવિક્રીડિતમ્)

કેચિત્કાવ્યકલાપકલ્પકુશલાઃ કેચિત્તપોભિઃ કૃશાઃ,
સિદ્ધાન્તોપનિષદ્વિચારચતુરાઃ, કેચિત્પરાઃ પાઠને ।
કેચિચ્ચિન્તનચઙ્ચવોઽથ ભુવને, વ્યાખ્યાકૃતઃ કેચન
પ્રેમર્ષિ પ્રવરં નમામિ સતતં, સર્વેર્ગુણેઃ સંશ્રિતમ્ ॥૨૪॥

(શાર્દૂલવિક્રીડિતમ્)

યસ્યાઽઽસીત્પરમાદ્વિતીયધિષ્ણા, વિશ્વેઽપિ વિશ્વે કૃપા,
યત્નો મહ્ગલકલ્પનાય ચ કૃતા-ઽગસ્યપ્યહો ! સર્વથા ।
પાદૌ તીર્થસમૌ સ્મિતં વરસુધા, લાવણ્યપુણ્યા પ્રભા,
હસ્તાબ્જં ભવમુક્તિદં શિરસિ તં, શ્રીપ્રેમસૂરિં સ્તુવે ॥૨૫॥

(શાર્દૂલવિક્રીડિતમ્)

પ્રેમઃ પ્રેમપયોનિધિઃ પટુધિયઃ, પ્રેમં સદૈવ શ્રિતાઃ,
પ્રેમેણોન્નતિભાવકૃતં પ્રવચનં, પ્રેમાય ભૂયો નમઃ ।
પ્રેમાદર્ષિપરમ્પરા સુવિહિતા, પ્રેમસ્ય શસ્યક્ષમા,
પ્રેમે પ્રેમભૃતો મહામુનિજનાઃ, શ્રીપ્રેમ ! પાહીશ ! મામ્ ॥૨૬॥

કેટલાક કાવ્યો બનાવવામાં કુશળ છે તો
કેટલાક તપથી કૃશ છે. કોઈ સિદ્ધાંતોપનિષદ્ના
વિચારમાં ચતુર છે તો કેટલાક પાઠનમાં. કો'ક
ચિંતન શીલ છે. તો જગતમાં કો'ક વ્યાખ્યાનકારો
છે. પણ શ્રોષ્ઠ ઋષિ એવા સૂરિ પ્રેમને હું સતત નમું
છું. જે સર્વગુણોથી આશ્રય કરાયા છે. ॥૨૪॥

જેમની પરમ અદ્વિતીય બુદ્ધિ હતી, સમગ્ર
વિશ્વ પર કરુણા... અપરાધીનું પણ મંગલ
કરવાનો યત્ન... તીર્થસમા ચરણો... સુધા
ઝરતું સ્મિત... લાવણ્યપુણ્યપ્રભા હતી... મસ્તક
પર જેમનો હાથ પડે ને મોક્ષ થઈ જાય તે
સૂરિ પ્રેમને સ્તવું છું. ॥૨૫॥

પ્રેમપયોનિધિ... બુદ્ધિમાનોએ જેમનું શરણ
લીધું... પ્રવચનપ્રભાવક... એવા સૂરિ પ્રેમને
કોટિશઃ વંદના. સુવિહિતશ્રમણપરંપરાના સર્જક...
પરમ ક્ષમાના ધારક... પરમર્ષિઓના પ્રેમપાત્ર
ગુરુ પ્રેમ ! આપ સદાય રક્ષણ કરજો. ॥૨૬॥

(ચન્દ્રલેખા)

एनःपङ्कोष्णभानुः संसारतापामृतांशु-

श्चिन्मुक्तात्सौम्यशुक्ति - मोहद्विपैकद्विपारिः ।

शीलं सूर्यो यशोऽब्जः सूरैर्मनोऽवारपारः,

हृत्पुष्पं शीलगन्धि श्रीप्रेमवृक्षस्य चाऽभूत् ॥२७॥

(મન્દાક્રાન્તા)

श्रीप्रेमेन्दोर्वरशमसुधाकर्तुः तापप्रणाशि,

रूपं दृष्ट्वा भविककुवलान्यत्र सम्यक् स्फुटानि ।

नैर्मल्यात्तु स्फटिकनिकरस्तेजसा तापनस्स,

गाम्भीर्येण प्रवरजलधिश्चाऽभवत् प्रेमसूरिः ॥२८॥

(દ્રુતવિલમ્બિતમ્)

सहजवर्यविरागविलीनहृद् !

प्रशमकुण्डविलासमरालक !।

गुणगणैरभितः परिसंश्रित !।

सकलसङ्घहिताय नमोऽस्तु ते ॥२९॥

૧. અહીં અશ્લિષ્ટ માલા પરમ્પરિત રુપકાલંકાર છે. ૨. સોઽભૂવિતિ શેષઃ ।
૩. અહીં વ્યસ્ત રુપકાલંકાર છે. ૪. અહીં સમસ્ત રુપકાલંકાર છે. ૫. અહીં
સમ્પૂર્ણ રુપકાલંકાર છે. ૬. અહીં હેતુ રુપકાલંકાર છે.

पाप पङ्कने विषे सूर्य, संसार तापने विषे
यन्द्र, ज्ञानरूपी मोतीने विषे सुंदर शुक्ति,
मोहरूपी हस्तिने विषे अनन्यसिंह अवा तेओ
हतां.

સૂરિદેવનું શીલ સૂર્ય હતું, યશ ચન્દ્ર હતો
અને મન સાગર હતું. શ્રીપ્રેમરૂપી પૃક્ષનું
હૃદયરૂપી પુષ્પ શીલરૂપી સુગન્ધવાળું હતું. ॥૨૭॥

શ્રેષ્ઠ પ્રશમસુધાકર શ્રીપ્રેમરૂપી ચન્દ્રના
તાપપ્રલાશી એવા રૂપને જોઈને અહીં ભવ્ય
જીવો રૂપી કુમુદો સારી રીતે વિકસિત થાય છે.

સૂરિ પ્રેમ નિર્મળતાથી સ્ફટિકસમૂહ, તેજથી
તાપન (સૂર્ય) અને ગમ્ભીરતાથી ઉત્તમ સમુદ્ર
(સ્વયમ્ભૂરમણ) બન્યા હતાં. ॥૨૮॥

સહજ શ્રેષ્ઠ વૈરાગ્યમાં વિલીન હૃદયધારી,
પ્રશમરસના કુંડમાં વિલાસ કરતાં હંસ સમાન,
ગુણગણોથી સર્વથા સંશ્રિત અને સકલસંઘના
હિતકારી.... ગુરૂદેવ ! આપને નમસ્કાર થાઓ.
॥૨૯॥

(દ્રુતવિલમ્બિતમ્)

મદનમોહરિપૌ ચ મહારથ !

પ્રયમપાલનસિદ્ધમનોરથ ! !

સબલરાગબલાહકમારુત !

નિખિલકશ્મલશૂન્ય ! નમોઽસ્તુ તે ॥૩૦ ॥

(દ્રુતવિલમ્બિતમ્)

નિબિડમોહનિશાન્તકભાસ્કર !

દુરિતદોષદવાનલપુષ્કર ! !

વિમલહૃજ્જનહૃત્પરશઙ્કર !

પરમશીલધરાય નમોઽસ્તુ તે ॥૩૧ ॥

(ઇન્દ્રવંશા)

જિણ્ણો ! ગુરો ! ત્વં નરકાન્તકારક !

વિણ્ણુપ્રકાશો ભુવને પ્રકાશસે ।

જૈવાતૃકસ્યેવ કરં સમાપ્ય તે

ભવ્યઃ કુવેલં ત્વિવ મોદતે સદા ॥૩૨ ॥

મદન-મોહ શત્રુ માટે મહારથી સમાન,
ઉત્તમ વ્રત એવા બ્રહ્મચર્યના પાલનથી
સિદ્ધમનોરથ-વાળા, બળવાન એવા પણ રાગના
વાદળાને વિખેરતા પવનસમા, સમગ્ર દોષથી
શૂન્ય ગુરુદેવ! આપને નમસ્કાર થાઓ. ॥૮૧ ॥

ગાઠ મોહરૂપ રાત્રિનો અંત કરવામાં સૂર્ય-
સમાન, દુરિત-દોષના દાવાનળને બુઝાવવામાં
પુષ્કરાવર્તમેઘસમાન, નિર્મળ હૃદયવાળા, જનોનાં
હૃદયોને અત્યંત આનંદ આપનાર પ્રકૃષ્ઠ
ચારિત્રધારક હે ગુરુદેવ! આપને નમસ્કાર
થાઓ. ॥૩૧ ॥

જિષ્ઠુ (જયનશીલ) (વિષ્ઠુ પક્ષે જિષ્ઠુ =
વિષ્ઠુનું સમાનાર્થી નામ), નરકાન્તકારક
(વિષ્ઠુપક્ષે નરકનામના રાક્ષસને હણનાર)
એવા હે ગુરુદેવ, આપ વિષ્ઠુની સમાન
ભુવનમાં પ્રકાશો છો, ચન્દ્ર સમાન આપના
કર (ચંદ્રપક્ષે કિરણ) પામીને ભવ્ય જીવ
કુમુદની જેમ આનંદ પામે છે. ॥૩૨ ॥

(તોટકમ્)

લવ્ણો જલધિશ્ચ સરોઽતિલઘુ
 ભવદીયમહો ! હૃદયં તુ તયોઃ ।
 સદૃશં હ્યથવાઽપ્યભિરામતરં
 'ગુરુ'નામ તુ સાર્થક એવ ગુરો ! ॥૩૩ ॥

(મૌક્તિકદામ)

મનઃ સ્ફટિકૈઃ સ્વતનોર્નિરમાયિ
 ત્વદીયમિતિ સ્ફુટમેવ ગુરો ! ઽસ્તિ ।
 અઘેન સુખં સુકૃતેન ચ દુઃખં
 યથા ન, તથા ભવતાઽભવિકાપ્તિઃ ॥૩૪ ॥

(ઉપજાતિ)

આયુઃક્ષયેણ ચ્યુતયોગયાગઃ
 સમાગતશ્ચૈવ ગતશ્ચ સેદ્ધુમ્ ।
 કૃત્વા મહર્હિઃ જિનશાસનં યઃ
 પ્રેમેશિતા સ્તાત્ સતતં શ્રિયે સઃ ॥૩૫ ॥

(ઉપજાતિ)

ક્વાસન્નસિદ્ધેસ્તુ પુનોર્મયાપ્તિઃ ?
 ક્વ તદ્ગુણાબ્ધેર્લવલેશલબ્ધિઃ ? ।
 તથાઽપિ યાચે ભવમુક્તિદાતા
 પ્રેમેશિતા સ્તાત્ સતતં શ્રિયે સઃ ॥૩૬ ॥

૧. અહીં નિન્દોપમા છે. ૨. અહીં અભૂતોપમા છે.

૩. અહીં અસંભાવિતોપમા છે.

પ્રશસ્તિ

દરિયો તો ખારો છે, અને સરોવર તો ખૂબ
 નાનું છે, માટે આપનું હૃદય તો તે બેથી
 (આંશિક) સદૃશ કે વધારે સુંદર છે. ખરેખર
 ગુરુદેવ ! આપનું 'ગુરુ' (Great) એવું નામ
 તો સાર્થક જ છે. ॥૩૩॥

ઓ ગુરુદેવ ! એ સ્પષ્ટ જ છે કે, સ્ફટિકોએ
 પોતાના શરીરથી આપનું મન બનાવ્યું છે.
 પાપથી સુખ અને ધર્મથી દુઃખ એ જેમ
 અસંભવિત છે. તેમ આપનાથી અકલ્યાણની
 પ્રાપ્તિ પણ અસંભવિત છે. (અર્થાત્ આપનાથી
 જીવોનું કલ્યાણ જ થાય છે.) ॥૩૪॥

(પૂર્વજન્મમાં) આયુષ્ય ખૂટ્યું.. યોગસાધના
 અધુરી રહી. અહીં આવ્યા અને... પાછા મુક્તિ
 પામવા આગળ ગયા.. અને જતાં જતાં
 જિનશાસનને સમૃદ્ધ કરી ગયા. તે પરમર્ષિ
 પ્રેમ કલ્યાણ માટે થાઓ. ॥૩૫॥

આસન્નસિદ્ધ એવા ગુરુદેવ મને ફરીથી કેવી
 રીતે મળવાના ? ઓહ.. તેમના ગુણોનો અંશ
 મેળવવો પણ દુર્લભ છે. છતાં પણ હું માંગું
 છું, કે ભવથી મુક્તિ અપાવનાર પરમર્ષિ પ્રેમ
 કલ્યાણ માટે થાઓ. ॥૩૬॥

પ્રશસ્તિ

(સ્રગ્વિળી)

પ્રેમસૂરિવિદેહાનગારવ્રજાત્

શાલિશીલાદહોઽત્રાઽઽગતોઽભૂન્નુ ।

મોહદર્પચ્છિદેકો વભૂવ પ્રભુ-

વારણો વારણાનાં હિ કણ્ઠીરવઃ ॥૩૭ ॥

(લલિતા)

રાજ્યં નૃપોઽવતિ ગુરુર્મુનિવ્રજં

વાહ્યાદ્ રિપોઃ સ, ગુરુરાન્તરાત્તથા ।

ક્ષાન્ત્યા ક્ષમાં પ્રશમતઃ સુધાં વિઘ્નું

સોમત્વતો હ્યનુકરોતિ સર્વથા ॥૩૮ ॥

(પુષ્પિતાગ્રા)

દિશ્ ઇહ કૃતમસ્તિ દેશનં યત્

સુગુરુરયં નનુ વસ્તુતઃ સ્વસમઃ ।

ગુણગણપુરુહત્વમસ્ય સૂરેઃ

શ્રુતયુતતામધિરોહતિ સ્ફુટં હિ ॥૩૯ ॥

૧. અહીં વિક્રિયોપમા છે. ૨. અહીં પ્રતિવસ્તૂપમા છે. ૩. અહીં તુલ્યયોગોપમા છે. ૪. અહીં અહીં હેતૂપમા છે. ૫. અહીં અનન્વય અલંકાર છે. ૬. અહીં ઉપમેયોપમા છે.

ખરેખર, સૂરિ પ્રેમ મહાવિદેહના શાલીન શીલધારી મુનિઓના સાર્થમાંથી અહીં આવ્યા હતાં. એક તે પ્રભુએ (અહીં) મોહના અભિમાનને છેદી નાખ્યું હતું. કેમકે હાથીઓને વારનારો તો સિંહ (જ) હોય છે. (અન્ય નહીં.) ॥૩૭॥

રાજા રાજ્યને બાહ્ય શત્રુથી રક્ષે છે અને ગુરુ મુનિગણને આંતરશત્રુથી રક્ષે છે. ગુરુ ક્ષમાથી પૃથ્વીનું, પ્રશમથી સુધાનું અને સૌમ્યતાથી ચન્દ્રનું સર્વથા અનુકરણ કરે છે. ॥૩૮॥

અહીં તો માત્ર દિગ્પ્રદર્શન કર્યું છે. હકીકતમાં આ સદ્ગુરુ પોતાની સમાન છે, આ સૂરિની ગુણગણની પુષ્કળતા તેમના શ્રુતયુક્તત્વનું અતિક્રમણ કરે છે. (અર્થાત્ તેમનાં જ્ઞાન અને ગુણો જાણે પરસ્પરની સ્પર્ધાથી વધતા હતાં) ॥૩૯॥

(ભુજઙ્ગપ્રયાતમ્)
 સરસ્વત્યપત્યં ! શ્રિયામેકનાથ !
 બૃહસ્પત્યતિક્રાન્તબુદ્ધિર્ગુરો ! ઽસિ ।
 જગજ્જૈત્રસામ્યૈકસિન્ધુઃ પરાત્મન્ !
 નમસ્તે ગુરુપ્રેમસૂરીશ ! ભક્ત્યા ॥૪૦॥

(ભુજઙ્ગપ્રયાતમ્)
 ક્વ લપ્સ્યે પ્રભો ! દર્શનં તે પવિત્રં ?
 ક્વ લપ્સ્યે ભવત્પાદનત્યૈકસૌખ્યમ્ ।
 ભવિષ્યે કદા ભક્તિધન્યૈકજન્મા
 નમસ્તે ગુરુપ્રેમસૂરીશ ! ભક્ત્યા ॥૪૧॥

(ભુજઙ્ગપ્રયાતમ્)
 ભવત્પાદપદ્મે સદા મેઽસ્તુ ચિત્તં
 ભવત્પાદસેવાફલં મેઽસ્તુ પુણ્યમ્ ।
 ભવન્નામનાદો ગુરો ! ચેતસિ સ્યાત્
 નમસ્તે ગુરુપ્રેમસૂરીશ ! ભક્ત્યા ॥૪૨॥

(ભુજઙ્ગપ્રયાતમ્)
 જગજ્જન્તુકલ્યાણબોધિપ્રદાતા
 દુરન્તૈકમોહારિપાતા વિધાતા ।
 ગુરો ! ઽસિ પ્રબોધાર્યમા મોક્ષયાતા
 નમસ્તે ગુરુપ્રેમસૂરીશ ! ભક્ત્યા ॥૪૩॥

૧. નતિઃ = નમનમ્

પ્રશસ્તિ

ઓ સરસ્વતી પુત્ર ! ઓ (ગુણોરૂપી) લક્ષ્મીના
 સ્વામિ ! ગુરુદેવ ! આપ બુદ્ધિથી બૃહસ્પતિને
 ય ટપી જાઓ છો... જગતને જીતી લેતા સમતાના
 સાગરસમાન શ્રેષ્ઠ આત્મા ગુરુપ્રેમસૂરીશ ! આપને
 ભક્તિથી નમસ્કાર થાઓ. ॥૪૦॥

ઓ પ્રભો ! પુનિત એવું આપનું દર્શન હું ક્યારે
 મેળવીશ ? આપના ચરણોમાં નમવાનું સુખ હું
 ક્યારે પ્રાપ્ત કરીશ ? આપની ભક્તિથી હું મારું
 જીવન ક્યારે ઘન્ય બનાવીશ ? ગુરુપ્રેમસૂરીશ !
 આપને ભક્તિથી નમસ્કાર થાઓ. ॥૪૧॥

મારુ ચિત્ત સદા આપના ચરણકમલમાં રહો.
 મારા પુણ્યના ફળરૂપે આપની ચરણસેવા
 મળજો. ગુરુદેવ ! મારા હૃદયમાં આપનું નામ
 ગુંજતું રહે.... ગુરુપ્રેમસૂરીશ ! આપને ભક્તિથી
 નમસ્કાર થાઓ. ॥૪૨॥

જગતના જીવોને કલ્યાણબોધિના દાતાર, દુરંત
 એવા મોહશત્રુથી રક્ષણ કરનાર, વિધાતા એવા
 ગુરુદેવ ! ખરેખર આપ પ્રબોધ માટે સૂર્યસમાન
 છો..., મોક્ષગામી છો... ગુરુ પ્રેમસૂરીશ ! આપને
 ભક્તિથી નમસ્કાર થાઓ. ॥૪૩॥

પ્રશસ્તિ

ગુરુગુણગુરો ! યાચે,
 સાન્નિધ્યં તે સદાતનમ્ ।
 ન હિ શિવપુરં મત્તઃ,
 સદ્કટં તુ ભવિષ્યતિ ॥૪૪॥

(વસન્તતિલકા)

શ્રીપ્રેમસૂરિરિતવાન્નિતિ વિષ્ટપેઽસ્મિન્
 મા ભૂત્ પ્રવાદ ઇતિ તત્કથયે રહોઽહમ્ ।
 શ્રીહેમચન્દ્રમભિષિઞ્ચતિ દેવદેવો
 ધારાધરૈકવિધયા કૃપયા સદૈવ ॥૪૫॥

(વસન્તતિલકા)

યાવત્સુમેરુરચલોઽચલિતો ગુરો ! ઽસ્તિ
 યાવજ્જગત્પતિમતો જગતીહ ભાતિ ।
 કલ્યાણબોધિહૃદિ તેઽસ્તુ પરા પ્રતિષ્ઠા
 શ્રીપ્રેમ ! નાપરમતઃ કિમપિ બ્રુવેઽહમ્
 ॥૪૬॥

૧. અહીં વક્રોક્તિ અલંકાર છે. આશય એ છે કે ગુરુ તો આસન્નસિદ્ધિક્ક હોવાથી અલ્પ કાળમાં મોક્ષે જતાં રહેશે. અહીં કાકુથી પોતાને ય સાથે લઈ જવાની માંગણી કરી છે.

ઓ ગરવા ગુણોવાળા ગુરુદેવ ! આપના
 સદાયના સાન્નિધ્યને હું ઝંખું છું. મારાથી
 શિવનગર સાંકડુ તો નહીં જ થઈ જાય. ॥૪૪॥

સબૂર... રખે કોઈ માની લે કે 'સૂરિ પ્રેમ
 ગયા'... કાનમાં કહું ?... દેવોના ય દેવ થઈને
 તેઓ શ્રીહેમચન્દ્રસૂરિજીને સદૈવ જલધર બનીને
 કૃપારસ સિંચતા રહે છે... (અર્થાત્ સૂરિ પ્રેમ
 અહીં જ છે.) ॥૪૫ ॥

ઓ ગુરુદેવ ! જ્યાં સુધી મેરુપર્વત નિશ્ચલ
 છે અને જ્યાં સુધી જગતમાં જિનધર્મ શોભે
 છે. ત્યાં સુધી કલ્યાણબોધિના હૃદયમાં
 આપની પરમ પ્રતિષ્ઠા હોજો. ગુરુ પ્રેમ ! બસ,
 આથી વધું હું કાંઈ કહેતો નથી. ॥૪૬॥

इति वैराग्यदेशनादक्षाचार्यहेमचन्द्रसूरिशिष्य-
पंन्यासकल्याणबोधिगणिवर्यविरचिते
सिद्धान्तमहोदधिमहाकाव्ये
प्रशस्तिनामा सप्तमस्तरङ्गः ।

સમાપ્તં ચેદં
સિદ્ધાન્તમહોદધિઃ મહાકાવ્યમ્ ।
ગ્રન્થાગ્રમ્ - સાધિક-૭૫૦

નીસેસદુરિયદલણક્ષમાઈં
નામક્ષરાઈં વિ ગુરુણં ।
સુદ્ધાઈં પરમમંતો-
વમાઈં કિં પુણ સચરિયાઈં ? ।।
— ભવભાવના

ઈति वैराग्यदेशनादक्षाचार्यहेमचन्द्रसूरिशिष्य-
पंन्यासकल्याणबोधिगणिवर्यविरचिते
सिद्धान्तमहोदधिमहाकाव्ये
प्रशस्ति नामनो सप्तम तरंग समाप्त ॥

સિદ્ધાન્તમહોદધિ
મહાકાવ્ય સમાપ્ત

ગુરુઓના નામાક્ષરો
પણ સર્વ પાપોનો નાશ
કરવા સમર્થ છે. તો પછી
શુદ્ધ અને પરમમંત્ર સમાન
એવા તેમના ચરિત્રની તો
શું વાત કરવી ?

— ભવભાવના

પરિશિષ્ટ

॥ શ્રી પાર્શ્વનાથાય નમઃ ॥

(પરમ પૂજ્ય સિદ્ધાન્તમહોદયિ ગચ્છાધિપતિ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્વિજય પ્રેમસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબે વિક્રમ સંવત ૨૦૧૮ ચૈત્ર વદ ૫ બપોરે આચાર્યશ્રી વિજયરામચંદ્રસૂરિજી તથા આ.શ્રી જંબૂસૂરિજી વગેરે શિષ્યપ્રશિષ્યાદિ મુનિમંડળ તથા શ્રાવકો શ્રી રમેશચંદ્ર બકુભાઈ અને શ્રી રમણલાલ વજેચંદ વગેરેની હાજરીમાં સમુદાયના શ્રમણોને પાળવા માટે જાહેર કરેલું બંધારણ.)

૧. સામાન્ય સંયોગોમાં સાધ્વીજી અથવા શ્રાવિકારને વ્યાખ્યાનના સમય સિવાય સાધુની વસતિમાં આવવું નહીં. એ માટે વ્યાખ્યાન આદિ પ્રસંગે નિષેધ કરવો અને શક્ય પ્રબંધ કરાવવો. અસાધારણ સંયોગોમાં, દાખલા તરીકે બહારગામથી કોઈ આવ્યા હોય અથવા આપણે નવા ગામમાં ગયા હોઈએ અને ત્યાં કોઈ આવે તો એકાદ દિવસ વંદન પુરતા આવી જાય તો રોકવા નહીં...

જોગની ક્રિયાઓમાં પણ સાધ્વીજીએ બનતા સુધી શ્રાવિકાને લઈને આવવું તેમજ શ્રાવિકારને ઉપધાનની ક્રિયા પ્રસંગે પુરૂષને સાથે લઈને આવવું, સાધુની અકસ્માત બિમારી જેવા પ્રસંગમાં નિષેધ કરવો નહીં..

૨. સાધ્વીજી પાસે સાધુઓએ કાંઈપણ કામ કરાવવું નહીં, અને સાધુએ પોતાના કામો દા.ત. પાતરા રંગવા, સાંધવા વગેરે શીખી લેવા, જ્યાં સુધી ન શિખાય ત્યાં સુધી ઓઠા, ઠવણી જેવા અશક્ય કામો મુખ્ય સ્પર્ધકપતિએ સ્થાનિક પ્રૌઠ શ્રાવક દ્વારા સાધ્વીજી પાસે કરાવી લેવા, પણ સાધુઓએ સાધ્વીના સંપર્કમાં આવવું નહીં.
૩. સાધ્વીજીનું કંઈ કામ હોય તો તે સીધું સાધુને ન કહે પરંતુ પરંપરાએ પ્રૌઠ શ્રાવિકા અને શ્રાવક દ્વારા મુખ્ય સાધુને કહેવડાવે એ પદ્ધતિ જાળવવી. (કાંઈ તાત્કાલિક અકસ્માત કાર્ય આવી પડ્યું હોય તો પૂછી લેવાય.)
૪. સાધુએ જોઈતી વસ્તુ માટે ટૂંકડીના વડિલને કહેવું અને વડિલ તેની સગવડ કરી આપે..
૫. સામાન્ય સંયોગોમાં ૧૫ દિવસ પહેલા કાપ કાઢવો નહીં, સિવાય લૂણાં, ઝોલી, ખેરિયું જેવા કપડા.
૬. રેશમી કામળી, દસી, મુહપતિ વિ.વાપરવા નહી.
૭. દેશના વ્યવહારપ્રધાન આપવી અને વ્યવહારમાં પ્રાણ પૂરવા માટે ભાવ સમજાવવો.
૮. એક સ્પર્ધકપતિની ટૂંકડીનો સાધુ બીજા સ્પર્ધકપતિની ટૂંકડીમાં ગચ્છાધિપતિની તથા જેની નિશ્રામાં હોય તેની આજ્ઞા સિવાય રહી શકે નહીં.

॥ ॐ ह्रीं श्रीं अर्हं नमः ॥

તિથિની આરાધનાદિ અંગે પિંડવાડામાં યથેલા પટ્ટકની સત્તાવાર જાહેરાત

। શંખેશ્વરપાર્શ્વનાથાય નમઃ । નમોત્યુ ણં સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ ।
। અનન્તલલ્લિધિનિધાનાય શ્રીગોતમસ્વામિને નમઃ ।

પિંડવાડા, વિ.સં.૨૦૨૦ના પોષ વદિ ૫,
તા.૪-૧-૧૯૬૪, શનિવાર, સમય : સાંજે ૪-૪૫ વાગે.

તિથિદિન અને પર્વારાધન બાબતમાં શ્રીસંઘમાન્ય પંચાંગમાં બતાવેલી સર્વ પર્વાપર્વ તિથિઓની ક્ષયવૃદ્ધિ યથાવત્ માન્ય રાખીને આપણે જે રીતિએ ઉદયમ્મિ તથા ક્ષયે પૂર્વાઠના નિયમ અનુસાર તિથિદિન અને આરાધનાદિન નક્કી કરીએ છીએ, તે શાસ્ત્રાનુસારી છે તેમજ શાસ્ત્રમાન્ય પ્રાચીન પરંપરાનુસારી છે. લવાદી ચર્યામાં તેવા પ્રકારનો નિર્ણય પણ આવી જ ગયેલો છે. આમ છતાં પણ, અભિયોગાદિકારણે, અપવાદપદે, પટ્ટકરૂપે આપણે નિર્ણય કરીએ છીએ કે- ભવિષ્યમાં સકલ શ્રી શ્રમણસંઘ એકમતે આ બાબતનો શાસ્ત્રીય સર્વમાન્ય નિર્ણય કરી તેને અમલી બનાવે નહિ ત્યાં સુધીને માટે, શ્રી સંઘમાન્ય પંચાંગમાં જ્યારે જ્યારે પૂનમ-અમાસની ક્ષય-વૃદ્ધિ આવે ત્યારે ત્યારે તેરસની ક્ષય-વૃદ્ધિ કરવી કે જેથી સકલ શ્રીસંઘમાં ચૌદસ, પૂનમ અને અમાસની આરાધનાની ક્રિયા એક દિવસે થાય.

આ એક આપવાદિક આચરણ છે, માટે શ્રી સંઘમાન્ય પંચાંગમાં જ્યારે જ્યારે ભાદરવા સુદિ પાંચમની ક્ષય-વૃદ્ધિ આવે ત્યારે ત્યારે તે ક્ષય-વૃદ્ધિ કાયમ

રાખીને જ પંચાંગની ઉદયાત્ ભાદરવા સુદિ ચોથે શ્રી સંવત્સરી કરવાની છે. અને તે જ પ્રમાણે બાકીની બાર પર્વો માંહેની તિથિઓ તથા કલ્યાણક આદિની સર્વ તિથિઓ પણ પંચાંગમાં બતાવ્યા મુજબ માન્ય રાખીને જ આરાધના કરવાની છે. આ પટ્ટક મુજબ આપણે તથા આપણા આજ્ઞાવર્તી સર્વ સાધુ-સાધ્વીએ ઉપર જણાવ્યા મુજબનો શ્રીસંઘનો નિર્ણય થાય નહિ ત્યાં સુધી આ પ્રમાણે જ વર્તવાનુ છે.

આ. વિજયભદ્રસૂરિ

આ.વિજયઓંકારસૂરિ પં.મેરૂવિજય (સ્વ.)
પં. સુંદરવિજય

વિજયપ્રેમસૂરિ

વિજયરામચંદ્રસૂરિ	વિજયજંબૂસૂરિ
વિજયભુવનસૂરિ	વિજયચશોદેવસૂરિ
ઉ.ધર્મવિજયગણિ	ઉ.ચારિત્રવિજય
પં.પુષ્પવિજય	પં.કૈવલ્યાવિજય
પં.ભક્તિવિજય	પં.માનવિજય
પં.કનકવિજય	પં.કાન્તિવિજય
પં.ભદ્રંકરવિજય	પં.વર્ધમાનવિજય
પં.ચિદાનંદવિજય	પં.મલયવિજય
પં.મૃગાંકવિજય	પં.સુદર્શનવિજય
પં.જયંતવિજય	પં.રૈવતવિજય
પં.હેમંતવિજય	પં.મુક્તિવિજય
પં.ત્રિલોચનવિજય	પં.હિમાંશુવિજય
પં.ભાનુવિજય	પં.રવિવિજય
પં.માનવુંગવિજય	

વિજયલક્ષ્મણસૂરિ

વિજયભુવનતિલકસૂરિ	ઉ. જયંતવિજય
પં. નવીનવિજય	પં. પ્રવીણવિજય
પં. વિક્રમવિજય	પં. પદ્મવિજય
પં. ભદ્રંકરવિજય	પં. કિતિવિજય

વિજયમનોહરસૂરિ (સ્વ.)

પં. ભદ્રંકરવિજય	પં. વિબુધવિજય
-----------------	---------------

પં. દીપવિજય (વિજયદેવેન્દ્રસૂરિ)

આ પટ્ટકનો અમલ વિ.સં.૨૦૨૦ના જેઠ સુદિ ૪, તા.૧૩મી જુન સને ૧૯૬૪ને શનિવારથી થાય છે. (કારણવશ આ પટ્ટકનો અમલ ભા.સુદ પ થી કરાયો હતો.)

પ્રકાશક : શાહ રમણલાલ વજેચંદ ખંભાતવાળા
ઠે. ઝવેરીવાડ, અમદાવાદ.
શાહ ચીમનલાલ નાથાલાલ (શ્રીકાન્ત)
ઠે. ટંકશાલ, અમદાવાદ.

૨-૧૦
આવાલ શુ.૪
મારા સમુદાયમાં કોઈપણ સાધુએ વાસકોપ પૂજા સિવાય શ્રાવક-શ્રાવિકા દ્વારાએ ધૂપ-દીપક, સુવર્ણ, પુષ્પ કે એવી બીજી કોઈપણ પૂજા કરવા દેવી નહિ તેમજ ગુરુપૂજાની બોલી કોઈ ઠેકાણે નવી શરૂ કરાવવી નહિ.
તિથિ ચર્ચાના વિષયમાં મારી ગેરહાજરીમાં ભાદરવા સુ.પની કાય વૃદ્ધિ એ દની કાયવૃદ્ધિ કરી ચોથ કાયમ રહેતી હોય તો પૂનમ અથવા અમાવસ્યાની કાય વૃદ્ધિએ તેરસની કાયવૃદ્ધિ કરવી પડે તો તે કરીને પણ સંઘથી જુદા ન પડવું. પણ ભળી જવું ટૂંકમાં ૧૯૯૨ પહેલા જે પ્રવૃત્તિ સંઘમાં ચાલતી હતી તે પ્રવૃત્તિ કાયમ રાખવી એવું મારુ સ્પષ્ટ ફરમાન છે. તેમ છતાં કદાચ કોઈ ન માને તો તેની ઉપેક્ષા કરીને પણ સંઘનો ઝઘડો રાખવો નહિ.
પ્રેમસૂરિ.

૨૦૧૯

જાવાલ, આ.શુ.૪

**“પૂજ્યપાદ સિદ્ધાન્તમહોદધિ સુવિશાલ-ગચ્છાધિપતિ
સ્વ. આચાર્યદેવ શ્રીમદ્પૂજ્ય પ્રેમસૂરીશ્વરજી મ.જું ફરમાન”**

મારા સમુદાયમાં કોઈપણ સાધુએ વાસકોપ પૂજા સિવાય શ્રાવક-શ્રાવિકા દ્વારાએ ધૂપ-દીપક, સુવર્ણ, પુષ્પ કે એવી બીજી કોઈપણ પૂજા કરવા દેવી નહિ તેમજ ગુરુપૂજાની બોલી કોઈ ઠેકાણે નવી શરૂ કરાવવી નહિ.

તિથિ ચર્ચાના વિષયમાં મારી ગેરહાજરીમાં ભાદરવા સુ.પની કાય વૃદ્ધિ એ દની કાયવૃદ્ધિ કરી ચોથ કાયમ રહેતી હોય તો પૂનમ અથવા અમાવસ્યાની કાય વૃદ્ધિએ તેરસની કાયવૃદ્ધિ કરવી પડે તો તે કરીને પણ સંઘથી જુદા ન પડવું. પણ ભળી જવું ટૂંકમાં ૧૯૯૨ પહેલા જે પ્રવૃત્તિ સંઘમાં ચાલતી હતી તે પ્રવૃત્તિ કાયમ રાખવી એવું મારુ સ્પષ્ટ ફરમાન છે. તેમ છતાં કદાચ કોઈ ન માને તો તેની ઉપેક્ષા કરીને પણ સંઘનો ઝઘડો રાખવો નહિ.

પ્રેમસૂરિ.

તા.ક.-પૂજ્યપાદશ્રીના સ્વહસ્તે લખાયેલું આ લખાણ છે.

शुद्धिपत्रक

पृष्ठ	श्लोक	अशुद्ध	शुद्ध
५३	१२१	वो स	वः स
७३	३८	यातोः	यातो
१५१	८८	विस्म	विस्मि
१५५	छेले	ह्युति	ह्युति
१६३	११२	वासरे	वत्सरे
१६८	१२८	श्चर	श्चर
१७३	१३४	श्चितः	श्चितः
२१६	८७	जेमणी	जेमणे
२२३	टिप्पण	-	१. कीर्ति
२१८	टिप्पण	ग्रहः	ग्रहः
२६८	२०८	गुर	गुरु
२८१	४१	णो सो	णः सो
१८८	४३	सेकडो वर्षोमां पण	सामान्यथी
३०१	१३	सिञ्चित	सिक्तसु
३०३	१८	र	कार
३१२	२८	पापप्रणाशी	तापप्रणाशी
३१५	३६	सिद्धस्य	सिद्धेस्तु
३१५	३६	पुनो म	पुनर्म
३२३	छेले	कख	कख